T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KİTÂB-I KÖROĞLU

(vr. 163b – 187a)

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH KÜÇÜK

İSTANBUL 2019

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

KİTÂB-I KÖROĞLU

(vr. 163b – 187a)

(İNCELEME-METİN-DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLŞAH KÜÇÜK

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MESUT ŞEN

İSTANBUL 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Gülşah KÜÇÜK'ün **Kitâb-ı Köroğlu (vr.163b-187a) (İnceleme-Metin-Dizin)** konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı Üniversitesi	: Prof. Dr. Mesut ŞEN Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Prof. Dr. Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA Marmara Üniversitesi	.....
Üye Üniversitesi	: Doç. Dr. Uğur GÜRSU İstanbul Üniversitesi	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ..09.../..12...../ 2019 tarih ve 2019/26-5 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ VI
ÖZET VII
ABSTRACT VIII
KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ IX
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ X
1. GİRİŞ 1
1.1. DESTAN 1
1.1.1. Destan Tanımı ve Türk Edebiyatında Destan 1
1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları 1
1.1.3. Kitâb-ı Köroğlu Adlı Eser Hakkında Bilgi 2
1.1.4. İncelememize Konu Olan 163b-187a Varaklarının Özeti 3
2. DİL İNCELEMESİ 5
2.1. YAZILIŞ (İMLA) ÖZELLİKLERİ 5
2.1.1. Ünlülerin Yazılışı 5
2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı 5
2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı 5
2.1.1.3. é ünlüsünün yazılışı 6
2.1.1.4. ı, i ünlülerinin yazılışı 6
2.1.1.5. o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı 6
2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 7
2.1.2.1. p ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.2. ç ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.3. g ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.4. ñ ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.5. t ünsüzünün yazılışı 7
2.1.2.6. s ünsüzünün yazılışı 7
2.2. SES BİLGİSİ 8
2.2.1. Ünlüler 8
2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri 8
2.2.1.1.1. e > é değişimi 8

2.2.1.1.2. o > u, ö > ü değişimi 8
2.2.1.1.3. u > a değişimi 8
2.2.1.1.4. ı > u değişimi ve i > ü değişimi 9
2.2.1.1.5. e > ü değişimi 9
2.2.1.2. Ünlü Uyumu 9
2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu 9
2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu 9
2.2.1.3. Ünlü Türemesi 9
2.2.1.4. Ünlü Düşmesi 10
2.2.1.5. Ünlü Birleşmesi 10
2.2.2. Ünsüzler 10
2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri 10
2.2.2.1.1. b > p değişmesi ve b > f değişmesi 10
2.2.2.1.2. b > m değişmesi 10
2.2.2.1.3. b > v değişmesi 10
2.2.2.1.4. p > f değişmesi ve f > p değişmesi 11
2.2.2.1.5. t > d değişmesi 11
2.2.2.1.6. ġ/g > v değişmesi 11
2.2.2.1.7. ġ/g > y değişmesi 11
2.2.2.1.8. d > y değişmesi 11
2.2.2.1.9. z > s değişmesi 11
2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi 12
2.2.2.2.1. b düşmesi 12
2.2.2.2.2. r düşmesi 12
2.2.2.2.3. g düşmesi 12
2.2.2.2.4. v düşmesi 12
2.2.2.3. Ünsüz Türemesi 12
2.2.2.3.1. y türemesi 12
2.2.2.3.2. n türemesi 12
2.2.2.3.3. Ünsüz ikizlenmesi 12
2.2.2.4. Ünsüz Benzeşmesi 13
2.2.2.5. Göçüşme (Metatez) 13
2.2.2.6. Hece Düşmesi (Haploloji) 13
2.3. ŞEKİL BİLGİSİ 13

2.3.1. İsim 13
2.3.1.1. Çokluk Eki 13
2.3.1.2. İyelik Ekleri 13
2.3.1.3. İsimlerde Tamlama 14
2.3.1.3.1. Belirtili İsim Tamlamaları 14
2.3.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlamaları 14
2.3.1.3.3. Zincirleme İsim Tamlamaları 15
2.3.1.4. İsim Çekimi Ekleri 15
2.3.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâl: eksiz 15
2.3.1.4.2. İlgi (Genitif) Hâli: -nıñ/-niñ, -nı/-ni, -ıñ/-iñ 15
2.3.1.4.3. Yaklaşma (Datif) Hâli: -ġa/-ge, -a/-e, (nadiren)-ḳa 15
2.3.1.4.4. Yükleme (Akkuzatif) Hâli: -nı/-ni, -n, (nadiren) -ı/-i ve -dı/-di 15
2.3.1.4.5. Bulunma (Lokatif) Hâli: -da/-de, (nadiren) -ta/-te 16
2.3.1.4.6. Uzaklaşma (Ablatif) Hâli: -dın/-din, -dan/-den, -nan/-nen 16
2.3.1.4.7. Eşitlik (Ekvatif) Ekleri: -ça/-çe, -çaḳ,-day/-dey 16
2.3.1.4.8. Yön (Direktif) Ekleri: -ra/-re, -geri 16
2.3.1.4.9. Vasıta (İnstrumental) Hâli Eki: -n 16
2.3.1.5. İsim Yapım Ekleri 17
2.3.1.5.1. İsimden İsim Yapma Ekleri 17
2.3.1.5.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri 17
2.3.2. Sıfat 18
2.3.2.1. Niteleme Sıfatları 18
2.3.2.2. Belirtme Sıfatları 18
2.3.2.2.1. İşaret Sıfatları 18
2.3.2.2.2. Sayı Sıfatları 18
2.3.2.2.2.1. Asıl sayı sıfatları 18
2.3.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları 18
2.3.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları 18
2.3.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları 18
2.3.2.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları 18
2.3.2.2.3. Soru Sıfatları 19
2.3.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları 19
2.3.3. Zarf 19
2.3.3.1. Zaman Zarfları 19

2.3.3.2. Yer Zarfları 19
2.3.3.3. Miktar Zarfları 19
2.3.3.4. Durum Zarfları 19
2.3.4. Zamir 19
2.3.4.1. Şahıs Zamirleri 19
2.3.4.2. Dönüşlülük Zamirleri 20
2.3.4.3. İşaret Zamirleri 20
2.3.4.4. Soru Zamirleri 20
2.3.4.5. Belirsizlik Zamirleri 20
2.3.4.6. Bağlama Zamirleri 20
2.3.5. Edat 21
2.3.5.1. Ünlem Edatları 21
2.3.5.2. Bağlama Edatları 21
2.3.5.2.1. Sıralama Edatları 21
2.3.5.2.2. Cümle Başı Edatları 21
2.3.5.2.3. Sona Gelen Edatlar 21
2.3.5.3. Son Çekim Edatları 21
2.3.5.3.1. Kullanılışlarına Göre Son Çekim Edatları 21
2.3.5.3.1.1. Yalın hâl ile birleşenler: 21
2.3.5.3.1.2. Uzaklaşma hâli ile birleşenler: 21
2.3.5.3.2. Fonksiyonlarına Göre Son Çekim Edatları 21
2.3.5.3.2.1. Vasıta ve beraberlik bildirenler: 21
2.3.5.3.2.2. Sebep bildirenler: 22
2.3.5.3.2.3. Benzerlik bildirenler: 22
2.3.5.3.2.4. Miktar bildirenler: 22
2.3.5.3.2.5. Zaman bildirenler: 22
2.3.5.3.2.6. Yer ve yön bildirenler: 22
2.3.5.4. Tekerrür Edatları 22
2.3.6. Fiil 22
2.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri 22
2.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri 22
2.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri 22
2.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk 23
2.3.6.3. Fiil Çekimi 23

2.3.6.3.1. Şahıs Ekleri 23
2.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri 24
2.3.6.3.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri 24
2.3.6.3.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri 24
2.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri 24
2.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri 24
2.3.6.3.2.1.1. Geniş Zaman 24
2.3.6.3.2.1.2. Şimdiki Zaman 24
2.3.6.3.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman 25
2.3.6.3.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman 25
2.3.6.3.2.1.5. Gelecek Zaman 25
2.3.6.3.2.2. Tasarlama (Dilek) Kipleri 26
2.3.6.3.2.2.1. Emir Kipi 26
2.3.6.3.2.2.2. Şart Kipi 26
2.3.6.3.2.2.3. İstek Kipi 26
2.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi 26
2.3.6.4. Cevherî Fiil ve Bildirme Ekleri 27
2.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri 27
2.3.6.6. Fiillerde Soru 27
2.3.6.7. Birleşik Fiiller 27
2.3.6.7.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller 28
2.3.6.7.2. Tasvir Fiilleri 28
2.3.6.7.2.1. Yeterlik (İktidar) Fiili 28
2.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili 28
2.3.6.7.2.3. Süreklilik (Devamlılık) Fiili 29
2.3.6.7.2.4. Yaklaşma Fiili 29
2.3.6.8. Sıfat-Fiiller (Partisipler) 29
2.3.6.9. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar) 29
METİN 31
AÇIKLAMALI DİZİN 62
KAYNAKLAR 129
EKLER 130

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde muhafaza edilen B-206/1824 numaralı "Kitabi-Koroğlu" adlı eserin 163b-187a varaklarını kapsamaktadır. Eser, Köroğlu Destanı'nın Çağatayca (Eski Özbekçe) varyantıdır.

İki yüz altmış varaktan oluşan eserin 1a-32b varakları Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden Maral Baratova tarafından, 32b-68b varakları Ayşe Özkan Akdağ tarafından, 68b-92a varakları Özlem Turan tarafından, 92a-116b varakları Sümeyye Sarı tarafından, 116b-139a varakları ise Özge Aktaş tarafından Prof. Dr. Mesut Şen'in danışmanlığında çalışılmıştır. Yine 211a-235a varakları İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden Sevde Nur Ceylan Erten tarafından, 235a-257b varakları Miraç Erten tarafından çalışılmıştır. 163b-187a varakları ise tarafımızdan çalışılmıştır.

Çalışmamız, giriş bölümü dışında inceleme, metin ve açıklamalı dizin olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Eserin giriş bölümünde destanın tanımından kısaca bahsedildikten sonra Türk edebiyatındaki destanlar, Köroğlu Destanı ve varyantları hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmamıza konu olan eserin tanıtımı yapılarak çalışılan varaklar özetlenmiştir. Eserin inceleme bölümünde metin imla, ses ve şekil özellikleri bakımından örneklerle ele alınarak incelenmiştir. Metin bölümünde eserin 163b-187a varakları transkripsiyon alfabesi ile Latin harflerine aktarılmıştır. Yanlış yazılmış olan yerler düzeltilerek dipnotlarda gösterilmiştir. Dizin bölümünde ise; eserde yer alan bütün kelimelerin alfabetik sıralaması yapılarak anlamları verilmiştir. Burada sadece kelimeler değil kelime grupları ve birleşik yapıdaki kelimeler de dizine alınarak anlamları gösterilmiştir. Birden fazla anlamı olan kelimeler numaralandırılmaya tabi tutulmuştur.

Tez sürecimde beni daima destekleyen, umudumu yitirdiğimde beni yüreklendiren, çalışmam boyunca bütün ilgi ve samimiyetiyle destekçim olan ve eseri benimle satır satır sabırla okuyan çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen sevgili Özlem Turan'a ve Sümeyye Sarı'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Gülşah Küçük

İstanbul, 2019

ÖZET

Türk dilinin Orta Asya'da 15.-20. yüzyılları arasındaki dönemine Çağatay Türkçesi adı verilmiştir. Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar olan dönemi kapsayan bir konuşma ve yazı dilidir. *Kitâb-ı Köroğlu*, Çağatay Türkçesinin Klasik Sonrası Dönemi'ne ait bir eserdir. Çalışmamızda Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde bulunan, B-206/1824 numaralı "Kitabi-Koroğlu" adlı eserin 163b-187a varakları incelenmiştir.

Çalışma, giriş dışında üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde; destan, Türk edebiyatında destan, Köroğlu Destanı ve varyantları hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra incelenen varakların özeti yapılmıştır. İnceleme bölümünde; metindeki ses ve şekil özellikleri örneklerle ele alınarak incelenmiştir. Metin bölümünde ise transkripsiyon alfabesi kullanılarak eser Latin harflere aktarılmıştır. Son olarak dizin bölümünde; metnin dizini ve sözlüğü oluşturulmuştur.

Kitâb-ı Köroğlu, karışık dilli eserleri daha iyi anlamak bakımından önem taşımakla beraber, son dönem Çağatay edebiyatı eserlerini incelemek açısından da aydınlatıcı bir kaynak niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: *Kitâb-ı Köroğlu*, destan, Köroğlu Destanı, Çağatay Türkçesi, Türk dili.

ABSTRACT

Turkish used as a spoken and written language in Central Asia from the beginning of the 15th century to the beginning of the 20th century was called Chagatai Turkish. Kitâb-ı Koroghlu is a work that belongs the post-classical period of Chagatai Turkish. In this study, the leaves 163b-187a of the book titled Kitâb-ı Koroghlu numbered B-206/1824 in the Institute of Manuscripts of Azerbaijan National Academy of Sciences named after Muhammed Fuzûlî were reviewed.

This thesis consists of three parts Academy excluding introduction where some general information about epics, epics in Turkish Literature, Epic of Koroghlu and some other examples for epic were given. After that, the assessed pages were summarized. In the review section, the sound and shape features of the text were examined with some examples. In the text section, the transcription alphabet was translated into Latin letters. Finally, index and glossary of the text were organized in the directory section. Kitâb-ı Koroghlu is important for better understanding of mixed dialect works. Also, it is an enlightening resource in terms of studying last period Chagatai literature.

Key words: Kitâb-ı Koroghlu, epic, Epic of Koroghlu, Chagatai Turkish, Turkish language.

KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ

a : Her bir varağın ön yüzü

a.g.e. : Adı geçen eser

Ar. : Arapça

b : Her bir varağın arka yüzü

Bk. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

Far. : Farsça

hzl. : Hazırlayan

Krş. : Karşılaştırınız

mec. : Mecaz, mecazen

S. : Sayı

s. : Sayfa

vb. : ve benzeri

vd. : ve diğerleri

+ : İsim tabanına gelen ekten önce kullanılır.

- : Fiil tabanına gelen ekten önce kullanılır.

/ : Eklerdeki şekilleri gösterir. Dizinde varak numaraları ile satır numaralarını ayırmak için kullanılır.

< : Kelimenin kaynağını gösterir.

[ ] : Yazmada olmayıp eklenen veya onarılan yerleri gösterir.

( ) : Yazmada yanlışlıkla yazılan tekrarları göstermek için kullanılır.

[...] : Okunamayan kelimeleri veya şüpheli durumu belirtir.

(?) : Dizinde anlam verilemeyen sözcükler için kullanılır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ
ا	a, e
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k
نك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ü, v
ه	a, e, h
ى	é, ı, i, ī, y

1.GİRİŞ

1.1.DESTAN

1.1.1. Destan Tanımı ve Türk Edebiyatında Destan

Milletleri derinden etkileyen tarihî ve sosyal olayları anlatan çoğunlukla manzum şekilde olan edebî eserlere "destan" denir. Âşık edebiyatı ve mûsikisinde bir nazım şeklinin de adı olan destan kelimesinin aslı Farsça dâstândır. Batı dillerinde bunun karşılığı olarak, Grekçe'de şairlerin saz eşliğinde söyledikleri şiirlere verilen epos adından türetilen épopée (epopoeia) kullanılır. Destan "hikâye, masal, sergüzeşt, manzum hikâye (kıssa), vak'a, tarih, roman ve hayvan masalı (fabl)" gibi anlamlara da gelmektedir.[1]

Destan kahramanlarının bazı özellikleriyle ilâhî bir güce sahip oldukları kabul edilir; buna rağmen hareketleri, duyguları, düşünceleriyle insan hüviyetinde kalmaları ve insan kaderini yaşamaları destana beşerî bir öz kazandırmış, bu da onun her dönemde önemini koruyarak ilgiyle karşılanmasını ve uzun bir süreçte tamamlanmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda destanların genellikle üç dönemde oluştuğu görülmektedir. 1. Doğuş: Milletin ortak şuurunda ve hayal gücünde iz bırakan birtakım tarihî ve sosyal olaylar meydana gelir, bunlarda rol alan bazı kahramanlar yüceltilerek ön plana çıkarılır. 2. Yayılış: Olay ve kahramanlarına yenileri eklenerek destan bölgeden bölgeye ve kuşaktan kuşağa geçer. 3. Yazıya geçiriliş: Bu dönemde sözlü geleneği bilen güçlü bir şair ortaya çıkar ve destanı bir şiirler bütünü halinde nazma çeker.[2]

Türk edebiyatında destanlar, İslâmiyet'ten Önceki Türk Destanları ve İslâmiyet'ten Sonraki Türk Destanları şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu tasnife göre Yaratılış Destanı, Alp Er Tunga Destanı, Şu Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Atilla Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı, Siyenpi Destanı, Türeyiş Destanı, Göç Destanı İslâmiyet'ten önceki destanlar arasında; Manas Destanı, Cengiz Han Destanı, Seyyid Battal Gazi Destanı, Danişmend Gazi Destanı ve Köroğlu Destanı ise İslâmiyet sonrası Türk destanları arasında kabul görmektedir.[3]

1.1.2. Köroğlu Destanı ve Varyantları

Nereli olduğu tam bilinmeyen, hikâyelerinde de bu konuda açık bilgi bulunmayan Köroğlu'nun Doğu Anadolu-Âzerî rivayetinin ilk kolunda babasının Muradiye şehrinden olduğu

[1] Kâzım Yetiş, "Destan", DİA, C. 9, s. 202-205.
[2] Kâzım Yetiş, "Destan", DİA, C. 9, s. 202-205.
[3] "Destan", Yeni Türk Ansiklopedisi, İkinci Cilt, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985, s. 653.

belirtilmekte, Bolu beyi kolunda geçen, "Neslimize Murat Hanlı diyorlar" mısraıyla da bu durum doğrulanmaktadır.[4]

Köroğlu, destanî daireleri vücuda getiren kahramanların bütün özelliklerini taşımaktadır. Onun etrafında, her muhitin mahallî hurafelerinin, muhtelif asırların tarihî olaylarının ve birçok hikâyedeki epizotların toplandığı görülmektedir. Türk-İran savaşları, Türkmen-Kızılbaş mücadeleleri, Celâlî İsyanları, hep Köroğlu etrafında toplanmıştır. Özbekler onu "sultan" olarak tasavvur ederken Anadolu halkı zulüm gören halkın hamisi bir "haydut" olarak kabul etmişlerdir.[5] Başta Batılılar olmak üzere birçok araştırmacı, Köroğlu hikâyelerinden hareket ederek onun tarihî şahsiyeti hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan Köroğlu hikâyelerini Batı'ya ilk tanıtan A. Chadzko Köroğlu'nu Kuzey Horasan'da doğmuş, İran Azerbaycanı'nda yaşamış ve İran şahlarından II. Abbas zamanında (1617-1648) Hoy-Erzurum yolu üzerinde eşkıyalık yapmış, Teke boyuna mensup bir Türkmen kabul etmiştir.[6]

İslâmî dönem Türk destanları arasında yer almakla beraber Köroğlu destanında dînî bir özden söz etmek mümkün değildir. Ancak hikâyelerin musannif ve nâkilleri kendi mezhep ve tarikat özelliklerini yer yer hikâyelerde yansıtarak bunların belli yerlerinde dînî öğütlere, dualara, peygamber ve evliya kıssalarına yer vermiş, hikâyelere İslâmî bir muhteva kazandırmaya çalışmışlardır.[7]

Köroğlu kolları iki büyük grupta toplanabilir: İlk grupta Türkmen, Özbek, Tatar, Karakalpak varyantları bulunmaktadır. Buna Orta Asya veya Doğu varyantları; Kafkasya, Anadolu ve Balkanları da içine alan ikincisine ise Batı varyantları adı verilebilir. Bu iki grup arasında pek çok benzerlikler olmakla birlikte önemli farklar da mevcuttur.[8]

1.1.3.Kitâb-ı Köroğlu Adlı Eser Hakkında Bilgi

Kitâb-ı Köroğlu adlı eser Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Muhammed Fuzûlî El Yazmaları Enstitüsünde bulunmaktadır. Enstitüde 2007 yılında yayımlanmış olan Türk El Yazmaları adında bir katalog vardır. Bu kataloğun ilk cildi "Folklor Abideleri ve Müellifsiz El Yazmalar" cildidir. Beş bölüm ve 360 adet el yazmasından oluşan bu cildin ilk bölümü destanlara aittir. Destanlara ait olan bu ilk bölümde 36 adet el yazması destan yer almaktadır.

[4] Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, "Köroğlu", DİA, C. 26, s. 268-270.
[5] Pertev Naili, Boratav, Köroğlu Destanı, Evkaf Matbaası, İstanbul 1931, s. 6.
[6] Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, "Köroğlu", DİA, C. 26, s. 268-270.
[7] Faruk Sümer ve Nurettin Albayrak, "Köroğlu", DİA, C. 26, s. 268-270.
[8] Türkmen, "Köroğlu", s. 416-417.

Yazmalardan üç tanesi Köroğlu Destanı ile ilgilidir ve bu üç yazma şu şekildedir: Birincisi; D-674/7324 numaralı *Koroğlu* adlı el yazmasıdır. 1911 tarihiyle kaydedilmiş olup 16 varaktan meydana gelmektedir. İkincisi; bu tezde çalışılmış olan B-206/1824 *Kitabi-Koroğlu* adlı el yazması olup 260 varaktır. Üçüncüsü ise D-381/10358 numaralı *Meşhur Koroğlu Hekayesi* adlı el yazmasıdır ve 53 varaktan meydana gelmektedir.

Kitâb-ı Köroğlu adlı eser Mirza Halil Yüzbaşiyev Karabağî tarafından 1936-1937 yılları arasında istinsah edilmiş olup eserin asıl nüshası 1874-1875 (h. 1291) yılında yazılmıştır. Siyah renkli karton cilde sahip olan bir deftere müsvedde tarzında kaleme alınmış olan eserin satır sayısı yer yer değişse de genel itibariyle on birdir. Destan nazım-nesir karışık bir şekilde yazılmış olup nazım bölümleri çoğunluktadır. Mensur kısımlar asıl hikâyenin anlatıldığı bölümlerdir.

Kitâb-ı Köroğlu, dil özellikleri bakımından Klasik sonrası Çağatay dönemi ve karışık dilli metin özellikleri taşımaktadır. Eserde Kuzey Özbekçesinden başka ağırlıklı olarak Kırgız Türkçesi ve Azerbeycan Türkçesinin dil özellikleri de mevcuttur. Bunun yanında diğer Türk şivelerinden kelimelere de metinde rastlamaktayız.

1.1.4.İncelememize Konu Olan 163b-187a Varaklarının Özeti

Köroğlu, Çembil şehrinde hüküm süren bir sultandır ve emrinde Kırk Yiğit vardır. Kırk Çilten, Hızır, İlyas ve pirler ile görüşen Köroğlu Sultan, büyük bir şöhrete sahiptir. Yirmi yaşında Reyhan Arab'ın kızını kaçırır, daha sonra Aga Yunus Peri, Miskal Peri ve Gülnar Peri ile evlenir. Bunlardan başka -isimleri zikredilmese de- dokuz eşi daha vardır ancak çocuk sahibi olamamıştır. Bu sebeple yüz yaşında İsfahan'dan Haldar oğlu Hasan'ı kaçırıp evlat edinir.

Hasan Han ve Zebur adındaki eşi günlerce yürüyüp bir deryaya varırlar. Ancak orada bir girdaba düşerler ve bu girdapta altı ay kalırlar. Başlarına çok fazla felaket gelir. Hasan Han bir seher vakti Allah'ın huzuruna varıp ağlayarak bir münacaat söyler. Üç gün sonra deryanın kenarına çıkarlar ancak Zebur hasta olmuştur. Zaman geçtikçe Zebur'un durumu daha da kötüye gider. Bunun üzerine Hasan Han Zebur'ın başını dizlerine alır ve karşılıklı gazel söylemeye başlarlar. Zebur durumunun kötü olduğunu, artık ecel vaktinin geldiğini söyler ve canını teslim eder. Hasan Han ağlayıp inleyerek bir gazel söyler ve Zebur'un cenazesini defneder. Güneş battıktan sonra bir ağaca çıkıp oturur ve gece yarısında denizden bir öküzün çıktığını görüp şaşırır, ağaçtan düşer. Bir gün yol yürüdükten sonra bir bağa varır ve bu bağın ortasında altından bir taht görür. Bu bağ bir cadıya aittir ve bu cadı Hasan Han'ı bir geyik suretine dönüştürür. Hasan Han geyik suretinde günlerce yürür ve bir yere varır. İçerideki

tahtın üstünde Aga Yunus Peri, Gülnar Peri ve Miskal Peri'yi görüp sevinir. Aga Yunus Peri geyiğin önüne yemek koyar ancak geyik yemekten yemez, gözlerinden yaşlar akar ve inleyerek bir gazel söyler. Bu sözlerinden sonra Hasan Han tekrar insan suretine döner. Aga Yunus Peri ve Hasan Han bir süre konuştuktan sonra Köroğlu'na bir mektup yazmaya karar verirler ve bir peri mektubu Köroğlu Sultan'a getirir. Köroğlu Sultan mektubu okuduktan sonra bütün vezirleri ve yardımcıları ile yola çıkar ve zorlu bir yolculuktan sonra oğluna kavuşur. Üç gün üç gece ziyafet düzenler. Yiğitlerine atlarına binmelerini ve Hüdik Gölü'ne gitmelerini söyler. Kırk Yiğit atlarına binip Çembil'den çıkar ve Hüdik Gölü'ne varırlar. Avaz Han'ın yaşadığı yerlerin çok kötü bir hale geldiğini görüp çok üzülürler ve hepsi bir yerde ağlamaya başlarlar. Tekrar atlarına binip Çembil'e gelirler.

Köroğlu Sultan yiğitlerini görünce onlara Avaz Han'ın durumunu sorar. Kervanbaşı bildiği ve duyduğu her şeyi bir bir Köroğlu Sultan'a anlatır. Hünkar Şah'ın Avaz'ı zindana attığını, Avaz'ın gece gündüz zindanda ağladığını duyan Köroğlu Sultan ah edip inler. Oğlunu kurtarmak için gece gündüz yol gider, Harezm şehrini geçip sekiz gün sonra Bedbaht Dağı'na varırlar. Köroğlu Sultan'ın arkasından Hasan Han da gider ve Kırk Yiğit'e nasihatlerde bulunur. Hünkar Şah Avaz Han'ı asmak için altından bir darağacı kurdurur. Hasan Han, Kırk Yiğit'e savaşarak Avaz Han'ı kurtarmaları gerektiğini söyler. Kırk Yiğit kılıçlarını içlerinde saklayıp Avaz'ı kurtarmaya giderler. Ancak Hünkar Şah ve askerleri Avaz Han'ın başında nöbet tutmaktadırlar. Köroğlu Sultan ve Kırk Yiğit, Avaz Han'ın kulağı ile burnunun kesildiğini, kollarının, ayaklarının ve iki gözünün bağlandığını görünce dayanamazlar ve ağlamaya başlarlar. O anda Hünkar Şah, Avaz Han'dan Köroğlu'nun dinini bırakıp kendi dinlerine dönmesini ister. Ona dilediği her şeyi, altından tahtını, kırk bin atını, Gürcistan şehrini vereceğini dile getiren bir gazel söyler.

2.DİL İNCELEMESİ

2.1.YAZILIŞ (İMLA) ÖZELLİKLERİ

Kitâb-ı Köroğlu'nun incelememize konu olan bölümünde, genellikle Eski Uygur imlası kullanılırken yer yer Arap-Fars imlası özelliklerine de rastlanmaktadır. Eser ta'lik hat ile kaleme alınmış ve istisnalar dışında neredeyse hiç hareke kullanılmamıştır.

2.1.1.Ünlülerin Yazılışı

2.1.1.1.a ünlüsünün yazılışı

İlk hecede

Çoğunlukla medli elif (آ), nadiren ise elif (ا) şeklindedir.

aġa 163b/09 آغا ayta 164a/01 ايته atġa 175a/05 آتغه altun 175a/03 آلتون

Söz konusu harfin gösterilmediği örnekler de mevcuttur: ķaytıp 164b/09 قيتپ

Orta hecede

a ünlüsü orta hecede genellikle elif (ا) ve he (ه) ile gösterilmektedir.

ķanatıdın 164b/02 قناتيدين bayaġım 164a/01 بياغم taşladı 170a/02 تاشله دى

Son hecede

Son hecede a ünlüsü genellikle he (ه) ve bazen de elif (ا) ile gösterilmektedir.

anda 171b/08 انده munda 170b/04 مونده ķılġan 164b/06 قيلغان

2.1.1.2.e ünlüsünün yazılışı

İlk hecede

İlk hece *e* ünlüsü için herhangi bir okutucu ve hareke kullanılmamıştır.

eylegin 166b/09 ايله كين yerler 174a/01 يرلر keçe 171a/10 كچه

Orta hecede

Orta hecede genellikle elif (ا) ile bazen de he (ه)ile gösterilmektedir.

yiberme 169b/08 يبارمه sözlerdin 167b/09 سوزلردين kötertip 172a/02 كوتارتيپ

Son hecede

Genellikle he (ه) bazen de elif (ا) ile gösterilmektedir.

yerde 172a/03 يرده élinden 176a/06 ايلندان sözge 180b/01 سوزكه

2.1.1.3.é ünlüsünün yazılışı

Metnimizde sadece ilk hece ünlüsü olan é daima ye (ى) ile gösterilmiştir.

bég 173a/06 بيك érdi 168b/11 ايردى sén 185a/02 سين

kélip 169b/07 كيليپ émdi 169b/01 ايمدى né 182b/04 ني

2.1.1.4.ı, i ünlülerinin yazılışı

İlk hecede

Metnimizde ilk hece ı, i ünlüleri genellikle ye (ى) ile gösterilmiştir.

ķılur 176b/08 قيلور ķılsa 164b/10 قيلسه içip 168a/03 ايچيب

sizniñ 178a/09 سيزنيك içinde 163b/01 ايچنده iki 184a/07 ايكى

Orta hecede

Orta hecede ı, i ünlüleri genellikle ye (ى) ile gösterilmiştir. Bazen de bu ünlüleri göstermek için herhangi bir okutucu kullanılmamıştır.

ķolıġa 172b/05 قوليغه ķızılbaş 164a/06 قزيلباش özige 171b/10 اوزيكه

Son hecede

Son hece ünlüsü ı, i daima ye (ى) ile gösterilmiştir.

küçli 164b/10 كوچلى dağlı 171b/03 داغلى ķudretli 166a/07 قدرتلى

2.1.1.5.o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı

Metnimizde bu dört ünlü vav (و) ile karşılanmaktadır. Bu dört harfi birbirinden ayırt edecek herhangi bir işaret yoktur.

İlk hecede

İlk hecede o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile karşılanmaktadır.

köñlüm 163b/09 كونكلوم oğlan 180a/01 اوغلان köp 163b/04 كوپ

uruşġa 163b/08 اوروشغه oşbu 169b/08 اوشبو ķuzumnıñ 177a/06 قوزومنيك

Orta hecede

Orta hece ünlüsü o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile gösterilmektedir.

yetüşdiler 165a/07 يتوشديله ر tüşüptür 165a/10 توشوپتور öldürey mü 183b/02 اولدورايمو

Son hecede

Orta hece ünlüsü o, ö, u, ü genellikle vav (و) ile gösterilmektedir.

kündüz 164b/02 كوندوز ķılur 165b/08 قيلور artuķ 176a/07 ارتوق

2.1.2.Ünsüzlerin Yazılışı

2.1.2.1.p ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ilk hece ve orta hecede p ünsüzü daima pe (پ) ile karşılanmaktadır.

perī 169a/05 پری bolupdur 165b/10 بولوپدور

tapmadı 170a/01 تاپمادی yipek 185b/11 ييپاک

Son hecede p ünsüzü genellikle (ب) ile gösterilmiştir. p'li yazımlara da rastlamak mümkündür. -p zarf-fiil eki ise genellikle (ب) ile gösterilmiş ancak (پ) ile gösterildiği örnekler de mevcuttur.

yoķlap 169a/02 يوقله ب ķılıp 169a/01 قليب tartıp 179a/01 تارتيب

2.1.2.2.ç ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ç ünsüzü ilk, orta ve son hecede daima (چ) ile gösterilmiştir.

çemende 169a/03 چمندا içinde 163b/01 ايچنده barça 178b/08 برچه

2.1.2.3.g ünsüzünün yazılışı

Metnimizde g ünsüzünü k ünsüzünden ayıracak herhangi bir işaret yoktur. Bu iki harf de (ك) ile gösterilmiştir.

eger 178a/06 اكر üstige 169b/11 اوستكه

bég 173a/06 بيك dégey 172b/06 ديكه ى

2.1.2.4.ñ ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ñ ünsüzü nun kef (نك) ve kef (ك) ile gösterilmiştir.

soñ 166a/09 سونك ecelniñ 167a/01 اجل نيك köñli 163b/02 كونكلى

2.1.2.5.t ünsüzünün yazılışı

Metnimizde Türkçe kelimelerde t ünsüzü daima te (ت) ile gösterilmiştir.

tuġı 179a/05 توغى otday 179a/09 اوتداى savut 179a/07 ساوت

Metnimizde genellikle te (ت) ile gösterilen at kelimesi birkaç yerde ṭı (ط) ile gösterilmiştir.

at 176a/11 آت aṭnı 179a/06 آطـنى

2.1.2.6.s ünsüzünün yazılışı

Metnimizde kalın ve ince sıradan olan ilk, orta ve son hece s ünsüzü sin (س)ile gösterilmiştir.

sansız 164b/08 سانسيز almasaḳ 178a/01 المساق ḳaytmas 187a/03 قيتماس

Sad (ص) harfi ise Arapça asıllı kelimelerin yazımında kullanılmıştır:

ṣuffa 169b/01 صفه naṣīb 164b/05 نصيب ḳaṣdında 164b/04 قصدينده

Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

Doğu Türkçesi imla geleneği metnimizde bazı ek ve şekillerin yazımında da kendini göstermektedir.

1. Metnimizde bazı Farsça terkiplerde ye (ی) kullanılmıştır: ḳadd-i dū-tā قدی دوتا (171a/09), ḫaṭr-i gerdānım خطری كردانم (167a/10).

2. Metnimizde dek/dék edatı ile kim bağlama edatı nadir olarak kelimeye bitişik yazılır: za'ferāndek زعفراندك (168a/01), ḳaradı-kim قراديكم (170a/06).

3. ilgi hâli eki olan nıñ/niñ çoğunlukla kelimeden ayrı yazılmıştır: atnıñ آت نيك (184a/09), ecelniñ اجل نيك (166b/11).

2.2.SES BİLGİSİ

2.2.1.Ünlüler

Metnimizde *a, e, é, ı, i, o, ö, u, ü* olmak üzere dokuz ünlü mevcuttur.

2.2.1.1.Ünlü Değişmeleri

2.2.1.1.1.e > é değişimi

Eski Türkçedeki kök hece e'si Hakaniye ve Harezm Türkçelerinde korumakla birlikte yer yer kapalı e (é) ya da i'ye çevrilmiştir. Çağatay Türkçesi ise tamamen kapalı e (é) ya da i tarafındadır.[9]

Yukarıda belirttiğimiz Çağatay Türkçesinde kök hece e'sinin kapalı e (é)'ye çevrilmesi meselesi geç dönem Çağatay metni olan *Kitâb-ı Köroğlu*'nda karışıklık göstermektedir. Metnimizde bazı kelimelerin hem kapalı e (é) hem de e'li biçimi görülebilmektedir ve bunun örnekleri oldukça fazladır: *ket-< két-* "gitmek" *ketip* كتيب (176b/05), *kétti* كيتى (184b/01), *kel-< kél-* "gelmek" *kéldiñ* كيلديك (164a/02), *keldi* كلدى (172b/06).

2.2.1.1.2.o > u, ö > ü değişimi

Arap alfabesinde o, ö, u, ü sesleri aynı harf ile karşılanmaktadır. Metnimizde de bunları birbirinden ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret yoktur. Eserde geçen kelimelerde seslerin okunuşu için Kırgızca ve Özbekçedeki biçimler dikkate alınmıştır. *ul* "o" (165a/06), oşbu "işte bu" (169b/08), ḫūş "hoş" (164b/07).

2.2.1.1.3.u > a değişimi

Metnimizde bu değişime bir örnek bulunmaktadır. *tutuş- > tutaş-* "yanmak" (167b/07).

[9] Mesut Şen, *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü*, Post Yayın, İstanbul 2016, s. 155.

2.2.1.1.4.ı > u değişimi ve i > ü değişimi

Metnimizde kelime kök veya gövdelerinde meydana gelen ı > u değişmesine örnek teşkil eden kelime : aḳız- > aḳuz- aḳuzup (168b/09). i > ü değişimine örnek kelimeler: üzengi > üzengü üzeñüge (180b/06), dip > tüb tübige (186a/01).

2.2.1.1.5.e > ü değişimi

e > ü değişimine örnek olan kelime: *ev > üynüñ (165b/04).*

2.2.1.2.Ünlü Uyumu

Türkçe ünlü uyumu *düzlük-yuvarlaklık*, *kalınlık-incelik* uyumu olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.1.2.1.Kalınlık-İncelik Uyumu

Dilimizde kalınlık-incelik uyumuna büyük ünlü uyumu da denmektedir. Ancak bu ses olayına kalınlık-incelik uyumu veya damak uyumu denmesi daha doğrudur. Çünkü kelimeye tâbi olan ekin kalın ya da ince olmasında, ön veya arka damaktan çıkarılan ünlüler yanında, ön veya arka damaktan çıkarılan kalın/ince k ve ince l gibi ünsüzler de belirleyici konumdadır. Dolayısıyla bu uyum, aslında hem bir ünlü uyumu, hem de bir ünlü-ünsüz uyumudur.[10]

Kalınlık-incelik uyumu başlangıçtan bugüne kadar Türkçenin her devrinde çok kuvvetli olarak hakim bulunmuş olan ve olmakta devam eden bir kaidedir. Türkçenin en büyük fonetik hususiyetini bu kaide teşkil eder.[11]

Metnimizde kalınlık-incelik uyumu büyük ölçüde sağlanmıştır: *közdin (163b/09*), *yaḫşılarnıñ (164b/04), üstinde (164b/05).* Ancak ek uyumsuzluğunun görüldüğü nadir örnekler de vardır: *yürmaḳ (164b/07*), *siñliġa (163b/03*), *sizġa (164a/08), bédevġa (174b/06).*

2.2.1.2.2.Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük- yuvarlaklık uyumu bir kelimedeki vokallerin düzlük yuvarlaklık bakımından birbirine uymasıdır.Türkçede köklerde olsun, köklerle ekler arasında olsun, bir kelimede vokaller arasında umumiyetle düzlük yuvarlaklık bakımından bir uygunluk olduğu göze çarpar. Umumiyetle diyoruz, çünkü bu uyum Türkçenin her devrinde her sahada kelime bünyesine kuvvetle hakim olan bir uyum değildir. Bu uyum ancak bugünkü Türkiye Türkçesinde kuvvetli bir şekilde kendini hissettirmektedir.[12]

Metnimizde yazıldığı dönem itibariyle kelime kök veya gövdelerinde bu uyum aranamayacağı için biz çalışmamızda düzlük-yuvarlaklık uyumunu ekler üzerinden inceledik. Metnimizde ise eklerde düzlük-yuvarlaklık uyumunun çoğunlukla olmadığı görülmektedir: *yüzige* (164a/09), *bolġıl* (164b/09), küçli (164b/10), *ḳılur* (164b/10), ayrılup (166a/05).

2.2.1.3.Ünlü Türemesi

Kitâb-ı Köroğlu'nda ünlü türemesine örnek teşkil edebilecek kelimeler şunlardır: sor- > sora- (177b/01), sür- > süre- (174a/02).

[10] Mesut Şen, "Tarihî Şivelerde Ek Uyumsuzluğu Var mı?", 4. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (2000), s. 1695.

[11] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak/Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2009, s.71.

[12] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.72.

2.2.1.4.Ünlü Düşmesi

İkiden fazla heceli gramer birliklerinde sonunda konsonant olmayan orta hece vokalinin çok defa düştüğü görülür. Mesela *gönül* ve *-üm* birlikleri yan yana gelince *gönülüm* yerine *gönlüm* şeklini alırlar. Yani orta hecedeki *ü* vokali düşer. Bu orta hece vokalinin düşmesi hadisesidir.[13]

Vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi Çağatay Türkçesinde sık meydana gelen bir durumdur. Bu ses hadisesine *Kitâb-ı Köroğlu* eserinin bizim çalıştığımız bölümünde şu kelimeler örnek gösterilebilir: köñlüm (163b/09), baġrın (164a/05), şükre (168a/11) ḳaysı (176a/06).

Ayrıca metnimizde ilk hece ünlüsünün düşmesine de bir örnek mevcuttur: *yiber- < iyeber- < ıda bér- yiberme (169b/08).*

2.2.1.5.Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile biten bir kelmeye, ünlü ile başlayan başka bir kelime eklendiğinde yan yana gelen iki ünlüden biri düşer. Bu ses hadisesine *ünlü birleşmesi* denir. Metnimizde bu hadiseye verilebilecek örnekler şunlardır: *bu + ol > bul* (166a/05), *şu + ol > şul* (164b/11), *ne + eyle > neyle- neyleyin* (166a/05), bu + öyle > böyle (174a/09).

2.2.2.Ünsüzler

2.2.2.1.Ünsüz Değişmeleri

Metnimizde tesadüf ettiğimiz ünsüz değişmeleri aşağıdaki gibidir.

2.2.2.1.1.b > p değişmesi ve b > f değişmesi

b – p değişikliği kelime başında görülür. Türkçede aslında *b* ile başlayan bazı kelimeler sonradan *p* 'ye dönmüşlerdir.[14]

Çağatay Türkçesinde kelime başı b- sesi esas itibariyle korunmuştur. Metnimizde sadece bir kelimede b > p değişimi söz konusudur: biş- > piş- pişip (169a/01). Metnimizde b > f değişmesine örnek olan kelime: bıçaḳ > fıçaḳ (163b/02).

2.2.2.1.2.b > m değişmesi

Metnimizde geniz sesinden önce gelen bazı kelime başı b- vokallerinin m'ye çevrilmiş olduğu görülmektedir. Çağatay Türkçesine has olmayan bu değişimi Türk dilinin en eski metinlerinde de görmek mümkündür. Metnimizde b > m değişikliğinin söz konusu olduğu kelimelerden bazıları şunlardır: ben > men men (165b/10), bin- > min- minip (174b/03), bunça > munça munça (165a/10), bunda > munda munda (170b/04). Bazen geniz sesi bulunmayan kelimelerde de bu değişimi görmekteyiz: biz > miz körer miz (164b/11).

2.2.2.1.3.b > v değişmesi

Eski Türkçede kelime ortası ve sonundaki -b-, -b sesleri, Uygurcada -v-, -v, Karahanlıcada -w-, -w, Çağatay Türkçesinde ise -b-, -v-, -y şeklindedir. Metnimizde kelime sonundaki b > v ses değişimine örnek olarak gösterilebilecek bir kelimeye rastlanmıştır: ab >

[13] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.51.
[14] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.83.

aw > av avçılardan (171a/01). Kelime başı b > v değişimi de bir örnekte mevcuttur: ber- > ver- (176a/08).

Bunun yanı sıra év kelimesinin üy şekline çevrildiği görülmektedir: év > üy üynüñ (165b/04).

2.2.2.1.4.p > f değişmesi ve f > p değişmesi

Çağatay Türkçesinin önemli ses özelliklerinden birisidir. Dudak ünsüzü /p/ birkaç yerde diş-dudak ünsüzü ofraḳ, tofraḳ ve yafraḳ kelimelerinde olduğu gibi /f/ sesine döner. Bahse konu değişimi metnimizde şu kelimelerde görmekteyiz: toprаḳ > tofraḳ (171b/05), arpa > arfa (181b/09). Metnimizde f > p değişmesine örnek olan kelime: fil > pil pil dek (178b/03).

2.2.2.1.5.t > d değişmesi

Çağatay Türkçesinde kelime başı t- sesi umumiyetle muhafaza edilmekle birlikte birkaç kelimede d'ye çevrilmiştir: dé- < té-, dégrü < tegürü, dék < teg, dаġı < taḳı, dur ve durur (< turur).

Kitâb-ı Köroğlu'nda t > d değişiminin söz konusu olduğu bazı kelimeler şunlardır: té- > dé-/de- dédi (167b/09) – dey (183b/08), teg > dék/dek dék (177a/11) – dek (163b/02), turur > dur kelgendür (171a/02), tüş- > düş- düşdim (167a/01), tüş > düş (173b/03).

2.2.2.1.6.ġ/g > v değişmesi

Kitâb-ı Köroğlu'nda -aġu/- egü > -av/-ev değişimine örnek teşkil eden kelimeler mevcuttur: ikegü > ikev ikevi (171b/08), üçegü > üçev (185b/02).

2.2.2.1.7.ġ/g > y değişmesi

Kırgız Türkçesinde kelime ortasında ve sonunda bulunan -ġ-/-g-, -ġ/-g seslerinin bazı kelimelerde -y-, -y'ye çevrildiği bilinmektedir. Metnimizde de söz konusu değişimi iki yerde görmekteyiz: baġla- > bayla- baylansun (163b/06).

2.2.2.1.8.d > y değişmesi

Hakaniye ve Harezm Türkçelerinde -d̲-/-d̲ 'ye çevrilen Eski Türkçede kelime ortasında ve sonunda görülen -d-, -d sesi, Çağatay Türkçesinde ise tamamen -y- /-y 'ye dönüştürülmektedir.[15]

Kitâb-ı Köroğlu'nda şu kelimelerde bu değişimi görmekteyiz: adır- > aḍır- >ayır- ayrıp (178b/01), adaḳ > aḍaḳ > ayaḳ ayaḳ (180a/03), ḳadġu > ḳaḍġu > ḳayġusı (166a/06), ḳod- > ḳoḍ- > ḳoy- ḳoyma (165b/03).

Eski Türkçe d'den meydana gelen y ise ince vokalli kelimelerde bazen g'ye çevrilir: idi > ige igesiz (174a/06), eḍer > eger (178a/06).

2.2.2.1.9. z > s değişmesi

Çağatay Türkçesinde geniş zamanın olumsuzunda tonlu /z/ ünsüzü tonsuzlaşarak /s/ olur. Nadir olarak kullanılan -maz/-mez biçimine metnimizde şu örneklerde rastlanır: tanmaz

[15] Mesut Şen, *a.g.e.*, s.157.

(175b/07), dinmez (175b/08), külmez (182b/04), kerekmezdür (165b/06). Çoğunlukla -mas/-mes biçimi tercih edilmektedir: ayrılmas (174a/05), bilmes mén (171a/04).

2.2.2.2.Ünsüz Düşmesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir.

2.2.2.2.1.b düşmesi

Batı Türkçesinde bir kelimede kelime başı b- sesinin düştüğü bilinmektedir: ol- < bol-. Batı Türkçesine has olan bu düşme, metnimizde birkaç yerde karşımıza çıkmaktadır: ḥāṣıl oldı (173a/08), vāṣıl oldı (173a/09), olmay (178a/08), olup (168a/04). Çoğunlukla bol- fiilindeki b-sesi muhafaza edilmiştir.

2.2.2.2.2.r düşmesi

Metnimizdeki r düşmesi örnekleri: birle > bilen bilen (164b/02), er- > é- édim (167a/09). Ancak bu düşmelerin Çağatay Türkçesinden önceki devirlerde meydana geldiği unutulmamalıdır.

2.2.2.2.3.g düşmesi

Metnimizde -lıġ/-lig isimden sıfat yapma ekindeki son ses ġ/g ünsüzünün tamamen düştüğü görülmektedir: ḳudretlig > ḳudretli (166a/07), küçlig > küçli (164b/10). Söz konusu ek yalnızca bir kelimede muhafaza edilmiştir: tiriglig (167a/04).

2.2.2.2.4.v düşmesi

Bir kelimede v düşmesi söz konusudur: tüwkür- > tüvkür- > tükür- tükürüp (186a/03).

2.2.2.3.Ünsüz Türemesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz türemesi örnekleri aşağıdaki gibidir.

2.2.2.3.1.y türemesi

Metnimizde y türemesine umumiyetle Arapça kelimelerin iç seslerinde rastlanmaktadır: ġāibāne > ġāyibāne (177b/11), dā'im > dāyim (177a/03).

2.2.2.3.2.n türemesi

Bilindiği üzere Çağatay Türkçesinde zamir n'si çoğu kez türememektedir. Metnimizde de bunun pek çok örneği olmakla birlikte bazı yerlerde 3.şahıs iyelik eklerinden sonra isim çekim ekleri getirildiğinde araya bir -n- yardımcı sesinin geldiği görülmektedir: içinde (163b/01), üstinde (181a/01).

2.2.2.3.3.Ünsüz ikizlenmesi

Bir gramer birliğinde bir konsonantın iki defa söykenmesi hadisesi olan konsonant ikileşmesi deTürkçede çok nadirdir*. yedi-yeddi, sekiz- sekkiz, dokuz-dokkuz, ana-anne* gibi bazı misallerde görülür.[16]

Metnimizde ünsüz ikizlenmesine örnek teşkil eden kelime: Far. heme > hemme hemme (178b/02).

[16] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s.52.

2.2.2.4.Ünsüz Benzeşmesi

Çağatay Türkçesinde ünsüz uyumunun düzgün olduğu söylenebilir. Hatta bugünkü Türkçede sadece sadasız şeklini kullandığımız -ki aitlik ekinin bahsedilen dönemde -ḳı/-ki; -ġı/-gi biçiminde hem sadalı hem de sadasız varyantları kullanılmıştır: avvalġı (169b/02), çöldegi (169a/12) yanıñdaġı (177b/04). Bunun yanı sıra metnimizde ünsüz benzeşmesinin yer yer bozulduğu da görülmektedir. Mesela ünlülerden ve sadalı ünsüzlerden sonra -da/-ta, -dın/-tın ve -dı/-tı eklerinin d'li şekilleri kullanılırken sert ünsüzle biten kelimelerden sonra bu eklerin hem d'li hem de t'li şekilleri kullanılabilmektedir: başdın (168b/03), çıḳdılar (166a/09), düşdim (167a/01); közdin (163b/07), köyde (167a/09).

2.2.2.5.Göçüşme (Metatez)

Özellikle çocuk dilinde ve Anadolu ağızlarında çok sık meydana gelen bu ses hadisesine *Kitâb-ı Köroğlu*'nun incelediğimiz kısmında şu örneğe rastlanmaktadır: aylan- > aynal- aynalayın (184b/10).

2.2.2.6.Hece Düşmesi (Haploloji)

Bir gramer birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği, düştüğü görülür.Böylece oiki hece bir hece haline gelir. Mesela: *durur -dur, yorır –yor, pekiyi peki* olmuştur. [17]

Metnimimizde bunun tek örneği tur-/ dur- yardımcı filininin üçüncü tekil şahıs çekiminde son hecesinin düşerek -dur/-tur olmasıdır: gül-gündur (169a/07), ġanīmetdür (167a/07), yoḳtur (166a/01).

2.3.ŞEKİL BİLGİSİ

2.3.1.İsim

2.3.1.1.Çokluk Eki

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de çokluk, isimlerin sonuna -lar/-ler eklerininin getirilmesi ile yapılır: yigitler (163b/06), ḳızılbaşlar (164a/06), mollalar (164a/07), felekler (165b/01).

2.3.1.2.İyelik Ekleri

Teklik 1.şahıs -m, -(ı,u)m, -(i,ü)m

Çağatay Türkçesinde ve metnimizde teklik 1.şahıs iyelik ekleri -m, -(ı,u)m, - (i,ü)m şeklindedir. Ünsüz ile biten kelimelere yardımcı ünlüyle gelir: köñlüm (163b/09), başım (164b/08), köksümni (170b/06), sözim (176a/07).

Metnimizde genel itibariyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi olan teklik 1.şahıs iyelik ekinin, yuvarlak ünlülü bazı kelimelerden sonra düz ünlülü varyantlarının getirilmesi ile uyum dışında kaldığı da görülmektedir: yüzimdin (176b/06), sözim (176a/07).

Teklik 2.şahıs -ñ, -(ı,u)ñ, -(i,ü)ñ

[17] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s.52

Teklik 2.şahıs iyelik ekleri -ñ, -(ı,u)ñ, -(i,ü)ñ şeklindedir: yaşıññı (163b/09), teniñ (166b/08), aġañnı (164b/05), ḫālıñ (166b/02), ḳuluñ (173a/02).

Metnimizde genel itibariyle düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi olan teklik 2.şahıs iyelik ekinin, yuvarlak ünlülü bazı kelimelerden sonra düz ünlülü varyantlarının getirilmesi ile uyum dışında kaldığı da görülmektedir: köziñni (178a/01), yüziñ (166b/08).

Teklik 3.şahıs -ı/-i, -sı/-si, (nadiren) -u/-ü

Teklik 3. Şāhıs iyelik eki ünlü ile biten kelimelerden sonra -sı/-si; ünsüz ile biten kelimelerden sonra -ı/-i ve nadiren de -u/-ü şeklindedir: köñli (163b/02), özi (163b/02), kayġusı (166a/06), aġası (165a/02), ḳolu (171b/04). Nadiren de olsa metnimizin bazı yerlerinde teklik 3.şahıs iyelik ekinin yuvarlak vokalli kelimelerden sonra yuvarlak ünlülü geldiğine de tesadüf edilmektedir: köñlü (169b/05).

Çokluk 1.şahıs -mız/-miz, -(ı)mız/-(i)miz

Çağatay Türkçesinde çokluk 1.şahıs iyelik eki -(ı,u)mız, -(i,ü)miz, nadiren de - umuz/-ümüz şeklindedir. Ancak metnimizde söz konusu ekin yalnızca -mız/-miz, - (ı)mız/-(i)miz biçiminde olduğunu görmekteyiz: sırtımıza (178a/11), dīdemiz (168b/03), başımızġa (178b/02), maḳṣadımız (173a/08).

Çokluk 2.şahıs -ñız/-ñiz, -(ı)ñız/-(i)niz

Çağatay Türkçesinde -(ı,u)ñız, (i-ü)ñiz, nadiren de -(u)ñuz/-(ü)ñüz şeklinde olan çokluk 2.şahıs iyelik eki, *Kitâb-ı Köroğlu*'nda -ñız/-ñiz, -(ı)ñız/-(i)niz şeklindedir: öziñizge (174b/09), yaḳañızdadur (178a/09).

Çokluk 3.şahıs -ları/-leri

Çokluk 3.şahıs iyelik eki -ları/-leri şeklindedir: köñülleri (175b/06), yürekleri (175b/06). Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de çokluk 3.şahıs iyelik eki yerine bazen teklik 3.şahıs iyelik eki gelebilmektedir.

2.3.1.3.İsimlerde Tamlama

İsim tamlamaları, *belirtili isim tamlaması*, *belirtisiz isim tamlaması* ve *zincirleme isim tamlaması* olmak üzere üç gruba ayrılır.

2.3.1.3.1.Belirtili İsim Tamlamaları

Hem tamlayan hem de tamlananın ek aldığı belirtili isim tamlamaları, bir şeyin kime, neye ait olduğunu belirtir. Bu tür tamlamalarda tamlayan ilgi hâli eki alırken tamlanan iyelik eki alır: 'Avażnıñ sözi (177b/06), şāhnıñ ḳaşı (165b/02), ecelniñ dāmı (166b/11), dārnıñ üsti (181a/01).

2.3.1.3.2.Belirtisiz İsim Tamlamaları

Bu tür tamlamalarda tamlayan ek almazken tamlanan 3. teklik şahıs iyelik eki alır. *Kitâb-ı Köroğlu*'ndaki örneklerden bazıları şunlardır: 'ummān deryāsı (165a/09), perī hevāsı (165a/10), ayrılıġ derdidin (169b/06).

2.3.1.3.3.Zincirleme İsim Tamlamaları

Zincirleme ad tamlaması, bir ad tamlamasının başka bir adla oluşturduğu ikinci bir ad tamlamasıdır. Böylece, tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş yeni bir tamlama türü ortaya çıkmaktadır. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: ‘avažnıñ zindānġa tüşme sebebi (178a/04).

2.3.1.4.İsim Çekimi Ekleri

Türkçede isimlerin şu hâlleri vardır: yalın (nominatif) hâl, ilgi (genitif) hâli, yönelme (datif) hâli, yükleme (akkuzatif) hâli, bulunma (lokatif) hâli, uzaklaşma (ablatif) hâli, eşitlik (ekvatif) hâli, yön gösterme (direktif) hâli, vasıta (instrumental) hâli.

2.3.1.4.1.Yalın (Nominatif) Hâl: eksiz

Yalın hâl, ismin hiçbir çekim eki almamış hâlidir. Bu durumdaki bir isim, başka hiçbir unsura bağlı değildir. Metnimizdeki şu kelimeler, yalın hâle örnek teşkil etmektedir: söz (163b/05), yürek (164a/05).

2.3.1.4.2.İlgi (Genitif) Hâli: -nıñ/-niñ, -nı/-ni, -ıñ/-iñ

Bu hâl ismin başka bir isimle münasebeti olduğunu ifade eden halidir. İlgi hâli ismin bir isimle ilgisi olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi bulunduğunu gösterir.[18]

Çağatay Türkçesinde çoğunlukla -nıñ/-niñ, nadiren -nuñ/-nüñ, bazen de -nı/-ni olarak karşımıza çıkan genitif eki, *Kitâb-ı Köroğlu*'nda çoğunlukla -nıñ/-niñ olmakla birlikte bazen -nı/-ni ve nadiren de -ıñ/-iñ şeklindedir. Metnimizde söz konusu ekin yuvarlak vokalli şekline hiç tesadüf edilmemiştir: ḳulaḳnıñ (163b/01), ecelniñ (166b/11), Çembilni (177a/08), ayralığnı (171a/11), düşmanıñ (163b/06).

2.3.1.4.3.Yaklaşma (Datif) Hâli: -ġa/-ge, -a/-e, (nadiren) -ḳa

Bu hâl ismin kendisine yaklaşma ifade eden fiillere bağlanmak için girdiği hâldir. Bu hâl daima ekli olup eki de *datif eki*'dir.[19] Yaklaşma durumu eki Çağatay Türkçesinde -ġa/-ge, sert ünsüzlerden sonra çoklukla -ḳa/-ke, bazen de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi -a/-e şeklindedir. *Kitâb-ı Köroğlu*'nun incelediğimiz kısmında datif ekininin umumiyetle -ġa/-ge, bazen -a/-e ve birkaç kelimede de -ḳa şeklinde olduğunu görmekteyiz. Metnimizde datif eki almış kelimelerden bazıları şunlardır: yüzige (164a/09), deryāsıġa (165a/05), anama (164b/01), yüregime (164a/03), baḳḳa (170a/04).

2.3.1.4.4.Yükleme (Akkuzatif) Hâli: -nı/-ni, -n, (nadiren) -ı/-i ve -dı/-di

Yükleme hâlindeki bir isim, cümledeki geçişli fiilin etkisi altındadır. Eski Türkçede isimlerden sonra -ġ/-g (sonradan -ıġ/-ig, -uġ/-üg); iyelik ekli kelimelerden sonra -n; zamirlerden sonra -nı/-ni olmak üzere üç türlü akkuzatif eki kullanılmıştır.

Çağatay Türkçesinde iki türlü akkuzatif eki kullanılmıştır: -nı/-ni ve 3.şahıs iyelik ekinden sonra genellikle -n. *Kitâb-ı Köroğlu*'nun incelememize konu olan kısmında ise akkuzatif ekinin kullanımında hem Doğu hem de Batı Türkçesinin izleri görülebilir. Nitekim metnimizde genel akkuzatif eki -nı/-ni iken bunun yanında iyelik ekinden sonra gelen -n, çok

[18] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s.228.
[19] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s.228

seyrek olarak -ı/-i ve birkaç örnekte ise -dı/-di şekillerini görmekteyiz: cānımnı (163b/04), yaşıñnı (163b/09), ḳanı (170a/02), özin (170a/02), baġrın (164a/05), Ḫandı (177b/10).

2.3.1.4.5.Bulunma (Lokatif) Hâli: -da/-de, (nadiren) -ta/-te

Bulunma hâli, fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren hâldir. Lokatif eki Çağatay Türkçesinde -da/-de; -ta/-te şeklindedir. Metnimizde ise lokatif eki umumiyetle -da/-de, nadiren -ta/-te biçimindedir: közde (168a/04), girdābda (165a/06), üstinde (164b/05), ḳaṣdında (164b/04).

2.3.1.4.6.Uzaklaşma (Ablatif) Hâli: -dın/-din, -dan/-den, -nan/-nen

Çağatay Türkçesinde ablatif eki -dın/-din; -tın/-tin şeklindedir. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda ise söz konusu ek umumiyetle -dın/-din ve -dan/-den şeklindedir. Ablatif ekinin - tın/-tin şekline metnimizde tesadüf edilmez: közdin (163b/07), ḳanatıdın (164b/02), başdın (168b/03), tiliden (176b/01), ḳolundan (168b/10), bizden (173a/09).

Metnimizde bazı kelimelerde ise uzaklaşma hâli ekinin –nan/-nen biçimi karşımıza çıkmaktadır: ḳāmetiñnen (164a/04), dīniñnen (186b/06), artıñnan (177b/08), siziñnen (177b/05).

2.3.1.4.7.Eşitlik (Ekvatif) Ekleri: -ça/-çe, -çaḳ-day/-dey

Batı Türkçesinde -ca/-ce; -ça/-çe şeklinde karşımıza çıkan eşitlik eki, Çağatay Türkçesinde ve *Kitâb-ı Köroğlu*'nda Eski Türkçeye paralel olarak yalnızca -ça/-çe şeklindedir. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda görülen örnekleri şunlardır: barça (173b/03), munça (165a/10), körgünçe (164b/07).

Kitâb-ı Köroğlu'nda rastladığımız bir diğer eşitlik eki -çak'tır. Türkçede eskiden beri mevcut olan bu ek aslında küçültme yapım ekidir. Fakat sonradan çekim eki olarak eşitlik eki hâline de gelmiştir.[20] Metnimizde söz konusu ekin eşitlik hâli eki olarak kullanıldığı bir örnek vardır: munçaḳ (186a/03).

Metnimizde çok sık kullanılan -day/-dey şeklindeki eşitlik eki ise başlangıçta edat olmasına rağmen zamanla uyuma girmeye başlamış ve nihayetinde ekleşmiştir. Gibilik, benzerlik ifade etmektedir: ġoncaday (168a/04), ulġıday (164a/01), botaday (165a/01), ḳızılday (163b/08).

2.3.1.4.8.Yön (Direktif) Ekleri: -ra/-re, -geri

Çağatay Türkçesinde kullanılan yön gösterme ekleri -ra/-re; -ġarı/-geri, -ḳarı/- keri şeklinde ise de *Kitâb-ı Köroğlu*'nun incelememize konu olan kısmında söz konusu eklerden yalnızca -re ve -geri'ye rastlanmaktadır: içre (163b/06), içgeri (170b/09).

2.3.1.4.9.Vasıta (İnstrumental) Hâli Eki: -n

Çağatay Türkçesinde kullanılan instrumental ekleri -n ve seyrek olarak da -la/-le şeklindedir. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda ise -n eki vasıta hâli olarak karşımıza çıkmaktadır: bilen (164b/02).

[20] Muharrem Ergin, *a.g.e.,* s. 241.

2.3.1.5.İsim Yapım Ekleri

Metnimizde tespit edebildiğimiz isimden isim ve fiilden isim yapma ekleri aşağıdaki gibidir.

2.3.1.5.1.İsimden İsim Yapma Ekleri

-an: Eski Türkçeden beri örnekleri az olup kalıplaşmış olarak birkaç kelimede yaşamaktadır. Metnimizde bir örneği vardır: oġlan (180a/01).

-cı, -çı: Türkçede sık kullanılan bu ekin görevi isimlerden meslek ve uğraşı isimleri yapmaktır. Metnimizde şu örneklere rastlanır: avçılardan (171a/01), pazarçı (185b/02).

-daş: Çok işlek olmayan bu ek, ortaklık ve beraberlik bildirir: ḳardaş (168b/04), sevdaş (168b/04), yoldaş (168b/09).

-ġı/-gi: İsimlerden sıfat ve zamir olarak kullanılan isimler yapan aitlik ekidir: yanındaġı (177b/04), avvalġı (169b/02), ayrılġandaġı (175b/04), bāġdagi (169a/12), çöldegi (169a/12).

-ḳa/-ge: Bu ek, dışındalık bildirir: özge (183b/08).

-l: İşlek olmayan bu ek, benzerlik ifade eder. Metnimizde bir örneği vardır: ḳızıl (179a/10).

-lı/-li: İsimden isim ve sıfat türetir. Türkçenin en işlek eklerinden biridir. Metnimizdeki örnekleri: daġlı (171b/03), nūrlu (164a/09), yāḳūtlı (169b/07), gevherli (169b/07), devletli (174a/02).

-lıḳ/-lik: İsim ve sıfatlardan soyut isimler yapar. Metnimizde pek çok örneği vardır: ġarīblıḳ (167b/11), zorlıḳnı (164a/05), seviglik (166b/02), érlik (175a/04).

-sız/-siz: İsimlerden isim ve sıfat yapan bu ek -lı/-li ekinin olumsuzudur. Eski Türkçeden beri vokal uyumuna giren ekin yuvarlak ünlülü şekillerine metnimizde tesadüf edilmemiştir: sansız (164b/08), igesiz (174a/06).

2.3.1.5.2.Fiilden İsim Yapma Ekleri

-a: İşlek olmayan bu ek birkaç kelimede görülür: tola (182b/04).

-gin: Çoğunlukla tek heceli fiil köklerine gelerek isimler türeten işlek bir ektir. Metnimizde tek bir örneği vardır: tizgin (169b/03).

-ġu: Eski Türkçeden beri yalnızca yuvarlak vokalli şekilleri kullanılan, Batı Türkçesinde vokal ve konsonant uyumuna giren -ġu/-gü eki metnimizin sadece bir yerinde soyut ad yapma işlevinde karşımıza çıkmaktadır: ḳayġu (166a/06), ḳaranġu (170a/01).

-ḳ/-k: Eski Türkçeden beri işlek olan eklerden biridir. Somut ve soyut manada isimler yapar: artuḳ (176a/07).

-maḳ/-mek: Masdar eki olarak da bilinen bu ek, bütün fiil kök veya gövdelerine getirilebilir. Fiilerdeki hareket ve oluşun soyut ismini yapar: öltürmek (178a/02), yürmaḳ (164b/07), ḳoşulmaḳ (164b/09).

-ş: Fiillerden hareket ve oluş isimleri yapan ektir: uruş (180b/08).

-t: İşlek bir ek değildir. Fiillerden somut ve soyut adlar türetir. Metnimizde yalnızca bir örneği vardır: uyatġa (174b/07).

-z: Topluluk veya ikilik bildirir. İşlek bir ek olmayıp kalıplaşmış bazı kelimelerde görülmektedir: köz (166b/08).

2.3.2.Sıfat

Sıfatlar isimleri çeşitli yönlerden niteleyen ve belirten kelimelerdir. İşlevleri bakımında belirtme sıfatları ve niteleme sıfatları olmak üzere ikiye ayrılırlar.

2.3.2.1.Niteleme Sıfatları

İsimleri özellikleri bakımından niteleyen kelimelerdir. Metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır: şīrīn sözler (168a/08), ḳırmızı güller (169a/03), merd yigitler (163b/06).

2.3.2.2.Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, belirtme şekillerine göre *işaret sıfatları*, sayı *sıfatları*, *soru sıfatları* ve *belirsizlik sıfatları* olmak üzere dörde ayrılır.

2.3.2.2.1.İşaret Sıfatları

İşaret yoluyla varlıkların yerlerini belirten kelimelerdir. Metnimizde tespit edilen işaret sıfatları bul, bu, şul, oşal, oşol, oşbu, ul şeklindedir: bul ḫasta cān (166a/05), bu işler (163b/10), şul yer (172a/03), oşal mihr-bānıñ (172b/06), oşol perī (169a/10), oşbu devrān (169b/08), ul yerde (166a/09).

2.3.2.2.2.Sayı Sıfatları

2.3.2.2.2.1.Asıl sayı sıfatları

Metnimizde geçen asıl sayı sıfatlarından bazıları şunlardır: sekiz kün (164b/05), altı ay (165a/06), üç kün (166a/09), bir sā‘at (171b/09), iki ḳol (184a/07), Ḳırḳ Yigit (174b/01).

2.3.2.2.2.2.Sıra Sayı Sıfatları

Çağatay Türkçesinde, sayı isimlerine -nçı/-nçi, -mçısı/-mçisi ve -lançı/-lençi eklerinin ilave edilmesiyle oluşturulan sıra sayı sıfatlarına metnimizde tesadüf edilmemiştir.

2.3.2.2.2.3.Üleştirme Sayı Sıfatları

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de asıl sayı isimlerine - ar/-er eklerinin getirilmesiyle oluşturulan üleştirme sayı sıfatlarına metnimizde tesadüf edilmemiştir.

2.3.2.2.2.4.Kesir Sayı Sıfatları

Metnimizde sadece şu örnek vardır: yarım keçe (169b/04).

2.3.2.2.2.5.Topluluk Sayı Sıfatları

Çağatay Türkçesinde, asıl sayı isimlerine -av/-ev, -la(sı)/-le(si) ve -avlan/-evlen eklerinden birinin ilave edilmesiyle teşkil edilen topluluk sayı sıfatlarından –av/-ev’li şekline rastlanmıştır: ikevi (171b/08), üçev (185b/02).

2.3.2.2.3.Soru Sıfatları

Varlıkları ve nesneleri soru yoluyla belirten soru sıfatlarının metnimizde örneği çok azdır: neçe kün (165a/05), né söz (180b/09) ḳaysı şāhnıñ élinden (176a/06).

2.3.2.2.4.Belirsizlik Sıfatları

Varlık ve nesneleri belirsiz bir biçimde bildiren sıfatlardır. Metnimizde geçen şu kelimeler, belirsizlik sıfatlarına örnek teşkil etmektedir: hīç kişi (171a/08), her künüm (171a/10), her bendeġa (164a/03), bir néçe kündin (166a/10), ba'żı meyveler (168b/11) .

2.3.3.Zarf

Yer, zaman, miktar ve durum bildiren zarflar, işlevleri bakımından zaman zarfları, miktar zarfları, yer zarfları ve durum zarfları olmak üzere dörde ayrılırlar.

2.3.3.1.Zaman Zarfları

Metnimizde geçen belli başlı zaman zarfları şunlardır: émdi (163b/05), soñ (164a/02), keçe kündüz (170a/10), āḫīr (167a/01) érte birle (179b/11) der-ḥāl (171b/06).

2.3.3.2.Yer Zarfları

Boşlukta yer ifade eden kelimelerdir. Türkiye Türkçesinde de sayıları pek fazla olmayan yer zarflarının metnimizdeki örneği şudur: içgerige (170b/09).

2.3.3.3.Miktar Zarfları

Metnimizde miktar zarfı özelliği gösteren kelimelerin sayısı pek fazla değildir. Tespit edebildiğimiz örneklerden bazıları şunlardır: köp (163b/04), artuḳ (176a/07) bisyār (165a/07).

2.3.3.4.Durum Zarfları

Hal ve tavır ifade ederler: nāgāh (181a/09), ġāyibāne (177b/11) āheste āheste (170a/04), zār zār (164b/09), bir bir (171b/09), ḳatar ḳatar (176b/02).

2.3.4.Zamir

Zamirler, en geniş tanımıyla ismin yerini tutan kelimelerdir. Nesneleri, temsil ve işaret yoluyla karşılarlar. Tek başlarına anlamları yoktur. Zamirler kendi içerisinde *Şahıs zamirleri*, *dönüşlülük zamirleri*, *işaret zamirleri*, *soru zamirleri*, *belirsizlik zamirleri* ve *bağlama zamirleri* olmak üzere altı gruba ayrılırlar.

2.3.4.1.Şahıs Zamirleri

Kişi adlarının yerini tutan zamirlerdir. Türkçede üç teklik üç de çokluk olmak üzere altı şahıs zamiri bulunur. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda geçen şahıs zamirleri ve onların çekimli hâlleri aşağıdaki gibidir.

Teklik 1. şahıs zamiri: men (163b/05), mén (183b/04).

meniñ (163b/09), meni (165b/03), mendey (163b/05), menindeyin (170a/11).

Teklik 2. şahıs zamiri: sen (164a/10), sén (185a/02).

seni (183b/02), saña (163b/05), sén sén (167a/04) sendin (186b/02).

Teklik 3. şahıs zamiri: ul, u

undın (177b/01), anı (178a/02) , anıñ (164a/09), andın (170a/03).

Çokluk 1. şahıs zamiri: biz (180b/01), bizler

bizlerdin (183a/09), bizge (164b/07), bizniñ (178a/11), bizden (173/09).

Çokluk 2. şahıs zamiri: siz (182a/06), sizler (185a/11)

sizlerniñ (178a/06), sizniñ (178a/09), sizge (180a/07) sizlerge (164b/09).

Çokluk 3. şahıs zamiri: alar

2.3.4.2.Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri, Türkiye Türkçesinde *kendi* kelimesine iyelik eklerinin getirilmesiyle kurulur. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda dönüşlülük zamiri olarak daima *öz* kelimesi tercih edilmiştir: öz (169b/05), özin (170a/02), özi (163b/02), özige (171b/09), öziñizge (174b/09) özüm (183a/04), özüñni (183b/07), özlerini (186a/03).

2.3.4.3.İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret ederek, göstererek karşılayan zamirlere *işaret zamirleri* adı verilir. Metnimizde işaret zamiri olarak tespit edilen kelimeler şunlardır: bu, şul, ul. Bu zamirlerin metnimizde geçen yalın ve çekimli hâlleri ise aşağıdaki gibidir.

bu: mundan (166a/01), munda (170b/04), mundın (172b/06), munça (165a/10) munday (170b/07).

şul: şul (168b/03).

ul: anda (171b/08).

2.3.4.4.Soru Zamirleri

Kişi ve nesneleri soru yoluyla temsil eden zamirlerdir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: kim (164a/11), ne (164b/10), né (182b/04), ḳayda (177b/03), ḳayan (170b/06), ḳaydın (176a/01).

2.3.4.5.Belirsizlik Zamirleri

Kişileri ve nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir. Metnimizdeki örnekleri şunlardır: hīç kim (170b/03), barçası (163b/10), kime (165b/10), hīç kimi (170a/11), barça (174b/02).

2.3.4.6.Bağlama Zamirleri

Çağatay Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de bağlama zamiri olarak Türkçe *kim* ve Farsça *ki* kullanılmıştır: Ḥasan Ḫan kördi ki bir ṭarafġa barur (169a/13), émdi nāgāh közige bir şāh-ı ṣuffa körindi kim ziyāde ārāste ve yana bir çınār bar érdi (169b/01).

2.3.5.Edat

Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat manalı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler.[21]

Edatlar ünlem edatları, bağlama edatları, son çekim edatları ve tekerrür edatları olarak dörde ayrılır.

2.3.5.1.Ünlem Edatları

Ünlem edatları sevinç, üzüntü, korku, acı, nefret, hayıflanma, coşkunluk gibi ruh durumlarını; seslenme, kabul, ret, beyan şekillerini ifade ederler. Bu doğrultuda metnimizde tespit ettiğimiz ünlem edatları şunlardır: ey (170a/07), tā (164b/07).

2.3.5.2.Bağlama Edatları

Bağlama edatları cümleleri, cümledeki kelimeleri ve kelime gruplarını birbirine bağlayan sözlerdir. Metnimizde tespit edebildiğimiz bağlama edatları şu şekildedir:

2.3.5.2.1.Sıralama Edatları

ve (173b/09), bilen (165a/05), birlen (170b/10).

2.3.5.2.2.Cümle Başı Edatları

Daima cümle başında bulunan bu edatlar, cümleleri mânâ bakımından birbirine bağlarlar. Metnimizde tespit edilen örnekler şunlardır: līkīn (180a/04), velīkīn (181a/06), eger (178a/06), meger (171a/01), zīrā ki (175b/01), émdi (165a/04), ammā (165a/02).

2.3.5.2.3.Sona Gelen Edatlar

Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekleri şunlardır: ki (169a/13), kim (168b/11), dégil (164b/01).

2.3.5.3.Son Çekim Edatları

Metnimizde geçen son çekim edatları, kullanılışlarına ve fonksiyonlarına göre aşağıdaki gibidir.

2.3.5.3.1.Kullanılışlarına Göre Son Çekim Edatları

2.3.5.3.1.1.Yalın hâl ile birleşenler:

içre (163b/06), dép (163b/07), dek (163b/02), bilen (164b/02), birle (164a/11), üçün (168a/02), içün (168b/11), milen (182b/08).

2.3.5.3.1.2.Uzaklaşma hâli ile birleşenler:

soñ (166a/09), soñra (173b/09).

2.3.5.3.2.Fonksiyonlarına Göre Son Çekim Edatları

2.3.5.3.2.1.Vasıta ve beraberlik bildirenler:

bilen (164b/02), birle (164a/11), birlen (170b/10).

[21] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.348.

2.3.5.3.2.2.Sebep bildirenler:
içün (168a/01), üçün (169a/11), dép (171a/02).

2.3.5.3.2.3. Benzerlik bildirenler:
dek (163b/02), kibi (167b/11).

2.3.5.3.2.4.Miktar bildirenler:
dek (175b/03).

2.3.5.3.2.5.Zaman bildirenler:
soñ (164a/02).

2.3.5.3.2.6.Yer ve yön bildirenler:
içre (163b/06).

2.3.5.4.Tekerrür Edatları

Metnimizde tesadüf ettiğimiz başlıca tekerrür edatları şunlardır: bāz (171b/09), yana (164a/08), ḳayta (173a/09), ḳaytadın (168b/08).

2.3.6.Fiil

2.3.6.1.Fiil Yapım Ekleri

Metnimizde tespit edebildiğimiz isimden fiil ve fiilden fiil yapma ekleri aşağıdaki gibidir.

2.3.6.1.1.İsimden Fiil Yapma Ekleri

-a-/-e-: İşlek olmayan bu ek, genellikle tek heceli isim köklerine gelerek geçişli veya geçişsiz fiiller türetir: tile- (183a/04), oyna- (179a/08).

-kür-: Ses taklidi kelime köklerinden geçişli ve geçişsiz fiiller türetir: tükür- (186a/03).

-la-/-le-: Eski Türkçeden bu yana çok işlek olan bu ek, her türlü isim ve isim soylu kelimeye gelerek çeşitli işlevlerde geçişli ve geçişsiz fiiller türetir: taşla- (170a/02), çarla- (171b/05), egerle- (174b/04), ḥaḳla- (175a/08), çengle- (175a/06).

+lan-/+len-: İsimlerden bir şeye sahip olma anlamı veren fiiller türetir: atlan- (181a/08).

-laş-: Söz konusu ek, -la-/-le- ekinin -ş- işteşlik eki ile kaynaşmasından meydana gelmiştir: sırlaş- (175b/04), yıġlaş- (175b/05), amānlaş- (165a/02).

2.3.6.1.2.Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine gelerek fiiller türeten eklerdir. Sayıları az olmakla birlikte işleklikleri oldukça fazladır. Metnimizde tespit edebildiğimiz fiilden fiil yapma ekleri şu şekildedir:

-a-/-e-: Eski Türkçeden beri çok seyrek olarak görülen bu ek, pekiştirme fiilleri türetmektedir: sora- (177b/01), süre- (174a/02).

-dır-/-dir-, -dur-/-dür-; -tur-/-tür-: İşlek bir ettirgenlik ekidir. Oldurma ve yaptırma bildiren geçişli fiiller türetir: bildür- (164a/05), köydür- (163/04), toldur- (169b/11), keltür- (172a/07).

-ker-/-ger-: Ettirgenlik ekidir. Metnimizde yalnızca bir örneği vardır: ötker- (169b/08), tönger- (178b/09).

-kür-: Ettirgenlik ekidir. Metnimizde yalnızca bir örneği vardır: yetkür- (165b/03).

-ḳ-: Tek heceli fiil köklerine gelerek anlamı kuvvetlendirir: ḳorḳ- (176b/06).

-l-: En işlek fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Pasiflik ve meçhullük bildirir: ḳoşul- (164b/09), tizil- (163b/02), buzul- (163b/02), tapıl- (173a/10), açıl- (168a/04), ezil- (167b/04), saçıl- (168a/04).

-n-: Türkçenin en işlek fiilden fiil yapma eklerinden biridir. Asıl fonksiyonu dönüşlülük bildirmekse de edilgenlik bildirdiği de olur: körün- (170a/03), baylan- (163b/06), şaylan- (163b/06).

-r-: Fiil köklerine gelerek ettirgen anlamlı fiiller türeten işlek bir ektir: uçur- (168b/10), kaçur- (176a/10).

-se-: İşlek olmayan ekin metnimizde yalnızca bir örneği vardır: körset- (175a/04).

-ş-: İşteşlik ekidir. Eklendiği fiillere ortaklaşa yapma, karşılıklı yapma veya kendiliğinden oluş anlamı verir. İşlek eklerden biridir: körüş- (173b/10), titreş- (165b/01), yetüş- (165a/07), aytuş- (171b/08), sözleş- (175b/08).

-t-: Yaygın kullanıma sahip ettirgenlik eklerinden biridir: arlat- (175a/07), körset- (175a/04), çenglet- (175a/06).

-ter-: bükter- (178b/09).

-y-: İşlek olmayan bir fiilden fiil yapma ekidir. Eski Türkçedeki şekli -d-'dir: ḳoy- (165b/03).

2.3.6.2.Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk, Eski Türkçeden beri işleklik derecesi en geniş olan fiilden fiil yapma eki -ma-/-me- ile yapılmaktadır. Söz konusu ek, i- fiili hariç bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilir: tökme (163b/09), körmesün (166a/03), bolmasa (167a/09), yıġlamaġın (163b/07), kélmegin (164a/02) köydürme (163b/04), salmadım (164a/09).

Geniş zamanın olumsuzu ise -mas/-mes ile yapılmaktadır: ayrılmas (174a/05), ḳatulmas mén (185a/07), olmas (178a/08), bilmes men (171a/04), ketmes (174a/09).

2.3.6.3.Fiil Çekimi

2.3.6.3.1.Şahıs Ekleri

Türkçede *zamir kökenli şahıs ekleri*, *iyelik eki kökenli şahıs ekleri* ve *emir kipindeki şahıs ekleri* olmak üzere üç tip şahıs eki vardır.

2.3.6.3.1.1.Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1.şahıs: mén/men: ḳılur men (164b/10), öler mén (166b/06).

Teklik 2.şahıs: sén: dégey sén (172b/96), ḳayta sén (185a/02).

Teklik 3.şahıs: eksiz: öldürer (164a/06), aytur (173b/05). Nadir olarak şekil ve zaman ekinden sonra -dur/-tur kuvvetlendirme eki gelebilmektedir: tüşüptür (165a/10), aluptur (165b/06).

Çokluk 1.şahıs: miz: alur miz (180b/08), körer miz (164b/11).

Çokluk 2.şahıs: siz: körer siz (175a/09), barar siz (176a/02).

Çokluk 3.şahıs: -lar/-ler: démişler (180b/09).

2.3.6.3.1.2.İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1.şahıs: -m: düşdim (166b/11) öltürsem (181a/05), ölsem (185a/02).

Teklik 2.şahıs: -ñ: kéldiñ (164a/02), öldüñ (183b/10), kördiñ mü (169a/04).

Teklik 3.şahıs: eksiz: kördi (169b/01), olturdı (169b/02), aydı (169b/10), bilse (164a/06).

Çokluk 1.şahıs: -ḳ/-k: almasaḳ (178b/01), oylasaḳ (177a/01).

Çokluk 2.şahıs: -ñızlar/-ñizler: yoḳlasañızlar (178a/07), bilseñizler (176a/10).

Çokluk 3.şahıs: -lar/-ler: yetüşdiler (165a/07), çıḳdılar (166a/09), tüştiler (165a/06).

2.3.6.3.1.3.Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Emir kipindeki şahıs ekleri, her şahıs için ayrı ayrıdır. Söz konusu ekler, “Emir Kipi” bölümünde anlatılacaktır.

2.3.6.3.2.Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri, *bildirme kipleri* ve *tasarlama (dilek) kipleri* olmak üzere iki ana gruba ayrılır.

2.3.6.3.2.1.Bildirme Kipleri

2.3.6.3.2.1.1.Geniş Zaman

Metnimizde geçen geniş zaman ekleri -r, -ar/-er, -ır/-ir, -ur/-ür şeklindedir: bildürer (164a/05), ḳılur mén (164b/09), körer mén (164b/05), körer miz (164b/11), barar siz (176a/02), alur miz (180b/08).

Geniş zamanın olumsuzu -mas/-mes ekleri ile yapılır: ayrılmas (174a/05), ḳatulmas mén (185a/07), olmas (178a/08), bilmes men (171a/04), ketmes (174a/09) yüre’lmes miz (163b/08), ḳaytmas (187a/03).

2.3.6.3.2.1.2.Şimdiki Zaman

Metnimizde şimdiki zaman çekimi fiil kök veya gövdelerine -a/-e; y + -dur/-dür yapısının eklenmesi ile oluşturulmaktadır: aytadur (180a/05), körünedur (180a/06), oḳuydur (186b/09), yata miz (180b/07), ḳıla miz (180b/06), tarta sén (185a/01), ḳayta sén (185a/02).

Şimdiki zamanın olumsuz çekimi -may/-mey eklerinden sonra şahıs zamirleri getirilmek suretiyle yapılmaktadır. Söz konusu yapı aynı zamanda 3. tip öğrenilen geçmiş zamanın olumsuz çekimini de karşılamaktadır: aytmay siz (176a/03), açılmay (168a/04), bolmay (180a/06), tapa'lmaydur (186a/10).

2.3.6.3.2.1.3.Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman çekimi fiil kök veya gövdelerine -dı/-di, -du/-dü; -tı/-ti, -tu/-tü eklerinden sonra iyelik kökenli şahıs eklerinin getirilmesi ile oluşturulur: boldum (163b/04), tüşti (164a/03), döndi (168b/03).

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu -ma/-me ile yapılmaktadır: salmadım (164a/09), yetişmedi (168b/07).

2.3.6.3.2.1.4.Öğrenilen Geçmiş Zaman

Çağatay Türkçesinde üç tip öğrenilen geçmiş zaman kipi bulunmaktadır:

1. tip öğrenilen geçmiş zaman: -mış/-miş + şahıs zamirleri şeklinde oluşturulur: dolmış (172a/09), démişler (180b/09), kelmişim (170b/04). Olumsuz çekimi ise -ma/-me + -mış/miş + şahıs zamiri şeklindedir ancak metnimizde örneği yoktur.

2. tip öğrenilen geçmiş zaman: -ġan/-gen, -ḳan/-ken sıfat-fiil eki + şahıs zamirleri şeklindedir. Olumsuzu -ġan/-gen, -ḳan/-ken eklerinden sonra *érmes* getirilerek teşkil edilmekte ise de metnimizde örneği yoktur.

3. tip öğrenilen geçmiş zaman: -p + -dur/-dür, -tur/-tür (seyrek olarak durur/turur) + şahıs zamirleri şeklindedir. Metnimizde durur/turur biçimi bulunmamaktadır: tüşüptür (165a/10), aluptur (165/06), boluptur (165b/10), çapıpdur (178b/01), yatıpdur (178a/06).

Olumsuzu -may/-mey + şahıs zamirleri şeklindedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu çekim, öğrenilen geçmiş zaman yanında şimdiki zamanın olumsuzunu da bildirmektedir.

2.3.6.3.2.1.5.Gelecek Zaman

Çağatay Türkçesinde gelecek zaman, fiil kök veya gövdelerine -ġay/-gey, -ga/-ge + şahıs zamirlerinin getirilmesiyle oluşturulur: dégey sén (172b/06), bergeydi (176b/08), alġa (164a/07).

Çağatay Türkçesinde aynı zamanda -ġu/-gü gelecek zaman sıfat-fiil ekinden sonra iyelik eki + (-dur/-dür) getirilerek oluşturulan ve anlam itibariyle mutlak gelecek zaman bildiren bir yapı vardır. Ancak metnimizde bu yapının örneği tespit edilmemiştir.

Bunlardan başka metnimizde, Kuzey Türkçelerinde -a/-e; y + şahıs ekleri şeklinde çekimlenen esasen şimdiki zaman kipi olmasına rağmen gelecek zaman da ifade eden bir yapı daha vardır. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda yalnızca teklik üçüncü şahıs çekimi mevcuttur: aladı (174b/05), köredi (177a/11), beredi (177a/11). -dur bildirme ekinin -dı şeklini aldığı da örneklerden anlaşılmaktadır.

2.3.6.3.2.2.Tasarlama (Dilek) Kipleri

2.3.6.3.2.2.1.Emir Kipi

Teklik 1.şahıs eki: -ayın/-eyin, -ayım/-eyim, -ay/-ey: aytayın (163b/05), ḳılayım (177a/03), eyleyin (164a/02), aylanay (164a/04), bildürey (183b/01), öldürey (183b/02).

Teklik 2.şahıs eki: eksiz, -ġıl/-gil, -ġın/-gin: amān bolġıl (164b/09), éşitgil (165a/11), yıġlamaġın (163b/07), kélmegin (164a/02), éşitgin (166b/11).

Teklik 3.şahıs eki: -sun/-sün: baylansun (163b/06), şaylansun (163b/06), bérsün (164a/03), yıḳılsun (166a/03), körmesün (166a/03).

Çokluk 1.şahıs eki: -alük/-elük, -alıñ/-eliñ: kélelük (174b/04), baralük (175b/11), alalük (175b/11), yüberelük (172b/04), baralıñ (175a/09), soralıñ(176a/01).

Çokluk 2.şahıs eki: -ñ, -ñlar/-ñler, -ñız/-ñiz, -ñızlar/-ñizler: salıñ (175a/03), éşitiñler (173b/01), miniñler (174b/08), ḳılıñızlar (175a/04), kiriñiz (175a/06), aytıñız (176a/10).

Çokluk 3.şahıs eki: -sunlar/-sünler: Metnimizde örneği yoktur.

Emir kipinin olumsuz şekli -ma/-me + şahıs ekleri şeklinde oluşturulur: körmesün (166a/03).

2.3.6.3.2.2.2.Şart Kipi

Şart kipi -sa/-se + iyelik kökenli şahıs ekleri şeklindedir.

Teklik 1.şahıs: -sa-m/-se-m: ayta bérsem (164a/01), öltürsem (181a/05).

Teklik 2.şahıs: -sa-ñ/-se-ñ: ḳaytsañ (186b/10), barsañ (164b/01).

Teklik 3.şahıs: -sa/-se: bilse (164a/06), éşitse (165b/01).

Çokluk 1.şahıs: -sa-ḳ/-se-k: oylasaḳ (177a/01), almasaḳ (178b/01).

Çokluk 2.şahıs: -sa-ñız(lar)/-se-ñiz(ler): yoḳlasañızlar (178a/07), bilseñizler (176a/08).

Çokluk 3.şahıs: -sa-lar: Metnimizde örneği yoktur.

Şart kipinin olumsuz şekli -ma/-me + -sa/-se + şahıs ekleri şeklinde oluşturulur.

2.3.6.3.2.2.3.İstek Kipi

Tasarlama kiplerinden biri olan bu kip, hareketin istendiğini gösterir, istek şeklinde bir tasarlama ifade eder. Metnimizde istek kipine tesadüf edilmemiştir.

2.3.6.3.2.2.4.Gereklilik Kipi

Tasarlanan hareketin gerekli olduğunu bildiren kiptir. Çağatay Türkçesinde gereklilik kipi *kérek* ile yapılmaktadır. *kérek* kelimesi bildirme ile (*kérekdür, kérek durur/turur*) geldiği gibi *-mAK kérek*, *-sA kérek* vb. yapılarla da ifade edilir. Metnimizde kerekmezdür (165b/06) şeklinde bir yerde geçmektedir.

2.3.6.4.Cevherî Fiil ve Bildirme Ekleri

i- fiili Batı Türkçesinde isimlerle birlikte kullanıldığında şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerinde bulunmaktadır. *Kitâb- ı Köroğlu*'nun incelememize konu olan kısmında ise ér-, é-, er- şekillerinde karşımıza çıkan fiilin, yalnızca şu çekimlere girdiği tespit edilmiştir:

Şimdiki zamanın teklik 3. şahıs çekimi: yoḳtur (166a/01).

Görülen geçmiş zamanın teklik 1. ve 3. şahıs çekimi: érdi (165a/08), édim (167a/09), édi (178a/11).

Bilindiği üzere bahse konu fiilin olumsuzu, Batı Türkçesinde de *değil* edatı ile ifade edilmektedir. Metnimizde olumsuzluğu ifade etmek için kullanılan örnekler şunlardır: cay émes (170a/05), ulġıday émes (164a/01), selām dégil (164b/01).

2.3.6.5.Fiillerin Birleşik Çekimleri

Türkiye Türkçesinde birleşik çekim, tek başına belli bir anlamı olmayan i- fiilinin yardımıyla yapılmaktadır ve fiil çekimlerinde basit tarzın dışında hikâye tarzı, rivayet tarzı ve şart tarzı olmak üzere üç tarz daha vardır. *Kitâb-ı Köroğlu*'nda é- ve ér- ile yapılan birleşik çekimlerin tespit edebildiğimiz örnekleri ise şu şekildedir:

Hikâye Tarzı:

Geniş zamanın hikâyesi: barur érdi (168b/11), dér érdiler (165a/08), çıḳar érdi (175b/03).

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi: aytıp érdi (181a/02), buzlap édi (178a/11), bolup érdi (181a/07), berip édi (169b/03).

Şartın hikâyesi: körmese édim (167a/09).

Rivayet Tarzı:

Rivayet tarzındaki birleşik çekimli fiillerin metnimizde örneği yoktur.

Şart Tarzı:

Görülen geçmiş zamanın şartı: étdi érse (167b/09), taşladı érse (170a/08), saçdı érse (171b/06).

2.3.6.6.Fiillerde Soru

Metnimizde, fiillerde soru -mu/-mü eki ile yapılmaktadır. Fiillere daima yuvarlak ünlülü olarak gelmektedir: kördiñ mü (169a/04), amān mu (174a/01), sürdi mü (176b/04).

2.3.6.7.Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, bir isim ile bir yardımcı fiilin birleşmesinden veya belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelmiş iki ayrı fiilin anlamca kaynaşmasından oluşan fiil türleridir. Birleşik fiilleri *isimlerden yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller* ve *tasvir fiilleri* olmak üzere iki ana gruba ayırarak inceleyebiliriz:

2.3.6.7.1.İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Metnimizde isimlerden birleşik fiil yapmak için ét-, eyle-, ḳıl- ve bol- ana yardımcı fiilleri kullanılmıştır. Bunlardan özellikle bol- ve ḳıl- oldukça işlektir. Hemen hemen her isimle birleşerek onları fiilleştirmişlerdir. Bunların yanında bir de çok işlek olmayan ancak bazı isimlerle birleşerek yeni bir anlam meydana getiren fiiller vardır. Yardımcı fiil olarak sayılmasalar da oluşturdukları kelime grubu birleşik fiil olarak kabul edilmektedir. Metnimizdeki birleşik fiil örneklerinden bazıları şunlardır:

ét- ile yapılanlar: raḥm ét- (168b/07), ḳaṣd et- (166a/01).

eyle- ile yapılanlar: mürüvvet eyle- (165a/09), raḥm eyle (170b/01).

ḳıl- ile yapılanlar: defn ḳıl- (168a/10), nāle ḳıl- (169a/01).

bol-ile yapılanlar: amān bol- (164b/09), rāżī bol- (164a/10), naṣīb bol- (164b/05).

bér- ile yapılanlar: amān bér- (166a/08), haber bér- (169a/05).

buzul- ile yapılanlar: köñli buzul- (163b/02).

çek- ile yapılanlar: ḥasret çek- (173b/02).

oḳu- ile yapılanlar: cenāze oḳu- (168a/10), ism-i a‘ẓam oḳu- (171b/06).

ol- ile yapılanlar: ḫāsıl ol- (173a/08), vāṣıl ol- (173a/09).

öt- ile yapılanlar: cānımdın öt- (171a/11), toy öt- (177b/01).

sal- ile yapılanlar: ḳulaḳ sal- (164a/09), müdām sal- (164b/06), ḳuş sal- (174b/03).

ur- ile yapılanlar: āh ur- (164b/02), baş ur- (172b/09), cūş ur- (165a/09), āzār ur- (176b/01).

2.3.6.7.2.Tasvir Fiilleri

Tasvir fiilleri kendi içinde *yeterlik (iktidar) fiili, tezlik fiili, süreklilik (devamlılık) fiili* ve *yaklaşma fiili* olmak üzere dörde ayrılır.

2.3.6.7.2.1.Yeterlik (İktidar) Fiili

Çağatay Türkçesinde yeterlik fiili dört şekilde yapılmaktadır. İlki ve en çok kullanılanı fiil kök veya gövdelerine -a/-e zarf-fiil eklerinden sonra al- yardımcı fiili getirilmek suretiyle oluşturulan yapıdır. İkincisi fiil + -a/-e zarf-fiili + bil-, üçüncüsü fiil + -a/-e zarf-fiili + bol- , dördüncüsü ise fiil + -sa/-se şart kipi + bol- şeklindedir. Metnimizde al- yardımcı fiili ile teşkil edilen birleşik fiiller kullanılmıştır: yüre’l- (163b/08), baḳa’l- (164a/09), oltura’l- (181a/11). Örneklerde de görüldüğü üzere, metnimizde al- yardımcı fiilinin ünlüsü çekim sırasında daima düşmektedir. Yeterlilik ifade eden bu yapılardan ikincisine örnek şudur: alabilseñ (167a/01).

2.3.6.7.2.2.Tezlik Fiili

Tezlik fiili, metnimizde ber-/bér- yardımcı fiili ile yapılmaktadır: yıġlay bér- (163b/11), ayta bér- (164a/01), kete ber- (165b/08), ḳayta ber- (165a/02), ünley ber- (183a/02).

2.3.6.7.2.3.Süreklilik (Devamlılık) Fiili

Çağatay Türkçesinde kél- ve tur- yardımcı fiilleri ile yapılan süreklilik fiili, metnimizde tur- ve yat- yardımcı fiilleri ile yapılmaktadır.

tur-: soray tur- (176a/08), asa tur- (185b/07). Metnimizde, tur- yardımcı fiili ile yapılan süreklilik fiillerinin çekimlerinde tur- fiilindeki son ses r'sinin daima düştüğü görülmektedir: soraytuġan (176a/08), asatuġan (185b/07).

yat-: Kırgız Türkçesinde süreklilik bildiren tasvirî fiiller yapmak için kulanılan yat- yardımcı fiilinin bu işlevine, metnimizde bir yerde rastlamaktayız: kéle yat- (175b/10).

2.3.6.7.2.4.Yaklaşma Fiili

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Çağatay Türkçesinde de yaz- yardımcı fiili ile yapılan yaklaşma fiilinin örneğine metnimizde tesadüf edilmemiştir.

Yarı Tasvir Fiilleri

-ıp/-ip zarf fiil ekiyle yapılmış birleşik fiillerdir: bolup tur- (185b/06), yatıp ḳal- (165a/04), çıḳıp oltur- (169b/02), töküp ḳoy- (171a/02), alıp bar- (173a/05).

2.3.6.8.Sıfat-Fiiller (Partisipler)

Birer fiil şekilleri olarak nesneleri hareketleri ile ifade eden partisiplerde hareket ifadesinden başka zaman ifadesi de vardır. Yani hareketin hangi zamana ait olduğunu da gösterirler. Şu halde partisipler zaman ve hareket ifadesi taşıyarak nesneleri karşılayan fiil şekilleridir.[22]

Metnimizde görülen partisip ekleri şunlardır:

-ġan/-gen: Klasik Çağatay Türkçesinde -ḳan/-ken şeklinde uyuma giren bu ek, metnimizde daima –ġan/-gen şeklindedir: ḳılġan (164b/06), yaratġan (164b/10), ölgen (168a/02).

-an/-en: Geniş zaman ifade eden -an/-en partisip ekine şu örneklerde rastlanır: açılan (174a/06), içen (174a/03), ḳalan (174a/06).

-r, -ar/-er, -ur/-ür: Geniş zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir: öler vaḳt (167b/08).

-ġa/-ga: Gelecek zaman ifade eden sıfat-giil ekidir: aytġa sözlerni (187a/02).

2.3.6.9.Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Metnimizde tespit edebildiğimiz zarf-fiil ekleri ve örnekleri aşağıdaki gibidir.

-a/-e; -y: Ünsüz ile biten fiillere -a/-e, ünlü ile biten fiillere ise -y zarf-fiili gelmektedir. Çağatay Türkçesinde, özellikle tasvirî fiillerin teşkil edilmesinde ve ikilemelerde çokça kullanılır: ayta bérsem (164a/01), yıġlay yıġlay (178a/03).

[22] Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s.333.

-ġanda/-gende: -ġan/-gen sıfat-fiil eki ile -da/-de bulunma hâli ekinin birleşmesinden oluşan bu zarf-fiil eki, "-dığında/-diğinde" anlamını verir: dégende (178a/07), kelmegende (184a/05), çıḳa bergende (175b/01), ayrılġandaġı (175b/04).

-ġunça/-günçe: -ġu/-gü sıfat-fiil eki, n yardımcı sesi ve -ça/-çe eşitlik ekinin birleşmesinden oluşan -ġunça/-günçe zarf-fiili, "-dıkça/-dikçe" ve "-ıncaya/-inceye kadar" anlamlarına gelir: körgünçe (164b/07), ölgünçe (186b/02).

-mayın/-meyin, -may/-mey: -a/-e; -y ve -p zarf-fiillerinin olumsuz şekillerini ifade etmek için kullanılır: sözleşmey (175b/08), tınmay (177a/11).

-p: Ünlü ile biten fiillere doğrudan eklenirken ünsüz ile biten fiillere, araya bir yardımcı ünlü geldikten sonra getirilir. Oldukça işlektir: ḳarap (163b/03), yatıp (163b/01), éşitip (163b/01), buzulup (163b/02), tizilip (163b/02).

METİN

[163b] (1) El-ḳıṣṣa: Bal Ayımnı bu sözini ‘Avaż Cān ḳulaḳnıñ içinde yatıp éşitip (2) ve köñli buzulup köz yaşı fıçaḳ dek tizilip özi yılan dek tolġanıp (3) siñliġa ḳarap bir söz aydı:

(4) Nāle ḳılıp mende boldum Ḫudāġa
Bu cānımnı köp köydürme hevāġa
(5) Men hem saña émdi bir söz aytayın
Köz yaşıñdın mendey aġañ sadāġa
(6) Merd yigitler meydān içre şaylansun
İlāhī düşmanıñ ḳolı baylansun
(7) Yıġlamaġın aġa cān dép Bal Ayım
Köz yaşıñdın mendey aġañ aylansun
(8) Uruşġa meñenim ceyren ḳızılday
Terk bolup yüre’lmes miz biz émdi
(9) Aġa cān dép tökme közdin yaşıñnı
Dādeşiñnen meniñ köñlüm buzuldı
(10) Bu işler barçası Allāhnıñ işi
Allāhnıñ derbidur ādemniñ başı
(11) Aġa çān dép yıġlay bérme Bal Ayım
Örteydi içimni köziñniñ yaşı

[164a]

(1) Ayta bersem saña tüşer bayaġım
Ulġıday émes meniñ sayaġım
(2) Bu kün kéldiñ bu kün soñ kélmegin
Köz yaşıñdın mén eyleyin çırāġım
(3) Yüregime tüşti düşmendin vāyemim
Penāh bérsün her bendeġa Ḫudāyım
(4) Bu kün kéldin bu kündin soñ kélmegin[23]
Ḳāmetiñnen men aylanay Bal Ayım

[23] Metinde كيلماين şeklinde yazılıdır.

(5) Bu kāfirler zorlıḳnı bildürer

Almas çalıp yürek baġrın tildürer

(6) Bu kün kéldin bu kündin soñ kélmegin

Ḳızıl-başlar bilse seni öldürer

(7) Mollalar alġa devāt ḳalem dey

Yüregim tüşge daġ elem dey

(8) Köreyiz mü körmeyiz mü biz yana

Ġarīb miskīn aġa sizġa selām dé

(9) Baḳa'lmadım anıñ nūrlu yüzige

Ḳulaḳım salmadım şeker sözige

(10) Bal Ayım cān sen anama selām dé

Rāżī bolsun maña bergen yüzige

(11) Acu birle ḳatıp yıḳar butına

Kim çıdaydı yüregimniñ dertine

[164b]

(1) Barsañ selām dégil şul[24] anama

Rāżī bolsun anam bergen sütine

(2) Keçe kündüz ḳanlar yıġlap āh urar

Armān bilen ḳanatıdın ḳarılar

(3) Selām dégil Bal Ayım cān anama

Sekiz kündin keyin bizdin ayrılar

(4) Yaḫşılarnıñ 'aṣā bolur destinde

Şeyṭān ér yigitniñ ḳaṣdında

(5) Naṣīb bolsa körer mén aġañnı

Sekiz kündin keyin dārnıñ üstinde

(6) Hüdik Kölge müdām saldım ḳoşumnı

Oñġa Resūl[25] Ḫudāyım ḳılġan işimni

(7) Teberrük bizge cergeleşip[26] yürmaḳ yoḳ

[24] Metinde شور şeklinde yazılıdır.
[25] Metinde رسون şeklinde yazılıdır.

Tā körgünçe ġarīb siñlim ḫūş émdi

(8) Meniñ başım ḳaldı sansız tüşmanda

Ḫudāyım saḫlasun sizni amānda

(9) Amān bolġıl yana ḳaytıp körgünçe

Sizlerge ḳoşulmaḳ bizge gümānda

(10) ‘Avaż Ḫan dér men ḳılur men zār zār

Ne ḳılsa küçlidür yaratġan cebbār

(11) Amānda bol ḳıyāmatda körer miz

Tā körgünçe ġarīb siñlim Allāh yār

[165a] (1) El-ḳıṣṣa: ‘Avaż Ḫannıñ bu sözlerini Bal Ayım éşitip botaday bozlap (2) aġası birle amānlaşıp edigeler ḳayta bérdi. Ammā ‘Avaż Ḫan hem yolbarşday (3) iñrenip köñli buzulup yürek baġrı ézilip dünyādın ḳol üzüp (4) yatıp ḳala bérdi. Émdi sözni Ḥasan Ḫandın éşitiñler Zebūr dégen maḥremi (5) bilen ‘ummān deryāsıġa tüşüp revāne boldılar. Bir néçe kün yol yürüp (6) nāgāh bir girdābḍa tüştiler. El-ḳıṣṣa: Altı ay ul girdābda boldılar. (7) Ammā bisyār helāketlere yetüşdiler. Ammā seḥerlerde bir seḥer Ḥasan Ḫan Ḫudānıñ dergāhıġa (8) zār zār yıġlap bir münācāt ve yana āmīn dér érdiler. Münācāt bu turur:

(9) Ḳaynayıp cūş uran ‘ummān deryāsı

Bir mürüvvet eyle miskīn gedāya

(10) Başıma tüşüptür perī hevāsı

Ḳoyma meni munça cevr ü cefāya

(11) ‘Arżımnı éşitgil ḳādir Allāhım

Bedbaḫt cehānda sén sén penāhım

[165b]

(1) Felekler titreşir éşitse āhım

Bir mürüvvet eyle miskīn gedāya

(2) Aġu ḳoşdı felek içgen aşıma

Bir perīler ketti şāhnıñ ḳaşına

(3) İlyās peyġamberi yetkür ḳaşıma

Ḳoyma meni munça cebr ü cefāya

[26] Metinde يركه له شيب şekinde yazılıdır.

(4) Köñlüme tüşüptür anam hevāsı

Üynüñ vaṣl[ı]dur ul müdde‘āsı

(5) Bir mürüvvet eyle ‘ummān deryāsı

Bir mürüvvet eyle miskīn gedāya

(6) Köñlümi aluptur bir zülf ü ‘anber

Maña kerekmezdür tāc ile gevher

(7) Bī-çāre ‘āciz atım [...] dil-āver

Ḳoyma meni munça cebr ü cefāya

(8) El-ḳıṣṣa: Bu sözlerdin soñ bir bād-ı muḫālif ḳoptı kemeni alıp kéte bérdi. (9) Anda ḥayrān bolup zār zār yıġlap bir [...] aydı:

(10) Men kime aytayın ‘arż-ı ḥālımnı

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

(11) Yezdān-ı zü’l-celāl éşit dādımnı

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

[166a]

(1) Cānıma ḳaṣd etmiş deryā-yı āfet

Mundan ḳutulmaġım yoḳtur selāmet

(2) Bu kün maña ḳoptı ve hemme ḳıyāmat

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

(3) Yaḳamı çāk édüp eylemen feryād

Yıḳılsun körmesün bu çarḫ-ı nāşād

(4) Ḥayf ul nevcivān-ı ḳāmet-i şimşād

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

(5) Émdi mén neyleyin bul ḫasta cānı

Yūsufdın ayrılup ḳaldı Ken‘ānı

(6) Bir yandan ḳayġusı yezdān hicrānı

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

(7) Ḥasan Ḫan hem-rāhı ḳudretli raḥmān

Meni bu ġamlarda ḳoyma sergerdān

(8) Evvelde amān ber āḫirde īmān

Bu kün maña āḫīr zamān bolupdur

(9) El-ḳıṣṣa: Üç kündin soñ deryānıñ yaḳasıġa çıḳdılar ammā Zebūr ul yerde bīmār (10) boldı. Bir néçe kündin soñ Zebūrnıñ ḥālı zebūn boldı. Ḥasan Ḫan Zebūrnıñ baş[ı]nı (11) tizige alıp ḥālıñ neçükdür dép zār zār cevn-i ebr-i nevbahār yıġlap biz söz [aydı]:

[166b]

(1) Su’āl-i Ḥasan Ḫan

(2) Séviglik hem-demim vefālı yārim

Tāze nevcivānım ḥālıñ neçükdür

(3) Refīḳım mūnisim ‘ayş medārım

Nūr-ı dīdem cānım ḥālıñ neçükdür

(4) Cavāb-ı Zebūr

(5) ‘Arżımı éşitgil ‘azīz pād-şāhım

Mén sözleyin sén ḳulaġıñ sal émdi

(6) Bir derde tüştüm yoḳtur devāsı

Mén öler mén sen bu zāra ḳal émdi

(7) Su’āl-i Ḥasan Ḫan

(8) Yüziñ āteşindir közleriñ bīmār

Nāzik teniñ sīm-āblayın bī-ḳarār

(9) Yār-i vefādārım eylegin iẓhār

Közleri mestānım ḥālıñ neçükdür

(10) Cavāb-ı Zebūr

(11) Éşitgin peykerim nāra danaşdım

Āḫīrde ecelniñ dāmına düşdim

[167a]

(1) Āḫīri ecelniñ dāmına düşdim

Alabilseñ bu zindāndın al émdi

(2) Su’āl

(3) Saña fedā bolsun rūḥ-ı revānım

Taṣadduḳdur saña bu şīrīn cānım

(4) Sén sén tirigligim şād şād-mānım

Yār-i mihr-bānım ḥālıñ neçükdür

(5) Cavāb

(6) Ḥāletim bolupdur beterdin beter

Ecelniñ neşteri cānımdın öter

(7) Ecel ejdehādur barça [...]

Ġanīmetdür bu deryānıñ bil émdi

(8) Su'āl

(9) Evlā[d] anadın bolmasa édim

Ġarīblıġ köyde ḳalmasa édim

(10) Seni bu ḥasretde körmese édim

Ḫaṭr-i gerdānım ḥālıñ neçükdür

(11) Cavāb

[167b]

(1) Ola mén édim ġamdın āzāde

Ġarīblıḳ köyde ḳaldım fütāde

(2) Közüm yıġlap derdim boldı ziyāde

Rūy-māl alıp közüm yaşın sil émdi

(3) Su'āl

(4) Ḥasan Ḫanday émdi baġrım ézildi

Bize Ḥaḳdın böyle ḫidmet yazıldı

(5) Riḳḳatim tép cān ceseddin üzüldi

Yūsuf-ı Ken'ānım ḥālıñ neçükdür

(6) Cavāb

(7) Zebūr aytur cismim nāra tutaşdı

Ḳırmızı köylegim ḳana bulaşdı

(8) Cānım çıḳup öler vaḳtım yetüşdi

Mén keter mén sén yıġlayup ḳal émdi

(9) El-ḳıṣṣa: Bu sözlerdin soñ Zebūr Ḥaḳ dédi cān teslīm étdi érse Ḥasan Ḫan ġarīb- (10) lıḳ köyünde zār zār cevn-i ebr-i nevbahār yıġlap bir söz aydı:

(11) Ġarīblıḳ köyünde ġarībler kibi
Meniñ içün ġarīb ölgen Zebūrım

[168a]

(1) Gül yüzini za‘ferāndek soldurup
Meniñ içün ġarīb ölgen Zebūrım
(2) Meniñ üçün ata anadın kéçip
Ḳażā oḳlarına sīnesin açıp
(3) Āḫīri ecelniñ şerbetin içip
Meniñ üçün ġarīb ölgen Zebūrım
(4) Gül ġoncaday yaḳage bendi açılmay
Bülbül olup közde yaşı saçılmay
(5) Meniñ gülidin bir güli hem açılmay
Meniñ içün ġarīb ölgen Zebūrım
(6) Meger cān açġın kélgenin bilip
Çār ṭarafa télmürdüñ baġrımnı télip
(7) Şīrīn cānıñ çıḳtı tendin ayrılıp
Meniñ üçün ġarīb ölgen Zebūrım
(8) Şīrīn sözler bile cānımnı alıp
Ortaña cānı ünleri salıp
(9) Ḥasan Ḫan āḫirde du‘āġlar ḳılıp
Meniñ üçün ġarīb ölgen Zebūrım

(10) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ Zebūrnı cenāze oḳup defn ḳıldı. Andın soñ felekdin (11) şükre aytıp bir söz ve ayġanı bu turur:

[168b]

(1) Aġa Yūnus ḥasretidin
Közde yaşım ḳana döndi
(2) Keçe kündüz firḳatıdın

Revşenim hiçrāna döndi

(3) Bize ḳısmet şuldur başdın

Dīdemiz ḳanludur yaşdın

(4) Ayrılıp ḳarım ḳardaşdın

Sevdāşım ziyāna döndi

(5) Ḳanı munça yār yārān

Felek étdi yerge yeksān

(6) Başımıza baḫt-ı cihān

Ḳaranḳu zindāna döndi

(7) Raḥm étmedi budur zārım

Yetişmedi āh zārım

(8) Siyāh bolup rüzgārım

Ḳaytadın hicrāna döndi

(9) Ḥasan Ḫan izlep yoldaşın

Aḳuzup közidin yaşın

(10) Uçurup ḳolundan ḳuşın

Ḳara baġrı ḳana döndi

(11) El-ḳıṣṣa: Bu sözlerdin soñ peşşenin içinde barur érdi. Körer kim meyveler **[169a]** (1) pişip ve ba'żı meyveler tökülüp ḳumrī ve ṭūṭī ve bülbüller nāle ḳılıp yürür édiler. (2) Ḥasan Ḫan bir ġazel bilen Aġa Yūnus Perīni yoḳlap bir gazel aydı:

(3) Çemende çer-efşān serv-i sīminler

Tāze arġuvānlar ḳırmızı güller

(4) [...]

Ter açılan lālezārlar kördiñ mü

(5) Gülistān içinde gezen ṭūṭīler

Ḫaber beriñ Yūnus Perī kördiñ mü

(6) Çemende asraġan şeyd[ā] bülbüller

Ḫaber beriñ Aġa Yūnus kördiñ mü

(7) Köylegi gül-gündur donı ḳırmızı

Şekerdindür Ḥasan Ḫan sözi

(8) Aṣlını sorayın ferīni ḳızı

Oşal şūḫ dil-āzārnı kördiñ mü

(9) Bir laçin baḳışlı selāṭīn boylı

Ḳolları ḥınalı zer-efşān mūylı

(10) Yaḫşı melāḥatlı melā'ik ḫūylı

Oşol perī-yi vefādārnı kördiñ mü

(11) Ḥasan Ḫan ḳalmışam bu yerde ḥayrān

Bir güzel şāh üçün ḥālım perīşān

(12) Bāġdagi ṭāvūslar çöldegi céren

Şunday perī-yi vefādārnı kördiñ mü

(13) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ āf-tāb batdı. Ḥasan Ḫan kördi-ki bir ṭarafġa barur. [169b] (1) Émdi nāgāh közige bir şāh-ı ṣuffa körindi kim ziyāde ārāste ve yana bir çınār bar (2) érdi. Ḥasan Ḫan çınārġa çıḳıp olturdı. Ammā Ġır Atnı avvalġı teñizge tüşerde (3) tizgin tüzüp bar. Cān-vār aṣlı (aṣlı) igeñni tap dép ḳoya berip édi. (4) El-ḳıṣṣa: Yarım keçede körer kim deryādın[27] bir öküz peydā boldı. Aġzıda bir gevher şem' (5) çırāġ tamām peşşeni münevver tek ḳıldı. Ḥasan Ḫan öz köñlüge dégeni bu turur:

(6) Ġamnıñ girdābında sergerdān olup

Ayrılıġ derdidin yüzlerim solup

(7) Ḳutulıp deryādın bu cāya kélip

Yāḳūtlı gevherli kāna yetişdim

(8) Ḥasan Ḫan ötkerme oşbu devrānı

Ḳolıñdın yiberme genc-i 'ummānı

(9) Ḥaḳ müyesser étmiş dürr-i ġalṭānı

Bu kün mihr-i diraḫşāna yetişdim

(10) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ diraḫtdın tüşüp āheste āheste étegin gül lālege (11) toldurup yoḳarı çıḳıp güllerni gevherni üstige atardı. Gevher gömüldi [170a] (1) çahān ḳarangu boldı. Ul öküz kélgen yolını tapmadı peşşeler vīrān ḳıldı. Āf-tāb (2) çıḳġandın soñ öküz özin deryāġa taşladı. Ammā Ḥasan Ḫan bu kānı körüp (3) taḥsīn ḳıldı. Andın soñ bir keçe kündüz yol yürdi. Ammā

[27] Metinde دیاردین şeklinde yazılıdır.

kördi-kim bir çehār bāġ köründi. (4) Āheste āheste revān boldı barıp çehār bāḳ[ḳ]a kirdi. Ortasıda bir taḫt ṭılladın (5) muraṣṣa‘ ḳılġan édi. Körer kim hīç ādem-zād ḳademi tégen cāy émes. Ammā bul-mekān cādū- (6) nı mekānı érdi. Bir cādū ādem isini alıp ḳaradı-kim bir ādem yürüpdür. (7) Feryād ḳılıp aydı-kim: Ey ādem-zād ḫaberdār bolgin Ḥasan Ḫan yoḳarı ḳır aġaç (8) cādū bir avuç ḳısm tofraḳġa ism-i a‘ẓam oḳup taşladı érse bir keyik ṣūretinde (9) boldı. Andın soñ Ḥasan Ḫan beyābānġa baş ketti. Bir neçe kün yol yürdi zār (10) zār yıġlap Ḥasan Ḫan bir söz aydı:

(11) Ḳādir Allāh sén sén méniñ penāhım
Mendeyin hīç kimi ḫayrān eyleme

[170b]

(1) Bir ‘āṣī ḳuluñ mén köpdür günāhım
Raḥm eyle ḳolum dut giryān eyleme
(2) Kün kündin elemim olup ziyāde
Ġarīblıḳ köyiñde ḳaldım fütāde
(3) Hīç kimi mendeyin fānī dünyāda
Ana üçün zār giryān eyleme
(4) Mén munda kelmişim naṣīb[28] tartıp
Ayralıġ ḫançer baġrını yırtıp
(5) Hīç kimi mendeyin rengin sarġartıp
Ġoncelikde rengin ḫazān eyleme
(6) Men ḳayan barayın émdi baş alıp
Kimge dād eyleyin köksümni yırtıp
(7) Hīç kimi başına munday kün salıp
Ḥasan Ḫan ḥālın yaman eyleme

(8) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ neçe kün yol yürüp bir menzilge yetüşdi. (9) Éşigige perde tolulġan édi. İçgerige kirdi körer kim taḫtnıñ üstinde (10) bir neçe ḥūrīler yanında Aġa Yūnus Perī birlen Gülnār Perī ve Miṣḳāl (11) Perī olturupdur kim şu‘le ve cemāli münevver dek ammā Aġa Yūnus Perī [171a] (1) keyikni körüp köñlige raḥm kéldi. İndi kim meger avçılardan ḳutulup (2) kélgendür dép aldıġa tamaḳ ornıġa kişmiş töküp ḳoydı érse hergiz baḳmadı. (3) Ammā

[28] Metinde نصیم şeklinde yazılıdır.

keyikniñ közleridin yaş aḳar édi. Aġa Yūnus Perī aydı: Ey cān-vār (4) men seniñ derdiñni bilmes mén dédi. Öziñ maña ayġıl dédi érse (5) zebān-ı ḥāl bilen keyik yıġlap bir söz aydı:

(6) Ḳamer yüzli ḳalem ḳaşlı çān anam
Çāk-i girīpānım ġarīb yerlerde
(7) Keygeni ḳırmızı ḳāmet-i şimşād
Ḥāl-i perīşānım ġarīb yerlerde
(8) Hīç kişi anadın cüdā bolmasun
Meniñdeyin baḫt-ı ḳara bolmasun
(9) Anam diyüp ḳadd-i dū-tā bolmasun
Dīdesi giryānım ġarīb yerlerde
(10) Her künüm boluptur bir aydın beter
Keçe kündüz yıġlap evḳātım öter
(11) Ayralıġnı derdi cānımdın öter
Bir baġrı büryānım ġarīb yerlerde

[171b]

(1) Ḳapa felek saldı ḫaṭarlı cāya
Meni sataşturdı sansız belāya
(2) Münācāt eylerim ḳādir Allāya
Erişgen kār-dānım ġarīb yerlerde
(3) Ḥasan Şāh dér Köroġlınıñ oġlı men
Anıñ üçün sīneleri daġlı men
(4) Bir cādū ḳolunda bend baġlı men
Sergeşte-nişānım ġarīb yerlerde

(5) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ Mihrengiz cādūnı çarlap alıp bir avuç ḳısm tofraḳġa (6) ism-i a‘ẓam oḳup saçdı érse Ḥasan Ḫan der-ḥāl ādem ṣūretiġa kéldi. (7) Mihrengiz aydı: Né sebebdin munça belāġa giriftār bolġan dép Aġa Yūnus (8) Perī birle ikevi aytuştı. Anda Aġa Yūnus Perī Çembilde bolġan vāḳı‘anı (9) bir bir beyān ḳıldı. El-ḳıṣṣa: Ḥasan Ḫan bir sā‘at es-seyyidin tartıp bāz (10) özige kélip ḥāl aḥvālnı aytup ve Çembil şehri buzula tu[r]ġan bolġannı (11) aytuşup olturdılar. Ammā Aġa Yūnus Perī Ḥasan Ḫannıñ munça ‘aẕāb [172a] (1) körüp

köñlige[29] raḥm kélip ve hem Köroġlını körmege intiẓār bolup bir neçe (2) perīlerge dürr-i cevāhirlerni kötertip Aġa Yūnus Perī Miṣḳāl Perī Gülnār Perī (3) ‘azm étdiler. Anda Ḥasan Ḫannıñ yār coraları yādıġa tüşüp şul yerde (4) bir söz aydı:

(5) Yārānlar bu ḳapa felek
Kör neçük ḳıyāb eyledi
(6) Evvel aytup şād ḫurrem
Āḫīri ḫarāb eyledi
(7) Kimge berip renc miḥnet
Başına keltürdi külfet
(8) Kimge berip tāc devlet
İçdügin şarāb eyledi
(9) Men ḳayan barayın dāda
Ḫasta köñlüm dolmış oda
(10) Ḫasta cānım yaḳıp oda
Baġrımı kebāb eyledi
(11) Sevdālar keçdi başımdın
Ḳararım ketti dilimdin

[172b]

(1) Ayrılıp dost yārimdin
Çeşmimi pür-āb eyledi
(2) Ḥasan Ḫan dér ul mācerā
Başımıza saldı sevdā
(3) Ey yārānlar fānī dünyā
Kimge[30] vefā eyledi

(4) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ Ḥasan Ḫan aydı-kim bir perīni nāme yazup yüberelük (5) dép ḫaṭ ḳılıp yiberdi. Ul perīniñ ḳolıġa nāmeni berip bir söz ayġanı bu turur:

(6) Mundın bar sén Köroġlı Ḫan yanına
Oşal mihr-bānıñ keldi dégey sén

[29] Metinde کیلکه نکه şeklinde yazılıdır.
[30] Metinde کیمسه که şeklinde yazılıdır.

(7) Yūsufnı aġası çāge taşladı

Ya‘ḳūb oġlı içün ḳanlar yıġladı

(8) İlāhım ġāyibiñ ḥāẕir eyledi

Ḫaṭarlı kārvānıñ keldi dégey sén

(9) Āṣā[m] üçün sīne sīne taş urup

Pervāne dek ‘ışḳ odına baş urup

(10) Felekniñ elidin cefālar körüp

Közleri giryānıñ keldi dégey sén

(11) Hergiz ḳutulmadı belādın ḳaçıp

Neçe yıllar yürdim cānımdın keçip

[173a]

(1) Āḫīri muḥabbet şarābın içip

Çāk-i girīpānıñ keldi dégey sén

(2) Ḥasan Ḫanday ġamlu ḳuluñ adıġa

Bir neçe yıl yatıp anıñ ḳoynıġa

(3) Bir sözüm dérim köñül şādıġa

Bir ‘azīz mihmānıñ keldi dégey sén

(4) El-ḳıṣṣa: Bu sözdin soñ nāmeni ul perī-zād Köroġlı Sulṭānıñ ḫidmetleriġa (5) alıp bardı. Ul nāmeni oḳup bī-hūş boldı. Bir zamāndın soñ hūşġa kelip (6) bégler ḫanlar ‘ümerālar ve fużalā’lar aḥvāl sordılar. Köroġlı Sulṭān (7) ḫūş-vaḳtlık étip bir söz aydı:

(8) Şükr Ḥaḳḳıñ dergāhına

Maḳṣadımız ḥāṣıl oldı

(9) Bizden giden devlet ḳuşı

Ḳayta başdan vāṣıl oldı

(10) Köterildi hicrān şebi

Tapıldı köñül maṭlabı

(11) Çıḳdı baḫtımnıñ kevkebi

Yandı barı kāmil oldı

[173b]

(1) Éşitiñler āh zārım

Ḳuvanıñlar dost yārım

(2) Yüzi ḳarar ḳılarım

Ḥasret çekip bī-dil oldı

(3) Körüñ barça dinki düşi

Ḳuvanıñlar ḳavm ḳardaşı

(4) Bülbül bolup köñlüm ḳuşı

Ul gülşene mā'il oldı

(5) Köroġlı aytur budur zārım

Açıldı bāġ gülzārım

(6) Şükr yana bu közlerim

Gül yüzine nāẓir oldı

(7) El-ḳıṣṣa: Andın soñ Köroġlı Sulṭān cem' vezīr vekīlleri birle uluġ kiçiklerni[31] (8) aldıġa pīşvāz çıḳıp uzaġdın oġlını körüp ḳucaḳlap bī-hūş boldı (9) ve yeti sā'atdin soñra hūşġa kéldi. El-ḳıṣṣa: Bégler ve ḫanlar ve 'ümerālar (10) ve fużalā'lar ve hemme yigitleri çıḳıp körüşüp bolġandın soñ ve yana bir ebyāt (11) birlen éli yurtım amān mu dép bir söz aydı:

[174a]

(1) Çembilniñ şehrinde turġan béglerim

Ḫaber beriñ bizniñ yerler amān mu

(2) Süleymān devletlim İskender tillim

Yurt süregen bég ḫanlar amān mu

(3) Sāḳini aldıda bādeler içen

Yād küni mest bolup cānıdın keçgen

(4) Meydān içre ḳılıçıdın ḳan saçan

Bédev atlı nevcivānlar amān mu

(5) Hīç revşen bolmayın öçti çırāġım

Āh ursam ayrılmas sīnemden dağım

(6) İgesiz ḳalandur bāġ çār bāġım

[31] Metinde كچب ني لر şeklinde yazılıdır.

Ter açılan gülistānlar amān mu

(7) Manṣūr kibi meni dāra çektiler

İbrāhim Ḫalīlday nāra çektiler

(8) Melā'ik ṣūretli ḳāżī müftiler

Anday tunday nüktedānlar amān mu

(9) Aġa Yūnus dér böyle boldı ḳısmetim

Hīç başımdın ketmes derd miḥnetim

(10) Çembilniñ şehride taḫtım devletim

Yāḳūtlı gevherli üyler amān mu

(11) El-ḳıṣṣa: Köroġlı Sulṭān bu sözlerdin soñ üç keçe kündüz toy berdi. [174b] (1) Ammā oşal ḥālde Köroġlı Sulṭān bir küni başnı köterip ve Ḳırḳ Yigit oyġatıp: (2) Ey yigitler bir 'Avaż dép barça siz bu yerde yatıp ḳarılarsız mu? Turuñlar (3) atġa minip ballı Hüdik Kölige barıp ḳuş salıp köñlibizni köterip (4) kélelük dép sāḳī mirāḫūrnıġa[32] Ġır At égerletip serġa ḳarap bir söz aydı:

(5) Ḳırḳ Yigit sırnıñnı aymaġıl yārġa

Baturlardın nāmerd aladı serġa

(6) Bir sözüm bar başlarıñnı köteriñ

Hemmeñiz miniñiz émdi bédevġa

(7) Sırnıñnı aytmaġıl yigitler yatġa

Aytsañ seni āḫir ḳoyar uyatġa

(8) Turuñlar miniñler émdi yigitler

Arlatıp beste arġuman atġa

(9) Él démeñiz öziñizge digerni

Kimni yaḫşı körseñ saña çekerdi

(10) Arlaġan arġumaḳa salıñlar

Yigitlerim émdi ṭılla égerni

(11) Aytgen sözüm émdi élge baylay

Ḳılġanım dost düşman maylay

[175a]

[32] Metinde مراخورغه ني şeklinde yazılıdır.

(1) Égerimniñ üstidin tartıñız

Yipekden toḳunan ḳırmız aylay

(2) Él ḳadırġan körer barıp morday

İçlerimdin çıḳarar mén hūrday

(3) Ṭılla dek üstdin siz salıñ kire

Bir şuḳḳa altun zer-bāb düyerni

(4) Keçe kündüz ḳılıñızlar érlikni

Ġanīmlerge körsetiñler zorlıḳnı

(5) Miniñler yaraşuḳ bilen Ḳırḳ Yigit

Atġa salıp émdi altun terlikni

(6) Puşt[b]ān tartıñ arġumaḳnı belige

Kiriñiz çengletip Çembil yolıġa

(7) Ḳırḳ Yigitim arlatıp ata minip

Yürek kizler émdi Hüdik Kölige

(8) Éşitiñler[33] Köroġlı Ḫan sözini

Ḥaḳlañızlar munday érlik tüzini[34]

(9) Turuñlar[35] émdi Hüdik baralıñ

Körer siz mü şāyed ‘Avaż izini

(10) El-ḳıṣṣa: Köroġlı Sulṭānıñ bu sözini Ḳırḳ Yigit nāçār atlarıġa minip (11) Köroġlı Ḫan birlen érgeştürüp Çembilniñ darvāzasıdın çıḳa [175b] (1) bergende yigitlerniñ aldıda seyl kélep yıġlap dérdi. Zīrāki Ḳırḳ (2) Yigit bir maḥal ‘Avaż Ḫan birle çıḳanda köñülleri olup bir yigit miñ yigit dek (3) bolup çıḳar érdi ve bu yerde Ḳırḳ Yigitni bir kişi bir yigit dek bolmadı. (4) Şul sebebdin yigitler birbirige sırlaşıp ‘Avaż Ḫandın ayrılġandaġı (5) künümiz şul mu dép içidin yıġlaşıp āheste āheste Hüdik Kölge barıp (6) ‘Avaż Ḫan yürgen yerlerni körüp ve ḳaytadın köñülleri buzulup yürek- (7) leri ézilip ḳara yerni ḳuçaḳlap tanmaz dék keçe birbirile (8) sözleşmey her ḳaysı bir yerde yıġlap yatıp dinmez dék dinlük[36] (9) bāz atlarġa minip Çembilge ḳarap kélür érdi. Nāgāh Gürcistān ṭarafdın (10) kéle yatġan köp sevdā-gerni kördiler. Anda Köroġlı Sulṭān aydı: Ey yigit- (11) ler yürükler bul ul kārvānlarge baralük ve zekātnı alalük ve

[33] Metinde ايشتك كز şeklinde yazılıdır.
[34] Metinde تور şeklinde yazılıdır.
[35] Metinde تورينك كز şeklinde yazılıdır.
[36] Metinde دنمازديك دين سوك şeklinde yazılıdır.

‘Avaż Ḫandın **[176a]** (1) hem ḫaber soralıñ dép yigitleri birle sevdā-gerniñ aldıdın çıḳıp ḳaydın kélip (2) ve ḳayda barar siz dép ‘Avaż Ḫandın hem ḫaber sorap bir söz aydı:

(3) Köroġlı dép bizni aytmay bile siz
Bizniñ birle köp hengāme ḳıla siz
(4) Men so[r]ayın émdi sizdin yārānlar
Sevdā-gerler ne yerlerdin kéle siz
(5) Söz éşitiñiz bizdey érniñ[37] tiliden
‘Aẕāb körüp çürçüt[38] Bedbaḫt çölinden
(6) Sizlerdin sorayın émdi kā[r]vānlar
Siz kéle siz ḳaysı şāhnıñ élinden
(7) Ḳand ile şekerdin artuḳ sözim bar
Télmirgen yolıñda[39] iki közüm bar
(8) Bilseñizler ḫaber vérin yārānlar
Men sizlerdin soray tu[r]ġan sözüm bar
(9) Ey kārvānlar éşitiñiz bu zārım
‘Avaż édi meniñ bilev-i medārım
(10) Bilseñizler ḫaberini aytıñız
Armānda ḳaçurdım alġur şunḳarım
(11) Olup édi munday bégni ḳulıdan
At izi kördiñ mü Bedbaḫt çöliden

[176b]

(1) Āzār urup düşmanlarnıñ tiliden
Bir şunḳar ḳaçurdım Çembil béliden
(2) Yana künde ḳatar ḳatar ta[r]dı mu
Tarlarnıñ üste artġan zerdi mü
(3) Āzār bolup ketti ‘Avaż bu éldin
Aysan amān öz yu[r]tına bardı mu

[37] Metinde ايزنيك şeklinde yazılıdır.
[38] Metinde جورجوت şeklinde yazılıdır.
[39] Metinde يوليكده şeklinde yazılıdır.

(4) ‘Avaż Ḫanım yana devrān sürdi mü

‘Ayn köñülni Ḫūnkār Şāhġa berdi mü

(5) ‘Avaż Balım ketip édi Çembildin

Mundın barıp öz şāhnı kördi mü

(6) Kişi ḳorḳar Köroġlını közidin

Nūrlar tamar meniñ iki yüzimdin

(7) Kārvānbaşı émdi saña aytayın

Bilseñ émdi bir ḫaber ber ḳuzımdın

(8) Köygenimdin mén ḳılur mén āh vāh

Ḫudāyım bergeydi mén ḳılġa penāh

(9) ‘Avaż oġlum Ḫūnkār Şāhġa barġan-soñ

Ḳoydı mu cānıda anı Ḫūnkār Şāh

(10) El-ḳıṣṣa: Köroġlı Ḫannıñ bu sözini éşitip kārvānbaşı Köroġlı Ḫanġa Gürcistān (11) élidin her ne bilgenlerini ve éşitgenlerini bir bir beyān ḳılıp bir söz aydı:

[177a]

(1) Oylasaḳ bu dünyā barçası fānī

Allāhnıñ derbidur[40] ādemniñ cānı

(2) Körgen meni bir bir beyān eyleyin

Ḳulaḳ salıp tıñla Çembil munġanı

(3) Beççeler oḳuydur zīr ü zeberni

Hem-rāh ḳılayım dāyim bā-rev digerni

(4) Körgenimni bilgenimni aytayın

Çembilni sulṭānnı saña ḫaberni

(5) Bu dünyānı māl mülki yalġandı

Né érlerdin mene dünyā ḳalġandı

(6) ‘Avażnı ḫaberni aytayın

Ḳuzumnıñ Gürcistānġa barġandı

(7) Ayralıġ belāsı ṭurfe ‘alāmet

[40] Metinde درني şeklinde yazılıdır.

Yaḫşılarnı yaman ḳılur melāmet

(8) Men aytayın tıñla Çembilni Ḫanı

‘Avaż oġlıñ yārday mundın selāmet

(9) Mundayın Çembil bél andın ḳaldıda

Köp sevdānı ḳapa felek saldıda

(10) Gürcistānġa ‘Avaż biliñ barġan-soñ

Ḳadīmki boldı şāhnıñ aldıda

(11) ‘Avaż Ḫanday ḳadīmki dék köredi

Ḳırḳ kün tınmay aña toynı beredi

[177b]

(1) Toy ötüp bolġandın soñ Ḫūnkār Şāh

Éldeki yaḫşını undın soradı

(2) Taġlarıda tāze gülni térdiñ dép

Yaş hem bolsañ köp yerlerni kördiñ dép

(3) Yigit birle dīn-i İslām yaḫşı sén

Sora Ḫūnkār Şāh ḳayda kördiñ dép

(4) Yanıñdaġı kişi biler miniñni

Şād ḫurrem ötker körgen küniñni

(5) Ḳılınçıñnı ‘Avaż çapıp siziñnen

Köp köterdi meẕheb pīrni dīniñni

(6) Arġumaḳa urġan zerni toṣtadı

‘Avażnıñ sözine Ḫūnkā[r] toḳtadı

(7) Ḳırḳ Yigitniñ bilen dīniñ köte[r]di

Ḫūnkār Şāhġa dīniñni köp maḫtadı

(8) Köp düşmanlarnı démeydi artıñnan

Bir söz bilen ‘Avaż ketti yurtıñdan

(9) Ġāyibāne Ḫūnkār Şāhnıñ aldıda

Ḳılınçıñ köp çapdı ‘Avaż siziñnen

(10) ‘Avaż Ḫandı ul Ḫūnkār sayladı

Āḫīrinde ayaḳ ḳolıñ bayladı

(11) Ḳılınçıñnı ġāyibāne köp çapdı

‘Avażnı Ḫūnkār Şāh zindān eyledi

[178a]

(1) Ḳulaḳa almam dép aytġan söziñni

Oyar mén dép iki şehlā köziñni

(2) Öltürmek bolġandı anı ḳırḳ künde

Dīniñnen ḳa[y]tmasa ‘Avaż ḳuzuñnı

(3) ‘Avaż biliñ yatur zindān içinde

Yıġlay yıġlay kündüz bilen keçinde

(4) ‘Avażnıñ zindānġa tüşgen sebebi

Nāmerd Ḳırḳ Yigitlerniñ öçünde

(5) El-ḳıṣṣa: Kārvānbaşı aydı: Ey yigitlerdey Köroġlı Sulṭān ġāyibāne ‘Avaż Ḫan (6) sizlerniñ ḳılıçlarıñnı çapıp zindānġa tüşüp yatıpdur. Eger sizler şul murutda (7) ‘Avaż Ḫannı yoḳlasañızlar mundın bul[41] sekiz kün dégende ‘Avaż Oġlannı (8) öltürür olmay téseñ eger barmañlar ‘Avażnıñ iki ḳolı (9) sizniñ yaḳañızdadur dép bu sözlerni aytıp yigitlerge ḳamçı berdi. (10) El-ḳıṣṣa: ‘Avaż Ḫannıñ munça ḳılıç çapġannı éşitip Köroġlı Sulṭān botaday (11) āh urup bozlap édi. Ḳırḳ Yigit bul ‘Avaż Ḫan ġāyibāne bizniñ sırtımız[a] [178b] (1) munça ḳılıçlar çapıpdur. Eger biz mundın barıp ‘Avaż Ḫannı ayrıp almasaḳ (2) başımızġa ḫātūnnıñ ḳaṣabası dép şul yerdin Çembilge ḳaytıp kélip hemme yigitler (3) ve yav yaraġnı alıp ve çār alıġa pil dek ve savut ve nayza ve aslıḥalarnı keyip arġun- (4) larıġa minip ‘Avaż Ḫannı izlep Gürcistānġa ḳarap cöney berdi.

Beyt

(5) Defterdegi ḳara ḫaṭlar

Yerni tutup siyāsetler

(6) Allāh dép bégler cönedi

Gürcistānġa ġarāmātlar

(7) Köziden atġa yaş bolup

Birbirige sırdaş bolup

[41] Metinde بويا şeklinde yazılıdır.

(8) Allāh dép barça cönedi

Köroġlı Sulṭān baş bolup

(9) Ṭılla ḳoyuşġan töngerip

Gerdke savut bükterdip

(10) Keçe kündüz cöney bérdi

Ḫ^{v}ārezm şehrin aḫtardıp

(11) Keygeni gül-elvān yanadı

Arlatıp aṭnı minedi

[179a]

(1) Şükr[42] tartıp keçe kündüz

Gürcistān ḳarap cönedi

(2) Arġınaḳ atları arlap

Ṭılla ḳalḳanlar derlep

(3) Allāh dépler cönedi

Tuġ baydaġı şarlap

(4) Yana köh bédev érkilep

Ġır Atnı şāhı ḳırḳılap

(5) Köroġlı Bégni aḳ tuġı

Bégler ḳolında sulḳlap

(6) Atlarıġa zerli mavut

Aṭnı çapıp avut avut

(7) Aġdarılġanda yaraḳlap

Zer ḳabalı altun savut

(8) Arġumaḳlar birdey oynap

Körgenlerniñ işi ḳaynap

(9) [...] bégler cönedi

Keygenleri otday caynap

(10) Ḳızıl çekmen otday caynap

[42] Metinde شبكر şeklinde yazılıdır.

Köp yerdegi üyni oylap

(11) Arġumaḳ atlar baradı

Asta pūlād sulıḳ caynap

[179b]

(1) Hīç kim ḳıymadı yollarıġa

Almas ḳılıç béllerige

(2) Urup bégler cönedi

Tüşüp Bedbaḫt çöllerige

(3) Keçe bolsa sanap yulduz

Éşikleri hemme Ḳunduz

(4) Allāh dép émdi cönedi

Şükr[43] tartıp keçe kündüz

(5) Gāhi top top gāhi yalḳuz

Körüp çöllerde ḳılaḳuz

(6) Allāh dép barça cönedi

Sekiz keçe sekiz kündüz

(7) Merhem ḳoyup köñül dağıġa

Ḳonmaḳa bülbül bāġıġa

(8) Sekiz keçe kündüz yürüp

Bardı Bedbaḫtnıñ tağıġa

(9) El-ḳıṣṣa: Köroġlı Sulṭān keçe kündüz yürüp dem-be-dem saġrılıḳa ḳamçı urup (10) zor barıp sekiz kün dégende Bedbaḫtnıñ tağıġa çıḳıp yattılar. (11) Ammā érte birle Köroġlı Sulṭān otdayın ḳaynap evliyālarġa yapışıp [180a] (1) ve ‘Avaż Oġlannı saġınıp Ḳırḳ Yigitniñ aldıġa tüşüp ‘Avaż Ḫannıñ (2) isini Ġır Atnıñ boynıġa kélip isini alıp köz yaş[ı]nı töküp aġzın köpügini[44] (3) saçıp ayaḳ sıḳtap ve Ḳırḳ Yigitniñ aldıġa tüşüp cöney bérdi. (4) Līkīn şul maḥalda Köroġlı Sulṭānnı keynidin Ḫasan Ḫan kéle yatıp Gürcistān- (5) nıñ şehrini körüp Ḳırḳ Yigitge merdānelik berip bir söz aytadur:

(6) Éş bolmas ḳudretli Ḫaḳdın bī-fermān

[43] Metinde شبكر şeklinde yazılıdır.
[44] Metinde كومكي ني şeklinde yazılıdır.

Aldıñızda körünedür Gürcistān

(7) Ḳulaḳ salıñ émdi biliñ Ḳırḳ Arslan

Sizge ḳarap söz aytadur Ḥasan Ḫan

(8) Kiyik kizde ḳaldı Çembilniñ béli

Buyurġan yerlerniñ Bedbaḫtnıñ yolı

(9) Ḳarañızlar közün açıp yigitler

Tumanlatıp yatġan kāfirniñ éli

(10) Yaḳın keldi Gürcistānıñ bahārı

Kāfir ḫalḳı musulmānġa nehārı

(11) Közniñ açıp ḳara émdi yigitler

Tumanlatıp yatġan kāfir şehārı

[180b]

(1) Biz kéle miz barça ‘Avażnıñ zārı

Bir aytġan sözge bolup ḫumārī

(2) Yolbarṣdayın ġırlıġayın yigitler

Yarḳılap körüngen kāfirniñ şehārı

(3) Vīrān bolsun kāfirlerniñ şehārı

Éli bilen yurtı barçası barı

(4) Ḳarañızlar Bal ‘Avażnı asmaḳa

Ḳurupdur Ḫūnkār Ṣāh ṭılladın dārı

(5) Aṭnı çapup bülend bile pestinde

Ḳılınçlar yaraḳlar[45] érniñ destinde

(6) Üzeñüge ḳızıl ḳandır kéltürüp

Bir uruş ḳıla miz dārnıñ üstinde

(7) Éşitiñ yigitler émdi bu sözni

‘Avaż Ḫan dép sırġa yata miz bu yüzni

(8) Uruş ḳılıp ṭılla dārnıñ üstinde

Ayrıp alur miz Balım ‘Avażnı

[45] Metinde برقرار şeklinde yazılıdır.

(9) Ul başıda ezeldendür bu işler

Musulmānġa kāfir né söz démişler

(10) Ḳızıl ḳanġa boyaldı yārānlar

Yarḳılaġan ḳolda ṭılla ḳılıçlar

(11) Düşman ḳorḳsa siz sizge él bolur

Ġanīmlerniñ aḳġan ḳanı seyl bolur

[181a]

(1) Va'llāhü a'lem innā dārnıñ üstinde

Ḫudā bilür bir ḳıyāmat kün bolur

(2) El-ḳıṣṣa: Ḥasan Ḫan bu sözlerini aytıp érdi. Şul-vaḳtda Ḳırḳ Yigitni (3) arasında bir Tülek dégen bar érdi. Özi Ḳandbāzī Tācik érdi. (4) 'Avaż Ḫanġa 'āşıḳ bolup kélip her künde bir mertebe aydek yüzini şeker dek (5) sözini ḳuralay dek közini körüp öltürsem hem bolur dép Ḳandbāzīdin (6) kélip Köroġlı Ḫanġa nöker bolup yürür érdi. Velīkīn 'Avaż Ḫan ketgeli (7) beri bul Tülek hem köp ḫafa bolup érdi. Ammā 'Avaż Ḫanġa ḳarap Köroġlı (8) Sulṭān atlanıp çıḳarda ul Tülek hem ḳalayın dése Köroġlıdın ḳorḳup (9) ve ḳalmayın dése ḳanday bolsa mén dép ḳorḳup titrep kélür érdi. Nāgāh (10) Ḥasan Ḫannıñ bu sözini éşitip yıġaçnı bergi dek ḳılrap Ḥasan Ḫannıñ ḳaşıġa (11) kélip ve rengi uçup ḳanı ḳaçıp derlep aṭ üstide oltura'lmay Ḥasan Ḫanġa [181b] (1) ḳarap aṭ tütigini alıp maña fātiḥa bergin be-Ḫudā nöker bolmay men dép Tülek bir söz aydı:

(2) Ecel sapālıḳ ḳılmay mén

Bergen atıñe minmey mén

(3) Ḥasan Ḫan émdi éşitgil

Bergen elġa meñin almay mén

(4) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(5) İçtim mén ḳırḳma çaynı

Meniñ dép berdi bizge paynı

(6) Sekiz batman buġday yetgen

Alsun bergen buġdaynı

(7) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(8) Émdi tıñla sözüm meni

Köroġlı Ḫan ḳıldı seni

(9) On bir batman arfa bergen

Alsun bergen arfa seni

(10) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(11) Tülek aytur munı bil dép

İsmi[46] Sāzi atġa min dép

[182a]

(1) Çıḳarda utur tengeni

Berdi aṭ temir ḳılġın dép

(2) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(3) Aldımızda köp turġan yav

Yavlar mingen nöker dek bédev

(4) Baḳılsun dép maña bir aṭ

Berip sizler özi asav

(5) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(6) Özi asav rengi sarıḳ[47]

Berip siz beş batman tirlıḳ

(7) Çapay désem yıḳıla mén

Özi asav yana arıḳ

(8)Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(9) Aḳ süt bergen açam ḳaldı

Bir tam tola zaġçam ḳaldı

(10) Mingende atdın ḳalmaydı

Özi yorġa maçam ḳaldı

(11) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

[182b]

(1) Kördüm kāfir élātını

‘Avaż Oġlanıñ zātını

[46] Metinde اسمنى şeklinde yazılıdır.
[47] Metinde سيريق şeklinde yazılıdır.

(2) Miney désem aġzın açar

Alsun güneş kām atını

(3) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(4) Tişim külmez arçam ḳaldı

Sepet tola néçem ḳaldı

(5) Bir kiyimlik toḳur édim

Ḳurup ḳoyġan parçam ḳaldı

(6) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(7) Üyde ba[r]dur iki tāzīm

Yana on yer alsa ġāzīm

(8) Ümīd milen mén asraġan

Sebīl ḳaldı tört Ḫ^{v}ārezm

(9) Be-Ḫudā nöker bolmay mén

(10) Ura ḳaldı çıġan yārım[48]

Tülek aytur budur zārım

(11) Ḳara közli şīrīn sözli

Yıġlap ḳaldı söz[49] yarım

(12) Be-Ḫudā nöker[50] bolmay mén

[183a] (1) El-ḳıṣṣa: şehriñ ḳarasın körüp ve ḳo[r]ḳanıdın atıdın tüşüp Ḥasan (2) Ḫanġa ḳarap aġzıġa kélgen sözni ünley bérdi. Anda Ḥasan Ḫannıñ açığı (3) kélip ḳılıçını soġurup Tülek baturġa ḳarap bir söz aydı:

(4) Batur Ḥasan meniñ özüm

Ḳılay uruş körüp özüm

(5) Bu yan ḳara émdi Tülek

Tıñla meniñ aytgen sözüm

(6) Yaman işni keyin taşla

Bu dünyādın kitsem oyla

[48] Metinde يارتيم şeklinde yazılıdır.
[49] Metinde سور şeklinde yazılıdır.
[50] Metinde كركر şeklinde yazılıdır.

(7) Sandalmayın émdi Tülek

Sözleriñni bilip söyle

(8) Yerge tökey ḳızıl ḳanıñ

Buzup taşlay ḫan mālıñ

(9) Bizlerdin artıḳ bul déme

Hey beççeġa seniñ cānıñ

(10) Émdi boynuñnı burmaġın

Yürüp yamanlıḳ körmegin

(11) Ḳırḳ Yigitniñ béllerini

Köp söz aytıp sındırmaġın

[183b]

(1) Zorluġımnı bildürey mü

Yürek baġrın tildürey mü

(2) Sözleriñni barlap küfür

Der-ḥāl seni öldürey mü

(3) At tonuñnı talay mu

Başıñnı tendin alay mu

(4) Mén öldürüp sén yüregni

Ḳanıñnı[51] seyl ḳılay mu

(5) Tez [...] ḳanġa boyalmayın

Eceliñe tap'almaġın

(6) Tavuḳlarnıñ neçük alıñ

Ḳırḳ Yigitdin uyalmayın

(7) Ma'nā désen mü altunıñnı

Ayta sén berip[52] ünüñni

(8) Sendin özgede yoḳ mededi

Né dép éşiñ ḫātūnıñnı

(9) Kim ḳoydı saña bul işni

[51] Metinde قازينكنى şeklinde yazılıdır.
[52] Metinde بريت şeklinde yazılıdır.

Bilmey sén remz ü revşeni

(10) Al émdi öldüñ ey Tülek

Körgin başıñda ḳılıçnı

(11) El-ḳıṣṣa: Ḥasan Ḫan bu sözlerni aytıp érdi. Anda Tülek Ḥasan Ḫandın [184a] (1) ḳorḳup ḳaytadın atġa minip taḳṣīr turup[53] tevbe ḳıldım dép yigitler birle yürgen (2) kişi bolup ve kem kem Çembilge Ḳırḳ Yigitdin keyin ḳalıp ḳaçmaḳ boldı. (3) Hīç-kimge bildürmey semen sarıḳ atnı tek tek leb-ḳara körünüm yerde ḳaldı. (4) Anda Ḥasan Ḫan munıñ yosunlıġın bilip bir yerde añlayıp turup ve ḳaşıġa (5) kélgende semen sarıḳ atnı saġrısıġa bir iki ḳamçı urup érdi. Anda (6) semen sarıḳ at Tülekni alıp ḳaçıp ve aġzını açıp kāfirniñ şehrige (7) ḳarap cöney bérdi. Anda Tülek batur atnı toḳta'lmay zor berip iki (8) ḳol leb-sulaġdın yürüp baḳtı bolmadı. Āḫīrinde Tülek batur ḳorḳup ḳolındaki (9) nayzasını taşlap iki ḳolı birlen atnıñ bālidin uşlap közini yaşlap (10) atġa ḳarap aylanıp yalbarıp bir söz aydı:

(11) Bul éliñ kāfir élātı

Barça 'Avaż Ḫannıñ zātı

[184b]

(1) Yüzümniñ kétti uyatı

Cānım közüm aylanayın

(2) Tek tek Özbekniñ atı

(3) Sözler bolsa til yaḫşılıḳ

Bahār bolsa gül yaḫşılıḳ

(4) Tā ölgünçe unutmayın

Maña ḳılġan yaḫşılıḳ

(5) Tus tusa Özbekniñ atı

(6) Sebīl ḳılur yoḳ barım

Sén sén köñlümde medārım

(7) Maña ḳılġıl bir yaḫşılıḳ

Kāküliñdin cān-vārım

(8) Teke tek Özbekniñ atı

(9) Tökülmesün yerge ḳanım

[53] Metinde توروم şeklinde yazılıdır.

Çıḳmasun tenimdin cānım

(10) Ḳadr-dānım mihr-bānım

Aynalayın bī-zebānım

(11) Tus tusa Özbekniñ atı

[185a]

(1) Çölniñ ṭanābın tarta sén

Men üstige arta sén

(2) Atnı çapıp körgenim yoḳ

Yıḳılıp ölsem ḳayta sén

(3) Tek tek Özbekniñ atı

(4) Né zordur seniñ demiñ

Yüregime tüşti ġamıñ

(5) Āzār[54] derdiñ mü cān-vār

Az bolup keçegi derdiñ

(6) Tus tusa Özbekniñ atı

(7) Tülek aytur émdi bul dem

Ḳutulmas mén Allāhu a'lem

(8) Çekākin[55] eken her dem

Teke tek Özbekniñ atı

(9) El-ḳıṣṣa: Tülek bu sözlerni aytıp barır érdi. Anda Ḥasan Ḫan bul (10) yurtnı buzar dép barıp toḳtadı. El-ḳıṣṣa: Köroġlı Ḫan yigit- (11) lerniñ hemmesini bir yerge yıġıp aydı: Ey yigitler émdi sizler nayzanı [185b] (1) tuġ baydaġnı bir yerge ḳoyup ve ḳılıçlarıññı içleriñdin baġlap sırma ḳılıç (2) bolup ikev bir darvāzasıdın üçev bir darvāzasıdın kirip ve pazarçı (3) bolup kirelük ve miz ṭılla dārnıñ üyniñ yanıdın tapıñlar dép Köroġlı (4) Ḫan birle Ḥasan Ḫan ikisi bir darvāzaġa Ḳırḳ Yigitniñ hemmesi ikev ikev (5) bir darvāzadın kirip dārnıñ üyniñ yanıdın Köroġlı Ḫannı ḳaşında (6) Ḳırḳ Yigit ṭayyār bolup turdı. Ammā bul-kün Ḫūnkār Şāh 'Avaż Ḫannı dārġa (7) asatuġan küni érdi. Özi taḫtnı[56] kötertip kélip dārnıñ (8) tübinde ḳurup özi ṭılla taḫtnıñ üstide ve hemme sergerdeler yanıda (9) érdi. Nāgāh Köroġlı Ḫan Ḳırḳ Yigit kördiler

[54] Metinde اراز şeklinde yazılıdır.
[55] Metinde چكاكنيم şeklinde yazılıdır.
[56] Metinde تختمنى şeklinde yazılıdır.

kim ṣāf ādemniñ (10) ḳulaġı birle burunnı kesip boynıge ṭīmār ḳılıp taḳġan bedbaḫtlar ‘Avaż (11) Ḫannıñ boynıġa yipek urġan bağlap ḳol ayağı ve iki közi bağlı haydap [186a] (1) cellādlar dārnıñ tübige alıp kéldiler. Anda Köroğlı Ḫan birle Ḳırḳ Yigit (2) ‘Avaż Ḫannı munday körüp ṭāḳat ḳıla’lmay. Közlerige yaş tolup belki (3) munçaḳ dek bolup yerge tükürüp āh tartıp aṭ ḳoymak bolup özlerini (4) zor nemedin toḳtadılar. Anda Ḫūnkār Ṣāh Bal ‘Avażnı ḫidmetige alıp kélip (5) ey çırāġım ḳulunım ‘Avaż Ḫan kélgil ḥālı hem bolsa Köroğlınıñ dīnidin öz (6) dīnimizge kirgil. Men saña her né tilegen maḳṣadlarıñnı Gürcistān şehri (7) birle hemmesini saña bereyin dép ‘Avaż Ḫanġa ḳarap bir söz aydı:

(8) Amān bolsun köp yılġaça şīrīn cān
Né ḳılsa ḳudretli yaratġan süpḥān
(9) Bir sözüm bar émdi saña aytayın
Ḳulaḳ salıp tıñla munı ‘Avaż Ḫan
(10) Bir neçeler tapa’lmaydur izimni
Közümḳa sen séndey körfe ḳuzımnı
(11) Bu [...] aylansun mendey Ḫūnkār Ṣāh
Ḳulaḳ salıp tıñla meniñ sözümni

[186b]

(1) [...] ḫan oġlı ḳulıdan
Ḳaçıp açdıñ bülend tağıñ bélidin
(2) Tā ölgünçe sendin rāżī bolayın
Ḳayt ‘Avaż Ḫan Köroğlı dīnidin
(3) Éşitgil ‘Avaż Cān meniñ tilimni
Soldurayım açıl çaġda gülümni
(4) Köroğlı dīnidin ḳayt Bal ‘Avaż
Saña bérey Gürcistānday şehrimni
(5) Aytayın ‘Avaż Cān émdi[57] dertimni
Yüregimnen çıḳarar men örtümni
(6) Öz dīniñnen eger ḳaytsañ Bal ‘Avaż
Saña bérey Gürcistānday yurtımnı

[57] Metinde امکی şeklinde yazılıdır.

(7) Felek buzdı meniñ māl raḫtımnı

Ḫudā açsun hemīşe meniñ taḫtımnı

(8) Köroġlı dīnidin ḳaytsañ[58] Bal ‘Avaż

Béreyin astımda ṭılla taḫtımnı

(9) Mollalar oḳuydur defter ḫaṭımnı

Ḫanzāde men bilseñ[59] aṣl-ı zātımnı

(10) Köroġlı dīnidin ḳaytsañ Bal ‘Avaż

Saña bérey ḳırḳ miñ tola atımnı

(11) Éşitiñler émdi meniñ sözümni

Dost düşmanġa tün ḳılmay yüzimni

[187a]

(1) Öz dīniñdin ḳaytsañ Bal ‘Avaż

Saña bérey gül-nihāldey ḳızımnı

(2) Ḫūnkār Şāhnı aytġa sözlerni şuldı

Ḳayġu bilen ġuṣṣa yürekge toldı

(3) Yansam da [...] ḳaytmas dīniñnen

Çırāġım ‘Avaż Cān saña né boldı

[58] Metinde قيتسان şeklinde yazılıdır.
[59] Metinde بلسان şeklinde yazılıdır.

AÇIKLAMALI DİZİN

Sıra: a b c ç d e é f g h ı i j k l m n ñ o ö p r s ş t u ü v w y z

A

‘āciz Ar. Güçsüz, kudretsiz, zayıf.
‘ā. at 165b/07
[=1]

acu Acı.
a.birle 164a/11
[=1]

aç- 1.(Bir şeyi) Kapalı durumdan açık duruma getirmek.
a.-ar 182b/02
a.-dı 186b/01
a.-ıp 184a/06
[=3]
2. Engeli kaldırmak.
a.-ıp 168a/02, 180a/09, 180a/11
a.-sun 186b/07
[=4]
közniñ aç- 180a/11
közün aç- 180a/09
sinesin aç- 168a/02
[=3]

açam (?)
a. 182a/09
[=1]

açığ Hiddet,öfke.
a.+ı (Ḥasan Ḫannıñ açığı) 183a/02
a.+ın (açġın) 168a/06
[=2]

açıl Açılan, açılmış.
a. çağ 186b/03
[=1]

açıl- (Çiçek için) Büyüyüp gonca halinden çıkmak, açmak.
a.-an 169a/04, 174a/06
a.-dı 173b/05
a.-may 168a/04, 168a/05
[=5]

ad Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim.
a.+ıġa 173a/02
[=1]

ādem Ar. İnsan,beşer,kişi.
ā. 170a/06
ā. (ādem isi) 170a/06
ā.+niñ başı 163b/10
ā.+niñ cānı 177a/01
ā.+niñ ḳulaġı birle 185b/09
ā. ṣūreti 171b/06
[=6]

ādem-zād Far. İnsan, insanoğlu.
ā. 170a/07
ā. ḳademi 170a/05
[=2]

āfet Ar. Önlenmesi elde olmayan büyük felaket, bela, musibet.
ā. (deryā-yı āfet) 166a/01
[=1]

āf-tāb Far. Güneş.
ā. 169a/13, 170a/01
[=2]

aġa Büyük erkek kardeş.
a. cān 163b/07, 163b/09
a. çān 163b/11
a. (miskīn aġa) 164a/08
a.+ñ 163b/05, 163b/07
a.+ñnı 164b/05
a.+sı 172b/07
a.+sı birle 165a/02
[=5]

aġaç Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki.
a. (ḳır aġaç) 170a/07
[=1]

Aġa Yunus Bk. **Aġa Yunus Perī**
A. 169a/06, 174a/09
A. ḥasreti 168b/01
[=3]

Aġa Yunus Perī Köroğlu’nun eşlerinden biri. Krş. **Aġa Yunus Yunus Perī**
A. 169a/02, 170b/11, 171a/03, 171b/08, 171b/11, 172a/02
A. birle 171b/07
A. birlen 170b/10
[=8]

aġdarıl- (Bir madde, bir eşya) Bir yerden bir yere geçirilmek.
a.-ġanda 179a/07
[=1]

aġız Hayvan ve insanlarda yüzün ön aşağı

kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.
a.+ıda (aġzıda) 169b/04
a.+ıga (aġzıġa) 183a/02
a.+ın (aġzın) 180a/02, 182b/02
a.+ını (aġzını) 184a/06
[=5]
aġu Zehir.
a. koş- Zehir katmak. 165b/02
[=1]
ah Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem vb. duygular anlatan söz.
a. 168b/07, 173b/01
a.+ım 165b/01
a. tart- Ah çekmek. 186a/03
a. ur- Ah çekmek, yürek yanıklığı ile iç çekip uzun uzun ah demek. 164b/02, 174a/05, 178a/11
a. vah kıl- Ah vah etmek.176b/08
[=8]
āheste Yavaş, ağır, sakin.
ā. āheste Yavaş yavaş, ağır ağır. 169b/10, 170a/04, 175b/05
[=3]
āḫīr Ar. Sonra, daha sonra, sonunda.
ā. 174b/07
ā.+de 166a/08, 166b/11, 168a/09
ā.+i 167a/01, 168a/03, 172a/06, 173a/01
ā.+inde 177b/10, 184a/08
ā. zamān 165b/10, 165b/11, 166a/02, 166a/04, 166a/06, 166a/08
[=16]
aḫtart- Araştırtmak, aratmak.
a.-ıp (aḫtardıp) 178b/10
[=1]
aḥvāl Ar. Hâller.
a. 173a/06
a.+nı 171b/10
[=2]
aḳ Beyaz, duru, temiz, lekesiz.
a. süt ber- 182a/09
a. tuġ 179a/05
[=2]
aḳ- (Sıvılar için) Bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.
a.-ar édi 171a/03
a.-ġan 180b/11
[=2]
aḳuz- Akıtmak.
a.-up 168b/09
[=1]
al Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı; huzur.
a.+ıda (aldıda) 174a/03, 175b/01, 177b/09
a.+ıda (şāhnıñ aldı) 177a/10
a.+ıdın (aldıdın çıḳ-) 176a/01
a.+ıġa (aldıġa) 171a/02, 173b/08, 180a/01, 180a/03
a.+ıġa (alıġa) 178b/03
a.+ımızda (aldımızda) 182a/03
a.+ıñızda (aldıñızda) 180a/06
[=12]
al- 1.Herhangi bir şeyi tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
a.-ġa 164a/07
a.-ıp 165b/08, 167b/02, 170a/06, 178b/03, 180a/02, 181b/01
[=7]
2. Bir şeyi veya bir kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.
a.-ıp 166a/11
a.-masak 178b/01
a.-sun 182b/02
a.-ur miz 180b/08
[=4]
3.Beraberinde götürmek veya getirmek.
a.-! 167a/01
a.-abilseñ 167a/01
a.-ıñ 183b/06
a.-ıp 170b/06, 184a/06, 186a/01
a.-may mén 181b/03
[=7]
4. Para karşılığında temin etmek, satın almak.
a.-sun 181b/06, 181b/09
[=2]
5. Sağlamak, elde etmek.
a.-alük 175b/11
a.-ıp 171b/05
a.-sa 182b/07
[=3]
6. Bir insanı ölüm yoluyla bu dünyadan ayırmak.
a.-ay mu 183b/03
a.-ıp 168a/08

[=2]
7. İş görecek kimseyi çalıştırmak üzere tutmak, hizmete başlatmak.
a.-ıp 186a/04
a.-ıp bar- 173a/05
[=2]
8. Anlamak, kavramak.
a.-! 183b/10
[=1]
9. mec. Bir kimsenin kalbini ele geçirmek, fethetmek, kazanmak.
a.-uptur 165b/06
[=1]
10. Yeterlik işlevinde tasvirî fiiller yapar.
a.-adı 174b/05
a.-mam 178a/01
a.-madım (baḳ-a'lmadım) 164a/09
a.-may (ḳıl-a'lmay) 186a/02
a.-may (oltur-a'lmay) 181a/11
a.-may (toḳta-a'lmay) 184a/07
a.-maydur (tap-a'lmaydur) 186a/10
a.-maġın (tap-a'lmaġın) 183b/05
a.-mes miz (yür-e'lmes miz) 163b/08
[=9]
baş al- 170b/06
cān al- 168a/08
köñlümi al- 165b/06
ḳulaḳa al- 178a/01
[=4]
baḳ-a'l- 164a/09
ḳıl-a'l- 186a/02
oltur-a'l- 181a/11
tap-a'l- 183b/05, 186a/10
toḳta-a'l- 184a/07
yür-e'l' 163b/08
[=7]
'alāmet Ar. İşaret, belirti, nişan, emare, âlem, araz.
'a. (ṭurfe 'alāmet) 177a/07
[=1]
a'lem Ar. Çok (daha, en, pek) âlim.
a'. (Allāhu a'lem) 185a/07
[=1]
alġur Hızlı, çabuk, tez.
a. şunḳar 176a/10
[=1]
Allā Bk. **Allāh**
A.+ya (ḳādir Allā) 171b/02
[=1]
Allāh Ar. Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı. Krş. **Allā**
A. 164b/11, 178b/06, 178b/08, 179a/03, 179b/04, 179b/06
A. (ḳādir Allāh) 170a/11
A.+ım (ḳādir Allāh) 165a/11
A.+nıñ derbi 163b/10, 177a/01
A.+nıñ işi 163b/10
A. (Allāhu a'lem) 185a/07
[=12]
almas Elmas, billurlaşmış saf karbondan ibaret, çok sert, çok kıymetli parlak taş.
a.çal- 164a/05
a. ḳılıç 179b/01
[=2]
altı Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.
a. ay 165a/06
[=1]
altun Parlak sarı renkte, kolay işlenebilen, değerli paslanmaz maden.
a. (şuḳḳa altun) 175a/03
a.+ıñı 183b/07
a. savut 179a/07
a. terlik 175a/05
[=4]
amān Ar. Mesut, tam, sağ, esen.
a. 176b/03
a. ber- 166a/08
a. bol- 164b/09, 186a/08
a.+da 164b/08
a. mu 173b/11, 174a/01, 174a/02, 174a/04, 174a/06, 174a/08, 174a/10
[=7]
amānda Emniyet içinde bulundurma.
a. bol- 164b/11
[=1]
amānlaş- Karşılıklı sağlık, esenlik sormak, selamlaşmak.
a.-ıp 165a/02
[=1]
āmīn Âmin, Dualardan ve hayır temmennilerinden sonra kullanılan söz.
ā. dé- 165a/08
[=1
ammā Ar. "Kaldı ki, gel gelelim, gelince" gibi açıklama ifade eder.
a. 165a/02, 165a/07, 165a/07, 166a/09, 169b/02, 170a/02, 170a/03, 170a/05,

170b/11, 171a/03, 171b/11, 174b/01, 179b/11, 181a/07, 185b/06
[=15]

ana Çocuk doğurmuş olan ya da anne yerine konarak kendisine saygı gösterilen yaşça büyük kadın.
a. 170b/03
a.+dın 167a/09, 168a/02, 171a/08
a.+m 164b/01, 165b/04, 171a/06, 171a/09
a.+ma 164a/10, 164b/03
a.+ma (şul anama) 164b/01
[=11]

‘anber Ar. Güzel koku.
a. (zülf ü ‘anber) 165b/06
[=1]

anday Ses taklidi kelime.
a. tunday 174a/08
[=1]

añla- Bir şeyin ne olduğunu akıl yoluyla kavramak, akıl erdirmek.
a.-yıp 184a/04
[=1]

ara İki şey arasında bulunan, arada olan.
a.+sında 181a/03
[=1]

ārāste Far. Süslenmiş, bezenmiş.
a. 169b/01
[=1]

arçam (?)
a. 182b/04
[=1]

arfa Buğdaygillerden, taneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi, arpa.
a. 181b/09
a. (on bir batman arfa) 181b/09
[=2]

arġınak Cins, asil at, melez. Krş. **arġun**
a. at 179a/02
[=1]

arġumak Cins, asil at.
a.+a 174b/10, 177b/06
a. at 179a/11
a.+lar 179a/08
a.+nı 175a/06
[=5]

arġuman Kuvvetli, yürüyücü.
a. at 174b/08
[=1]

arġun Bk. **arġınaḳ**
a.+larıġa 178b/03
[=1]

arġuvān Far. Eflatun ile kırmızı arası morumsu pembe renkte, çok güzel çiçekler açan süs ağacı.
a.+lar (tāze arġuvān) 169a/03
[=1]

arıḳ Temiz.
a. 182a/07
[=1]

arla- Ses çıkarmak, hırlamak.
a.-ġan 174b/10
a.-p 179a/02
[=2]

arlat- Ses çıkartmak, hırlatmak.
a.-ıp 178b/11, 174b/08, 175a/07
[=3]

armān Far. Arzu, istek, hasret.
a. bilen 164b/02
a.+da 176a/10
[=2]

arslan Dört ayaklı, yırtıcı, çok kuvvetli, kedi cinsinden memeli hayvan.
a. (ḳırḳ arslan) 180a/07
[=1]

art Arka taraf, arka.
a.+ıñnan 177b/08
[=1]

art- Artmak.
a.-a sén 185a/01
a.-ġan 176b/02
[=2]

artıḳ Bk. **artuḳ**
a. 183a/09
[=1]

artuḳ Fazla.
a. 176a/07
[=1]

‘arż Ar. Bir büyüğe sunma, gösterme bildirme, önüne koyma.
‘a.(‘arż-ı ḥāl) Halin bildirilmesi, ne halde bulunduğunu bildirme, dilekçe. 165b/10
‘a.+ımı 166b/05
‘a.+ımnı 165a/11
[=3]

as- Bir kimseyi boğazına ip geçirip ayaklarını yerden keserek sallandırmak suretiyle öldürmek, idam etmek.
a.-a tur- 185b/07

[=1]
‘asā Ar. Uzun sopa, değnek, baston.
a. bol- 164b/04
[=1]
āṣām Ar. Suçlar, günahlar.
a. 172b/09
[=1]
asav Vahşi at, evcilleşmemiş, ram olmayan at.
a. 182a/04, 182a/06, 182a/07
[=3]
‘āṣī Ar. Başkaldıran, isyan eden, isyankar, serkeş.
‘ā. kul 170b/01
[=1]
aṣl Ar. Esas, gerçek, hakikat.
a.+ı (aṣl-ı zāt) 186b/09
a.+ı (cān-vār aṣlı) 169b/03
a.+ını 169a/08
[=3]
aṣlıha Silahlar.
a.+larnı 178b/03
[=1]
asmak Bir kimseyi boğazına ip geçirip ayaklarını yerden keserek sallandırmak suretiyle öldürmek, idam etmek.
a.+a 180b/04
[=1]
asra- Korumak, himaye etmek, saklamak.
a.-ġan 169a/06, 182b/08
[=2]
ast Alt, alt kısım.
a.+ında 186b/08
[=1]
asta (< Far. *āheste*) Yavaş, aheste, ağır.
a. 179a/11
[=1]
aş Yemek.
a.+ı iç- Yemeği yemek. 165b/02
[=1]
‘āşıḳ Ar. Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun.
‘ā. bol- 181a/04
[=1]
at I Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.
a. 182a/01
a. (Ġır At) 174b/04
a. (semen sarıḳ at) 184a/06
a.+a 175a/07
a. ber- 182a/04
a.+dın 182a/10
a.+ġa 175a/05, 181b/11, 184a/10
a.+ı (Özbekniñ atı) 184b/02, 184b/05, 184b/08, 184b/11, 185a/03, 185a/06, 185a/08
a.+ıdın 183a/01
a.+ım (‘āciz at) 165b/07
a.+ımnı (tola at) 186b/10
a.+ını 182b/02
a.+ıñe 181b/02
a. (at izi) 176a/11
a.+lar (arġumaḳ at) 179a/11
a.+larġa 175b/09
a.+ları (arġınaḳ at) 179a/02
a.+larıġa 175a/10, 179a/06
a.+lı (bédev at) 174a/04
a.+nı 178b/11, 184a/07
a.+nı (Ġır At) 169b/02, 179a/04
a.+nı (semen sarıḳ at) 184a/03, 184a/05
a.+nı çap- Ata binerek koşturmak, atı dolu dizgin koşturmak. 179a/06, 180b/05, 185a/02
a.+nıñ (Ġır At) 180a/02
a. (at tonu) 183b/03
a. (at tütigi) 181b/01
a. (at üsti) 181a/11
a.+ġa 178b/07
a.+ġa (arġuman at) 174b/08
a.+ġa min- 174b/03, 184a/01
a.+nıñ bāli 184a/09
[=40]
at II Ad, isim.
a. ḳoymaḳ bol- 186a/03
[=1]
at- Saçmak, serpmek.
a.-ardı 169b/11
[=1]
ata Baba, cet.
a. 168a/02
[=1]
āteş Far. Odun, kömür gibi maddelerin yandıktan sonraki sıcak ve kırmızı durumu, yanmış kömür ve odun, kor.
ā.+indir 166b/08
[=1]
atlan- Ata binmek.
a.-ıp 181a/08
[=1]

‘Avaż Bk. **‘Avaż Ḫan**

‘A. 174b/02, 176b/03, 176b/05, 176b/09, 177a/08, 177a/10, 177b/05, 177b/08, 177b/09, 178a/02, 178a/03
‘A. (Bal ‘Avaż) 186b/04, 186b/06, 186b/08, 186b/10, 187a/01
‘A.+édi 176a/09
‘A. (**‘Avaż** izi) 175a/09
‘A.+nı 177a/06, 177b/11
‘A.+nı (Bal ‘Avaż) 180b/04, 186a/04
‘A.+nı (Balım ‘Avaż) 180b/08
‘A.+nıñ 178a/04, 178a/08
‘A.+nıñ sözi 177b/06
‘A.+nıñ zārı 180b/01
[=27]

‘Avaż Cān Bk. **‘Avaż Ḫan**
‘A. 163b/01, 186b/03, 186b/05, 187a/03
[=4]

‘Avaż Ḫan Köroğlu’nun manevi oğlu. Öz babası Bulduruk Kasap’tır.
Krş. **‘Avaż, ‘Avaż Cān, ‘Avaż Oġlan, Bal ‘Avaż, Bal ‘Avaż Cān**
‘A. 164b/10, 165a/01, 165a/02, 175b/04, 175b/06, 175b/11, 176a/02, 176b/04, 177a/11, 177b/10, 178a/05, 178a/07, 178a/10, 178a/11, 178b/01, 178b/04, 180a/01, 180b/07, 181a/04, 181a/06, 181a/07, 185b/06, 185b/10, 186a/02, 186a/05, 186a/07, 186a/09, 186b/02
‘A. birle 175b/02
‘A.+nıñ zātı 184a/11
[=30]

‘Avaż Oġlan Bk. **‘Avaż Ḫan**
‘A. 178a/07, 180a/01
‘A.+ıñ zātı 182b/01
[=3]

avçı Avlanmayı kendine iş edinen kimse, avcı.
a.+lardan 171a/01
[=1]

avuç Elin iç kısmı.
a. 170a/08, 171b/05
[=2]

avut Ses taklidi, yansıma.
a. avut 179a/06
[=1]

avval Önce, evvel.
a.+ġı 169b/02
[=1]

ay I Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.
a. 165a/06
a.+dın 171a/10
[=2]

ay II Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyamızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah.
a. dek 181a/04
[=1]

ay- Demek, söylemek.
ġazel ay- 169a/02
söz ay- 163b/03, 166a/11, 167b/10, 170a/10, 171a/05, 172a/04, 173a/07, 173b/11, 174b/04, 176a/02, 176b/11, 181b/01, 183a/03, 184a/10, 186a/07
[=16]
a.-dı 163b/03, 165b/09, 166a/11, 167b/10, 169a/02, 170a/10, 171a/03, 171a/05, 171b/07, 172a/04, 173a/07, 173b/11, 174b/04, 175b/10, 176a/02, 176b/11, 178a/05, 181b/01, 183a/03, 184a/10, 185a/11, 186a/07
a.-dı kim 170a/07, 172b/04
a.-ġanı 168a/11, 172b/05
a.-ġıl 171a/04
a.-maġıl 174b/05
a.-san 176b/03
[=29]

ayaġ Bk. **ayaḳ**
a.+ı 185b/11
[=1]

ayaḳ Vücudun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem. Krş. **ayaġ**
a. 177b/10, 180a/03
[=2]

ayım Hanım.
a. (Bal Ayım) 163b/07, 163b/11, 164a/04, 164a/10, 164b/03, 165a/01
a.+nı (Bal Ayım) 163b/01
[=7]

ayır- Birbirinden uzaklaştırmak.
a.-ıp (ayrıp) 178b/01, 180b/08
[=2]

aylan- Dönmek, dolaşmak, gezmek, çevrelemek.
a.-ay 164a/04
a.-ayın 184b/01

a.-ıp 184a/10
a.-sun 163b/07, 186a/11
[=5]
aylay Kumaş.
a. (ḳırmız aylay) 175a/01
[=1]
ʿayn Ar. Göz.
ʿa. 176b/04
[=1]
aynal- Dönmek, dolaşmak.
a.-ayın 184b/10
[=1]
ayralıġ 1. Bk. **ayrılıġ**
a. (ayralıġ belāsı) 177a/07
a.+nı (ayralıġnı derdi) 171a/11
[=2]
2. Çatallı.
a. ḫançer 170b/04
[=1]
ayrı Uzak.
a.+lar 164b/03
[=1]
ayrıl- Bir şey veya bir kimseden uzaklaşmak, onu geride bırakmak, ayrı düşmek.
a.-ġandaġı 175b/04
a.-ıp 168a/07, 168b/04, 172b/01
a.-mas 174a/05
a.-up 166a/05
[=6]
ayrılıġ Ayrı olma, birbirinden uzak düşme durumu. Krş. **ayralıġ 1**
a. (ayrılıġ derdi) 169b/06
[=1]
ʿayş Ar. Yaşama, yaşayış.
ʿa. 166b/03
[=1]
ayt- Demek, söylemek.
a.-a ber- 164a/01
a.-a sén 183b/07
a.-adur 180a/05, 180a/07
a.-ayın 163b/05, 165b/10, 176b/07, 177a/04, 177a/06, 177a/08, 186a/09, 186b/05
a.-ġa 187a/02
a.-ġan 178a/01, 180b/01
a.-gen 174b/11, 183a/05
a.-ıñız 176a/10
a.-ıp 168a/11, 178a/09, 183a/11, 185a/09
a.-ıp érdi 181a/02, 183b/11
a.-maġıl 174b/07
a.-may bile siz 176a/03
a.-sañ 174b/07
a.-up 171b/10, 172a/06
a.-ur 167b/07, 173b/05, 181b/11, 182b/10, 185a/07
[=34]
söz ayt- 163b/05, 180a/05, 180a/07, 183a/11
şükre ayt- 168a/11
[=5]
aytuş- Söyleşmek.
a.-tı 171b/08
a.-up 171b/11
[=2]
az Miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.
a. bol- 185a/05
[=1]
ʿaẕāb Ar. Büyük sıkıntı, eziyet.
ʿa. kör- 171b/11, 176/05
[=1]
āzāde Far. Hür, serbest.
ā. ol- 167b/01
[=1]
aʿẓam Ar. Çok (daha, en, pek) büyük.
a. 170a/08, 171b/06.
[=2]
āzār Far. Istırap, zulüm.
ā. bol- 176b/03
ā. ur- 176b/01 185a/05
[=2]
ʿazīz Ar. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes, muazzez.
ʿa. mihmān 173a/03
ʿa. pād-şāh 166b/05
[=2]
ʿazm Ar. Kasıt, niyet, karar.
ʿa. ét- Bir işi yapmak için kesin karar vererek büyük bir kararlılıkla gayret göstermek. 172a/03
[=1]

B

bā-rev Giden ile, yürüyen ile.
b. 177a/03
[=1]
bād Far. Rüzgar, yel, hava.
b. (bād-ı muḫālif) 165b/08
[=1]

bāde Far. Şarap, içki, mey.
b. iç- 174a/03
b.+ler 174a/03
[=2]
bāġ Far. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.
b. 173b/05, 174a/06
b. (çehār bāġ) 170a/03
b.+dagi ṭāvūs 169a/12
b.+ıġa (bülbül bāġı) 179b/07
b.+ım (çār bāġ) 174a/06
[=6]
bağlı Bir şeyle sarılmış olan, sarılı.
b. 171b/04, 185b/11
[=2]
bağır mec. Yürek, kalp, gönül.
b.+ı (bağrı) 171a/11
b.+ı (ḳara bağır) 168b/10
b.+ı (yürek bağrı ézil-) 165a/03
b.+ım (bağrım ézil-) 167b/04
b.+ımı (bağrımı) 172a/10
b.+ımnı (bağrımnı) 168a/06
b.+ın (yürek bağrın tildür-) 164a/05, 183b/01
b.+ını (bağrını) 170b/04
[=9]
bağla- İp, bağ veya başka bir araçla bir şeyi bir yere, diğer bir şeye veya birkaç şeyi birbirine tutturmak, birleştirmek. Krş. **bayla-**
b.-p 185b/01, 185b/11
[=2]
bahār Far. İlkbahar.
b. 184b/03
b.+ı (Gürcistanıñ bahārı) 180a/10
[=2]
baḫt Far. Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun talih, ikbal, şans.
b.+ı cihān 168b/06
b.+ı kara bol- 171a/08
b.+ımnıñ kevkebi 173a/11
[=3]
bāḳ Bk. **bāġ**
b.+ḳa (çehar bāḳ) 170a/04
[=1]
baḳ- Gözleri bir şey üzerine çevirmek.
b.-a'lmadım 164a/09
b.-madı 171a/02
b.-tı 184a/08
[=3]
baḳıl- Bir şeye gereken bakım yapılmak, ihtimam gösterilmek.
b.-sun 182a/04
[=1]
baḳış Bakma tarzı, bakma biçimi.
b.+lı (laçin baḳış) 169a/09
[=1]
bal Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel.
b.+lı 174b/03
[=1]
b. (Bal Ayım) 163b/01, 163b/07, 163b/11, 164a/04, 164a/10, 164b/03, 165a/01
[=7]
b.+ım (Bal 'Avaż) 176b/05, 180b/08
[=2]
bāl Far. Kanat, kol.
b.+idin (atnıñ bali) 184a/09
[=1]
Bal 'Avaż Bk. **'Avaż Ḫan**
B. 180b/04, 186a/04, 186b/04, 186b/06, 186b/08, 186b/10, 187a/01
[=7]
bar Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan şey, var.
b. 174b/06, 176a/07, 176a/07, 176a/08, 186a/09
b.+dur 182b/07
b.+érdi 169b/01, 181a/03
b.+ı 173a/11, 180b/03
b.+ım 184b/06
[=12]
bar- Ulaşmak, erişmek, vasıl olmak, varmak.
b.-! 169b/03
b.-! sén 172b/06
b.-adı 179a/11
b.-alıñ 175a/09
b.-alük 175b/11
b.-ar siz 176a/02
b.-ayın 170b/06, 172a/09
b.-dı 173a/05, 179b/08
b.-dı mu 176b/03
b.-ġan soñ 176b/09, 177a/10
b.-ġandı 177a/06
b.-ıp 170a/04, 174b/03, 175a/02, 175b/05, 176b/05, 178b/01, 179b/10, 185a/10

b.-ır érdi 185a/09
b.-mañlar 178a/08
b.-sañ 164b/01
b.-ur 169a/13
b.-ur érdi 168b/11
[=26]
yürüp bar- 179b/08
alıp bar- 173a/05
[=2]
barça Bütün, hep; bütünü, hepsi.
b. 167a/07, 173b/03, 174b/02, 178b/08, 179b/06, 180b/01, 184a/11
b.+sı 163b/10, 177a/01, 180b/03
[=10]
barla- İyice, etraflıca araştırma; arayıp sorma, sorup soruşturma.
b.-p 183b/02
[=1]
baş 1. İnsan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa.
b.+dan 173a/09
b.+dın 168b/03
b.+ı (ademniñ başı) 163b/10
b.+ıda 180b/09
b.+ıma 165a/10
b.+ımdın 172a/11, 174a/09
b.+ımıza 168b/06, 172b/02
b.+ımızġa 178b/02
b.+ına 170b/07, 172a/07
b.+ıñda 183b/10
b.+ını (zeburnıñ başı) 166a/10
b.+ıñını 183b/03
b.+larıññı 174b/06
b.+nı 174b/01
2. Kişinin bizzat kendisi.
b. 170a/09
b.+ım 164b/08
b. al- Başını alıp gitmek. 170b/06
b. ur- Baş vurmak, müracaat etmek. 172b/09
3. Bir topluluğu yöneten kimse.
b. bol- 178b/08
[=22]
bat- (Güneş, ay ve yıldızlar için) Ufukta kaybolmak, görünmez olmak, gurup etmek.
b.-dı 169a/13
[=1]
batur (< Moğ. bağatur) Bahadır, yiğit, kahraman.
b. 184a/07
b. (Tülek batur) 184a/08
b.+ġa 183a/03
b.+lardın 174b/05
b. (batur Ḥasan) 183a/04
[=5]
bayağı Önce, daha önce.
b.+m 164a/01
[=1]
baydaġ Bayrak.
b.+ı (tuġ baydaġ) 179a/03
b.+nı (tuġ baydaġ) 185b/01
[=2]
bayla- Bk. **bağla-**
b.-dı 177b/10
b.-y 174b/11
[=2]
baylan- Bağlanmak.
b.-sun 163b/06
[=1]
bāz Ar. Tekrar, yeniden.
b. 171b/09, 175b/09
[=2]
ba‘żı Ar. Zamir. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.
b. (ba‘żı meyveler) 169a/01
[=1]
be-Ḫudā Allah için.
b. 181b/01, 181b/04, 181b/07, 181b/10, 182a/02, 182a/05, 182a/08, 182a/11, 182b/03, 182b/06, 182b/09, 182b/12
[=12]
beççe Çocuk.
b.+ġa 183a/09
b.+ler 177a/03
[=2]
Bedbaḫt 1. Gürcistan’da bulunan, yüksekliğiyle meşhur bir dağ.
B. çöli 176a/05, 176a/11
B. çölleri 179b/02
B.+nıñ tağı 179b/08, 179b/10
B.+nıñ yolı 180a/08
[=6]
2.Talihi kötü olan, bahtsız, talihsiz (kimse).
b. cehān 165a/11
b.+lar 185b/10
[=2]

bel Bk. **bél I**
b.+ige 175a/06
[=1]
belā (< Ar. *belā'*) İnsana büyük sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, dert, gam, keder.
b.+dın 172b/11
b.+ġa 171b/07
b.+sı (ayralıġ belāsı) 177a/07
b.+ya (sansız belā) 171b/01
[=4]
belki Far. Hatta, bile.
b. 186a/02
[=1]
bend Far. Boğum, halka.
b. 171b/04
b.+i 168a/04
[=2]
bende Far. Kul, köle.
b.+ġa 164a/03
[=1]
ber- 1. Vermek, bir şeyi bir kimseye iletmek, eriştirmek.
b.-di 182a/01
b.-di mü 176b/04
b.-gen 164a/10, 164b/01, 181b/02, 181b/03, 181b/06, 181b/09, 181b/09, 182a/09
b.-ip 172b/05
b.-ip siz 182a/06
[=12]
2. Bir şeyi karşılık beklemeden birine bırakmak, bağışlamak.
b.-eyin 186a/07
[=1]
3. Karşındakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi bildirmek.
b.-! 176b/07
b.-iñ 169a/05, 169a/06, 174a/01
[=4]
4. Meydana getirmek, hasıl etmek, ortaya çıkarmak.
b.-geydi 176b/08
[=1]
5. Tezlik işlevinde tasviri fiiller yapar.
b.-! 166a/08
b.-di 165a/02, 165b/08, 174a/11, 178a/09, 178b/04, 178b/10, 180a/03, 181b/05, 183a/02
b.-edi 177a/11
b.-gende 175b/01
b.-gin 181b/01
b.-ip 169b/03, 172a/07, 172a/08, 180a/05, 182a/04, 183b/07, 184a/07
b.-ip édi 169b/03
b.-me! 163b/11
b.-sem 164a/01
[=23]
aḳ süt ber- 182a/09
amān ber- 166a/08
at ber- 182a/04
ḫaber ber- 169a/05, 169a/06, 174a/01, 176b/07
ḳamçı ber- 178a/09
pay ber- 181b/05
süt ber- 164b/01
toy ber- 174a/11, 177a/11
ün ber- 183b/07
yüz ber- 164a/10
[=14]
ayta ber- 164a/01
cöney ber- 178b/04, 178b/10, 180a/03
çıḳa ber- 175b/01
fātiḥa ber- 181b/01
ḳayta ber- 165a/02
kéte ber- 165b/08
ḳoya ber- 169b/03
köñülni ber- 176b/04
merdānelik ber- 180a/05
renc miḥnet ber- 172a/07
tāc devlet ber- 172a/08
ünley ber- 183a/02
yıġlay ber- 163b/11
zor ber- 184a/07
[=16]
berg Far. Yaprak.
b.+i 181a/10
[=1]
beri Belli bir yerden ve zamandan bu yana.
b. (-geli beri) 181a/07
[=1]
beste Far. Bağlanmış, bağlı.
b. 174b/08
[=1]
beş Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.
b. (beş batman tirlik) 182a/06
[=1]
beter Far. Çok fena, daha fena, çok kötü.
b. 167a/06, 171a/10

b.+din 167a/06
[=3]
beyābān Far. Çöl, sahra.
b.+ġa 170a/09
[=1]
beyān Ar. Açıklama, anlatma, söyleme.
b. eyle- 177a/02
b. ḳıl- 171b/09, 176b/11
[=3]
bédev Koşu atı.
b. 179a/04, 182a/03
b. at 174a/04
b.+ġa 174b/06
[=4]
bég Bir beyliğin, küçük bir devletin başında bulunan kimse, emîr.
b. 174a/02
b.+ler 173a/06, 173b/09, 178b/06, 179a/05, 179a/09, 179b/02
b.+lerim 174a/01
b.+ni 176a/11
b.+ni (Köroġlı Bég) 179a/05
[=10]
bél I İnsan ve hayvan vücudunun orta kısmında, göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış olan bölüm. Krş.**bel**
b.+lerige 179b/01
b.+lerini (Ḳırḳ Yigitniñ bélleri) 183a/11
[=2]
bél II Dağ tepeleri arasında geçit veren alçak yer, dağ geçidi, belen.
b. (Çembil bél) 177a/09
b.+i (Çembilniñ béli) 180a/08
b.+iden (Çembil béli) 176b/01
b.+idin (taġıñ béli) 186b/01
[=4]
bér- 1. Bk. **ber- 2**
b.-ey 186b/04, 186b/06, 186b/10, 187a/01
b.-eyin 186b/08
[=5]
2. Bk. **bér- 5**
b.-di 165a/04, 184a/07
b.-sün 164a/03
[=3]
penāh bér- 164a/03
cöney bér- 184a/07
ḳala bér- 165a/04
[=3]
bī-çāre Far. Çaresiz, aciz, zavallı.
b. 165b/07
[=1]
bī-dil Far. Korkak; kalbsiz; sevdalı, mecnun; cahil; üzgün, aptal.
b. ol- 173b/02
[=1]
bī-fermān Far. İzinsiz, buyrulmadan.
b. 180a/06
[=1]
bī-hūş Far. Akılsız, şuursuz, şaşkın, sersem
b. bol- 173a/05, 173b/08
[=2]
bī-ḳarār Far. Kararsız.
b. 166b/08
[=1]
bī-zebān Far. Dilsiz.
b.+ım 184b/10
[=1]
bīçāre Far. Çaresiz, zavallı.
b. 165b/07
[=1]
bil- 1.Bir şey hakkında bilgisi olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.
b.-! 167a/07
b.-er 177b/04
b.-genimni 177a/04
b.-genlerini 176b/11
b.-iñ 178a/03
b.-ip 168a/06, 184a/04
b.-mes mén 171a/04
b.-mey sén 183b/09
b.-se 164a/06
b.-señ 176b/07, 186b/09
b.-señizler 176a/08, 176a/10
b.-ür 181a/01
[=15]
2. Anlamak, gerçeğine erişmek, idrak etmek.
b.-iñ 180a/07
b.-ip 183a/07
[=2]
3. Kabul etmek, addetmek, saymak.
b.-! 181b/11
b.-iñ 177a/10
[=2]
bildür- Herhangi bir konuda bilgi veya haber vermek.
b.-er 164a/05
b.-ey mü 183b/01
b.-mey 184a/03
[=3]

bile 1. Bk. **bilen 1**
b. 180b/05
[=1]
2. Bk. **bilen 2**
b. 168a/08
[=1]
bilen 1. İle, cümle içinde aynı görevdeki iki kelime veya öbeği birbirine bağlamaya yarayan söz. Krş. **bile, birle, birlen, ile**
b. 178a/03, 180b/03, 187a/02
[=3]
2. İsimlerin sonuna gelerek birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan söz. Krş. **bile, birle, birlen, milen**
b. 164b/02, 165a/05, 169a/02, 171a/05, 175a/05, 177b/07, 177b/08
[=7]
bilev Bileği taşı.
b. (bilev-i medār) Dönen bileği taşı. 176a/09
[=1]
bīmār Far. Hasta.
b. 166b/08
b. bol- 166a/09
[=2]
bir 1.Sayı adı.
b. 163b/05, 165a/06, 165a/07, 165a/08, 165a/09, 165b/01, 165b/02, 165b/05, 165b/05, 165b/06, 168a/05, 169b/04, 170a/03, 170a/04, 170a/06, 170a/08, 171a/10, 171b/05, 171b/09, 175a/03, 175b/02, 175b/03, 175b/03, 176b/01, 181a/01, 182a/04, 182a/09, 182b/05, 184a/05, 186a/09, 186a/10
b.bir 171b/09, 176b/11, 177a/02
b.+dey 179a/08
[=35]
2. Belirsiz sıfat veya zamir olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir.
b. 163b/03, 165b/08, 165b/09, 166a/06, 166a/11, 166b/06, 167b/10, 169a/02, 169a/02, 169a/09, 169a/11, 169a/13, 169b/01, 169b/01, 170a/03, 170a/06, 170a/08, 170a/10, 170b/01, 170b/08, 171a/05, 171a/11, 171b/04, 172a/04, 172b/04, 172b/05, 173a/03, 173a/03, 173a/05, 173a/07, 173b/10, 173b/11, 174b/01, 174b/02, 174b/04, 174b/06, 175b/02, 175b/08, 176a/02, 176b/07, 176b/11, 177b/08, 180a/05, 180b/01, 180b/06, 181a/03, 181a/04, 181b/01, 183a/03, 184a/04, 184a/10, 184b/07, 185a/11, 185b/01, 185b/02, 185b/02, 185b/04, 185b/05, 186a/07
b.+ige (bir birige) 175b/04, 178b/07
b.+ile (bir birile) 175b/07
b. neçe 165a/05, 166a/10, 170a/09, 170b/10, 172a/01, 173a/02
b. söz 168a/11
[=69]
birle 1. Bk. **bilen 1**
b. 171b/08, 185b/04, 185b/10, 186a/01, 186a/07
[=5]
2. Bk. **bilen 2**
b. 164a/11, 165a/02, 173b/07, 175b/02, 176a/01, 176a/03, 177b/03, 179b/11, 184a/01
[=9]
birlen 1. Bk. **bilen 1**
b. 170b/10
[=1]
2. Bk. **bilen 2**
b. 173b/11, 175a/11, 184a/09
[=3]
bisyār Far. Çok, fazla.
b. 165a/07
[=1]
biz Çokluk birinci şahıs zamiri.
b. 163b/08, 164a/08, 178b/01, 180b/01
b.+den 173a/09
b.+dey 176a/05
b.+din 164b/03
b.+e 167b/04, 168b/03
b.+ge 164b/07, 164b/09, 181b/05
b.+lerdin 183a/09
b.+ni 174b/03, 176a/03
b.+niñ 174a/01, 178a/11
b.+niñ birle 176a/03
[=18]
bol- Olmak.
b.-! 164b/11
b.-ayın 186b/02
b.-dı 166a/10, 166a/10, 167b/02, 167b/02, 169b/04, 170a/01, 170a/04, 170a/09, 173a/05, 173b/08, 174a/09, 177a/10, 184a/02, 187a/03

b.-dılar 165a/05, 165a/06
b.-dum 163b/04
b.-ġan 171b/07, 171b/08
b.-ġandı 178a/02
b.-ġandın soñ 173b/10, 177b/01
b.-ġannı 171b/10
b.-ġıl 164b/09
b.-gin 170a/07
b.-madı 175b/03, 184a/08
b.-mas 180a/06
b.-masa édim 167a/09
b.-masun 171a/08, 171a/08, 171a/09
b.-may mén 181b/01, 181b/04, 181b/07, 181b/10, 182a/02, 182a/05, 182a/08, 182a/11, 182b/03, 182b/06, 182b/09, 182b/12
b.-mayın 174a/05
b.-sa 164b/05, 179b/03, 184b/03, 184b/03, 186a/05
b.-sa mén 181a/09
b.-sañ 177b/02
b.-sun 164a/10, 164b/01, 167a/03, 180b/03, 186a/08
b.-up 163b/08, 165b/09, 168b/08, 172a/01, 173b/04, 174a/03, 175b/03, 176b/03, 178b/07, 178b/07, 178b/08, 180b/01, 180b/01, 181a/04, 181a/06, 181a/07, 184a/02, 185a/05, 185b/02, 185b/03, 185b/06, 186a/03, 186a/03
b.-up érdi 181a/07
b.-updur 165b/10, 165b/11, 166a/02, 166a/04, 166a/06, 166a/08, 167a/06
b.-uptur 171a/10
b.-ur 164b/04, 180b/11, 180b/11, 181a/01, 181a/05
[=96]
amān bol- 164b/09, 186a/08
amānda bol- 164b/11
ʻaṣā bol- 164b/04
ʻāşıḳ bol- 181a/04
at koymak bol- 186a/03
az bol- 185a/05
āzār bol- 176b/03
baḫt-ı ḳara bol- 171a/08
baş bol- 178b/08
bī-hūş bol- 173a/05, 173b/08
bīmār bol- 166a/10
bülbül bol- 173b/04
cüdā bol- 171a/08
él bol- 180b/11
éş bol- 180a/06
fedā bol- 167a/03
giriftār bol- 171b/07
ḫaberdār bol- 170a/07
ḫafa bol- 181a/07
ḥayrān bol- 165b/09
ḫumārī bol- 180b/01
intiẓār bol- 172a/01
ḳadd-i dū-tā bol- 171a/09
keyik suretinde bol- 170a/09
ḳıyāmet kün bol- 181a/01
mende bol- 163b/04
mest bol- 174a/03
naṣīb bol- 164b/05
nöker bol- 181a/06, 181b/01, 181b/04, 181b/07, 181b/10, 182a/02, 182a/05, 182a/08, 182a/11, 182b/03, 182b/06, 182b/09, 182b/12
pazarçı bol- 185b/03
peydā bol- 169b/04
rāżī bol- 164a/10, 164b/01, 186b/02
revān bol- 170a/04
revāne bol- 165a/05
revşen bol- 174a/05
seyl bol- 180b/11
sırdaş bol- 178b/07
sırma ḳılıç bol- 185b/02
siyah bol- 168b/08
ṭayyār bol- 185b/06
terk bol- 163b/08
virān bol- 180b/03
yaş bol- 178b/07
yigit dek bol- 175b/03, 175b/03
zebūn bol- 166a/10
ziyāde bol- 167b/02
[=63]

bota Bir yaşında olan süt emen deve yavrusu.
b.+day 165a/01, 178a/10
[=2]

boy İnsanın tabanı ile tepesi arasındaki yükseklik, kamet, endam
b.+lı (selātin boy) 169a/09
[=1]

boyal- Boyanmak.
b.-dı 180b/10
b.-mayın 183b/05
[=2]

boyun Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.

b.+ıġa (boynıġa) 180a/02, 185b/11
b.+ıge (boynıge) 185b/10
b.+uñnı (boynuñnı) 183a/10
[=4]
bozla- mec. Bağırmak, çığlık atmak, hüngür hüngür ağlamak, feryat etmek.
b.-! 171b/10
b.-p 165a/01
b.-p édi 178a/11
[=3]
böyle Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda.
b. 167b/04, 174a/09
[=2]
bu 1. İşaret sıfatı. Krş. **bul**
b. 163b/01, 163b/10, 164a/04, 164a/05, 164a/06, 165a/01, 165b/08, 165b/10, 166a/03, 166a/07, 166b/06, 167a/01, 167a/03, 167a/07, 167a/10, 167b/09, 168a/10, 168b/11, 169a/11, 169a/13, 169b/07, 169b/10, 170a/02, 170b/08, 171b/05, 172a/05, 172b/04, 173a/04, 173b/06, 174a/11, 174b/02, 175a/10, 175b/03, 176a/09, 176b/03, 176b/10, 177a/01, 177a/05, 178a/09, 180b/07, 180b/07, 180b/09, 181a/02, 181a/10, 183a/05, 183a/06, 183b/11, 185a/09, 186a/11
b. cān 163b/04
b. kün 164a/02, 164a/02, 164a/04, 165b/11, 166a/02, 166a/02, 166a/04, 166a/06, 166a/08, 169b/09
2. İşaret zamiri. Krş. bul
b. 165a/08, 168a/11, 169b/05, 172b/05
b.+dur 168b/07, 173b/05, 182b/10
munça 165a/10, 165b/03, 165b/07, 168b/05, 171b/07, 171b/11, 178a/10, 178b/01
munçak 186a/03
munda 170b/04
mundan 166a/01
munday 170b/07, 175a/08, 176a/11, 186a/02
mundayın 177a/09
mundın 172b/06, 176b/05, 177a/08, 178a/07, 178b/01
munı 181b/11, 186a/09
munıñ 184a/04
[=91]
buġday Taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki, buğday.
b. (sekiz batman buġday) 181b/06
b.+nı 181b/06
[=2]
bul 1. Bk. **bu 1**
b. 166a/05, 170a/05, 175b/11, 178a/07, 178a/11, 181a/07, 183b/09, 184a/11, 185a/07, 185a/09, 185b/06
[=11]
2. Bk. **bu 2**
b. 183a/09
[=1]
bulaş- Sürülmek, sıvaşmak, sıvaşıp yapışmak.
b.-dı 167b/07
[=1]
ķana bulaş- 167b/07
bur- Burmak, bükmek
b.-maġın 183a/10
[=1]
burun Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.
b.+nı 185b/10
[=1]
but Put.
b.+ına 164a/11
[=1]
buyur- Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.
b.-ġan 180a/08
[=1]
buz- Bozmak.
b.-ar 185a/10
b.-dı 186b/07
b.-up 183a/08
[=3]
buzul- İyi ve düzenli olmaktan çıkmak.
b.-a tur- 171b/10
b.-du 163b/09
b.-up 163b/02, 165a/03, 175b/06
[=4]
köñli buzul- 163b/02, 165a/03
köñlüm buzul- 163b/09
köñülleri buzul- 175b/06
[=4]
büktert- Eğer kayışına bağlamak, takmak.
b.-ip (bükterdip) 178b/09

[=1]
bülbül Far. Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.
b. bāġı 179b/07
b. bol- 173b/04
b.+ler 169a/01
b.+ler (şeydā bülbül) 169a/06
b. ol- 168a/04
[=5]
bülend Far. Yüksek, yüce.
b. 186b/01
b. bile 180b/05
[=2]
büryān Far. Kebap, püryan.
b.+ım 171a/11
[=1]

C

cādū Far. Cadı, büyücü
c. 170a/05, 170a/06, 170a/08
c. ḳolu 171b/04
c.+nı 170a/06, 171b/05
[=6]
cān Far. İnsanlarda hayatın devamını sağlayan madde dışı varlık, ruh. Krş. **çān**
c. 164a/10, 164b/03, 167b/05, 167b/09, 168a/06
c. (‘Avaż Cān) 163b/01, 186b/03, 186b/05, 187a/03
c. (şīrīn cān) 186a/08
c. al- 168a/08
c.+dep (aġa cān) 163b/07
c.+dép (aġa cān) 163b/09
c.+ı (ādemniñ cānı) 177a/01
c.+ı (cānı ünleri sal-) 168a/08
c.+ı (hasta cān) 166a/05
c.+ıda 176b/09
c.+ıdın 174a/03
c.+ım 166b/03, 167b/08, 184b/01, 184b/09
c.+ım (hasta cān) 172a/10
c.+ım (şīrīn cān) 167a/03
c.+ıma 166a/01
c.+ımdın 172b/11
c.+ımdın öt- 167a/06, 171a/11
c.+ımnı 168a/08
c.+ıñ 183a/09
c.+ıñ (şīrīn cān) 168a/07
[=31]
cān-vār Far. Çok eskiden yaşadığı düşünülen ve masallarda adı geçen, kan dökücü, cana kıyıcı, korkunç mahluk.
c. 171a/03, 185a/05
c.+aṣlı 169b/03
c.+ım 184b/07
[=4]
cavāb Ar. Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyle verilen karşılık, yanıt.
c. 167a/05, 167a/11, 167b/06
c. (cavāb-ı zebūr) 166b/04, 166b/10
[=5]
cāy Far. Yer, mahal, mevki.
c.+a 169b/07
c.+a (ḫaṭarlı cāy) 171b/01
c. émes 170a/05
[=3]
cayna- Geniş ve çok dökülmek.
c.-p 179a/09, 179a/10, 179a/11
[=3]
cebbār Ar. “Dilediğini cebir yoluyla yapan, kayıtsız şartsız herkese cebredecek güçte olan, hiç kimse tarafından kendisine cebir olunamayan” anlamında Allah’ın en güzel isimlerindendir.
c. 164b/10
[=1]
cebr Ar. Zorlama, zor kullanma, zor.
c. (cebr ü cefā) 165b/03, 165b/07
[=2]
cefā Ar. Eziyet, sıkıntı, eza, cevr.
c.+lar 172b/10
c.+ya (cebr ü cefā) 165b/03, 165b/07
c.+ya (cevr ü cefā) 165a/10
[=4]
cehān Far. Cihān, dünya.
c.+da (bedbaḫt cehān) 165a/11
[=1]
celāl Ar. Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.
c. (yezdān-ı zü’l-celāl) 165b/11
[=1]
cellād Ar. İdam hükmünü yerine getirmekle görevli kimse.
c.+lar 186a/01
[=1]
cemāl Ar. Yüz güzelliği, güzel yüz.
c.+i 170b/11

[=1]
cem‘ Ar. Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.
c. 173b/07
[=1]
cenāze Ar. Gömülmek üzere hazırlanmış ceset, ölü, mevta.
c. oḳu- 168a/10
[=1]
cergeleş- Sıraya dizilmek.
c.-ip 164b/07
[=1]
cesed Ar. Cansız, ölü, vücut, naaş.
c.+din 167b/05
[=1]
cevāhir Ar. Cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar.
c.+lerni (dürr-i cevāhir) 172a/02
[=1]
cevn Koyu renkli, kara.
c. (cevn-i ebr-i nevbahār) Koyu renkli bahar bulutları. 166a/11, 167b/10
[=2]
cevr Ar. Haksızlık, eza, cefa, eziyet, zulüm, sitem.
c.+ü cefā 165a/10
[=1]
ceyren Kızıl.
c. 163b/08
[=1]
céren Ceylan.
c.+(çöldegi céren) 169a/12
[=1]
cihān Far. Evren, kâinat, dünya. Krş. **çahān**
c. (baḫt-ı cihān) 168b/06
[=1]
cism Ar. Beden, vücut.
c.+im 167b/07
[=1]
cora Far. Arkadaş, dost.
c.+ları (yār cora) 172a/03
[=1]
cöne- Hareket etmek, yönelmek.
c.-di 178b/06, 178b/08, 179a/01, 179a/03, 179a/09, 179b/02, 179b/04, 179b/06
c.-y ber- 178b/04, 178b/10, 180a/03
c.-y bér- 184a/07
[=12]
cūş Far. Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk.
c. ur- 165a/09
[=1]
cüdā Far. Ayrı düşmüş, uzak kalmış, ayrı, uzak.
c. bol- 171a/08
[=1]

Ç

çaġ Moğ. Zaman, vakit, mevsim, çağ.
ç.+da (açıl çaġ) 186b/03
[=1]
çahān Bk. **cihān**
ç. 170a/01
[=1]
çāk Far. Yırtık, yarık.
ç.+e 172b/07
ç. éd- Yırtmak. 166a/03
ç. (çāk-i girīpān) Yaka yırtmacı, yakanın kesilip açılmış olan yeri, yaka. 171a/06, 173a/01
[=4]
çal- Başkasına ait olan bir şeyi gizlice almak.
ç.-ıp 164a/05
[=1]
çān Bk. **cān**
ç. 171a/06
ç.+dép (aġa çān) 163b/11
[=2]
çap- Hızlı koşmak; hızlı koşturmak.
ç.-ay 182a/07
ç.-dı 177b/09, 177b/11
ç.-gannı 178a/10
ç.-ıp 177b/05, 178a/06, 179a/06, 185a/02
ç.-ıpdur 178b/01
ç.-up 180b/05
[=10]
atnı çap- 179a/06, 180b/05, 185a/02
[=3]
çār Far. Dört.
ç. 178b/03
ç. bāġ 174a/06
ç. ṭaraf 168a/06
[=3]
çarḫ Far. Felek, gök, alem, dünya.
ç. (çarḫ-ı nāşād) 166a/03
[=1]
çarla- İlan etmek, yüksek sesle bağırmak.
ç.-p 171b/05
[=1]

çay Çay.
ç.+nı (ḳırḳma çay) 181b/05
[=1]
çehār Far. Dört.
ç. bāġ 170a/03
ç. baḳ 170a/04
[=2]
çek- 1. Bir halin kuvvetle baskı ve etkisi altında olmak, o hal içinde bulunmak, o hale uğramak, duçar olmak.
ç.-ip 173b/02
[=1]
2. Katlanmak, tahammül etmek.
ç.-tiler 174a/07, 174a/07
[=2]
3. Birine herhangi bir bakımdan benzemek.
ç.-erdi 174b/09
[=1]
dāra çek- 174a/07
ḥasret çek- 173b/02
nāra çek- 174a/07
[=3]
çekāk Perçem, kahkül.
ç.+in eken 185a/08
[=1]
çekmen Çuhadan yapılmış kaftan, cepken.
ç. (ḳızıl çekmen) 179a/10
[=1]
Çembil Köroğlu Sultan'ın hüküm sürdüğü şehir.
Ç. bél 177a/09
Ç. béli 176b/01
Ç.+de 171b/08
Ç.+din 176b/05
Ç.+ge 175b/09, 178b/02, 184a/02
Ç. munġanı 177a/02
Ç.+ni 177a/04
Ç.+ni ḫanı 177a/08
Ç.+niñ béli 180a/08
Ç.+niñ darvāzası 175a/11
Ç.+niñ şehri 174a/01, 174a/10
Ç. şehri 171b/10
Ç. yolı 175a/06
[=16]
çemen Far. Çimen, yeşillik yer, çayırlık.
ç.+de 169a/03, 169a/06
[=2]
çenglet- (<Far. *ceng*) Savaşmak.
ç.-ip 175a/06
[=1]
çer-efşān (?)
ç. 169a/03
[=1]
çeşm Far. Göz.
ç.+imi 172b/01
[=1]
çıda- Tahammül etmek, dayanamak, katlanmak.
ç.-ydı 164a/11
[=1]
çıġan Mümtaz, seçkin, tanınmış, ileri gelen.
ç. 182b/10
[=1]
çıḳ- 1. Bulunduğu yerden dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.
ç.-anda 175b/02
ç.-ar érdi 175b/03
ç.-dılar 166a/09
ç.-masun 184b/09
ç.-tı 168a/07
ç.-up 167b/08
[=6]
2. Ulaşmak, erişmek, varmak, vasıl olmak.
ç.-ıp 176a/01
[=1]
3. Ortaya çıkmak.
ç.-dı 173a/11
ç.-ġandın soñ 170a/02
ç.-ıp 173b/10
[=3]
4. Gitmek.
ç.-a ber- 175a/11
ç.-arda 181a/08, 182a/01
ç.-ıp 173b/08
[=4]
5. Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, tırmanmak.
ç.-ıp 169b/02, 169b/11, 179b/10
[=3]
aldıdın çıḳ- 176a/01
çınarġa çıḳ- 169b/02
pīşvāz çıḳ- 173b/08
yoḳarı çıḳ- 169b/11
[=4]
çıḳar- Bulunduğu yerden dışarı çıkmasını sağlamak.
ç.-ar men 186b/05

ç.-ar mén 175a/02
[=2]
çınār (<Far. *çenār*) Boyu 30 metreyi bulabilen gövdesi kalın, yaprakları parçalı uzun ömürlü büyük ağaç.
ç. 169b/01
ç.+ġa çıḳ- 169b/02
[=2]
çırāġ (<Far. *çerāġ*) Işık, nur.
ç. 169b/05
ç.+ım 164a/02, 174a/05, 186a/05, 187a/03
[=5]
çöl Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra.
ç.+degi céren 169a/12
ç.+iden (Bedbaḫt çöli) 176a/11
ç.+inden (Bedbaḫt çöli) 176a/05
ç.+lerde 179b/05
ç.+lerige (Bedbaḫt çölleri) 179b/02
ç.+niñ ṭanābı 185a/01
[=6]
çürçüt Putperest, hrıstiyan.
ç. 176a/05
[=1]

D

dād Far. Feryat, figan.
d.+a 172a/09
d. eyle- 170b/06
d.+ımnı 165b/11
[=3]
dādeş (?)
d.+iñnen 163b/09
[=1]
daġ Far. mec. Aşk, elem, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık, yara.
d. 164a/07
d.+ıġa (köñül daġı) 179b/07
d.+ım 174a/05
[=3]
daġlı Yaralı.
d. men 171b/03
[=1]
dām Far. Tuzak.
d.+ına (ecelniñ dāmı) 166b/11, 167a/01
[=2]
danaş- (?)
d.-dım 166b/11
[=1]
dār Far. İdama mahkûm olanların asıldığı darağacı.
d.+ı 180b/04
d.+nıñ (ṭılla dār) 185b/03
d.+a çek- 174a/07
d.+ġa 185b/06
d.+nıñ tübi 185b/07, 186a/01
d.+nıñ üsti 164b/05, 180b/06, 180b/08, 181a/01
d.+nıñ yanı 185b/05
[=11]
darvāza Far. Kale ve şehirlerin büyük giriş kapısı, ana kapı.
d.+dın 185b/05
d.+ġa 185b/04
d.+sıdın 185b/02, 185b/02
d.+sıdın (Çembilniñ darvāzası) 175a/11
[=5]
dāyim (< Ar. *dā'im*) Devam eden, devamlı, sürekli.
d. 177a/03
[=1]
defn Ar. Gömme, gömülme.
d. ḳıl- 168a/10
[=1]
defter Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kağıt destesi.
d. 186b/09
d.+degi 178b/05
[=2]
dek Bk. **dék**
d. 163b/02, 163b/02, 168a/01, 170b/11, 172b/09, 175a/03, 175b/02, 175b/03, 178b/03, 181a/04, 181a/04, 181a/05, 181a/10, 182a/03, 186a/03
[=15]
dem Far. An, zaman, çağ.
d. 185a/07
d. (her dem) 185a/08
d.+iñ 185a/04
[=3]
dem-be-dem Far. Daima.
d. 179b/09
[=1]
dep Bk. **dép**
d. 163b/07
[=1]
derb Yol.
d.+idur (Allāhnıñ derbi) 163b/10, 177a/01

[=2]
derd Far. İnsana ıztırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü, dert. Krş. **dert**
d. 174a/09
d.+e 166b/06
d.+i 171a/11
d.+idin (ayrılıġ derdi) 169b/06
d.+im 167b/02
d.+iñ 185a/05
d.+iñ mü 185a/05
d.+iñni 171a/04
[=8]
der-gāh Far. Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzuru, eşiği.
d.+ıġa (Ḫudānıñ dergāhı) 165a/07
d.+ına (Ḥaḳḳıñ dergāhı) 173a/08
[=2]
der-ḥāl Far. O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin, süratle.
d. 171b/06, 183b/02
[=2]
derle- 1.Seçip toplamak, bir araya getirmek.
d.-p 179a/02
2. Terlemek.
d.-p 181a/11
[=2]
dert Bk. **derd**
d.+imni 186b/05
d.+ine 164a/11
[=2]
deryā Far. Deniz.
d.+dın 169b/04, 169b/07
d.+ġa 170a/02
d.+nıñ 167a/07
d.+nıñ yaḳası 166a/09
d.+sı (‘ummān deryāsı) 165a/09, 165b/05
d.+sıġa 165a/05
d.+yı āfet 166a/01
[=9]
dest Far. El.
d.+inde 164b/04
d.+inde (érniñ desti) 180b/05
[=2]
devā Ar. İlaç, derman, şifa.
d.+sı 166b/06
[=1]
devāt Ar. Divit, hokka takımı.
d. 164a/07
[=1]
devlet 1. Ar. Belli bir toprakta bir hükûmet idaresi altında teşkilatlanmış bulunan bağımsız siyasi topluluk, milletin hukuki şahsiyet kazanmış şekli.
d.+im 174a/10
d.+lim 174a/02
[=2]
2. Mutluluk, saadet, talih, baht.
d. ḳuşı 173a/09
[=1]
devrān Ar. Dünya, felek; zaman, çağ.
d.+ı 169b/08
d. sür- Huzur ve refah içinde yaşamak. 176b/04
[=2]
dé- 1. Söylemek. Krş. **té- 1**
d.-! 164a/08, 164a/10
d.-di 167b/09, 171a/04
d.-di érse 171a/04
d.-geni 169b/05
d.-gey sén 172b/06, 172b/08, 172b/10, 173a/01, 173a/03
d.-me! 183a/09
d.-meñiz 174b/09
d.-meydi 177b/08
d.-mişler 180b/09
d.-p 163b/07, 163b/09, 163b/11, 166a/11, 171a/02, 171b/07, 172b/05, 173b/11, 174b/02, 174b/04, 175b/05, 176a/01, 176a/02, 176a/03, 177b/02, 177b/02, 177b/03, 178a/01, 178a/01, 178a/09, 178b/02, 178b/06, 178b/08, 179b/04, 179b/06, 180b/07, 181a/05, 181a/09, 181b/01, 181b/05, 181b/11, 181b/11, 182a/01, 182a/04, 183b/08, 184a/01, 185a/10, 185b/03, 186a/07
d.-pler 179a/03
d.-r 171b/03, 172b/02, 174a/09
d.-r érdiler 165a/08
d.-r men 164b/10
d.-rim 173a/03
d.-se 181a/08, 181a/09
d.-sem 182a/07, 182b/02
d.-sen mü 183b/07
d.-yüp 171a/09
[=67]
2. ... diye adlandırmak. Krş. **té- 2**
d.-gen 165a/04, 181a/03
d.-gende 178a/07, 179b/10

[=4]
āmīn dé- 165a/08
selām dé- 164a/08, 164a/10
[=3]
dégil Değil.
d. 164b/01, 164b/03
[=2]
dék Gibi, benzer. Krş. **dek tek**
d. 169b/05, 175b/07, 175b/08, 177a/11
[=4]
dép "diye" anlamında son çekim edatı.
d. 163b/09, 163b/11, 169b/03
[=3]
dıraḫşān Far. Parlayan, parlak, ışıklı, aydınlık.
d.+a (mihr-i dıraḫşān) 169b/09
[=1]
dīde Far. Göz.
d.+m (nūr-ı dīdem) 166b/03
d.+miz 168b/03
d.+si 171a/09
[=3]
diger Far. Diğer, başka, öteki, öbür.
d.+ni 174b/09, 177a/03
[=2]
dil Far. Gönül, yürek.
d.+imdin 172a/11
[=1]
dil-āzār Far. Gönül inciten, hatır kıran, kalp kıran, merhametsiz.
d.+nı (oşal şūḫ dil-āzār) 169a/08
[=1]
dil-āver Far. Yiğit, yürekli.
d. 165b/07
[=1]
dīn Ar. Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren kurum, inanç sistemi.
d.+i İslām 177b/03
d.+idin (Köroġlı dīni) 186b/02, 186b/04, 186b/08, 186b/10
d.+idin (Köroġlınıñ dīni) 186a/05
d.+imizge 186a/06
d.+iñ 177b/07
d.+iñdin 187a/01
d.+iñnen 178a/02, 186b/06, 187a/03
d.+iñni 177b/05, 177b/07
[=14]
din- Sona ermek, kesilmek, durmak, devam etmemek.
d.-mez 175b/08
d.-lük 175b/08
[=1]
dink Durak, sukunet.
d.+i 173b/03
[=1]
diraḫt Far. Ağaç.
d.+dın 169b/10
[=1]
dol- mec. (Bir duygu insanın içini, gönlünü) Kaplamak, sarmak.
d.-mış 172a/09
[=1]
don Elbise.
d.+ı 169a/07
[=1]
dost (< Far. *dūst*) Yakın arkadaş, gönüldaş.
d. 172b/01, 173b/01, 174b/11, 186b/11
[=4]
dön- Değişmek, başka bir hale geçmek.
d.-di 168b/01, 168b/02, 168b/04, 168b/06, 168b/08, 168b/10
[=6]
dut- Tutmak.
d.-! 170b/01
[=1]
du'āġ (< Ar. *du'ā'*) Bir kimsenin isteklerini Tanrı'ya iletmesi, yalvarma, yakarış.
d.+lar ḳıl- Dua etmek. 168a/09
[=1]
dünyā Ar. İçinde yaşadığımız yeryüzü, âlem.
d. 177a/01, 177a/05
d. (fāni dünyā) 172b/03
d.+da (fāni dünyā) 170b/03
d.+dın 165a/03, 183a/06
d.+nı 177a/05
[=7]
dürr (< Ar. **durr**) İnci.
d. (dürr-i cevāhir) 172a/02
d. (dürr-i ġalṭān) Far. Büyük inci. 169b/09
[=2]
düş- Bk. **tüş- 5**
d.-dim 166b/11, 167a/01
[=2]
düş Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya.
d.+i 173b/03

[=1]
düşman Far. Birinin kötülüğünü isteyen, ona zarar vermeye çalışan kimse, yağı, hasım. Krş. **düşmen**
d. 174b/11, 180b/11
d.+ġa 186b/11
d.+ıñ ḳolı 163b/06
d.+larnı 177b/08
d.+larnıñ tili 176b/01
[=6]
düşmen Bk. **düşman**
d.+din 164a/03
[=1]
düyer Mihver.
d.+ni 175a/03
[=1]

E

e- Bk. **é- 1**
e.-ken 185a/08
[=1]
ebyāt Ar. İkişer mısradan oluşan manzum sözler, beyitler.
e. birlen 173b/10
[=1]
ecel Ar. Her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi.
e. 167a/07, 181b/02
e.+iñe 183b/05
e.+niñ (ecelniñ dāmı) 166b/11, 167a/01
e.+niñ (ecelniñ neşteri) 167a/06
e.+niñ (ecelniñ şerbeti) 168a/03
[=7]
edige Kahraman, yiğit.
e.+ler 165a/02
[=1]
eger Far. Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, eğer, şayet.
e. 178a/06, 178a/08, 178b/01, 186b/06
[=4]
ejdehā Far. Türlü biçimlerde tasarlanan korkunç ve hayali bir hayvan, ejder.
e.+dur 167a/07
[=1]
el 1. Bk. **él**
e.+ġa 181b/03
[=1]
2. Bazı söyleyişlerde teşmil yoluyla işi yapanın veya o işin yapılmasına tesir eden kimsenin yerini tutar. Bu anlamda da iyelik ekleriyle kullanılır.
e.+din (felekniñ eli) 172b/10
[=1]
el-ḳıṣṣa Ar. Hikaye, rivayet.
e. 163b/01, 165a/01, 165a/06, 165b/08, 166a/09, 167b/09, 168a/10, 168b/11, 169a/13, 169b/04, 169b/10, 170b/08, 171b/05, 171b/09, 172b/04, 173a/04, 173b/07, 173b/09, 174a/11, 175a/10, 176b/10, 178a/05, 178a/10, 179b/09, 181a/02, 183a/01, 183b/11, 185a/09, 185a/10
[=29]
elem Ar. Iztırap, keder, gam, tasa, hüzün, melal.
e.+dey 164a/07
e.+im 170b/02
[=2]
eriş- mec. Belli bir merhaleye ulaşmak, istenen ve özlenen olgunluğa gelmek, ihraz etmek.
e.-gen 171b/02
[=1]
es-seyyidin Bir kimsenin seyyid soyundan olduğunu göstermek için isminin başına konan unvan sözü.
e. tart- 171b/09
[=1]
et- Bk. **ét-**
e.-miş 166a/01
[=1]
ḳaṣd et- 166a/01
[=1]
evḳāt Ar. Vakitler, zamanlar.
e.+ım 171a/10
[=1]
evlād Ar. Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları.
e. 167a/09
[=1]
evliyā Ar. Allah'ın sevgilisi olan, hali, davranışları, çok üstün vasıfları ve gösterdiği kerametler sebebiyle bu husus halk tarafından da kabul edilmiş bulunan seçkin ve has kullar, ermiş, ermişler, veliler.
e.+larġa 179b/11
[=1]
evvel Ar. Önce.

e. 172a/06
e.+de 166a/08
[=2]

ey Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen bir seslenme sözü.
e. 170a/07, 171a/03, 172b/03, 174b/02, 175b/10, 176a/09, 178a/05, 183b/10, 185a/11, 186a/05
[=10]

eyle- Yapmak, etmek.
e.-! 165a/09, 165b/01, 165b/05, 165b/05, 166a/03, 170b/01
e.-di 172a/05, 172a/06, 172a/08, 172a/10, 172b/01, 172b/03, 172b/08, 177b/11
e.-gin 166b/09
e.-me! 170a/11, 170b/01, 170b/03, 170b/05, 170b/07
e.-men 166a/03
e.-rim 171b/02
e.-yin 164a/02, 170b/06, 177a/02
[=25]
beyān eyle- 177a/02
dād eyle- 170b/06
feryād eyle- 166a/03
giryān eyle- 170b/01
ḫarāb eyle- 172a/06
ḥayrān eyle- 170a/11
ḫazān eyle- 170b/05
ḥāżır eyle- 172b/08
iẓhār eyle- 166b/09
kebāb eyle- 172a/10
ḳıyāb eyle- 172a/05
münacāt eyle- 171b/02
mürüvvet eyle- 165a/09, 165b/01, 165b/05, 165b/05
pür-āb eyle- 172b/01
raḥm eyle- 170b/01
şarāb eyle- 172a/08
vefā eyle- 172b/03
yaman eyle- 170b/07
zār giryān eyle- 170b/03
zindān eyle- 177b/11
[=23]

ezel Ar. Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.
e.+dendür 180b/09
[=1]

É

é- 1. -imek (cevher fiili) Türkçenin isimleri yüklem yapan ana yardımcı fiilidir. Krş. **er-, ér- 1**
é.-di 170a/05, 170b/09, 176a/09
é.-dim 167b/01
é.-mes 164a/01, 170a/05
[=6]
2. Türkçenin ana yardımcı fiili olarak ikinci görevi fiillerin birleşik çekimini yapmaktır. Krş. **ér-2**
é.-ar édi 171a/03
é.-ip édi 176b/05
é.-p édi 169b/03, 178a/11
é.-r édiler 169a/01
é.-sa édim 167a/09, 167a/09
é.-se édim 167a/10
é.-ur édim 182b/05
é.-up édi 176a/11
[=10]

éd- Bk. **ét-**
é.-üp 166a/03
[=1]
çāk éd- 166a/03
[=1]

éger Binek hayvanların sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne, eyer.
é.+imniñ 175a/01
é.+ni (ṭılla éger) 174b/10
[=2]

égerlet- At üzerine eyeri koyup bağlamak, eyer vurmak.
é.-ip 174b/04
[=1]

él Ülke, yurt, memleket, diyar.
é. 174b/09, 175a/02
é. bol- 180b/11
é.+deki 177b/01
é.+din 176b/03
é.+ge 174b/11
é.+i 173b/11
é.+i (kāfirniñ éli) 180a/09
é.+i bilen 180b/03
é.+idin (Gürcistan éli) 176b/11
é.+inden (Şāhnıñ éli) 176a/06
é.+iñ 184a/11
[=12]

élāt Halk, topluluk.
é.+ı (kāfir élātı) 184a/11
é.+ını (kāfir élātı) 182b/01

[=2]
émdi Şimdi.
é. 163b/05, 163b/08, 164b/07, 165a/04, 166a/05, 166b/05, 166b/06, 167a/01, 167a/07, 167b/02, 167b/04, 167b/08, 169b/01, 170b/06, 174b/06, 174b/08, 174b/10, 174b/11, 175a/05, 175a/07, 175a/09, 176a/04, 176a/06, 176b/07, 176b/07, 179b/04, 180a/07, 180a/11, 180b/07, 181b/03, 181b/08, 183a/05, 183a/07, 183a/10, 183b/10, 185a/07, 185a/11, 186a/09, 186b/05, 186b/11
[=40]
ér Yiğit.
é. 164b/04
é.+lerdin 177a/05
é.+niñ (érniñ desti) 180b/05
é.+niñ (érniñ tili) 176a/05
[=4]
ér- 1. Bk. **é- 1**
é.-bar érdi 169b/02, 181a/03
é.-di 169b/02, 170a/06, 185b/07, 185b/09
é.-tacik érdi 181a/03
[=6]
ér- 2. Bk. **é- 2**
é.-ar érdi 175b/03
é.-ıp érdi 181a/02, 183b/11, 185a/09
é.-r érdi 165a/08
é.-up érdi 181a/07, 184a/05
é.-ur érdi 168b/11
é.-ür érdi 175b/09, 181a/06, 181a/09
é.-se 170a/08, 171a/02, 171a/04, 171b/06
[=15]
érgeştür- Bir noktada birikmek, cem olmak.
é.-üp 175a/11
[=1]
érkil- Ürkerek geri çekilir gibi olmak.
é.-ep 179a/04
[=1]
érlik Yiğitlik, kahramanlık, bahadırlık.
é. 175a/08
é.+ni ḳıl- Yiğitlik göstermek. 175a/04
[=2]
érte Önce, erken; sabah, gündüz.
é. birle 179b/11
[=1]
éş Nitelikleri bakımından denk değerde, tam benzeri, aynı.
é. bol- 180a/06
é.+iñ 183b/08
é.+leri 179b/03
[=3]
éşik Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak.
é.+leri 179b/03
é.+ige 170b/09
[=1]
éşit- Duymak, işitmek.
é.-! 165b/11
é.-genlerini 176b/11
é.-gil 165a/11, 166b/05, 181b/03, 186b/03
é.-gin 166b/11
é.-iñ 180b/07
é.-iñiz 176a/05, 176a/09
é.-iñler 165a/04, 173b/01, 175a/08, 186b/11
é.-ip 163b/01, 165a/01, 176b/10, 178a/10, 181a/10
é.-se 165b/01
[=20]
ét- Yapmak, etmek, eylemek, kılmak. Krş. **et-**
é.-di 168b/05
é.-di érse 167b/09
é.-diler 172a/03
é.-ip 173a/07
é.-medi 168b/07
é.-miş 169b/09
[=6]
ʻaẓm ét- 172a/03
ḫūş-vaḳtlıḳ ét- 173a/07
müyesser ét- 169b/09
raḥm ét- 168b/07
teslīm ét- 167b/09
yerge yeksān ét- 168b/05
[=6]
étek Giysinin belden aşağı kalan bölümü.
é.+in (étegin) 169b/10
[=1]
ézil- Bir şeyin baskısı, ağırlığı altında bunalmak, sıkılmak.
é.-di 167b/04
é.-ip 165a/03, 175b/07
[=3]
baġrı ézil- 167b/04
yürek baġrı ézil- 165a/03
yürekleri ézil- 175b/07
[=3]

F

fānī Ar. Ölümlü, baki olmayan.
f. 177a/01
f. (fānī dünyā) 170b/03, 172b/03
[=3]

fātiḥa Ar. Kur'an-ı Kerim'in ilk suresinin adı, elham.
f. ber- 181b/01
[=1]

fedā (< Ar. *fedā'*) Bir amaç uğruna bir değer veya varlıktan vazgeçme.
f. bol- 167a/03
[=1]

felek Ar. Dünya, âlem, devran.
f. 165b/02, 168b/05, 186b/07
f. (ḳapa felek) 171b/01, 172a/05, 177a/09
f.+din 168a/10
f.+ler 165b/01
f.+niñ eli 172b/10
[=9]

ferī Peri.
f.+ni (ferini ḳızı) 169a/08
[=1]

feryād Far. Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış, çığlık,figan.
f. eyle- 166a/03
f. kıl- 170a/07
[=2]

fıçaḳ Bıçak.
f.+dek 163b/02
[=1]

firḳat (< Ar. *furḳat*) Ayrılık, ayrılış, firak, hicran.
f.+ıdın 168b/02
[=1]

fütāde (< Far. *uftāde*) Düşmüş, düşkün, biçare.
f. 167b/01, 170b/02
f. ḳal- 170b/02
[=3]

fużalā' Ar. Fazıllar, ahlak, ilim ve meziyetçe üstün, faziletli kimseler.
f.+lar 173a/06, 173b/10
[=2

G

gāhī Far. Ara sıra, bazen, bazı defa.
g. 179b/05, 179b/05
[=2]

ġalṭān Far. Yuvarlanan, yuvarlanıcı.
ġ.+ı (dürr-i ġalṭān) 169b/09
[=1]

ġam (< Ar. *ġamm*) Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.
ġ.+dın 167b/01
ġ.+ıñ 185a/04
ġ.+larda 166a/07
ġ.+nıñ (ġamnıñ girdābı) 169b/06
[=4]

ġamlu Gamlı, kederli.
ġ. (ġamlu ḳul) 173a/02
[=1]

ġanīm Ar. Düşman, yağmacı.
ġ.+lerge 175a/04
ġ.+lerniñ 180b/11
[=2]

ġanīmet Ar. mec. Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat.
ġ.+dür 167a/07
[=1]

ġarāmāt Ar. Ödenmesi gereken şey, borç, vergi.
ġ.+lar 178b/06
[=1]

ġarīb Ar. Kimsesiz, zavallı.
ġ. 164a/08, 164b/07, 164b/11, 167b/11, 168a/01, 168a/03, 168a/05, 168a/07, 168a/09
ġ.+ler 167b/11
ġ. (ġarīb yer) 171a/06, 171a/07, 171a/09, 171a/11, 171b/02, 171b/04
[=16]

ġarīblıġ Bk. **ġarīblıḳ**
ġ. (ġarīblıġ köy) 167a/09
[=1]

ġarīblıḳ Gurbet elde olma durumu, yabancılık. Krş. **ġarīblıġ**
ġ. (ġarīblıḳ köy) 167b/01
ġ. (ġarīblıḳ köyi) 167b/09, 170b/02
ġ. (ġarīblıḳ köyü) 167b/10, 167b/11
[=4]

ġāyib Ar. Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan (şey).
ġ.+iñ 172b/08
[=1]

ġāyibāne (< Ar. *ġāibāne*) Gizli bir şekilde, görünmez bir şekilde.
ġ. 177b/09, 177b/11, 178a/05, 178a/11
[=4]

ġazel Ar. Klasik edebiyatın en mühim ve en çok kullanılmış olan nazım şekli.
ġ. ay- 169a/02
ġ. bilen 169a/02
[=2]
ġāzī Ar. Gaza eden, İslam dini ve vatan uğruna elde silah düşmanla savaşan, gazadan şehit olmadan dönen kimse.
ġ.+m 182b/07
[=1]
gedā Far. Dilenci, yoksul, fakir.
g.+ya (miskīn gedā) 165a/09, 165b/01, 165b/05
[=3]
genc Far. Hazine.
g. (genc-i ʻummān) 169b/08
[=1]
gerd Far. Toz, toprak.
g.+ke 178b/09
[=1]
gerdān Far. Dönen, döndüren, dolaşan, dolaştıran.
g.+ım (ḫāṭr-ı gerdān) 167a/10
[=1]
gevher Far. Cevher, mücevher, elmas, inci.
g. 165b/06, 169b/04, 169b/11
g.+li 169b/07, 174a/10
g.+ni 169b/11
[=6]
gez- (Bir yerde) Bir yöne doğru sürekli yer değiştirmek, hareket etmek, yürümek, dolaşmak.
g.-en 169a/05
[=1]
Ġır At Köroğlu'nun güzelliği ve yiğitliği ile meşhur atı.
Ġ. 174b/04, 179a/04
Ġ.+nı 169b/02
Ġ.+nıñ 180a/02
[=4]
ġırlıġa- Kükremek, nara atmak.
ġ.-yın 180b/02
[=1]
girdāb Far. Suyun kendi etrafında fırdolayı burgu gibi dönmesi ve döndüğü yer, su çevrintisi, çevrinti, burgaç, eğrim.
g.+da 165a/06
g.+ġa 165a/06
g.+ında (ġamnıñ girdābı) 169b/06
[=3]
giriftār Far. Tutulmuş, yakalanmış, tutkun, müptela.
g. bol- 171b/07
[=1]
girīpān (< Far. *girībān*) Elbise yakası.
g.+ım (çāk-i girīpān) 171a/06
g.+ıñ (çāk-i girīpān) 173a/01
[=2]
giryān Far. Ağlayan, ağlayıcı.
g. eyle- 170b/01
g.+ım 171a/09
g.+ıñ 172b/10
[=3]
git- Gitmek.
g.-en (giden) 173a/09
[=1]
ġonca Far. Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk.
ġ.+day 168a/04
[=1]
ġoncelik Gonca olma hali, gonca halinde olan.
g.+de 170b/05
[=1]
gömül- (Saklanmak veya başka bir maksatla bir şey) Bir yere veya diğer bir şeyin içine sokulup örtülmek.
g.-di 169b/11
[=1]
ġuṣṣa Ar. Gam, keder, üzüntü, tasa.
ġ. 187a/02
[=1]
gül Far. Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 168a/04, 169b/10, 184b/03
g.+i 168a/05
g.+idin 168a/05
g.+ler (ḳırmızı gül) 169a/03
g.+lerni 169b/11
g.+ni (tāze gül) 177b/02
g.+ümni 186b/03
g. (gül yüz) 168a/01, 173b/06
[=11]
gül-elvān Far. Gül renkli.
g. 178b/11
[=1]
gül-gūn Far. Gül renkli, pembe.
g.+dur 169a/07
[=1]

gülistān Far. Gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar.
g. (gülistān içi) 169a/05
g.+lar 174a/06
[=2]
Gülnār Perī Köroğlu'nun eşlerinden biri.
G. 170b/10, 172a/02
[=2]
gül-nihāl Far. Gül fidanı.
g.+dey 187a/01
[=1]
gülşen Far. Gül bahçesi, gülistan, gülzar.
g.+e 173b/04
[=1]
gülzār Far. Gül bahçesi, gülşen, gülistan.
g.+ım 173b/05
[=1]
gümān Far. Zan, şüphe.
g.+da 164b/09
[=1]
günāh Far. Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, masiyet.
g.+ım 170b/01
[=1]
güneş Dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, şems.
g. 182b/02
[=1]
Gürcistān Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da yer alan ülke
G. 175b/09, 179a/01, 180a/06
G.+day 186b/04, 186b/06
G. éli 176b/10
G.+ġa 177a/06, 177a/10, 178b/04, 178b/06
G.+ıñ (Gürcistānıñ bahārı) 180a/10
G.+nıñ (Gürcistānnıñ şehri) 180a/04
G. şehri birle 186a/06
[=13]
güzel Göze ve kulağa hoş gelen, görülmesi, duyulması insana zevk veren, cemil.
g. şāh 169a/11
[=1]

H

ḫaber Ar. Bir olay üzerine edinilen bilgi.
ḫ. ber- 169a/05, 169a/06, 174a/01, 176b/07
ḫ.+ini 176a/10
ḫ.+ni 177a/04, 177a/06
ḫ. sor- 176a/01
ḫ. sora- 176a/02
ḫ. vér- 176a/08
[=10]
ḫaber-dār Haberi olan, haberli.
ḫ. bol- 170a/07
[=1]
ḫafa Far. Sıkıntı, bunalma.
ḫ. bol- 181a/07
[=1]
Ḥaḳ (< Ar. *ḥaḳḳ*) Allah, Tanrı, Huda.
Ḥ. 167b/09, 169b/09
Ḥ.+dın 167b/04
Ḥ.+dın (ḳudretli Ḥaḳ) 180a/06
[=4]
Ḥaḳḳ Ar. Allah.
Ḥ.+ıñ (Ḥaḳḳıñ dergāhı) 173a/08
[=1]
haḳla- Yenmek veya bozmak, perişan etmek, hakkından gelmek.
h.- ñızlar 175a/08
[=1]
ḥāl Ar. Durum, vaziyet.
ḥ. 171b/10
ḥ. (perişān ḥāl) 169a/11
ḥ.+de (oşal ḥālde) 174b/01
ḥ.+ı 186a/05
ḥ.+ı (Zeburnıñ ḥālı) 166a/10
ḥ.+ım 169a/11
ḥ.+ımnı ('arż-ı ḥāl) 165b/10
ḥ.+ın 170b/07
ḥ.+ıñ 166a/11, 166b/02, 166b/03, 166b/09, 167a/04, 167a/10, 167b/05
ḥ. (ḥāl-i perişān) 171a/07
[=16]
ḥālet Ar. Hal, nitelik, keyfiyet.
ḥ.+im 167a/06
[=1]
Ḫalīl Halil İbrahim de denilen Hz. İbrahim peygamberdir.
Ḫ.+day (İbrahim Ḫalīl) 174a/07
[=1]
ḫalḳ Ar. Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan insan topluluğu
ḫ.+ı (kāfir ḫalḳı) 180a/10
[=1]
ḫan Hükümdar.

ḫ. (‘Avaż Ḫan) 164b/10, 165a/02, 175b/06, 178a/05, 178a/11, 180b/07, 181a/06, 186a/05, 186a/09, 186b/02
ḫ. (Ḥasan Ḫan) 165a/07, 166a/07, 166a/10, 166b/01, 166b/07, 167b/09, 168a/09, 168b/09, 169a/02, 169a/11, 169a/13, 169b/02, 169b/05, 169b/08, 170a/02, 170a/07, 170a/09, 170a/10, 170b/07, 171b/06, 171b/09, 172b/02, 172b/04, 180a/04, 180a/07, 181a/02, 181b/03, 183b/11, 184a/04, 185a/09, 185b/04
ḫ. (Ḥasan Ḫan sözi) 169a/07
ḫ. (Köroġlı Ḫan) 172b/06, 181b/08, 185a/10, 185b/09
ḫ. birle (‘Avaż Ḫan) 175b/02
ḫ. birle (Köroġlı Ḫan) 185b/04, 186a/01
ḫ. birlen (Köroġlı Ḫan) 175a/11
ḫ.+day (‘Avaż Ḫan) 177a/11
ḫ.+day (Ḥasan Ḫan) 167b/04, 173a/02
ḫ.+dı (‘Avaż Ḫan) 177b/10
ḫ.+dın(Ḥasan Ḫan) 165a/04
ḫ.+dın (‘Avaż Ḫan) 175b/04, 175b/11, 176a/02
ḫ.+dın (Ḥasan Ḫan) 183b/11
ḫ.+ġa (‘Avaż Ḫan) 181a/04, 181a/07, 186a/07
ḫ.+ġa (Ḥasan Ḫan) 181a/11, 183a/02
ḫ.+ġa (Köroġlı Ḫan) 176b/10, 181a/06
ḫ.+ı (Çembilni Ḫanı) 177a/08
ḫ.+ım (‘Avaż Ḫan) 176b/04
ḫ.+lar 173a/06, 173b/09, 174a/02
ḫ. malı 183a/08
ḫ.+nı (‘Avaż Ḫan) 178a/07, 178b/01, 178b/04, 185b/06, 186a/02
ḫ.+nı (Köroġlı Ḫan) 185b/05
ḫ.+nıñ (‘Avaż Ḫan) 165a/01, 178a/10, 180a/01, 185b/11
ḫ.+nıñ (Ḥasan Ḫan) 171b/11, 172a/03, 181a/10
ḫ.+nıñ (Köroġlı Ḫan) 176b/10
ḫ. oġlı 186b/01
[=86]
ḫançer Ar. Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki yanı keskin bıçak.
ḫ. 170b/04
[=1]
ḫanzāde Han oğlu.
ḫ. men 186b/09
[=1]
ḫarāb Ar. Yıkık dökük, yıkılmaya yüz tutmuş, viran.
ḫ. eyle- 172a/06
[=1]
Ḥasan Bk. Ḥasan Ḫan
H. (batur Ḥasan) 183a/04
[=1]
Ḥasan Ḫan Köroğlu’nun manevi oğlu.
h. 165a/04, 165a/07, 166a/07, 166a/10, 166b/01, 166b/07, 167b/04, 167b/09, 168a/09, 168b/09, 169a/02, 169a/11, 169a/13, 169b/02, 169b/05, 169b/08, 170a/02, 170a/07, 170a/09, 170a/10, 170b/07, 171b/06, 171b/09, 171b/11, 172a/03, 172b/02, 172b/04, 173a/02, 180a/04, 180a/07, 181a/02, 181a/10, 181a/11, 181b/03, 183a/01, 183b/11, 183b/11, 184a/04, 185a/09, 185b/04
Ḥ.+nıñ (Ḥasan Ḫannıñ açığı) 183a/02
Ḥ.+nıñ (Ḥasan Ḫannıñ ḳaşı) 181a/10
Ḥ. (Ḥasan Ḫan sözi) 169a/07
[=43]
Ḥasan Şāh Bk. Ḥasan Ḫan
Ḥ. 171b/03
[=1]
ḥāṣıl Ar. Husule gelen, olan, meydana çıkan.
ḥ. ol- 173a/08
[=1]
ḥasret Ar. Özlem.
ḥ. çek- 173b/02
ḥ.+de 167a/10
ḥ.+idin (Aġa Yunus ḥasreti) 168b/01
[=3]
ḫasta Far. Sağlık durumu bozuk olan.
h. cān 166a/05, 172a/10
h. köñül 172a/09
[=3]
ḫaṭ (< Ar. *ḫaṭṭ*) Yazı.
ḫ.+ımnı 186b/09
ḫ. ḳıl- 172b/05
ḫ.+lar (ḳara ḫaṭ) 178b/05
[=3]
ḫaṭarlı Ar. Tehlikeli.
ḫ. cāy 171b/01
ḫ. kārvān 172b/08
[=2]
ḫaṭir Ar. Şan ve şeref sahibi (kimse).
ḫ. (ḫaṭr-i gerdān) 167a/10
[=1]

ḫātūn Far. Kadın.
ḫ.+ıñnı 183b/08
ḫ.+nıñ (ḫātūnnıñ ḳaṣabası) 178b/02
[=2]
hayda- Sürmek, sürüp akın etmek.
h.-p 185b/11
[=1]
ḥayf Ar. Eyvah, yazık, heyhat.
ḥ. 166a/04
[=1]
ḥayrān Ar. Şaşkın, şaşırıp kalmış kimse.
ḥ. bol- 165b/09
ḥ. eyle- 170a/11
ḥ. ḳal- 169a/11
[=3]
ḫazān Far. Güz, sonbahar.
ḫ. eyle- 170b/05
[=1]
ḥāẓir Ar. Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.
ḥ. eyle- 172b/08
[=1]
helāket Ar. Perişan olma, bitkin duruma gelme.
h.+lere 165a/07
[=1]
hem Far. Ayrıca, üstelik, bir de, şu da var ki, zaten, dahi.
h. 163b/05, 165a/02, 168a/05, 172a/01, 176a/01, 176a/02, 177b/02, 181a/05, 181a/07, 181a/08, 186a/05
[=11]
hem-dem Far. Samimi arkadaş, dost.
h.+im 166b/02
[=1]
hem-rāh Far. Yol arkadaşı, yoldaş.
h.+ı 166a/07
h. kıl- 177a/03
[=2]
hemīşe Far. Daima, her zaman.
h. 186b/07
[=1]
hemme (< Far. *heme*) Hep, bütün.
h. 166a/02, 173b/10, 178b/02, 179b/03, 185b/08
h.+ñiz 174b/06
h.+si (Ḳırḳ Yigitniñ hemmesi) 185b/04
h.+sini 185a/11, 186a/07
[=8]
hengāme Far. Savaş, kavga.
h. kıl- 176a/03
[=1]
her Far. Önüne geldiği ismin benzerlerini teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.
h. 164a/03, 176b/11, 186a/06
h. dem 185a/08
h. ḳaysı 175b/08
h. kün 171a/10, 181a/04
[=7]
hergiz Far. Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.
h. 171a/02, 172b/11
[=2]
hevā Ar. Heves, istek, arzu.
h.+ġa 163b/04
h.+sı (anam hevāsı) 165b/04
h.+sı (perī hevāsı) 165a/10
[=3]
hey Sitem, yakınma, beğenme vb. çeşitli duyguları anlatan cümlelerde kullanılan söz.
h. 183a/09
[=1]
ḥınā (< Ar. *ḥinnā'*) Kına.
ḥ.+lı 169a/09
[=1]
hicrān Ar. Ayrılık, ayrılık acısı. Krş. **hiçrān**
h.+a 168b/08
h.+ı 166a/06
h. şebi 173a/10
[=3]
hīç Far. Hiç.
h. 170a/05, 174a/05, 174a/09, 184a/03
h. kim 170a/11, 170b/03, 170b/05, 170b/07, 179b/01
h. kişi 171a/08
[=10]
hiçrān Bk. **hicrān**
h.+a 168b/02
[=1]
ḫidmet Ar.Hizmet kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli.
ḫ. 167b/04
ḫ.+ige 186a/04
ḫ.+leriġa 173a/04
[=3]
Ḫudā Far. Allah, Tanrı. Krş. **Ḫudāy**
Ḫ. 181a/01, 186b/07

Ḫ.+ġa 163b/04
Ḫ.+nıñ (Ḫudānıñ dergāhı) 165a/07
[=4]
Ḫudāy Bk. **Ḫudā**
Ḫ.+ım 164a/03, 164b/08, 176b/08
Ḫ.+ım (Resūl Ḫudā) 164b/06
[=4]
ḫumārī Ar. Bir şeyden kendini kaptıracak derecede mutluluk duyan kimse, mest
ḫ. bol- Mest olmak. 180b/01
[=1]
Ḫūnkār Bk. **Ḫūnkār Şāh**
Ḫ. 177b/06, 177b/10
[=2]
Ḫūnkār Şāh Gürcistan'ın hükümdarı.
Ḫ. 176b/04, 176b/09, 176b/09, 177b/01, 177b/03, 177b/07, 177b/09, 177b/11, 180b/04, 185b/06, 186a/04, 186a/11, 187a/02
[=13]
hūr Far. Güneş.
h.+day 175a/02
[=1]
ḥūrī Ar. Cennet kızı.
ḥ.+ler 170b/10
[=1]
ḫurrem Far. Sevinçli, şen, gönül açıcı.
ḫ. (şād ḫurrem) 172a/06, 177b/04
[=2]
ḫūş (< Far. *ḫoş*) Beğenilen, güzel, iyi.
ḫ. 164b/07
hūş Far. Akıl, şuur.
h.+ġa 173a/05, 173b/09
[=3]
ḫūş-vaḳtlıḳ Güzel vakitlik.
ḫ. ét- 173a/07
[=1]
ḫūy Far. Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç.
ḫ.+lı (melā'ik ḫūy) 169a/10
[=1]
Hüdik Yer adı.
H. 175a/09
H. köl 164b/06, 175b/05
H. köli 174b/03, 175a/07
[=5]
Ḫ^{v}ārezm Harezm ülkesi.
Ḫ. 182b/08
Ḫ. şehri 178b/10
[=2]

I

'ışḳ Ar. Aşk.
'ı. odı 172b/09
[=1]

İ

İbrahim Ḫalīl Hz. İbrahim peygamber.
İ. 174a/07
[=1]
iç 1. Bir şeyin kendi sınırları içinde kalan kısmı, dahil.
i.+inde (gülistān içi) 169a/05
i.+inde (ḳulaḳnıñ içi) 163b/01
i.+inde (zindān içi) 178a/03
i.+inde (peşşeniñ içi) 168b/11
i.+leriñdin 185b/01
[=5]
2. mec. Gönül, yürek.
i.+idin 175b/05
i.+imni 163b/11
i.+lerimdin 175a/02
[=3]
iç- 1.Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.
i.-dügin 172a/08
i.-en 174a/03, 174a/03
i.-ip 168a/03, 173a/01, 173a/01
i.-tim 181b/05
[=7]
2. Yemek.
i.-gen 165b/02
[=1]
aşı iç- 165b/02
bāde iç- 174a/03
şarāb iç- 173a/01
[=3]
içgeri Bk. **içre**
i.+ge 170b/09
[=1]
içre İçinde, içerisinde.
i. 174a/04
i. (meydān içre) 163b/06
[=2]
içün İçin, sebebiyle, -den ötürü.
i. 167b/11, 168a/01, 168a/05, 172b/07
[=4]
ige Tanrı, Allah.
i.+siz 174a/06
i.+ñni 169b/03
[=2]
ikev İkisi.
i. 185b/02

i.+i 171b/08
i. ikev 185b/04
[=3]

iki Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.
i. 184a/05
i. ḳol 178a/08, 184a/07
i. ḳolı birlen 184a/09
i. köz 176a/07, 185b/11
i.+si 185b/04
i. şehlā köz 178a/01
i. tāzī 182b/07
i. yüz 176b/06
[=10]

İlāh Ar. Allah, Tanrı.
İ.+ım 172b/08
[=1]

İlāhī Ar. "Ey Allahım" anlamında Allah'a hitap sözü.
İ. 163b/06
[=1]

ile Bk. **bilen 1**
i. 165b/06, 176a/07
[=2]

İlyās Kuran'da adı geçen peygamberlerden biri.
İ. 165b/03
[=1]

īmān Ar. Allah'a inanma, dīni inanç.
ī. 166a/08
[=1]

in- İnmek.
i.-di kim 171a/01
[=1]

intiẓār Ar. Bekleme, bekleyiş.
i. bol- 172a/01
[=1]

iñren- Dertli dertli ağlamak, nale etmek.
i.-ip 165a/03
[=1]

is Hoş koku.
i.+ini 180a/02, 180a/02
i.+ini (ādem isi) 170a/06
[=3]

ism Ar. Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.
i.+i 181b/11
i. ism-i aʿẓam oḳu- 170a/08, 171b/06
[=2]

İskender Safder Şah'ın kardeşlerinden biri.
İ. 174a/02
[=1]

İslām Ar. Hz. Muhammed'in yaydığı din, Müslümanlık.
İ. (dīn-i İslām) 177b/03
[=1]

iş Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma, amel.
i.+i 179a/08
i.+i (Allāhnıñ işi) 163b/10
i.+imni ḳıl- 164b/06
i.+ler 163b/10, 180b/09
i.+ni 183b/09
i.+ni (yaman iş) 183a/06
[=7]

iz Bir insanın veya hayvanın geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare.
i.+i (at izi) 176a/11
i.+imni 186a/10
i.+ini (ʿAvaż izi) 175a/09
[=3]

iẓhār Ar. Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, aşikar etme.
i. 166b/09
[=1]

izle- Arkasından gitmek, takip etmek.
i.-p 168b/09, 178b/04
[=2]

K

ḳabā Ar. Üste giyilen elbise, önü daima açık duran kaftan, cüppe.
ḳ.+lı (zer ḳabā) 179a/07
[=1]

ḳaç- Birinden veya bir şeyden kurtulmak için süratle uzaklaşmak.
ḳ.-ıp 172b/11, 181a/11, 184a/06, 186b/01
[=4]

ḳaçmaḳ Birinden veya bir şeyden kurtulma, uzaklaşma.
ḳ. 184a/02
[=1]

ḳaçur- Kaçırmak.
ḳ.-dım 176a/10, 176b/01
[=2]

ḳad (< Ar. *ḳadd*) Boy.
ḳ.+i dü-tā bol- 171a/09
[=1]

ḳadem Ar. Ayak.
ḳ.+i (ādem-zād ḳademi) 170a/05
[=1]
ḳadır- Dolaşmak, avare gezmek.
ḳ.-ġan 175a/02
[=1]
ḳadīm Ar. Eski, önce.
ḳ.+ki 177a/10
ḳ.+ki dék 177a/11
[=2]
ḳādir Ar. Tam ve mutlak kudret sahibi olan, istediğini dilediği gibi yapmaya gücü yeten.
ḳ. Allāh 165a/11, 170a/11, 171b/02
[=3]
ḳadr-dān Ar. Kadir bilen, kadir bilici, değerbilir.
ḳ.+ım 184b/10
[=1]
kāfir Ar. Tanrı'nın varlığını birliğini inkar eden kimse.
k. 180b/09
k. élātı 182b/01, 184a/11
k. ḥalḳı 180a/10
k.+ler 164a/05
k.+lerniñ şehārı 180b/03
k.+niñ éli 180a/09
k.+niñ şehārı 180b/02
k.+niñ şehri 184a/06
k.+şehārı 180a/11
[=10]
kākül Far. Alna düşen kısa saç demeti, perçem.
k.+iñdin 184b/07
[=1]
ḳal- 1. (Olduğu yerde veya olduğu halde) Durmak.
ḳ.-! 167b/08
ḳ.-ayın 181a/08
ḳ.-dıda 177a/09
ḳ.-mayın 181a/09
[=4]
2. Hareketine, yoluna devam etmemek.
ḳ.-dı 184a/03
ḳ.-maydı 182a/10
ḳ.-mışam 169a/11, 169a/11
[=4]
3. Bir şeyin etkisine maruz olmak.
ḳ.-! 166b/06
ḳ.-andur 174a/06
ḳ.-dı 164b/08
ḳ.-dım 167b/01, 170b/02, 170b/02
[=6]
4. (Bir yerde) Olmak veya bulunmak.
ḳ.-a bér- 165a/04
ḳ.-dı 166a/05, 180a/08, 182b/10
ḳ.-ıp 184a/02
ḳ.-masa édim 167a/09
[=6]
5. (Dünden bugüne nasihat, yadigâr vb. olarak) Birinden diğerine geçmek, intikal etmek.
ḳ.-ġandı 177a/05
[=1]
6. Var durumda olmak, mevcut olmak.
ḳ.-dı 182a/09, 182a/09, 182a/10, 182b/04, 182b/04, 182b/05, 182b/08, 182b/11
[=8]
fütāde ḳal- 170b/02
ḥayrān ḳal- 169a/11
taḥsīn ḳal- 170a/03
ura ḳal- 182b/10
[=4]
ḳalem Ar. Yazı yazmaya mahsus, genellikle çubuk biçiminde alet.
ḳ.+dey 164a/07
ḳ. ḳaş 171a/06
[=2]
ḳalḳan Ok, kılıç vb.nden korunmak için savaşçıların kullandığı korunmalık.
ḳ.+lar (ṭılla ḳalḳan) 179a/02
[=1]
kām Far. Arzu, meram, maksat.
k. 182b/02
[=1]
ḳamçı Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibaret vurma aleti, kırbaç.
ḳ. ber- 178a/09
ḳ. ur- 179b/09, 184a/05
[=3]
ḳamer Ar. Ay, mah.
ḳ. yüz 171a/06
[=1]
ḳāmet Ar. Boy, endam.
ḳ. (ḳāmet-i şimşād) 171a/07
ḳ.+iñnen 164a/04
[=2]
kāmil Ar. İlim, fazilet ve hüner sahibi kimse.

ḳ. ol- 173a/11
[=1]
ḳan Vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.
ḳ. 174a/04
ḳ.+a 168b/01, 168b/10
ḳ.+a bulaş- 167b/07
ḳ.+dır (ḳızıl ḳan) 180b/06
ḳ.+ġa 183b/05
ḳ.+ġa (ḳızıl ḳan) 180b/10
ḳ.+ı 180b/11, 181a/11
ḳ.+ım 184b/09
ḳ.+ıñ (ḳızıl ḳan) 183a/08
ḳ.+ıñnı 183b/04
ḳ.+lar yıġla- 164b/02, 172b/07
[=16]
kān Far. Maden yatağı, maden ocağı.
k.+a 169b/07
k.+ı 170a/02
ḳanat Kuşlarda uçmayı sağlayan organ.
ḳ.+ıdın 164b/02
[=1]
ḳand Ar. Şeker.
ḳ. 176a/07
[=1]
ḳanday Nasıl, ne gibi.
ḳ. 181a/09
[=1]
Ḳandbāzī (?)
Ḳ. 181a/03
Ḳ.+din 181a/05
[=2]
ḳanı Hani.
ḳ. 168b/05
[=1]
ḳanlu Kanlı.
ḳ.+dur 168b/03
[=1]
ḳapa Sıkıntılı, boğucu, kederli.
ḳ. felek 171b/01, 172a/05, 177a/09
[=3]
kār-dān Far. İş bilir, işten anlar (kimse).
k.+ım 171b/02
[=1]
ḳara En koyu renk, kömür renginde olan, siyah.
ḳ. (leb ḳara) 184a/03
ḳ. baġır 168b/10
ḳ. hat 178b/05
ḳ. köz 182b/11
ḳ.+sın (şehrniñ ḳarası) 183a/01
ḳ. yer 175b/07
[=6]
ḳara- Bakmak.
ḳ.-! 180a/11, 183a/05
ḳ.-dı kim 170a/06
ḳ.- ñızlar 180a/09, 180b/04
ḳ.-p 163b/03, 174b/04, 175b/09, 178b/04, 179a/01, 180a/07, 181a/07, 181b/01, 183a/02, 183a/03, 184a/07, 184a/10, 186a/07
[=18]
ḳarangu Karanlık.
ḳ. 170a/01
[=1]
ḳaranḳu Bk. **ḳarangu**
ḳ. zindān 168b/06
[=1]
ḳarār Ar. Bir iş veya mesele hakkında verilen kesin hüküm.
ḳ.+ım 172a/11
ḳ. ḳıl- 173b/02
[=2]
ḳardaş Kardeş.
ḳ.+dın 168b/04
ḳ.+ı 173b/03
[=2]
ḳarı- Yaşlanmak, kocamak.
ḳ.-lar 164b/02
ḳ.-larsız mu 174b/02
[=2]
ḳarım Eş, dost.
ḳ. 168b/04
[=1]
kārvān (< Far. *kārbān*) Kervan kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şeklidir.
k.+ıñ (ḫaṭarlı kārvān) 172b/08
k.+lar 176a/06, 176a/09
k.+large 175b/11
[=4]
kārvānbaşı Kervanı yöneten kimse.
k. 176b/07, 176b/10, 178a/05
[=3]
ḳaṣaba Ar. Köyle şehir arası yerleşim yeri, küçük şehir.
ḳ.+sı (ḫātūnnıñ ḳaṣabası) 178b/02
[=1]
ḳaṣd Ar. Birine karşı bilerek kötü davranma, kötü niyet.
ḳ. et- 166a/01

ḳ.+ında (yigitniñ ḳaşdı) 164b/04
[=2]
ḳaş I Huzur, ön, kat, karşı.
ḳ.+ıġa 184a/04
ḳ.+ıġa (Ḥasan Ḫannıñ ḳaşı) 181a/10
ḳ.+ıma 165b/03
ḳ.+ına (şāhnıñ ḳaşı) 165b/02
ḳ.+ında 185b/05
[=5]
ḳaş II Gözlerin üzerinde kavisli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.
ḳ.+lı (ḳalem ḳaş) 171a/06
[=1]
ḳat- Koymak, ilave etmek, eklemek.
ḳ.-ıp 164a/11
[=1]
ḳatar (< Ar. *ḳaṭar*) Sıra, dizi.
ḳ. ḳatar 176b/02
[=1]
ḳavm Ar. Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.
ḳ. 173b/03
[=1]
ḳayan Nere, nereye.
ḳ. 170b/06, 172a/09
[=2]
ḳayda Nerede.
ḳ. 176a/02, 177b/03
[=2]
ḳaydın Nereden.
ḳ. 176a/01
[=1]
ḳayġu Endişe, gam, keder.
ḳ. bilen 187a/02
ḳ.+sı 166a/06
[=2]
ḳayna- Coşmak, coşup taşmak, çok hareketli olmak.
ḳ.-p 179a/08, 179b/11
ḳ.-yıp 165a/09
[=3]
ḳaysı Hangi.
ḳ. 176a/06
ḳ. (her ḳaysı) 175b/08
[=2]
ḳayt- Dönmek, geri dönmek.
ḳ.-! 186b/02, 186b/04
ḳ.-a ber- 165a/02
ḳ.-a sén 185a/02
ḳ.-ıp 164b/09, 178b/02
ḳ.-mas 187a/03
ḳ.-masa 178a/02
ḳ.-sañ 186b/06, 186b/08, 186b/10, 187a/01
[=12]
ḳayta Tekrar, yeniden, bir daha.
ḳ. 173a/09
ḳ.+dın 168b/08, 175b/06, 184a/01
[=4]
ḳażā Ar. Umulmadık, hiç beklenmedik yer ve zamanda başa gelen kötü olay.
ḳ. oḳları 168a/02
[=1]
ḳāżī Ar. Yapan, yerine getiren, kadı.
ḳ. 174a/08
[=1]
kebāb Ar. Ateşte alazlanarak veya kavrularak pişirilen her türlü nesne.
k. eyle- 172a/10
[=1]
keç Beklenen veya alışılan zamandan sonra, geç.
k.+inde 178a/03
[=1]
keç- Geçmek.
k.-di 172a/11
k.-gen 174a/03
k.-ip 172b/11
[=3]
keçe Gece, güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.
k. 175b/07, 179b/03
k. (sekiz keçe) 179b/06
k.+de (yarım keçe) 169b/04
k.+gi 185a/05
k. kündüz 164b/02, 168b/02, 170a/03, 171a/10, 174a/11, 175a/04, 178b/10, 179a/01, 179b/04, 179b/08, 179b/09
[=16]
kel- Gelmek.
k.-di 172b/06, 172b/08, 172b/10, 173a/01, 173a/03, 180a/10
k.-ip 173a/05
k.-mişim 170b/04
[=8]
keltür- Getirmek.
k.-di 172a/07
[=1]
külfet keltür- 172a/07

[=1]
kem Far. Eksik, noksan, az.
k. kem 184a/02
[=1]
keme Gemi.
k.+ni 165b/08
[=1]
Ken‘ān Ar. Hz. Yakub’un memleketi, Filistin.
K.+ı 166a/05
K.+ım (Yūsuf-ı Ken‘ān) 167b/05
[=2]
kerek Gerek, lazım.
k.+mezdür 165b/06
[=1]
kes- Kesici bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak.
k.-ip 185b/10
[=1]
ket- 1. (Bir şey veya bir kimse) Yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, uzak bir yere varmak. Krş. **két-1**
k.-ti 170a/09, 176b/03, 177b/08
k.-er mén 167b/08
2.Varmak, ulaşmak.
k.-ti 165b/02
3. Yok olmak, eser kalmamak. Krş. **két-2**
k.-ti 172a/11
k.-mes 174a/09
4. Zarf-fiil eki almış fiillerden sonra geldiğinde bir işin olup bittiğini ifade eder.
k.-geli beri 181a/06
k.-ip édi 176b/05
[=9]
kevkeb Ar. Yıldız.
k.+i (baḫtımnıñ kevkebi) 173a/11
[=1]
key- Giymek.
k.-geni 171a/07, 178b/11
k.-genleri 179a/09
k.-ip 178b/03
[=4]
keyik Çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici hayvan.
k. 171a/05
k.+ni 171a/01
k.+niñ (keyikniñ közleri) 171a/03
k. ṣūreti 170a/08
k. ṣūretinde bol- 170a/09
[=5]
keyin Arka.
k. 164b/03, 164b/05, 183a/06, 184a/02
k.+idin (keynidin) 180a/04
[=5]
kéç- Bk. **keç-**
k.-ip 168a/02
[=1]
kél- Gelmek.
k.-di 171a/01, 171b/06, 173b/09
k.-diler 186a/01
k.-din 164a/04, 164a/06
k.-diñ 164a/02
k.-e miz 180b/01
k.-e siz 176a/04, 176a/06
k.-e yat- 175b/10, 180a/04
k.-elük 174b/04
k.-ep 175b/01
k.-gen 170a/01, 183a/02
k.-gende 184a/05
k.-gendür 171a/02
k.-genin 168a/06
k.-gil 186a/05
k.-ip 169b/07, 171b/10, 172a/01, 176a/01, 178b/02, 180a/02, 181a/04, 181a/06, 181a/11, 183a/03, 185b/07, 186a/04
k.-megin 164a/02, 164a/04, 164a/06
k.-ür érdi 175b/09, 181a/09
[=37]
raḥm kél- 171a/01, 172a/01
[=2]
kéltür- Getirmek.
k.-üp 180b/06
[=1]
két- 1. Bk. **ket- 1**
k.-e bér- 165b/08
2. Bk. **ket- 3**
k.-ti 184b/01
[=2]
ḳıl- Yapmak, etmek, eylemek.
ḳ.-a’lmay 186a/02
ḳ.-a miz 180b/06
ḳ.-a siz 176a/03
ḳ.-arım 173b/02
ḳ.-ay 183a/04
ḳ.-ay mu 183b/04
ḳ.-ayım 177a/03
ḳ.-dı 168a/10, 169b/05, 170a/01, 171b/09, 181b/08

ḳ.-dım 184a/01
ḳ.-ġa 176b/08
ḳ.-ġan 164b/06, 170a/05, 184b/04
ḳ.-ġan édi 170a/05
ḳ.-ġanım 174b/11
ḳ.-ġıl 184b/07
ḳ.-ġın 182a/01
ḳ.-ıñızlar 175a/04
ḳ.-ıp 163b/04, 168a/09, 169a/01, 170a/07, 172b/05, 176b/11, 180b/08, 185b/10
ḳ.-may 186b/11
ḳ.-may mén 181b/02
ḳ.-sa 164b/10, 186a/08
ḳ.-ur 176b/08, 177a/07, 184b/06
ḳ.-ur men 164b/10
ḳ.-ur mén 176b/08
[=39]
ah vah ḳıl- 176b/08
beyān ḳıl- 171b/09, 176b/11
defn ḳıl- 168a/10
du'āġ ḳıl- 168a/09
érlikni ḳıl- 175a/04
feryād kıl- 170a/07
ḫaṭ ḳıl- 172b/05
hem-rāh ḳıl- 177a/03
hengāme ḳıl- 176a/03
işimni ḳıl- 164b/06
ḳarār ḳıl- 173b/02
muraṣṣa' ḳıl- 170a/05
nāle ḳıl- 163b/04, 169a/01
sapālıḳ ḳıl- 181b/02
sebīl ḳıl- 184b/06
seyl ḳıl- 183b/04
ṭāḳat ḳıl- 186a/02
tevbe ḳıl- 184a/01
tīmār ḳıl- 185b/10
uruş ḳıl- 180b/06, 180b/08, 183a/04
vīrān ḳıl- 170a/01
yaḫşılıḳ ḳıl- 184b/04, 184b/07
yaman ḳıl- 177a/07
[=28]
ḳılaḳuz Kılavuz.
ḳ. 179b/05
[=1]
ḳılıç Kın içine konup bir kayışla bele takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz, uzun kesici silah. Krş. **ḳılınç**
ḳ. 178a/10
ḳ. (almas ḳılıç) 179b/01
ḳ.+ıdın 174a/04
ḳ.+ını 183a/03
ḳ.+lar 178b/01
ḳ.+lar (ṭılla ḳılıç) 180b/10
ḳ.+larıñını 178a/06, 185b/01
ḳ.+nı 183b/10
[=9]
ḳılınç Bk. **ḳılıç**
ḳ.+ıñ 177b/09
ḳ.+ıñını 177b/05, 177b/11
ḳ.+lar 180b/05
[=4]
ḳılra- (?)
ḳ.-p 181a/10
[=1]
ḳır aġaç (?)
k. 170a/07
[=1]
ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.
ḳ. arslan 180a/07
ḳ. kün 177a/11, 178a/02
ḳ. miñ 186b/10
[=4]
Ḳırḳ Yigit Köroğlu'nun emrindeki yiğitler.
Ḳ. 174b/01, 174b/05, 175a/05, 175a/07, 175a/10, 175b/01, 175b/03, 178a/04, 178a/11, 180a/01, 180a/03, 180a/05, 181a/02, 183b/06, 184a/02, 185b/06, 185b/09, 186a/01
Ḳ.+niñ (Ḳırḳ Yigitniñ bélleri) 183a/11
Ḳ.+niñ (Ḳırḳ Yigitniñ bilen) 177b/07
Ḳ.+niñ (Ḳırḳ Yigitniñ hemmesi) 185b/04
[=21]
ḳırḳıl- (Uç veya kenarından) Bir parça kesilmek, kırpılmak.
ḳ.-ap 179a/04
[=1]
ḳırḳma Kırpılmış; kesilmiş, kesme, kırkma yoluyla hazırlanmış olan; bir nevi çay.
ḳ. çay 181b/05
[=1]
ḳırmız Ar. Kırmızı.
ḳ. aylay 175a/01
[=1]
ḳırmızı Ar. Kan rengi, al renk.
ḳ. 169a/07, 171a/07
ḳ. gül 169a/03
ḳ. köyleg 167b/07
[=4]
ḳısm Ar. Bir bütünün bir bölümü.

ḳ. 170a/08, 171b/05
[=2]
ḳısmet Ar. Tanrı'nın her kişiye uygun gördüğü yaşama durumu, nasip.
ḳ. 168b/03
ḳ.+im 174a/09
[=2]
ḳıy- Kıymak, feda etmek.
ḳ.-madı 179b/01
[=1]
ḳıyāb Usul, yol.
ḳ. eyle- 172a/05
[=1]
ḳıyāmat Ar. Tek tanrılı dinlerin inancına göre bütün ölülerin dirilip mahşerde bir araya toplanacağı zaman, dünyanın sonu.
ḳ. 166a/02
ḳ. kün bol- 181a/01
ḳ.+da 164b/11
[=3]
ḳız Dişi cinsten olan evlat veya genç kimse.
ḳ.+ı (ferīni ḳızı) 169a/08
ḳ.+ımnı 187a/01
[=2]
ḳızıl Parlak kırmızı renk.
ḳ. çekmen 179a/10
ḳ.+day 163b/08
ḳ. ḳan 180b/06, 180b/10, 183a/08
[=5]
Ḳızıl-baş Kızılbaşlık inancını taşıyan kimse.
Ḳ.+lar 164a/06
[=1]
ki Far. Bağlama edatı.
k. (kördi ki) 169a/13
k. (zīrā ki) 175b/01
[=2]
kibi Gibi.
k. 167b/11, 174a/07
[=2]
kiçik Küçük.
k.+lerni 173b/07
[=1]
kim 1. Zamir.
k. 164a/11, 183b/09
k. (hīç kim) 179b/01
k.+e 165b/10
k.+ge 170b/06, 172a/07, 172a/08, 172b/03, 184a/03
k.+i (hīç kim) 170a/11, 170b/03, 170b/05, 170b/07
k.+ni 174b/09
[=14]
2. Bağlama edatı.
k. 168b/11, 169b/01, 169b/04, 170a/03, 170a/05, 170a/06, 170a/07, 170b/09, 170b/11, 171a/01, 172b/04, 185b/09
[=12]
kir- 1. Dışarıdan içeriye geçmek, içeriye varmak.
k.-di 170a/04, 170b/09
k.-elük 185b/03
k.-ip 185b/02, 185b/05
[=5]
2. İçinde yer almak, dâhil olmak.
k.-gil 186a/06
k.-iñiz 175a/06
[=2]
kire Mekkâre, mekkâre ücreti, katar.
k. 175a/03
[=1]
kişi İnsan, kimse, şahıs.
k. 175b/03, 176b/06, 177b/04, 184a/02
k. (hīç kişi) 171a/08
[=5]
kişmiş Far. Çekirdeksiz küçük taneli bir çeşit siyah üzüm.
k. 171a/02
[=1]
kit- Gitmek.
k.-sem 183a/06
[=1]
kiyik Elbise.
k. 180a/08
[=1]
kiyimlik Giyilen şey, giyecek, elbise.
k. 182b/05
[=1]
kiz Keçe, çul.
k.+de 180a/08
[=1]
kizle- Başkalarının göremeyeceği bir yere koymak veya belli olmayacak bir duruma sokmak, saklamak, gizlemek.
k.-r 175a/07
[=1]

ḳol İnsanın omzundan parmak uçlarına kadar olan organı.
ḳ. 185b/11
ḳ. (iki ḳol) 184a/08
ḳ.+da 180b/10
ḳ.+ı (düşmanıñ ḳolu) 163b/06
ḳ.+ı (iki ḳol) 178a/08
ḳ.+ıġa (perīniñ ḳolı) 172b/05
ḳ.+ında 179a/05
ḳ.+ındaki 184a/08
ḳ.+ıñ 177b/10
ḳ.+ıñdın 169b/08
ḳ.+ları 169a/09
ḳ.+um 170b/01
ḳ.+unda (cādū ḳolu) 171b/04
ḳ.+undan 168b/10
ḳ. üz- Dünyadan elini eteğini çekmek. 165a/03
[=15]
ḳon- (Bülbül için) Uçma işine son verip bir yerde durmak.
ḳ.-maḳa 179b/07
[=1]
ḳop- (Gürültü veya tehlikeli bir olay) Birdenbire patlak vermek, ortaya çıkmak, birden başlamak.
ḳ.-tı 165b/08, 166a/02
[=2]
ḳorḳ- Korkuya kapılmak, korku duymak, ürkmek.
ḳ.-anıdın 183a/01
ḳ.-ar 176b/06
ḳ.-sa 180b/11
ḳ.-up 181a/08, 181a/09, 184a/01, 184a/08
[=7]
ḳoş- Katmak, birleştirmek, ilave etmek.
ḳ.-dı 165b/02
[=1]
aġu ḳoş- Zehir katmak. 165b/02
ḳoşul- Katılmak.
ḳ.-maḳ 164b/09
[=1]
ḳoşum Arabaya koşulan at (hayvan).
ḳ.+nı 164b/06
[=1]
ḳoy- Bırakmak.
ḳ.-a ber- 169b/03
ḳ.-ar 174b/07
ḳ.-dı 183b/09
ḳ.-dı érse 171a/02
ḳ.-dı mu 176b/09
ḳ.-ġan 182b/05
ḳ.-ma 165a/10, 166a/07
ḳ.-ma! 165b/03, 165b/07
ḳ.-up 179b/07, 185b/01
[=12]
merhem ḳoy- 179b/07
[=1]
ḳoyun Yatmakta olan bir kimsenin kollarının arası, kucak.
ḳ.+ıġa (ḳoynıġa) 173a/02
[=1]
ḳoyuş- Dövüşmek.
ḳ.-ġan 178b/09
[=1]
kögüs Göğüs.
k.+ümni (köksümni) 170b/06
[=1]
köh Far. Dağ.
k. 179a/04
[=1]
köl Göl.
k.+ge (Hüdik köl) 164b/06, 175b/05
k.+ige (Hüdik köli) 174b/03, 175a/07
[=4]
köñül Gönül, yürek.
k.+i (köñli buzul-) 163b/02, 165a/03
k.+üm (köñlüm buzul-) 163b/09
k. dağı 179b/07
k.+i (köñli) 174b/03
k.+ige (köñlige) 171a/01, 172a/01
k.+leri 175b/02
k.+leri (köñülleri buzul-) 175b/06
k. maṭlabı 173a/10
k.+ni 176b/04
k. şādı 173a/03
k.+üge (köñlüge) 169b/05
k.+üm (ḫasta köñül) 172a/09
k.+üm (köñlüm) 173b/04
k.+ümde (köñlümde) 184b/06
k.+üme (köñlüme) 165b/04
k.+ümi (köñlümi al-) 165b/06
[=18]
köp Çok, fazla.
k. 163b/04, 175b/10, 176a/03, 177a/09, 177b/02, 177b/05, 177b/07, 177b/08, 177b/09, 177b/11, 179a/10, 181a/07, 182a/03, 183a/11, 186a/08
k.+dür 170b/01
[=16]

köpüg Köpük.
k.+ini 180a/02
[=1]
kör- 1. (Gözle veya ışık yardımı ile) Bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
k.-di ki 169a/13
k.-di kim 170a/03
k.-diler 175b/10
k.-diler kim 185b/09
k.-diñ mü 169a/04, 169a/05, 169a/06, 169a/08, 169a/10, 169a/12
k.-düm 182b/01
k.-edi 177a/11
k.-er kim 168b/11, 169b/04, 170a/05
k.-er mén 164b/05
k.-gen 177a/02
k.-genim 185a/02
k.-genimni 177a/04
k.-genlerniñ 179a/08
k.-gin 183b/10
k.-günçe 164b/07, 164b/09, 164b/11
k.-mege 172a/01
k.-üñ 173b/03
k.-üp 170a/02, 171a/01, 173b/08, 180a/05, 181a/05, 183a/01
[=32]
2. (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şahit olmak, müşahede etmek.
k. 172a/05
k.-di mü 176b/05
k.-diñ 177b/03
k.-diñ mü 176a/11
k.-e yiz mü 164a/08
k.-er 175a/02
k.-er kim 170b/09
k.-er miz 164b/11
k.-er siz mü 175a/09
k.-me yiz mü 164a/08
k.-mese édim 167a/10
k.-üp 175b/06, 179b/05, 186a/02
[=14]
3. Yaşamak, geçirmek.
k.-diñ 177b/02
k.-gen 177b/04
k.-megin 183a/10
k.-mesün 166a/03
k.-üp 172a/01, 172b/10, 176a/05, 183a/04
[=8]
4. ... olarak kabul etmek, şöyle veya böyle değerlendirmek.
k.-señ 174b/09
[=1]
ʻaẕāb kör- 172a/01, 176a/05
[=2]
körfe Çok genç, yeni yetişen, körpe.
k. ḳuzı 186a/10
[=1]
körin- Bk. **körün-**
k.-di kim 169b/01
[=1]
Köroġlı Çembil'in hükümdarı. Krş. **Köroġlı Bég, Köroġlı Ḫan, Köroġlı Sulṭān**
K. 173b/05, 176a/03
K.+dın 181a/08
K. (Köroġlı dīni) 186b/02, 186b/04, 186b/08, 186b/10
K.+nı 172a/01, 176b/06
K.+nıñ (Köroġlınıñ dīni) 186a/05
K.+nıñ (Köroġlınıñ oġlı) 171b/03
[=11]
Köroġlı Bég Bk. **Köroġlı**
K. 179a/05
[=1]
Köroġlı Ḫan Bk. **Köroġlı**
K. 172b/06, 176b/10, 176b/10, 181a/06, 181b/08, 185a/10, 185b/05, 185b/09
K. birle 185b/03, 186a/01
K. birlen 175a/11
K. (Köroġlı Ḫan sözi) 175a/08
[=12]
Köroġlı Sulṭān Bk. **Köroġlı**
K. 173a/04, 173a/06, 173b/07, 174a/11, 174b/01, 175a/10, 175b/10, 178a/05, 178a/10, 178b/08, 179b/09, 179b/11, 180a/04, 181a/07
[=14]
körset- Göstermek.
k.-iñler 175a/04
[=1]
körün- Görünür halde olmak, görünebilecek durum veya nitelikte olmak. Krş. **körin-**
k.-di 170a/03
k.-edür 180a/06
k.-gen 180b/02
k.-üm 184a/03
[=4]

körüş- Görüşmek, karşı karşıya gelip konuşmak.
k.-üp 173b/10
[=1]
köter- Kaldırmak.
k.-di 177b/05, 177b/07
k.-iñ 174b/06
k.-ip 174b/01, 174b/03
[=5]
köteril- Kaldırılmak.
k.-di 173a/10
[=1]
kötert- Götürtmek, kaldırtmak.
k.-ip 172a/02, 185b/07
[=2]
köy (< Far. *kūy*) Belediye teşkîlâtı olmayan, genel karar organları halk tarafından seçilen, halkı daha çok zirâatla uğraşan, kır düzenindeki konutlardan, ahır, ağıl, tarla, çayır vb.nden meydana gelen, câmi, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi malları ortak olan yerleşme birimi.
k.+de (ġarīblıġ köy) 167a/09
k.+de (ġarīblıḳ köy) 167b/01
k.+iñde (ġarīblıḳ köyi) 170b/02
k.+ünde (ġarīblıḳ köyü) 167b/10, 167b/11
[=5]
köy- Yanmak.
k.-genimdin 176b/08
[=1]
köydür- Yakmak.
k.-me! 163b/04
[=1]
can köydür- Can yakmak. 163b/04
[=1]
köyleg Gömlek.
k.+i 169a/07
k.+im (ḳırmızı köyleg) 167b/07
[=1]
köz İnsanda ve hayvanda görme organı, göz.
k.+de 168a/04, 168b/01
k.+din 163b/09
k.+i (iki köz) 185b/11
k.+iden 178b/07
k.+idin 168b/09, 176b/06
k.+ige 169b/01
k.+ini 184a/09
k.+ini (ḳuralay köz) 181a/05
k.+iñni (iki şehlā köz) 178a/01
k.+iñniñ (köziñniñ yaşı) 163b/11
k.+leri 166b/09, 172b/10
k.+leridin (keyikniñ közleri) 171a/03
k.+lerige 186a/02
k.+lerim 173b/06
k.+leriñ 166b/08
k.+li (ḳara köz) 182b/11
k.+niñ aç- 180a/11
k.+üm 167b/02, 184b/01
k.+üm (iki köz) 176a/07
k.+üm (köz yaşı) 167b/02
k.+ümḳa 186a/10
k.+ün aç- 180a/09
k. yaşıñdın (köz yaşı) 163b/07
k. yaşı 163b/02, 163b/05, 164a/02, 167b/02, 180a/02
[=32]
ḳucaḳla- Kollarının arasına alıp sarılmak. Krş. **ḳuçaḳla-**
k.-p 173b/08
[=1]
ḳuçaḳla- Bk. **ḳucaḳla-**
k.-p 175b/07
[=1]
ḳudretli Ar. Kudret sahibi, güçlü.
k. Ḥaḳ 180a/06
k. raḥmān 166a/07
k. yaratġan 186a/08
[=3]
ḳul Allah tarafından yaratılmış olan insan.
ḳ.+ıdan 176a/11, 186b/01
ḳ.+uñ(‘āṣī ḳul) 170b/01
ḳ.+uñ (ġamlu ḳul) 173a/02
[=5]
ḳulaḳ İşitme organı.
ḳ.+a al- 178a/01
k.+ı birle (ādemniñ ḳulaġı birle) 185b/10
ḳ.+ım (ḳulaḳım sal-) 164a/09
ḳ.+ıñ (ḳulaġıñ sal-) 166b/05
ḳ.+nıñ (ḳulaḳnıñ içi)163b/01
ḳ. sal- 177a/02, 180a/07, 186a/09, 186a/11
[=9]
ḳulun Süt emen tay, yavru.
ḳ.+ım 186a/05
[=1]
ḳumrī Far. Kumru.
k. 169a/01
[=1]

Ḳunduz Günümüzde Afganistan'ın kuzeyinde bulunan şehir. Kent ahalisini Peştunlar, Tacikler, Türkmenler, Özbekler ve Araplar oluşturmaktadır.
Ḳ. 179b/03
[=1]
ḳur- Hazırlamak.
ḳ.-up 185b/08
ḳ.-updur 180b/04
[=2]
ḳuralay Yavru deve gözü.
ḳ. dek köz 181a/05
[=1]
ḳuru- Yumuşaklığını kaybedip sertleşmek.
ḳ.-p 182b/05
[=1]
ḳuş Yumurtlayan omurgalılardan gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı, vücudu tüylerle kaplı, uçucu hayvanların ortak adı.
ḳ.+ı 173b/04
ḳ.+ı (devlet ḳuşı) 173a/09
ḳ.+ın 168b/10
ḳ. sal- 174b/03
[=4]
ḳutul- Kurtulmak.
ḳ.-ıp 169b/07
ḳ.-madı 172b/11
ḳ.-maġım 166a/01
ḳ.-mas mén 185a/07
ḳ.-up 171a/01
[=5]
ḳuvan- Sevinmek, güvenmek.
ḳ.-ıñlar 173b/01, 173b/03
[=2]
ḳuzı Bk. **ḳuzu**
ḳ.+mdın 176b/07
ḳ.+mnı (körfe ḳuzı) 186a/10
[=2]
ḳuzu Koyunun yavrusu. "Yavrum" anlamında sevgi ve hitap sözcüğü. Krş. **ḳuzı**
ḳ.+mnıñ 177a/06
ḳ.+ñnı 178a/02
[=2]
küçli Güçlü, kuvvetli, kudretli.
k.+dür 164b/10
[=1]
küfür (< Ar. **küfr**) Çirkin söz.
k. 183b/02
[=1]
kül- Gülmek, insanın kesik kesik sesler çıkarmak suretiyle sevincini açığa vurması.
k.-mez 182b/04
[=1]
külfet Ar. Sıkıntı, zahmet, meşakkat, yorgunluk.
k. keltür- 172a/07
[=1]
kün Gün, yirmi dört saatlik zaman dilimi.
k. 164a/06, 165a/05, 165b/10, 170a/09, 170b/02, 185b/06
k. (ḳırḳ kün) 177a/11
k. (neçe kün) 170b/08
k. (sekiz kün) 178a/07, 179b/10
k.+de 176b/02
k.+de (ḳırḳ kün) 178a/02
k.+de (her kün) 181a/04
k.+din 170b/02
k.+din (sekiz kün) 164b/03, 164b/05
k.+din soñ 164a/04, 166a/09, 166a/10
k.+i 174b/01
k.+i (yād küni) 174a/03
k.+i érdi 185b/07
k.+iñni 177b/04
k.+ümiz 175b/05
k.+üm (her kün) 171a/10
k. sal- 170b/07
[=26]
kündüz Gündüz, güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman.
k. (keçe kündüz) 164b/02, 168b/02, 170a/03, 171a/10, 174a/11, 175a/04, 178b/10, 179a/01, 179b/04, 179b/08, 179b/09
k. (sekiz kündüz) 179b/06
k. bilen 178a/03
[=13]

L

laçin Beyaz renkli, ayakları kırmızı bir çeşit şahin.
l. bakış 169a/09
[=1]
lāle Far. Zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi.
l.+ge 169b/10
[=1]
lālezār Far. Lale bahçesi.

l.+lar 169a/04
[=1]
leb-ḳara Kapkara, çok karanlık.
l. 184a/03
[=1]
leb-sulaġ Suyu bol olan, çok sulak (yer).
l. 184a/08
[=1]
līkīn (< Far. *līkin*) Fakat, lakin.
l. 180a/04
[=1]

M

mācerā Ar. Yaşanan olaylar dizisi, baştan geçen, vuku bulan hal ve olay.
m. 172b/02
[=1]
maçam (?)
m. 182a/10
[=1]
maḥal (< Ar. *maḥall*) Yer, mekân, mevki, cay.
m. 175b/02
m.+da (şul maḥal) 180a/04
[=2]
maḥrem Ar. Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli.
m.+i bilen 165a/04
[=1]
maḫta- Övmek, methetmek.
m.-dı 177b/07
[=1]
mā'il Ar. Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş.
m. ol- 173b/04
[=1]
maḳṣad Ar. İstenilen, kastedilen şey, niyet, amaç, gaye.
m.+ımız 173a/08
m.+larıñnı 186a/06
[=2]
māl Ar. Bir kimsenin sahip olduğu taşınır veya taşınmaz varlık, mülk, servet.
m. 177a/05, 186b/07
m.+ıñ (ḫan mālı) 183a/08
[=3]
ma'nā Ar. Kelime, söz, anlam.
m. 183b/07
[=1]
Manṣūr Hallâc-ı Mansur olarak bilinen, zındıklıkla suçlanması ve uzun süren bir soruşturma neticesinde idam edilmesi ile meşhur olan yazar ve mistik şair.
M. 174a/07
[=1]
maṭlab Ar. İstenilen, talep edilen şey, istek, meram.
m.+ı (köñül maṭlabı) 173a/10
[=1]
mavut Çuha; yünden dokunmuş, tüysüz, ince ve sık düz kumaş.
m. (zerli mavut) 179a/06
[=1]
mayla- mec. Kovmak, kapı dışarı etmek.
m.-y 174b/11
[=1]
medār Ar. Dönme, dönüş.
m.+ım 166b/03, 184b/06
m.+ım (bilev-i medār) 176a/09
[=3]
meded Ar. Yardım, imdat, nusret.
m.+i 183b/08
[=1]
meger Far. "Oysa ki, hâlbuki" anlamıyla önceden farkına varılmayıp sonradan anlaşılan bir durumu bildirir.
m. 168a/06, 171a/01
[=2]
mekān Ar. Yer, mahal.
m. 170a/05
m.+ı érdi 170a/06
[=2]
melāḥat Ar. Güzellik, şirinlik.
m.+lı (yaḫşı melāḥat) 169a/10
[=1]
melā'ik Ar. Melekler.
m. ḫūy 169a/10
m. ṣūret 174a/08
[=2]
melāmet Ar. Azarlama, kınama, yerme, ayıplama, serzeniş.
m. 177a/07
[=1]
men Ben, teklik birinci şahıs zamiri. Krş. mén
m. 163b/05, 164a/04, 165b/10, 170b/06, 171a/04, 171b/03, 171b/03, 171b/04, 172a/09, 176a/04, 176a/08, 177a/08, 185a/01, 186a/06

m.+dey 163b/05, 163b/07, 186a/11
m.+deyin 170a/11, 170b/03, 170b/05
m.+e 177a/05
m.+i 165a/10, 165b/03, 165b/07, 166a/07, 171b/01, 174a/07, 177a/02, 181b/08
m.+iñ 163b/09, 164a/01, 164b/08, 167b/11, 168a/01, 168a/02, 168a/03, 168a/05, 168a/05, 168a/07, 168a/09, 176a/09, 176b/06, 181b/05, 183a/04, 183a/05, 186a/11, 186b/03, 186b/07, 186b/07, 186b/11
m.+iñdeyin 171a/08
mańa 164a/10, 165b/06, 165b/10, 165b/11, 166a/02, 166a/02, 166a/04, 166a/06, 166a/08, 171a/04, 181b/01, 182a/04, 184b/04, 184b/07
[=65]
mende Bende, kul, köle.
m. bol- 163b/04
[=1]
menzil Ar. mec. Varılacak yer.
m.+ge 170b/08
[=1]
meñen Kalkan. (?)
m.+im 163b/08
[=1]
merd Far. Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman.
m. yigit 163b/06
[=1]
merdānelik Far. Mertlik, yiğitlik.
m. ber- 180a/05
[=1]
merhem Ar. mec. Manevi bir acının, bir üzüntünün şiddetini azaltacak, ümit ve teselli kaynağı olacak şey, çare.
m. ḳoy- Çare olmak. 179b/07
[=1]
mertebe Ar. Kademe, derece, basamak, sıra.
m. 181a/04
[=1]
mest Far. Aşk, sevgi, zevk vb. bir duygudan dolayı aklı başından gitmiş, sarhoş olmuş (kimse).
m. bol- Mest olmak. 174a/03
[=1]
mestān Far. Sarhoş olan bir kimseye yakışır tarzda, mest olup kendinden geçmişçesine, sarhoşçasına.
m.+ım 166b/09
[=1]
meydān Ar. Düz, açık ve geniş yer, alan.
m. 174a/04
m. içre Meydan içinde. 163b/06
[=2]
meyve (< Far. *mīve*) Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.
m.+ler 168b/11
m.+ler (ba'żı meyveler) 169a/01
[=2]
meẕheb Ar. Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri.
m. 177b/05
[=1]
mén Bk. **men**
m. 164a/02, 166a/05, 166b/05, 166b/06, 167b/08, 170b/01, 170b/04, 176b/08, 176b/08, 181b/05, 182b/08, 183b/04
m. édim 167b/01
m.+iñ 170a/11
[=14]
miḥmān Far. Misafir, konuk.
m.+ıñ ('azīz miḥmān) 173a/03
[=1]
miḥnet Ar. Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.
m.+im 174a/09
[=1]
mihr Far. Güneş.
m.+i (mihr-i diraḫşān) Parlayan güneş. 169b/09
[=1]
mihr-bān Far. Şefkatli, muhabbetli, güler yüzlü (kimse), dost.
m.+ım 184b/10
m.+ım (yār-i mihr-bān) 167a/04
m.+ıñ (oşal mihr-bān) 172b/06
[=3]
mihrengiz Metinde geçen bir cadının adı.
m. 171b/05, 171b/07
[=2]
milen Bk. **bilen 2**
m. 182b/08

[=1]
min Bk. **miñ**
m.+iñiz 174b/06
m.+iñni 177b/04
[=2]
min- Binmek, bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp ayakları sarkıtarak oturmak.
m.-!181b/11
m.-edi 178b/11
m.-ey 182b/02
m.-gen 182a/03
m.-gende 182a/10
m.-iñ 181b/03
m.-iñler 174b/08, 175a/05
m.-ip 174b/03, 175a/07, 175a/10, 175b/09, 178b/04, 184a/01
m.-mey mén 181b/02
[=15]
atġa min- Ata binmek. 174b/03, 184a/01
[=2]
miñ Bin, dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı. Krş. **min**
m. 175b/02
m. (ḳırḳ miñ) 186b/10
[=2]
mīrāḫūr Far. Sarayda atların bakımı ve yönetimiyle görevli kimse, imrahor.
m.+nıġa 174b/04
[=1]
Miṣḳāl Perī Köroğlu'nun eşlerinden biri.
M. 170b/10, 172a/02
[=2]
miskīn Ar. Aciz, zavallı (kimse).
m. aġa 164a/08
m. gedā 165a/09, 165b/01, 165b/05
[=4]
miz Bk. **biz**
m. 185b/03
[=1]
molla Ar. Âlim, hoca.
m.+lar 164a/07, 186b/09
[=2]
mor Kırmızıya çalan menekşe rengi, mâvi ile kırmızının karışmasından meydana gelen renk.
m.+day 175a/02
[=1]
muḥabbet Ar. Aşk, sevgi, sevda.
m. şarābı 173a/01
[=1]
muḫālif Ar. Uygun olmayan, uymayan, benzemeyen (şey), aykırı, zıt.
m. (bād-ı muḫālif) Geminin gittiği yönden hızını kesecek şekilde esen rüzgâr. 165b/08
[=1]
munġan Eli açık, cömert.
m.+ı (Çembil munġanı) 177a/02
[=1]
mūnis Ar. Kolayca dostluk kurabilen,sokulgan, sıcakkanlı, cana yakın.
m.+im 166b/03
[=1]
muraṣṣa' Ar. İnci, elmas, yâkut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş.
m. ḳıl- 170a/05
[=1]
murut Mürid.
m.+da (şul murut) 178a/06
[=1]
musulmān (Ar. *muslim* > Fars. *muslimān*) İslam dîninden olan kimse, müslim.
m.+ġa 180a/10, 180b/09
[=2]
mūy Far. Tüy, kıl, saç teli.
m.+lı (zer-efşān mūy) 169a/09
[=1]
müdām Ar. Devamlı, sürekli, her zaman, daima.
m. sal- 164b/06
[=1]
müdde'ā Ar. İddia edilen, ısrarla savunulan husus, görüş, maksat, fikir, düşünce, tez vb.
m.+sı 165b/04
[=1]
müfti Ar. Dînî hususlarla ilgili soruları cevaplandıran ve meseleleri fetvâ vermek sûretiyle halleden fıkıh âlimi.
m.+ler 174a/08
[=1]
mülk Ar. Dükkân, ev, arsa vb. taşınmaz mal.
m.+i 177a/05
[=1]

münācāt Ar. Allah'a yalvarıp yakarma, duâ ve niyazda bulunma.
m. 165a/08, 165a/08
m. eyle- 171b/02
[=3]
münevver Ar. Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.
m. 169b/05
m.+dek 170b/11
[=2]
mürüvvet Ar. İyilik ve ihsanda bulunma, cömertlik, lutufkârlık.
m. eyle- İyilik yapmak. 165a/09, 165b/01, 165b/05, 165b/05
[=4]
müyesser Ar. Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, kolaylaştırılmış.
m. ét- Nasip etmek. 169b/09
[=1]

N

nāçār Far. Çaresiz.
n. 175a/10
[=1]
nāgāh Far. Ansızın, birdenbire.
n. 165a/06, 169b/01, 175b/09, 181a/09, 185b/09
[=5]
nāle Far. İnleme, inilti.
n. ḳıl- İnlemek. 163b/04, 169a/01
[=2]
nāme Far. Mektup.
n. 172b/04
n.+ni 172b/05, 173a/04, 173a/05
[=4]
nāmerd Far. Sözünün eri olmayan, insanlıktan mahrum, güvenilmeyen, korkak, alçak (kimse).
n. 174b/05, 178a/04
[=2]
nār Ar. Ateş, od.
n.+a 166b/11
n.+a çek- Ateşe atmak. 174a/07
n.+a tutaş- Ateşe tutuşmak. 167b/07
[=3]
naṣīb Ar. Allah'ın bir kimseye tayin ve kısmet ettiği şey, talih, baht.
n. bol- 164b/05
n. tart- 170b/04
[=2]
nāşād Far. Üzüntülü, gamlı, kederli, mahzun, mükedder.
n. (çarḫ-ı nāşād) 166a/03
[=1]
nayza (< Far. *nīze*) Süngü, mızrak, kargı.
n. 178b/03
n.+nı 185a/11
n.+sını 184a/09
[=3]
nāẓir Ar. Bakan, nazar eden.
n. ol- 173b/06
[=1]
nāzik (< Far. *nāzuk*) İnce yapılı, kaba olmayan, nârin.
n. ten 166b/08
[=1]
ne Bk. **né 1**
n. 164b/10
[=1]
ne Bk. **né 2**
n. 176a/04, 176b/11
[=2]
neçe Çok, pek çok, birçok. Krş. **néçe**
n.+ler (bir neçeler) 186a/10
n. (bir neçe) 165a/05, 166a/10, 170a/09, 170b/10, 172a/01, 173a/02
n. kün 170b/08
n. yıl 172b/11
[=9]
neçük Nasıl.
n. 172a/05, 183b/06
n.+dür 166a/11, 166b/02, 166b/03, 166b/09, 167a/04, 167a/10, 167b/05
[=9]
nehār Ar. Gündüz, gün.
n.+ı 180a/10
[=1]
neme Ne, şey.
n.+din 186a/04
[=1]
neşter (< Far. *nīşter*) Cerrahların kesmek ve yarmak için kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak bıçak, bisturi.
n.+i (ecelniñ neşteri) 167a/06
[=1]
nevbahār Far. İlkbahar.
n. (cevn-i ebr-i nevbahār) 166a/11, 167b/10
[=2]
nevcivān Far. Delikanlı, genç, taze.

n. (nevcivān-ı ḳāmet-i şimşād) 166a/04
n.+ım (tāze nevcivān) 166b/02
n.+lar 174a/04
[=3]
neyle- Ne eylemek, ne yapmak.
n.-yin 166a/05
[=1]
né 1. Zamir. Krş. **ne 1**
n. 186a/08, 187a/03
[=2]
2. Sıfat. Krş. **ne 2**
n. 171b/07, 177a/05, 180b/09, 185a/04, 186a/06
[=5]
3. Zarf.
n. dép 183b/08
[=1]
néçe Bk. **neçe**
n.+m 182b/04
[=1]
nişān Far. Sonuna geldiği kelimelere "duran, yerleşen, diken, gösteren" gibi anlamlar katarak Farsça usûlüyle birleşik sıfatlar yapar.
n.+ım (sergeşte-nişān) 171b/04
[=1]
nöker Kul, köle.
n. bol- 181a/06, 181b/01, 181b/04, 181b/07, 181b/10, 182a/02, 182a/05, 182a/08, 182a/11, 182b/03, 182b/06, 182b/09, 182b/12
n. dek 182a/03
[=14]
nūr Ar. Aydınlık, ışık, ziya.
n. (nūr-ı dīdem) 166b/03
n.+lar 176b/06
[=2]
nūrlu Işıklı, aydınlık.
n. yüz 164a/09
[=1]
nüktedān (< Ar. *nukte* ve < Far. *dān*) Nükteli söz söyleyen, nükte yapmakta mâhir olan (kimse), nükteci.
n.+lar 174a/08
[=1]

O

od Ateş.
o.+a 172a/09, 172a/10
o.+ına (ʻışḳ odı) 172b/09
[=3]
oġlan Delikanlı, genç, erkek.
o.+nı (ʻAvaż Oġlan) 178a/07, 180a/01
[=2]
oġul Erkek çocuk, oğlan.
o.+ı (Köroġlınıñ oġlı) 171b/03
o.+ı (oġlı) 172b/07
o.+ı (ḫan oġlı) 186b/01
o.+ını (oġlını) 173b/08
o.+ıñ (oġlıñ) 177a/08
o.+um (oġlum) 176b/09
[=6]
oḳ Yay denilen aletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim.
o.+larına (kaza oḳları) 168a/02
[=1]
oḳu- Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmek veya düşünceyi anlamak.
o.-p 168a/10, 170a/08, 171b/06, 173a/05
o.-ydur 177a/03, 186b/09
[=6]
cenāze oḳu- 168a/10
ism-i aʻẓam oḳu-- 170a/08, 171b/06
[=3]
ol- Olmak.
o.-a 167b/01, 167b/01
o.-dı 173a/08, 173a/09, 173a/11, 173b/02, 173b/04, 173b/06
o.-may 178a/08
o.-up 168a/04, 169b/06, 170b/02, 170b/02, 175b/02
o.-up édi 176a/11
[=15]
āzāde ol- 167b/01
bī-dil ol- 173b/02
bülbül ol- 168a/04
ḥāṣıl ol- 173a/08
kāmil ol- 173a/11
mā'il ol- 173b/04
nāẓir ol- 173b/06
sergerdān ol- 169b/06
vāṣıl ol- 173a/09
ziyāde ol- 170b/02
[=10]
oltur- Oturmak.
o.-a'lmay 181a/11
o.-dı 169b/02
o.-dılar 171b/11

o.-updur kim 170b/11
[=4]
on Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı.
o. yer 182b/07
o. bir 181b/09
[=1]
oñ- Yoluna konulmak, muvaffak olmak.
o.-ġa 164b/06
[=1]
orta Herkesin görebileceği yer.
o.+ ña 168a/08
o.+sıda 170a/04
[=2]
orun Yer.
o.+ıġa (ornıġa) 171a/02
[=1]
oşal Sıfat. İşte şu, şu. Krş. **oşol**
o. ḥāl 174b/01
o. mihr-bān 172b/06
o. şūh dil-āzār 169a/08
[=3]
oşbu Sıfat. İşte bu, bu.
o. 169b/08
[=1]
oşol Bk. **oşal**
o. perī-yi vefādār 169a/10
[=1]
ot Ateş.
o.+day 179a/09, 179a/10
o.+dayın 179b/11
[=3]
oy- (Sivri uçlu, sert veya keskin bir cisimle) Yontmak, kazmak veya delmek sûretiyle bir şey üzerinde çukur oluşturmak.
o.-ar mén 178a/01
[=1]
oyġat- Uyandırmak.
o.-ıp 174b/01
[=1]
oyla- Düşünmek, tefekkür etmek.
o.-! 183a/06
o.-p 179a/10
o.-saḳ 177a/01
[=3]
oyna- Oynamak, eğlenmek, rahat durmamak.
o.-p 179a/08
[=1]

Ö

öç Yapılan bir kötülüğün acısını çıkarma arzusu ve işi, intikam
ö.+ünde 178a/04
[=1]
öç- Sönmek.
ö.-ti 174a/05
[=1]
öküz Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır.
ö. 170a/01, 170a/02
[=2]
öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.
ö.-düñ 183b/10
ö.-er mén 166b/06
ö.-er vaḳt 167b/08
ö.-gen 167b/11, 168a/01, 168a/03, 168a/05, 168a/07, 168a/09
ö.-günçe 184b/04, 186b/02
ö.-sem 185a/02
[=12]
öldür- Bir canlının hayatına son vermek. Krş. **öltür-**
ö.-er 164a/06
ö.-ey mü 183b/02
ö.-üp 183b/04
[=3]
öltür-Bk. **öldür-**
ö.-mek 178a/02
ö.-sem 181a/05
ö.-ür 178a/08
[=3]
ört Ateş, kıvılcım, kor.
ö.+ümni 186b/05
[=1]
ört- Örtmek.
ö.-eydi 163b/11
[=1]
öt- Geçmek.
ö.-er 167a/06, 171a/10, 171a/11
ö.-üp 177b/01
[=4]
cānımdın öt- 167a/06, 171a/11
[=2]
ötker- Geçirmek.
ö.-!177b/04
ö.-me! 169b/08
[=2]

öz Kendi. İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri.
ö. 169b/05, 176b/03, 176b/05, 186a/05, 186b/06, 187a/01
ö.+i 163b/02, 181a/03, 182a/04, 182a/06, 182a/07, 182a/10, 185b/07, 185b/08
ö.+ige 171b/10
ö.+in 170a/02
ö.+iñ 171a/04
ö.+iñizge 174b/09
ö.+lerini 186a/03
ö.+üm 183a/04, 183a/04
[=21]
Özbek Özbekistan Cumhuriyeti'nde yaşayan bir Türk boyu ve bu boydan olan kimse.
Ö.+niñ (Özbekniñ atı) 184b/02, 184b/05, 184b/08, 184b/11, 185a/03, 185a/06, 185a/08
[=7]
özge Başka, gayrı.
ö.+de 183b/08
[=1]

P

pād-şāh Far. Büyük hükümdar.
p.+ım (ʻazīz pād-şāh) 166b/05
[=1]
parça (< Far. *pārçe*) Bir bütünden ayrılmış kısım.
p.+m 182b/05
[=1]
pay Far. Bir bütünden bir kimseye düşen kısım, hisse.
p.+nı ber- 181b/05
[=1]
pazarçı Mal satan kimse, pazarcı.
p. bol- 185b/02
[=1]
penāh Far. Sığınacak yer, melce.
p. 176b/08
p. bér- 164a/03
p.+ım 165a/11, 170a/11
[=4]
perde Far. Bir yerin dışarıdan görünmesini önlemek, ışığı engellemek veya iki yeri birbirinden ayırmak için gerilen kumaş, naylon vb.
p. 170b/09
[=1]
perī Far. Çok güzel genç kız veya kadın, peri.
p. (Aġa Yunus Perī) 170b/11, 171a/03, 171b/08, 171b/11, 172a/02
p. (Gülnār Perī) 170b/10, 172a/02
p. (Miṣḳāl Perī) 170b/11, 172a/02
p. (Aġa Yunus Perī) 169a/05
p. birle (Aġa Yunus Perī) 171b/08
p. birlen (Aġa Yunus Perī) 170b/10
p. (perī hevāsı) 165a/10
p. (perī-yi vefādār) 169a/12
p. +ler 165b/02
p.+lerge 172a/02
p.+ni 172b/04
p.+ni (Aġa Yunus Perī) 169a/02
p.+niñ (perīnin ḳolı) 172b/05
[=19]
perī-zād Far. Peri çocuğu, peri çocuu olacak kadar güzel, çok güzel.
p. 173a/04
[=1]
perīşān Far. mec. Acınacak durumda zavallı, kederli, muztarip.
p. 169a/11
p. ḥāl 169a/11
p.+ım (ḥāl-i perīşān) 171a/07
[=3]
pervāne Far. Geceleri ışık etrafında dönerek uçan küçük kelebek.
p. dek 172b/09
[=1]
pest Far. Alçak, aşağı.
p.+inde 180b/05
[=1]
peşşe Far. Sivrisinek.
p.+ler 170a/01
p.+ni 169b/05
p.+niñ 168b/11
[=3]
peydā Far. Açıkta ve meydanda olan, aşikar, zahir.
p. bol- Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek. 169b/04
[=1]
peyġamber Far. Tanrı'nın emirlerini insanlara haber veren ve insanları dine çağıran kimse.
p.+i (İlyas peyġamber) 165b/03
[=1]

peyker Far. Yüz, surat, çehre.
p.+im 166b/11
[=1]
pil Fil.
p. dek 178b/03
[=1]
pīr Far. Ruhani mürşit.
p.+ni 177b/05
[=1]
piş- Kızarmak.
p.-ip 169a/01
[=1]
pīşvāz Far. Karşılama.
p. çıḳ- 173b/08
[=1]
pūlād Far. Silah.
p. 179a/11
[=1]
püşt-bān Örtü, elbise, zırh.
p. tart- 175a/06
[=1]
pür-āb Çok sulu, su dolu.
p. eyle- 172b/01
[=1]

R

raḥm Ar. Merhamet, acıma.
r. eyle- 170b/01
r. ét- 168b/07
r. kél- 171a/01, 172a/01
[=4]
raḥmān Ar. Merhamet eden, nimet veren; Allah'ın adlarından biri.
r. (ḳudretli raḥmān) 166a/07
[=1]
raḫt Far. At takımı, eyer takımı.
r.+ımnı 186b/07
[=1]
rāżī Ar. Olana boyun eğip rıza gösteren.
r. bol- 164a/10, 164b/01, 186b/02
[=3]
refīḳ Ar. Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.
r.+ım 166b/03
[=1]
remz Ar. Bir şeyi akla getiren, o şeye delalet eden nesne, işaret, resim, harf, kısaltma vb., sembol.
r. (remz ü revşen) 183b/09
[=1]
renc Far. Zahmet, eziyet, ıztırap.
r. mihnet 172a/07
[=1]
reng Far. Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum, renk.
r.+i 181a/11, 182a/06
r.+in 170b/05, 170b/05
[=4]
resūl Ar. Peygamber, nebi.
r. 164b/06
[=1]
revān Far. Yola koyulan, giden.
r. bol- 170a/04
r.+ım (rūḥ-ı revān) 167a/03
[=2]
revāne Far. Giden, yürüyen.
r. bol- Yola düşmek, yola koyulmak, gitmek. 165a/05
[=1]
revşen (< Far. *rūşen*) Parlak, aydınlık.
r. bol- 174a/05
r.+i (remz ü revşen) 183b/09
r.+im 168b/02
[=3]
riḳḳat Ar. Acıma, şefkat, merhamet.
r.+im 167b/05
[=1]
rūḥ Ar. İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.
r. (rūḥ-ı revān) Dîvan edebiyâtında yürüyen latif bir rûha benzetilen güzel, sevgili. 167a/03
[=1]
rūy-māl (< Far. *rū-māl*) Havlu.
r. 167b/02
[=1]
rüzgār Far. Yer değiştiren hava, bu havanın hissedilen etkisi, yel, bâd.
r.+ım 168b/08
[=1]

S

sā'at Ar. Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi.
s.+din(yeti sā'at) 173b/09
[=1]
saç- Saçmak, dağıtmak.
s.-dı érse 171b/06

s.-ıp 180a/03
[=2]
saçıl- Yayılmak, dökülmek, serpilmek.
s.-may 168a/04
[=1]
sadā (< Far. *ṣadā*) Ses, avaz.
s.+ġa 163b/05
[=1]
ṣāf Ar. İçine temizliğini bozacak bir şey karışmamış olan, temiz, duru, arı, berrak, halis.
s. (ṣāf ādem) 185b/09
[=1]
saġın- Düşünmek.
s.-ıp 180a/01
[=1]
saġrı Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.
s.+sıġa 184a/05
[=1]
saġrılıḳ Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüme verilen ad.
s.+a 179b/09
[=1]
saḫla- Saklamak.
s.-sun 164b/08
[=1]
sāḳī Ar. İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.
s. 174b/04
s.+ni 174a/03
[=2]
sal- 1. Koymak, bırakmak.
s.-ıñlar 174b/10
s.-ıp 175a/05
[=1]
2. Göndermek, yollamak.
s.-dıda 177a/09
s.-ıp 174b/03
[=2]
3. Güç bir duruma düşürmek, uğratmak.
s.-dı 171b/01
[=1]
4. Atmak, yukarıdan bırakmak.
s.-ıñ 175a/03
[=1]
5. Adlarla birlikte çeşitli anlamlarda eylemler oluşturur.
s.-! 166b/05
s.-dı 172b/02
s.-dım 164b/06
s.-ıñ 180a/07
s.-ıp 168a/08, 170b/07, 177a/02, 186a/09, 186a/11
s.-madım 164a/09
[=10]
cānı ünleri sal- 168a/08
ḳulaḳ sal- 164a/09, 166b/05, 177a/02, 180a/07, 186a/09, 186a/11
ḳuş sal- 174b/03
kün sal- 170b/07
müdām sal- 164b/06
sevdā sal- 172b/02
[=11]
sana- Saymak, hesap etmek.
s.-p 179b/03
[=1]
sandal- Avare dolaşmak, amaçsız gezinmek.
s.-mayın 183a/07
[=1]
sansız Çok fazla, sayısız.
s. belā 171b/01
s. tüşman 164b/08
[=2]
sapālıḳ (< Ar. *ṣafā'*) Gönül şenliği, rahat, huzur.
s. ḳıl- 181b/02
[=1]
sarġart- Sarartmak, soldurmak.
s.-ıp 170b/05
[=1]
sarıḳ Sarı.
s. 182a/06
[=1]
sataştur- Sataştırmak.
s.-dı 171b/01
[=1]
savut Altın zırh, cebe.
s. 178b/03, 178b/09
s. (altun savut) 179a/07
[=3]
sayaġ Tek başına dolaşan, serseri, gezgin.
s.+ım 164a/01
[=1]
sayla- Saymak, hesaba katmak.
s.-dı 177b/10
[=1]
Sāzi Özel isim.

S. 181b/11
[=1]
sebeb Ar. Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum, neden.
s.+din 171b/07
s.+din (şul sebeb) 175b/04
s.+i 178a/04
[=3]
sebīl Ar. Yol, tarik.
s. 182b/08
s. ḳıl- 184b/06
[=2]
seher Ar. Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.
s. 165a/07
s.+lerde 165a/07
[=2]
sekiz Yediden sonra, dokuzdan önce gelen sayının adı.
s. 179b/08
s. batman buġday 181b/06
s. keçe 179b/06
s. kün 164b/03, 164b/05, 178a/07, 179b/10
s. kündüz 179b/06
[=8]
selām Ar. Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek.
s. 164b/01, 164b/03
s. dé- 164a/08, 164a/10
[=4]
selāmet Ar. Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik; güvenlik.
s. 166a/01, 177a/08
[=2]
selāṭīn Ar. Sultanlar, padişahlar.
s. boy 169a/09
[=1]
semen Ar. Şişman olma, semizlik, şişmanlık.
s. sarıḳ at 184a/03, 184a/05, 184a/06
[=4]
sen Teklik ikinci şahıs zamiri. Krş. **sén**
s. 164a/10, 166b/06, 186a/10
s.+din 183b/08, 186b/02
s.+i 164a/06, 167a/10, 174b/07, 181b/08, 181b/09, 183b/02
s.+iñ 171a/04, 183a/09, 185a/04
saña 163b/05, 164a/01, 167a/03, 167a/03, 174b/09, 176b/07, 177a/04, 183b/09, 186a/06, 186a/07, 186a/09, 186b/04, 186b/06, 186b/10, 187a/01, 187a/03
[=30]
sepet Far. Kamış, saz, ince söğüt dalları, hurma lifleri vb.nden örülerek yapılan, yiyecek veya eşyâ taşımaya mahsus, muhtelif şekillerde, kulplu veya kulpsuz kap.
s. 182b/04
[=1]
ser Far. Baş, kafa.
s.+ġa 174b/04, 174b/05
[=2]
sergerdān Far. Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış, sersemlemiş bir durumda olan (kimse), şaşkın, perîşan.
s. 166a/07
s. ol- 169b/06
[=2]
sergerde Far. Haydutluk, serserilik vb. işlerde elebaşı durumunda olan kimse.
s.+ler 185b/08
[=1]
sergeşte Far. Başı dönmüş, kafası karışmış (kimse), şaşkın.
s. (sergeşte-nişān) 171b/04
[=1]
serv Far. mec. Boyu, endâmı böyle bir serviyi andıran sevgili.
s. (serv-i sīmin) “Gümüşten servi” mec. Ay ışığının suya yansımasından meydana gelen ışıklı yol. 169a/03
[=1]
sevdā Ar. Kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet.
s.+lar 172a/11
s.+nı 177a/09
s. sal- 172b/02
[=3]
sevdā-ger Far. Tüccar.
s.+ler 176a/04
s.+ni 175b/10
s.+niñ 176a/01
[=3]
sevdāş Ticaret.
s.+ım 168b/04
[=1]

seyl Ar. Sel kelimesinin eski metinlerde görülen asıl şekli.
s. 175b/01
s. bol- 180b/11
s. ḳıl- 183b/04
[=3]
sén Bk. **sen**
s. 166b/05, 167b/08, 183b/04
s.+dey 186a/10
s. sén 165a/11, 167a/04, 170a/11, 184b/06
[=8]
séviglik Sevgili.
s. 166b/02
[=1]
sıḳta- Acı acı ağlamak, tasalanmak.
s.-p 180a/03
[=1]
sındır- Kırmak.
s.-maġın 183a/11
[=1]
sır Ar. Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.
s.+ġa yat- 180b/07
s.+nıñnı 174b/05, 174b/07
[=3]
sırdaş Birbirinin sırlarını bilen ve saklayan kimselerden her biri, sır ortağı.
s. bol- 178b/07
[=1]
sırlaş- Birbiri ile gizlice konuşmak.
s.-ıp 175b/04
[=1]
sırma Sırma ile yapılmış veya süslenmiş.
s. kılıç bol- 185b/01
[=1]
sırt İnsanlarda göğsün arkasına isabet eden ve ense kökü ile bel arasında bulunan kısım.
s.+ımıza 178a/11
[=1]
sil- Üzerinde havlu, mendil gibi kuru ve emici başka bir şey gezdirmek sûretiyle kuru duruma getirmek.
s.-! 167b/02
[=1]
sīm-āb Far. Gümüş su.
s.+layın 166b/08
[=1]
sīmin Far. Gümüşten yapılmış, gümüş.
s.+ler (serv-i sīmin) mec. Ay ışığının suya yansımasından meydana gelen ışıklı yol. 169a/03
[=1]
sīne Far. Göğüs, bağır.
s.+leri 171b/03
s.+mden 174a/05
s.+sin aç- 168a/02
s.+sine 172b/09
[=4]
siñil Küçük kız kardeş, hemşire.
s.+iġa (siñliġa) 163b/03
s.+im 164b/07, 164b/11
[=3]
siyāh Far. En koyu renk, kömür rengi, kara.
s. bol- 168b/08
[=1]
siyāset Ar. Bu konuda tâkip edilen yol, yöntem.
s.+ler 178b/05
[=1]
siz Çokluk ikinci şahıs zamiri.
s. 174b/02, 175a/03, 176a/06, 180b/11
s.+din 176a/04
s.+ġa 164a/08
s.+ge 180a/07, 180b/11
s.+iñnen 177b/05, 177b/09
s.+ler 178a/06, 182a/04, 185a/11
s.+lerdin 176a/06, 176a/08
s.+lerge 164b/09
s.+lerniñ 178a/06
s.+ni 164b/08
s.+niñ 178a/09
[=19]
soġur- Çıkarmak, sıyırmak.
s.-up 183a/03
[=1]
sol- Diriliğini ve tazeliğini kaybetmek.
s.-up 169b/06
[=1]
soldur- Diriliğini ve tazeliğini kaybettirmek, soldurmak, sarartmak.
s.-ayım 186b/03
s.-up 168a/01
[=2]
soñ Sonra.
s. 164a/02
s. (-dın soñ) 170a/02, 173a/05

s. (-din soñ) 164a/04, 164a/06, 165b/08, 166a/09, 166a/10, 167b/09, 168a/10, 168b/11, 169a/13, 169b/10, 170b/08, 171b/05, 172b/04, 173a/04, 174a/11
s. (andın soñ) 168a/10, 170a/03, 170a/09, 173b/07
s. (barġan soñ) 176b/09, 177a/10
s. (bolġandın soñ) 173b/10, 177b/01
[=26]
soñra Sonra.
s. 173b/09
[=1]
sor- Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, sual etmek. Krş. **sora-**
s.-alıñ 176a/01
s.-ayın 169a/08, 176a/04, 176a/06
s.-dılar 173a/06
[=5]
ḫaber sor- 176a/01
[=1]
sora- Bk. **sor-**
s.-! 177b/03
s.-dı 177b/01
s.-p 176a/02
s.-y tur- 176a/08
[=4]
ḫaber sora- 176a/02
[=1]
söyle- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.
s.-! 183a/07
[=1]
söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf.
s. 172b/05, 176a/05, 180b/09, 182b/11
s. ay- 163b/03, 166a/11, 167b/10, 170a/10, 171a/05, 172a/04, 173a/07, 173b/11, 174b/04, 176a/02, 176b/11, 181b/01, 183a/03, 184a/10, 186a/07
s. ayt- 163b/05, 180a/05, 180a/07, 183a/11
s. bilen 177b/08
s.+din soñ 169a/13, 169b/10, 170b/08, 171b/05, 172b/04, 173a/04
s.+ge 180b/01
s.+i (Ḥasan Ḫan sözi) 169a/07
s.+ige (şeker söz) 164a/09
s.+im 176a/07
s.+ine (‘Avażnıñ sözi) 177b/06
s.+ini 163b/01, 175a/10, 176b/10, 181a/05, 181a/10
s.+ini (Köroġlı Ḫan sözi) 175a/08
s.+iñni 178a/01
s.+ler 184b/03
s.+ler bile (şīrīn sözler bile) 168a/08
s.+lerdin soñ 165b/08, 167b/09, 168b/11, 174a/11
s.+lerini 165a/01, 181a/02
s.+leriñni 183a/07, 183b/02
s.+lerni 178a/09, 183b/11, 185a/09, 187a/02
s.+li (şīrīn söz) 182b/11
s.+ni 165a/04, 180b/07, 183a/02
s.+üm 173a/03, 174b/06, 174b/11, 176a/08, 181b/08, 183a/05, 186a/09
s.+ümni 186a/11, 186b/11
[=69]
sözle- Söylemek, demek.
s.-yin 166b/05
[=1]
sözleş- Konuşmak, söyleşmek.
s.-mey 175b/08
[=1]
su’āl Ar. Sorulan şey, soru.
s. 167a/02, 167a/08, 167b/03
[=3]
s. (su’āl-i Ḥasan Ḫan) 166b/01, 166b/07
[=2]
ṣuffa Ar. Evlerde oda kapılarının açıldığı ve eskiden ev halkının birlikte oturduğu, yemek yediği genişçe yer, hol.
s. (şāh-ı ṣuffa) 169b/01
[=1]
sulaġ Suyu bol olan, sulu yer.
s.+dın (leb-sulaġ) 184a/08
[=1]
sulıḳ At dizginlerinin altındaki zincire takılan ve atın çenesini içine alan halka.
s. 179a/11
[=1]
sulḳla- Büsbütün hareketsiz yatmak.
s.-p 179a/05
[=1]
sulṭān Ar. Hükümdar, padişah.
s. (Köroġlı Sulṭān) 173a/06, 173b/07, 174a/11, 174b/01, 175b/10, 178a/05, 178a/10, 178b/08, 179b/09, 179b/11, 181a/08
s.+ıñ (Köroġlı Sulṭān) 173a/04, 175a/10

s.+nı 177a/04
s.+nı (Köroġlı Sulṭān) 180a/04
[=15]
ṣūret Ar. Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.
s.+iġa (ādem ṣūreti) 171b/06
s.+inde (keyik ṣūreti) 170a/08
s.+inde (keyik ṣūretinde bol-) 170a/09
s.+li (melā'ik ṣūret) 174a/08
[=4]
Süleymān Süleyman peygamber.
S. 174a/02
[=1]
süpḫān (< Ar. *sübḥān*) Her türlü kusurdan, noksandan, beşerî nitelik ve zaaflardan uzak olan" anlamında Allah'ın isimlerindendir.
s. 186a/08
[=1]
sür- İçinde bulunup yaşamak, geçirmek.
s.-di mü 176b/04
[=1]
devrān sür- 176b/04
[=1]
süre- Yönetip yürütmek, kullanıp gitmesini sağlamak, ileri hareket ettirmek.
s.-gen 174a/02
[=1]
yurt süre- 174a/02
[=1]
süt Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için kadınların ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mâvi veya sarıya çalan beyaz renkli sıvı.
s. (aḳ süt ber-) 182a/09
s.+ige 164b/01
[=2]

Ş

şād Far. Sevinçli, memnun, mesrur.
ş. 167a/04
ş. ḫurrem 172a/06, 177b/04
ş.+ıga (köñül şādı) 173a/03
[=4]
şād-mān Far. Sevinçli, şad, mesrur.
ş.+ım 167a/04
[=1]
şāh Far. Padişah, hükümdar.
ş. (güzel şāh) 169a/11
Ş. (Ḥasan Şāh) 171b/03
Ş. (Ḫūnkār Şāh) 176b/09, 177b/01, 177b/03, 177b/11, 180b/04, 185b/06, 186a/04, 186a/11
Ş.+ġa (Ḫūnkār Şāh) 176b/04, 176b/09, 177b/07
ş.+ı 179a/04
ş.+ı ṣuffa 169b/01
ş.+nı 176b/05
Ş.+nı (Ḫūnkār Şāh) 187a/02
Ş.+nıñ (Ḫūnkār Şāh) 177b/09
ş.+nıñ (şāhnıñ aldı) 177a/10
ş.+nıñ (şāhnıñ éli) 176a/06
ş.+nıñ (şāhnıñ ḳaşı) 165b/02
[=21]
şarāb (< Ar. *şerāb*) İçki, mey.
ş. eyle- 172a/08
ş.+ın (muḥabbet şarābı) 173a/01
ş. iç- 173a/01
[=3]
şarla- Arayıp taramak, karıştırmak.
ş.-p 179a/03
[=1]
şāyed Far. Eğer, olabilir ki.
ş. 175a/09
[=1]
şaylan- Hazırlanmak.
ş.-sun 163b/06
[=1]
meydān içre şaylan- 163b/06
[=1]
şeb Far. Gece.
ş.+i (hicrān şebi) 173a/10
[=1]
şehār Şehirler.
ş.+ı (kāfir şehārı) 180a/11
ş.+ı (kāfirleriñ şehārı) 180b/03
ş.+ı (kāfiriñ şehārı) 180b/02
[=3]
şehlā Ar. Kusur değil güzellik sayılabilecek şekilde şaşı, hafif şaşı (göz).
ş. köz 178a/01
[=1]
şehr Far. Şehir, kent.
ş.+i (Çembil şehri) 171b/10
ş. birle (Gürcistān şehri birle) 186a/07
ş.+ide (Çembilniñ şehri) 174a/10

ş.+ige (kāfirniñ şehri) 184a/06
ş.+imni 186b/04
ş.+in (Ḫ^{v}ārezm şehri) 178b/10
ş.+inde (Çembilniñ şehri) 174a/01
ş.+ini (Gürcistannıñ şehri) 180a/05
ş.+niñ (şehrniñ ḳarası) 183a/01
[=9]

şeker Far. Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billûrlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.
ş. dek 181a/04
ş.+din 176a/07
ş.+dindür 169a/07
ş. söz 164a/09
[=4]

şem‘ Ar. Mum.
ş. 169b/04
[=1]

şerbet Ar. Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek.
ş.+in (ecelniñ şerbeti) 168a/03
[=1]

şeydā Far. Aşkının çokluğundan aklı başından gitmiş, kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış (kimse), çılgın, dîvâne, meczup.
ş. bülbül 169a/06
[=1]

şeyṭān Meleklerin başı ve hocası olduğu halde isyan edip Allah’ın emirlerine karşı geldiği için huzurdan kovulan ve rahmetten uzak kalan âsî varlık, iblis.
ş. 164b/04
[=1]

şimşād Far. Şimşir ağacı. Eski edebiyatta dilberin boyunu niteler.
ş. (ḳāmet-i şimşād) 171a/07
ş. (nevcivān-ı ḳāmet-i şimşād) 166a/04
[=2]

şīrīn Far. Tatlı.
ş. cān 167a/03, 168a/07, 186a/08
ş. söz 182b/11
ş. sözler bile 168a/08
[=5]

şu Zamir.
şunday 169a/12
[=1]

şuḳḳa Ar. Parça, kumaş ve kâğıt parçası.
ş. altun 175a/03
[=1]

şul 1. Sıfat.
ş. anam 164b/01
ş. maḥalda 180a/04
ş. murutda 178a/06
ş. sebebdin 175b/04
ş. vaḳtda 181a/02
ş. yer 172a/03, 178b/02
[=7]

2. Zamir.
ş.+dı 187a/02
ş.+dur 168b/03
ş. mu 175b/05
[=3]

şu’le Ar. Işık, parıltı.
ş. 170b/11
[=1]

şunḳar Doğan cinsinden yırtıcı ve avcı bir kuş, ak doğan, sungur.
ş. 176b/01
ş.+ım (alġur şunḳar) 176a/10
[=2]

şükr Ar. Verdiği nimetler için Allah’a karşı duyulan minneti dile getirme.
ş. 173a/08, 173b/06
ş.+e ayt- 168a/11
ş. tart- 179a/01, 179b/04
[=5]

T

tā Far. Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübalağa katar.
t. 164b/07, 164b/11, 184b/04, 186b/02
[=4]

tāc Far. Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık.
t. 165b/06
t. devlet ber- 172a/08
[=2]

Tācik Günümüzde Seyhun ve Ceyhun nehirleri arasında ve çevresinde, Zerefşan vâdîsinin yukarı havzalarında ve Tâcikistan Cumhûriyeti sınırları içinde yaşayan, soyca Türk olmayan,

Farsça'nın doğu lehçelerini kullanan bir topluluk.
T. érdi 181a/03
[=1]

taġ Dağ. Çevresindeki arâziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi.
t.+ıġa (Bedbaḫtnıñ taġı) 179b/08, 179b/10
t.+ıñ (taġıñ béli) 186b/01
t.+larıda 177b/02
[=4]

taḥsīn Ar. Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama.
t. ḳıl- 170a/03
[=1]

taḫt Far. Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
t. 170a/04
t.+ım 174a/10
t.+ımnı 186b/07
t.+ımnı (ṭılla taḫt) 186b/08
t.+nı 185b/07
t.+nıñ (ṭılla taḫt) 185b/08
t.+nıñ (taḫtnıñ üsti) 170b/09
[=7]

taḳ- (Bir şeyi başka bir şey üzerine) İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak.
t.-ġan 185b/10
[=1]

ṭāḳat Ar. Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.
ṭ. ḳıl- 186a/02
[=1]

taḳṣīr Ar. Bir işte kusurlu davranma, eksik yapma, kusur etme.
t. tur- 184a/01
[=1]

tala- Soymak, yağma etmek.
t.-y mu 183b/03
[=1]

tam Ar. Tam, bütün.
t. 182a/09
[=1]

tam- Damlamak.
t.-ar 176b/06
[=1]

tamaḳ Yemek, aş.
t. 171a/02
[=1]

tamām Ar. Bütün.
t. 169b/05
[=1]

tan- İnkar etmek, tanımaz olmak.
t.-maz dék 175b/07
[=1]

ṭanāp İp, bağ, çadır ipi.
t.+ın (çölniñ ṭanābı) 185a/01
[=1]

tap- Bulmak, ele geçirmek.
t.-! 169b/03
t.-a'lmaġın 183b/05
t.-a'lmaydur 186a/10
t.-ıñlar 185b/03
t.-madı 170a/01
[=5]

tapıl- Bulunmak.
t.-dı 173a/10
[=1]

tar Dar yer.
t.+larnıñ 176b/02
[=1]

tar- Dağılmak, yayılmak.
t.-dı mu 176b/02
[=1]

ṭaraf Ar. Yön, cihet.
ṭ.+a (çār ṭaraf) 168a/06
ṭ.+dın 175b/09
ṭ.+ġa 169a/13
[=3]

tart- Çekmek.
t.-a sén 185a/01
t.-ıñ 175a/06
t.-ıñız 175a/01
t.-ıp 170b/04, 171b/09, 179a/01, 179b/04, 186a/03
[=8]
ah tart- 186a/03
es-seyyīdin tart- 171b/09
naṣīb tart- 170b/04
pūşt-bān tart- 175a/06
şükr tart- 179a/01, 179b/04
[=6]

taṣadduḳ Ar. Sadaka olarak verme, verilme.
t.+dur 167a/03
[=1]

taş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden,

tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim.
t. ur- 172b/09
[=1]
taşla- Atmak, savurnak.
t.-! 183a/06
t.-dı 170a/02, 172b/07
t.-dı érse 170a/08
t.-p 184a/09
t.-y 183a/08
[=6]
tavuḳ Evcil kümes hayvanı.
t.+larnıñ 183b/06
[=1]
ṭāvūs Sülüngiller familyasından, tiz sesli, erkeğinin kuyruğu çok uzun, süslü, parlak ve güzel renkli çok büyük kuş.
ṭ.+lar (bāġdagi ṭāvūs) 169a/12
[=1]
ṭayyār Hazır.
ṭ. bol- 185b/06
[=1]
tāze Far. İlk ve yeni durumunu koruyan, solmamış, bozulmamış olan.
t. arġuvān 169a/03
t. gül 177b/02
t. nevcivān 166b/02
[=3]
tāzī Saf kan Arap atı.
t.+m (iki tāzī) 182b/07
[=1]
teberrük Ar. Uğur sayma, mübarek sayma.
t. 164b/07
[=1]
tek 1. Bk. **dék**
t. 169b/05
[=1]
2. Tek, yalnız, bir.
t. tek 184a/03, 184b/02, 185a/03
[=3]
teke tek Bire karşı bir olarak, karşılıklı.
t. 184b/08, 185a/08
[=2]
temir Demir.
t. 182a/01
[=1]
ten Far. Vücut, beden.
t.+din 168a/07, 183b/03
t.+imdin 184b/09
t.+iñ (nāzik ten) 166b/08
[=4]
tenge Gümüş sikke.
t.+ni 182a/01
[=1]
teñiz Deniz.
t.+ge 169b/02
[=1]
ter Far. taze.
t. 169a/04, 174a/06
[=2]
terk Ar. Bırakma, bırakıp gitme.
t. bol- 163b/08
[=1]
terlik Atın üstüne atılan, ter almaya yarayan örtü.
t.+ni (altun terlik) 175a/05
[=1]
teslīm Ar. Emaneti yerine verme.
t. ét- 167b/09
[=1]
tevbe Ar. İşlediği bir hatâdan, suç veya günahtan pişmanlık duyup bir daha yapmamaya karar verme.
t. ḳıl- 184a/01
[=1]
tez (< Far. *tīz*) Çabuk, hemen.
t. 183b/05
[=1]
té- 1. Bk. **dé- 1**
t.-p 167b/05
t.-señ 178a/08
[=2]
tég- Değmek, dokunmak.
t.-en 170a/05
[=1]
tél- Delmek.
t.-ip 168a/06
[=1]
télmir- Bk. **télmür-**
t.-gen 176a/07
[=1]
télmür- Özlemek, hasretle beklemek, intizar etmek. Krş. **télmir-**
t.-düñ 168a/06
[=1]
tér- Dermek, toplamak.
t.-diñ 177b/02
[=1]
ṭılla Altın, zer.
ṭ. 178b/09, 180b/08

ṭ. dār 185b/03
ṭ.+dek 175a/03
ṭ.+dın 170a/04, 180b/04
ṭ. éger 174b/10
ṭ. ḳalḳan 179a/02
ṭ. ḳılıç 180b/10
ṭ. taḫt 185b/08, 186b/08
[=11]
ṭīmār Far. Binek hayvanlarının derisini, kıllarını kaşağı, fırça, sünger vb. ile temizleme, bakım.
ṭ. ḳıl- 185b/10
[=1]
tın- Dinlenmek.
t.-may 177a/11
[=1]
tıñla- Dinlemek, işitmek için kulak vermek.
t.-! 177a/02, 177a/08, 181b/08, 183a/05, 186a/09, 186a/11
[=6]
til Ağızda bulunan, tat almaya ve konuşmaya yarayan organ.
t. 184b/03
t.+iden (düşmanlarnıñ tili) 176b/01
t.+iden (érniñ tili) 176a/05
t.+imni 186b/03
t.+lim 174a/02
[=5]
tildür- Dildirmek, dilimlere ayırtmak.
t.-er 164a/05
t.-ey mü 183b/01
[=2]
yürek baġrın tildür- 164a/05, 183b/01
[=2]
tile- Dilemek, istemek.
t.-gen 186a/06
[=1]
tiriglig Dirilik, sağ olmaklık.
t.+im 167a/04
[=1]
tirlıḳ Hayatta kalmalık, dirlik.
t. (beş batman tirlıḳ) 182a/06
[=1]
tiş Diş.
t.+im 182b/04
[=1]
titre- Hızlı hızlı hareketlerle sürekli kımıldamak.
t.-p 181a/09
[=1]
titreş- Titreşim durumunda olmak, ihtizaz etmek.
t.-ir 165b/01
[=1]
tiz Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım, diz.
t.+ige 166a/11
[=1]
tizgin Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı idare etmeye yarayan kayış, dizgin.
t. tüz- 169b/03
[=1]
tizil- Dizilmek, sıralanmak.
t.-ip 163b/02
[=1]
tofraḳ Toprak.
t.+ġa 170a/08, 171b/05
[=2]
toḳta- Durmak, dinmek, kesilmek, duraklamak.
t.-a’lmay 184a/07
t.-dı 177b/06, 185a/10
t.-dılar 186a/04
[=4]
toḳu- Dokumak.
t.-r édim 182b/05
[=1]
toḳun- (Kumaş, halı, bez vb. şeyler) Dokumak yoluyla meydana getirilmek.
t.-an 175a/01
[=1]
tol- mec. (Bir duygu insanın içini, gönlünü) Kaplamak, sarmak.
t.-dı 187a/02
t.-up 186a/02
[=2]
yaş tol- 186a/02
[=1]
tola Dolu.
t. 182a/09, 182b/04
[=2]
tola Paha, değer.
t. at 186b/10
[=1]
toldur- Doldurmak.
t.-up 169b/11
[=1]
tolġan- Dolanmak, dolaşmak.
t.-ıp 163b/02

[=1]
tolul- Kaplanmak, sarılmak, örtünmek.
t.-ġan édi 170b/09
[=1]
ton Don, elbise.
t.+uñnı (at tonu) 183b/03
[=1]
top Zümre, küme, yığın.
t. top Öbek öbek. 179b/05
[=1]
tosta- Tozunu çıkarmak.
t.-dı 177b/06
[=1]
toy Düğün, ziyafet.
t. 177b/01
t. ber- 174a/11, 177a/11
t.+nı 177a/11
[=4]
tök- Dökmek, akıtmak.
t.-ey 183a/08
t.-me! 163b/09
t.-üp 171a/02, 180a/02
[=4]
tökül- Dökülmek.
t.-mesün 184b/09
t.-üp 169a/01
[=2]
tönger- Devirmek, altını üstüne getirmek.
t.-ip 178b/09
[=1]
tört Dört.
t. 182b/08
[=1]
tuġ Hükümdarlara verilen şan ve şöhret alameti.
t. baydaġ 179a/03, 185b/01
t.+ı (aḳ tuġ) 179a/05
[=3]
tumanlat- Dumanlatmak.
t.-ıp yat- 180a/09, 180a/11
[=2]
tur- 1. Hareketsiz kalmak.
t.-dı 185b/06
t.-ġan 182a/03
t.-up 184a/04
[=3]
2. Ayakta durmak, ayağa kalkmak.
t.-uñlar 174b/02, 174b/08, 175a/09
[=3]
3. Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.
t.-ġan 174a/01
[=1]
4. İsimleri yüklem yapar.
t.-ur 165a/08, 168a/11, 169b/05, 172b/05
[=4]
5. Süreklilik işlevinde tasvirî ve yarı tasvirî fiiller yapar.
t.-ġan 176a/08, 185b/07
t.-up 184a/01
[=3]
taḳṣīr tur- 184a/01
[=1]
asa tur- 185b/07
soray tur- 176a/08
[=2]
ṭurfe Ar. Görülmemiş, nadir, acayip, tuhaf.
ṭ. ʻalāmet 177a/07
[=1]
tus Taraf, yan, karşı taraf.
t. tusa Karşı karşıya. 184b/05, 184b/11, 185a/06
[=3]
tut- Doldurmak, istila etmek.
t.-up 178b/05
[=1]
tutaş- Tutuşmak, ateş almak.
t.-dı 167b/07
[=1]
nāra tutaş- 167b/07
[=1]
ṭūṭī Far. İşittiği sesleri taklit eden, bâzı kelimeleri söyleyebilen papağan türünden bir kuş, dudu, dudu kuşu.
t. 169a/01
t.+ler 169a/05
[=2]
tüb Bir yerin bulunulan yere göre en uzak olan, en geride kalan kısmı, dip.
t.+ige (dārnıñ tübi) 186a/01
t.+inde (dārnıñ tübi) 185b/08
[=2]
tükür- Ağızdan tükürüğü, balgamı veya yutulmak istenmeyen bir şeyi dışarı atmak.
t.-üp 186a/03
[=1]
Tülek Kırk Yiğit'ten biri.
T. 181a/03, 181a/07, 181a/08, 181b/01, 181b/11, 182b/10, 183a/03, 183a/05,

183a/07, 183b/10, 183b/11, 184a/07, 185a/07, 185a/09
T. batur 184a/08
T.+ni 184a/06
[=16]
tün Gece.
t. 186b/11
[=1]
tüş- 1. (Bir şey veya bir kimse) Dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek.
t.-erde 169b/02
t.-tiler 165a/06
t.-üp 169b/10, 183a/01
[=4]
2. (Zorlayıcı bir sebeple) Başını alıp gitmeye koyulmak.
t.-üp 179b/02, 180a/01, 180a/03
[=3]
3. Uğramak, duçar olmak.
t.-er 164a/01
t.-ge 164a/07
t.-gen 178a/04
t.-ti 164a/03, 185a/04
t.-tüm 166b/06
t.-üp 165a/05, 172a/03, 178a/06
t.-üptür 165a/10, 165b/04
[=9]
yüregim tüş- 164a/07
yüregime tüş- 164a/03
zindānġa tüş- 178a/06
[=3]
tüşman Düşman.
t.+da (sansız tüşman) 164b/08
[=1]
tütig Karaltı.
t.+ini (at tütigi) 181b/01
[=1]
tüz Kural, kaide, yasa.
t.+ini 175a/08
[=1]
tüz- Düzmek.
t.-üp 169b/03
[=1]
tizgin tüz- 169b/03
[=1]

U

uç- (Renk ve beniz için) Solmak.
u.-up 181a/11
[=1]
uçur- Uçmasına sebep olmak, uçmasına yol açmak.
u.-up 168b/10
[=1]
ul 1. (Sıfat) O.
u. 165a/06, 165b/04, 166a/04, 166a/09, 170a/01, 172b/02, 172b/05, 173a/04, 173a/05, 173b/04, 175b/11, 177b/10, 180b/09, 181a/08
[=14]
2. (Zamir) O.
u. 183b/11
anda Orada; o zaman. 165b/09, 171b/08, 172a/03, 175b/10, 183a/02, 184a/04, 184a/05, 184a/07, 185a/09, 186a/01, 186a/04
andın Ondan. 177a/09
andın soñ Ondan sonra. 168a/10, 170a/03, 170a/09, 173b/07
anı Onu. 176b/09, 178a/02
anıñ Onun. 164a/09, 171b/03, 173a/02
aña Ona. 177a/11
undın Ondan. 177b/01
[=24]
uluġ Ulu, yüce, büyük.
u. 173b/07
u.+ıday (ulġıday émes) 164a/01
[=2]
‘ummān Ar. Çok büyük engin deniz, okyanus.
‘u. 165a/05
‘u. (‘ummān deryāsı) 165a/09, 165b/05
‘u.+ı (genc-i ‘ummān) 169b/08
[=4]
unut- (Bildiği, öğrendiği bir şey) Aklında kalmamak, iradesi dışında hatırından çıkmak.
u.-mayın 184b/04
[=1]
ur- 1. Vurmak.
u.-up 179b/09
u.-up érdi 184a/05
u.-a ḳal- 182b/10
[=3]
2. (At vb.ne) Binmek, kendini bir şeyin üzerine fırlatmak.
u.-up 179b/02
[=1]

3. İsimlerle birlikte birleşik fiil yapan yardımcı fiil.
u.-an 165a/09
u.-ar 164b/02
u.-sam 174a/05
u.-up 172b/09, 172b/09, 176b/01, 178a/11
[=7]
āh ur- 164b/02, 174a/05, 178a/11
āzār ur- 176b/01
baş ur- 172b/09
cūş ur- 165a/09
ḳamçı ur- 179b/09, 184a/05
taş ur- 172b/09
[=9]
urġan Pamuk, keten, kenevir, jüt vb. bitki elyâfından yapılan ince halat.
u. 177b/06
u. (yipek urġan) 185b/11
[=1]
uruş Savaş, muharebe.
u.+ġa 163b/08
u. ḳıl- 180b/06, 180b/08, 183a/04
[=4]
uşla- Tutmak.
u.-p 184a/09
[=1]
ut- Kazanmak.
u.-ur 182a/01
[=1]
uyal- Utanmak.
u.-mayın 183b/06
[=1]
uyat Utanç, ayıp, yüz karası.
u.+ġa 174b/07
u.+ı 184b/01
[=2]
uzaġ Arada çok mesafe bulunan, ırak.
u.+dın 173b/08
[=1]

Ü

üç İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı.
ü. 174a/11
ü. kün 166a/09
[=2]
üçev Üç kişi, her üçü.
ü. 185b/02
[=1]
üçün İçin, sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı.
ü. 168a/02, 168a/03, 168a/07, 168a/09, 169a/11, 170b/03, 171b/03, 172b/09
[=8]
‘ümerā (< Ar. *umerā’*) Emirler, beyler.
‘ü.+lar 173a/06, 173b/09
[=2]
ümīd Far. Ümit, umut.
ü. milen 182b/08
[=1]
ün Ses, seda, bağırma, feryat.
ü. leri (cānı ünleri sal-) 168a/08
ü.+üñni 183b/07
[=3]
ünle- Seslenmek.
ü.-y ber- 183a/02
[=1]
üst 1. Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan kısmı.
ü.+din 175a/03
ü.+e 176b/02
ü.+ide 185b/08
ü.+ide (at üsti) 181a/11
ü.+idin 175a/01
ü.+inde (dārnıñ üsti) 164b/05, 180b/06, 180b/08, 181a/01
ü.+inde (taḫtnıñ üsti) 170b/09
2. Vücut, gövde, beden.
ü.+ige 169b/11, 185a/01
[=12]
üy Ev.
ü.+de 182b/07
ü.+ler 174a/10
ü.-ni 179a/10
ü.+niñ (üyniñ yanı) 185b/03
ü.+nüñ (üyniñ vaşlı) 165b/04
[=5]
üz- Koparmak, kesmek.
ü.-üp 165a/03
[=1]
dünyādın ḳol üz- Dünyayla ilişiğini kesmek. 165a/03
[=1]
üzengü Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.
ü.+ge (üzeñüge) 180b/06
[=1]

üzül- Kopmak, ayrılmak.
ü.-di 167b/05
[=1]

V

vāḳı'a Ar. Olay, hadise, vaka.
v.+nı 171b/08
[=1]
vaḳt Ar. Zaman.
v.+da (şul vaḳt) 181a/02
v.+ım (öler vaḳt) 167b/08
[=2]
va'llāhü Ar. "Allah'a and olsun ki, Allah hakkı için" anlamında yemin sözü.
v. 181a/01
[=1]
vāṣıl Ar. Ulaşan, erişen, kavuşan.
v. ol- 173a/09
[=1]
vaṣl Ar. Ulaşma, birleşme.
v.+ıdur (üynüñ vaṣlı) 165b/04
[=1]
vāye Far. Nasip, kısmet.
v.+mim 164a/03
[=1]
ve Ar. İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.
v. 163b/02, 165a/08, 166a/02, 168a/11, 169a/01, 169a/01, 169a/01, 169b/01, 170b/10, 170b/11, 171b/10, 172a/01, 173a/06, 173b/09, 173b/09, 173b/09, 173b/10, 173b/10, 173b/10, 174b/01, 175b/03, 175b/06, 175b/11, 175b/11, 176a/02, 176b/11, 178b/03, 178b/03, 178b/03, 178b/03, 178b/03, 180a/01, 180a/03, 181a/09, 181a/11, 183a/01, 184a/02, 184a/04, 184a/06, 185b/01, 185b/02, 185b/03, 185b/08, 185b/11
[=44]
vefā Ar. Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme.
v. eyle- 172b/03
[=1]
vefā-dār Ar. Vefalı, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı olan (kimse).
v.+ım (yār-i vefā-dār) 166b/09
v.+nı (oşol perī-yi vefā-dār) 169a/10
v.+nı (perī-yi vefādār) 169a/12
[=3]
vefālı Sevgisine, dostluğuna bağlı olan, vefası olan (kimse), vefakâr.
v. yār 166b/02
[=1]
vekīl Ar. Başkası adına söz söyleyen veya hareket eden kimse.
v.+leri birle 173b/07
[=1]
velīkīn (< Far. *velīkin*) Velakin, lakin, fakat, ama.
v. 181a/06
[=1]
vezīr Ar. Osmanlı Devleti'nde askerî ve idârî yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sâhip kimse.
v. 173b/07
[=1]
vér- (Karşıdakine iletmek istenen fikir, haber, emir, öğüt vb. bir şeyi) Bildirmek.
v.-in 176a/08
[=1]
ḫaber vér- 176a/08
[=1]
vīrān Far. Yıkık, yıkılmış, harap.
v. bol- 180b/03
v. ḳıl- 170a/01
[=2]

Y

yād Far. Anma, hatırlama.
y.+ıġa 172a/03
y. küni 174a/03
[=2]
yaḫşı Güzel, iyi.
y. 174b/09
y. sén 177b/03
y.+larnı 177a/07
y.+larnıñ 164b/04
y. melāḥat 169a/10
y.+nı 177b/01
[=5]
yaḫşılıḳ İyilik, güzellik.
y. 184b/03, 184b/03
y. ḳıl- 184b/04, 184b/07
[=4]
yaḳ- Yanmasını sağlamak, tutuşturmak.
y.-ıp 172a/10
[=1]

yaḳa 1. Giyeceklerin boynun etrâfına gelen kısmı ve bu kısma eklenen türlü biçimdeki parça.
y.+ge 168a/04
y.+mı 166a/03
y.+ñızdadur 178a/09
2. Kıyı, sahil.
y.+sıġa (deryānıñ yaḳası) 166a/09
[=4]
yaḳın Arada az mesafe bulunan, uzak olmayan.
y. 180a/10
[=1]
Ya'ḳūb Ar. Hz. Yusuf'un babası, Hz. İshak'ın oğlu olan Yakub peygamber, oğlu Yusuf'un başına gelenler dolayısıyla meşhur olup, edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür.
Y. 172b/07
[=1]
yāḳūt Ar. En meşhuru kırmızı renklisi olan, pembe, erguvan vb. renklerde, sâdece elmasın çizebildiği çok değerli taş, billûrlaşmış alüminyum oksit.
y.+lı 169b/07, 174a/10
[=2]
yalbar- Yalvarmak.
y.-ıp 184a/10
[=1]
yalġan Yalan.
y. dı 177a/05
[=1]
yalḳuz Yalnız.
y. 179b/05
[=1]
yaman Kötü, fena.
y. eyle- 170b/07
y. iş 183a/06
y. ḳıl- 177a/07
[=3]
yamanlıḳ Kötülük, fenalık.
y. 183a/10
[=1]
yan 1. Taraf, cihet.
y. 183a/05
y.+dan 166a/06
[=2]
2. Yakın, civar.
y.+ıdın (dārnıñ üyniñ yanı) 185b/05
y.+ıdın (üyniñ yanı) 185b/03
y.+ında 170b/10
y.+ıda érdi 185b/08
y.+ıñdaġı 177b/04
[=5]
3. Kat, huzur.
y.+ına 172b/06
[=1]
yan- Tutuşmak, alev almak.
y.-dı 173a/11
y.-sam da 187a/03
[=2]
yana Yine, tekrar, yeniden; hata, bile, ayrıca.
y. 164a/08, 164b/09, 165a/08, 169b/01, 173b/06, 173b/10, 176b/02, 176b/04, 179a/04, 182a/07, 182b/07
[=11]
yana- Parlamak.
y.-dı 178b/11
[=1]
yapış- Sıkı sıkı tutmak, bırakmamak üzere yakalamak, sarılmak.
y.-ıp 179b/11
[=1]
yār Far. Dost, sevgili.
y. 164b/11, 168b/05, 172a/03
y.+day 177a/08
y.+ġa 174b/05
y. (yār-i mihr-bān) 167a/04
y. (yār-i vefā-dār) 166b/09
y.+ım 173b/01, 182b/10
y.+im (vefālı yār) 166b/02
y.+imdin 172b/01
[=10]
yaraġ Silah. Krş. **yaraḳ**
y.+nı (yav yaraġ) 178b/03
[=1]
yaraḳ Bk. **yaraġ**
y.+lar 180b/05
[=1]
yaraḳla- Hazırlamak.
y.-p 179a/07
[=1]
yārān Far. Arkadaş, dost.
y. 168b/05
y.+lar 172a/05, 172b/03, 176a/04, 176a/08, 180b/10
[=6]
yaraşuḳ Hoşluk, güzellik.
y. bilen 175a/05

[=1]
yarat- (Allah) Yoktan var etmek, halketmek.
y.-ġan (ḳudretli yaratġan) 186a/08
y.-ġan (yaratġan cebbār) 164b/10
[=2]
yarım Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.
y. 182b/11
y. keçe Gece yarısı. 169b/04
[=3]
yarḳıla- Ses çıkarmak.
y.-gan 180b/10
y.-p 180b/02
[=2]
yaş I Gözyaşı.
y. 171a/03
y. bol- 178b/07
y.+dın 168b/03
y.+ı (köz yaşı) 163b/02
y.+ı (köziñniñ yaşı) 163b/11
y.+ı 168a/04
y.+ım 168b/01
y.+ın 168b/09
y.+ını tök- 180a/02
y.+ıñdın (köz yaşı) 163b/05, 164a/02
y.+ıñnı 163b/09
y. tol- 186a/02
[=13]
yaş II Genç.
y. 177b/02
[=1]
yaşla- Gözyaşı dökmek.
y.-p 184a/09
[=1]
yat Yabancı, yad.
y.+ġa 174b/07
[=1]
yat- 1. Boylu boyunca uzanmak.
y.-ıp 165a/04, 173a/02, 174b/02, 175b/08
y.-ıpdur 178a/06
y.-tılar 179b/10
y.-ur 178a/03
[=7]
2. Süreklilik işlevinde tasviri fiiller yapar.
y.-a miz 180b/07
y.-ġan 175b/10, 180a/09, 180a/11
y.-ıp 163b/01, 180a/04
[=6]
kele yat- 180a/04
kéle yat- 175b/10
sırġa yat- 180b/07
tumanlatıp yat- 180a/09, 180a/11
[=5]
yav I Düşman.
y. 182a/03
y.+lar 182a/03
[=2]
yav II Yay.
y. (yav yarağ) 178b/03, 182a/03
[=2]
yaz- Yazmak.
y.-up 172b/04
[=1]
yazıl- Yazılmak.
y.-dı 167b/04
[=1]
yer 1. Ayakla basılan, ayakların altında bulunan yüzey, zemin.
y.+ge 183a/08, 184b/09, 185b/01, 186a/03
y.+ge yeksān ét- 168b/05
y.+ni 178b/05
2. Mevki, mekân, mahal.
y.+de 166a/09, 169a/11, 174b/02, 175b/03, 175b/08, 184a/03, 184a/04
y.+de (şul yer) 172a/03
y.+degi 179a/10
y.+din (şul yer) 178b/02
y.+ge 185a/11
3. Yaşanılan, oturulan şehir, kasaba veya toprak.
y.+ler 174a/01
y.+lerde (ġarip yer) 171a/06, 171a/07, 171a/09, 171a/11, 171b/02, 171b/04
y.+lerdin 176a/04
y.+lerni 175b/06, 177b/02
y.+lerniñ 180a/08
y.+ni (ḳara yer) 175b/07
4. Toprak, arazi.
y. (on yer) 182b/07
[=30]
yet- Kafi gelmek.
y.-gen 181b/06
[=1]
yeti Yedi.
y. sā'at 173b/09
[=1]
yetiş- Ulaşmak, varmak. Krş. **yetüş-**

y.-dim 169b/07, 169b/09
y.-medi 168b/07
[=3]
yetkür- Ulaştırmak, eriştirmek.
y.-! 165b/03
[=1]
yetüş- Bk. **yetiş-**
y.-di 167b/08, 170b/08
y.-diler 165a/07
[=3]
yezdān Far. Allah.
y. 166a/06
y. (yezdān-ı zü'l-celāl) 165b/11
[=2]
yığ- Yığmak, toplamak.
y.-ıp 185a/11
[=1]
yığaç Ağaç.
y.+nı 181a/10
[=1]
yığla- Ağlamak, gözyaşı dökmek.
y.-dı 172b/07
y.-mağın 163b/07
y.-p 165a/08, 165b/09, 166a/11, 167b/02, 167b/10, 170a/10, 171a/05, 171a/10, 175b/01, 175b/08, 182b/11
y.-r 164b/02
y.-y 178a/03, 178a/03
y.-y ber- 163b/11
y.-yup 167b/08
[=18]
ḳanlar yığla- 164b/02, 172b/07
zār zār yığla- 165a/08, 165b/09, 170a/10
[=5]
yığlaş- Ağlaşmak.
y.-ıp 175b/05
[=1]
yıḳ- Devirmek.
y.-ar 164a/11
[=1]
yıḳıl- Devrilmek, düşmek.
y.-a mén 182a/07
y.-ıp 185a/02
y.-sun 166a/03
[=3]
yıl Sene.
y. 173a/02
y.+ġaça 186a/08
y.+lar (neçe yıllar) 172b/11
[=3]
yılan Omurgalı hayvanlardan, bacakları olmayan, üzeri pullarla kaplı, çatal dilli, büyük bir kısmı zehirli olan, uzun sürüngen hayvan.
y. dek 163b/02
[=1]
yırt- (Vücûdun bir yerini) Kanatacak kadar derin çizmek.
y.-ıp 170b/04, 170b/06
[=2]
yiber- Göndermek, yollamak. Krş. **yüber-**
y.-di 172b/05
y.-me! 169b/08
[=2]
yigit Delikanlı, genç adam.
y. 175b/02, 185a/10
y. (Ḳırḳ Yigit) 174b/01, 174b/05, 175a/05, 175a/10, 175b/02, 178a/11, 185b/06, 185b/09, 186a/01
y. birle 177b/03
y. dek bol- 175b/02, 175b/03
y.+din (Ḳırḳ Yigit) 183b/06, 184a/02
y.+ge (Ḳırḳ Yigit) 180a/05
y.+im (Ḳırḳ Yigit) 175a/07
y.+ler 174b/02, 174b/07, 174b/08, 175b/04, 175b/10, 178b/02, 180a/09, 180a/11, 180b/02, 180b/07, 185a/11
y.+ler (merd yigit) 163b/06
y.+ler birle 184a/01
y.+lerdey 178a/05
y.+lerge 178a/09
y.+leri 173b/10
y.+leri birle 176a/01
y.+lerim 174b/10
y.+lerniñ 175b/01
y.+lerniñ (Ḳırḳ Yigit) 178a/04
y.+ni (Ḳırḳ Yigit) 175b/03, 181a/02
y.+niñ (Ḳırḳ Yigit) 180a/01, 180a/03
y.+niñ (yigitniñ ḳaşdı) 164b/04
[=43]
yipek İpek.
y.+den 175a/01
y. urġan 185b/11
[=2]
yoḳ Bulunmayan, mevcut olmayan.
y. 164b/07, 183b/08, 184b/06, 185a/02
y.+tur 166a/01, 166b/06
[=6]
yoḳarı Yukarı.
y. 170a/07

y. çıḳ- 169b/11
[=2]
yoḳla- Hatırlamak, aklına getirmek, yad etmek.
y.-p 169a/02
y.-sañızlar 178a/07
[=2]
yol Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah.
y.+ı (Bedbaḫtnıñ yolı) 180a/08
y.+ıġa (Çembil yolı) 175a/06
y.+ını 170a/01
y.+ıñda 176a/07
y.+larıġa 179b/01
y. yür- 170a/03, 170a/09
y. yürü- 165a/05, 170b/08
[=9]
yolbars Kaplan.
y.+day 165a/02
y.+dayın 180b/02
[=2]
yoldaş Arkadaş, dost.
y.+ın 168b/09
[=1]
yorġa Yumuşak, rahvan yürüyüşlü (at).
y. 182a/10
[=1]
yosunlıḳ Gibi, biçimde, tarzda.
y.+ın (yosunlıġın) 184a/04
[=1]
yulduz Yıldız.
y. 179b/03
[=1]
Yunus Perī Bk. **Aġa Yunus Perī**
Y. 169a/05
[=1]
yurt Ülke, memleket, vatan.
y.+ı 180b/03
y.+ım 173b/11
y.+ımnı 186b/06
y.+ına 176b/03
y.+ıñdan 177b/08
y.+nı 185a/10
y. süre- 174a/02
[=7]
Yūsuf İsrailoğullarından Hz. Yakub'un oğlu olup, kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır.
Y.+dın 166a/05
Y. (Yūsuf-ı Ken'ān) 167b/05
Y.+nı 172b/07
[=3]
yüber- Bk. **yiber-**
y.-elük 172b/04
[=1]
yür- Yürümek, adım atarak ilerlemek, gitmek. Krş. **yürü-**
y.-di 170a/03, 170a/09
y.-dim 172b/11
y.-e'lmes miz 163b/08
y.-gen 175b/06, 184a/01
y.-maḳ 164b/07
[=7]
yol yür- 170a/03, 170a/09
[=2]
yürek İnsanın bütün duygularının kaynağı ve manevi varlığının merkezi, gönül.
y. 175a/07
y. baġrı ézil- Çok üzülmek. 165a/03
y. baġrın tildür- 164a/05, 183b/01
y.+ge 187a/02
y.+im (yüregim tüş-) 164a/07
y.+ime (yüregime) 185a/04
y.+ime (yüregime tüş-) 164a/03
y.+imnen (yüregimnen) 186b/05
y.+imni ñ(yüregimniñ) 164a/11
y.+leri ézil- 175b/06
y.+ni (yüregni) 183b/04
[=12]
yürü- Bk. **yür-**
y.-p 165a/05, 170b/08, 179b/09, 183a/10, 184a/08
y.-p bar- 179b/08
y.-pdür 170a/06
y.-r édiler 169a/01
y.-r érdi 181a/06
[=9]
yol yürü- 165a/05, 170b/08
[=2]
yürük Hızlı giden, koşan at.
y.+ler 175b/11
[=1]
yüz Surat, çehre.
y.+i 173b/02
y.+ige 164a/10
y.+ige (nūrlu yüz) 164a/09
y.+imdin (iki yüz) 176b/06
y.+imni 186b/11
y.+ine (gül yüz) 173b/06

y.+ini 181a/04
y.+ini (gül yüz) 168a/01
y.+iñ 166b/08
y.+lerim 169b/06
y.+li (ḳamer yüz) 171a/06
y.+ni 180b/07
y.+ümniñ 184b/01
[=13]

Z

za‘ferān Ar. Safran, safran sarısı renk.
z. dek 168a/01
[=1]
zaġçam (?)
z. 182a/09
[=1]
zamān Ar. Süre, vakit.
z. (āḫir zamān) 165b/10, 165b/11, 166a/02, 166a/04, 166a/06, 166a/08
z.+dın soñ 173a/05
[=7]
zār Far. Ağlayan, inleyen.
z. 164b/10, 164b/10, 167b/10, 167b/10, 170a/09
z.+a 166b/06
z. giryān eyle- Ağlatmak. 170b/03
z.+ı (‘Avażnıñ zārı) 180b/01
z.+ım 168b/07, 168b/07, 173b/01, 173b/05, 176a/09, 182b/10
z. zār 166a/11
z. zār yıġla- Yüksek sesle ağlamak. 165a/08, 165b/09, 170a/10
[=18]
zāt (< Ar. *ẕāt*) Bir varlığın hakikati, hüviyeti, mahiyeti.
z.+ı (‘Avaż Ḫannıñ zātı) 184a/11
z.+ımnı 186b/09
z.+ını (‘Avaż Oġlanıñ zātı) 182b/01
[=3]
zebān Far. Dil.
z. (zebān-ı ḥāl bilen) 171a/05
[=1]
zeber Far. Üst.
z.+ni (zir ü zeber) 177a/03
[=1]
zebūn Far. Güçsüz, zayıf, aciz.
z. bol- 166a/10
[=1]
Zebūr Hasan Han’ın eşi.
Z. 165a/04, 166a/09, 166b/04, 166b/10, 167b/07, 167b/09
Z.+ım 167b/11, 168a/01, 168a/03, 168a/05, 168a/07, 168a/09
Z.+nı 168a/10
Z.+nıñ (Zebūrnıñ başı) 166a/10
Z.+nıñ (Zebūrnıñ ḥālı) 166a/10
[=14]
zekāt Ar. İslâm dîninin beş şartından biri olarak, sâhip olunan ve belli bir miktârı aşan mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri ve bunun yoksullara dağıtılması işi.
z.+nı 175b/11
[=1]
zer Far. Altın.
z. ḳaba 179a/07
z.+li mavut 179a/06
z.+ni 177b/06
[=3]
zer-efşān Far. Altın serpme şeklinde yapılan süsleme.
z. mūy 169a/09
[=1]
zer- Kendini kuvvetli hissettirecek şekilde bol bulunmak.
z.-di mü 176b/02
[=1]
zer-bāb Far. Altından dokunmuş, altından yapılmış.
z. 175a/03
[=1]
zindān Far. İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer.
z.+a (ḳaranḳu zindān) 168b/06
z.+dın 167a/01
z. eyle- 177b/11
z.+ġa 178a/04
z.+ġa tüş- 178a/06
z. (zindān içi) 178a/03
[=6]
zīr Far. Alt, alt taraf, aşağı taraf.
z. (zīr ü zeber) 177a/03
[=1]
zīrā Far. Çünkü, şundan dolayı.
z. ki 175b/01
[=1]
ziyāde Ar. Fazla, çok.
z. 169b/01, 170b/02
z. bol- 167b/02

z. ol- 170b/02
[=4]

ziyān Far. Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar.
z.+a 168b/04
[=1]

zor (< Far. *zūr*) Sıkıntı çekilerek yapılan, güçlüğü olan, güç yapılan.
z. 179b/10, 184a/07, 186a/04
z.+dur 185a/04
[=4]

zorlıḳ Bk. **zorluḳ**
z.+nı 164a/05, 175a/04
[=2]

zorluḳ Zor olma durumu, güçlük, zorluk. Krş. **zorlıḳ**
z.+ımnı (zorluġımnı) 183b/01
[=1]

zülf Far. Zülüf, yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi.
z. (zülf ü ʻanber) 165b/06
[=1]

KAYNAKLAR

Boratav, Pertev Naili, *Köroğlu Destanı*, Evkaf Matbaası, İstanbul 1931.

Clauson, Sir Gerard, *Sanglax, A Persian Guide to the Turkish Language, by Muhammed Mahdi Xan, Facsimile Text, with an Introduction an Idıces*, London 1960.

_____, *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford University Press, Oxford 1972.

"Destan", Yeni Türk Ansiklopedisi, İkinci Cilt, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1985.

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2010.

Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul 2009.

Redhouse, J. W., *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

Steingass, F., *Persian-English Dictionary*,Çağrı Yayınları, İstanbul 2005.

Sümer, Faruk, Nurettin Albayrak, "Köroğlu", *DİA*, C. 26, s. 268-270.

Şen, Mesut, *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü*, Post Yayın, İstanbul 2016.

_____, "Tarihî Şivelerde Ek Uyumsuzluğu Var mı?", 4. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II (2000), s. 1695, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Şeyh Süleyman Efendi-yi Buhari, *Lugat-ı Çağatay ve Türkî-i Osmanî*, İstanbul 1298.

Tekin, Talat vd., *Türkmence-Türkçe Sözlük*, Simurg Yayınları, Ankara 1995.

Topaloğlu, Ahmet, İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugati Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2007.

Türkmen, Fikret, "Köroğlu", TDEA, Cilt 5, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.

Yetiş, Kâzım, "Destan", *DİA*, C. 9, s. 202-205.

Yudahin, K. K., *Kırgız Sözlüğü*, (çev. Abdullah Taymas), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

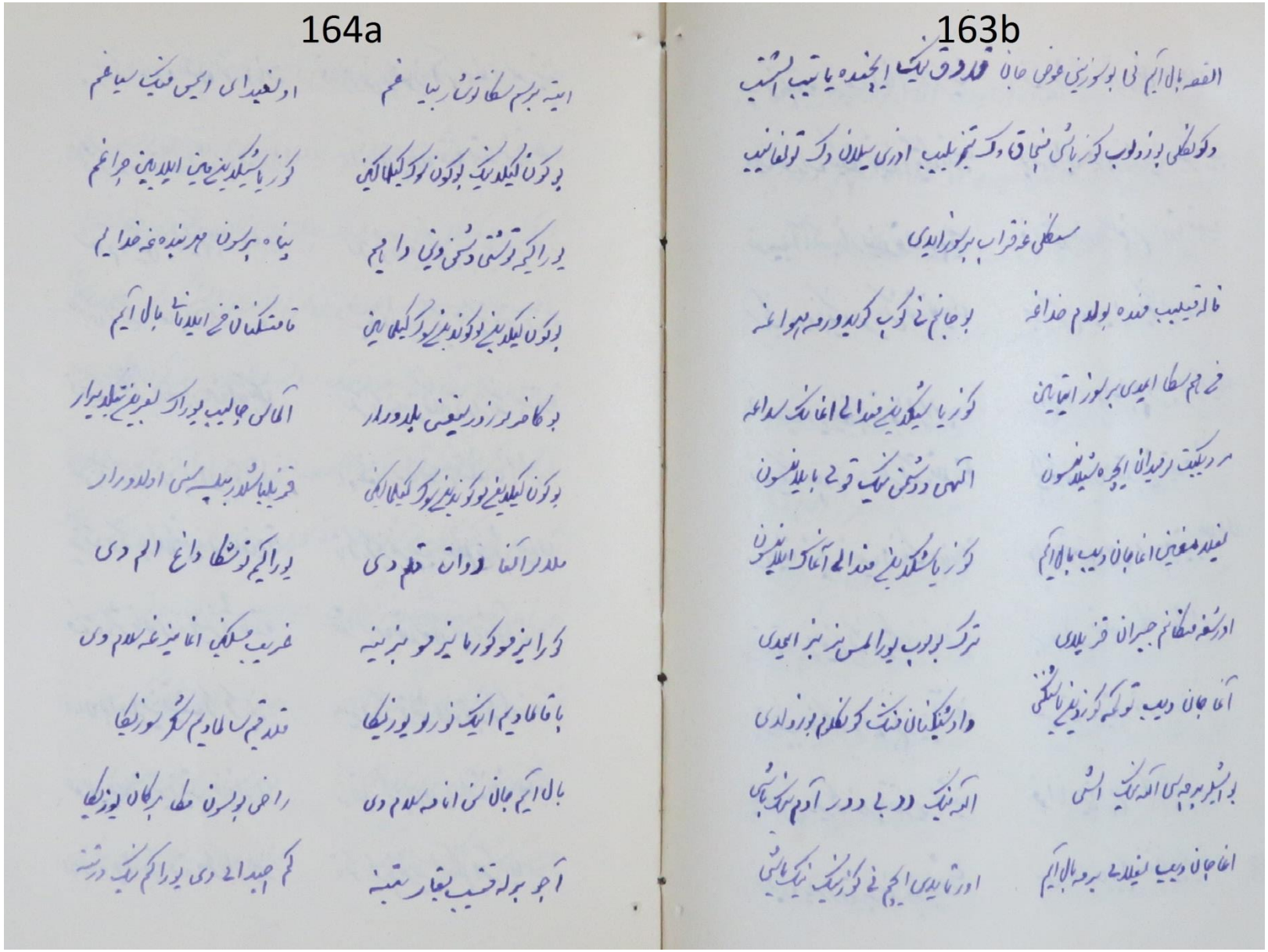

163b

القصه بال ایم نی بوکونینی عوض جانا قلدوق تیک ایچنده یاتیب اشتیب

دوکونلی بوزدولوب کوز یاشی صنیاق دک تونیلیب اوزی سیلان دک تولغانیب

مسکلی غه قراب بروزادی

نالهٔ تیلیب قنده بولدم خدا غه — بو جانم نی توکب کویدورمه هوا غه

نی جم سطا ایدی بروز اتیانین — کوز یاشیکدینی قندالی اغانک سداغه

مر دیکیت رحیدان ایچره شیلدنسون — الکسی دوشمن تیک قوچ بایلدنسون

نیلیدمغنین اغاجان دیب بال ایم — کوز یاشکدینی قندالی آغاک ایلدنسون

اوزکوفه منظانم جیران قزیلدی — ترک بروب یورالمس بز بزایلدی

آغاجان دیب توکمه کوزدینی یاشکنی — وادشکنان قنک کونکلم بوزولدی

بو ایشیر بوده سی الله تیک ایشی — الله تیک دوبا دور آدم تیک باشی

اغاجان دیب نیلدیمه بروبال ایم — اورتایدی ایچم نی کوز تیک تیک یاشی

164a

ایته بروم سطا توشار بیاغم — اولغیدای ایلیس قنک سیاغم

بوکون لیکلدینک بوکون لوک کیلماکین — کوز یاشیکدینی ایلدینی چراغم

یورایکم توشتی دشمن دینی داهم — پناه بروسون مهربنده غه خدایم

بوکون لیکلدینی بوکوندینی بوک کیلماکین — تاهشکنان قنی ایلدنا بال ایم

بوکافر بوزدرینی بلدورلار — آلماس جالیب یوراک لغیدینی بلدیلار

بوکون لیکلدینی بوکوندینی بوک کیلماکین — قزیلباشلار بیلیه سنی اولدورلار

ملدرآغا دوات قلم دی — یورایکم توشکا داغ الم دی

کرایزه موکرما یزه موبزینه — غریب جلکین اغاینه غه سلام دی

باقاماديم ایکی توزلو یوزیکا — قلدیم سن لادیم لکر توزیکا

بال ایم جان سن اغاینه سلام دی — راضی بوسون ملا مکان یوزیکا

آجو بوله قتیب بقار بقینه — کم جیدای دی یورایکم تیک درشته

القصه عوض خان تیک بوسوزاربنی بال ایلم ایشتیب برته دای بوزلاب

اغاسی برله اما نلاشیب اولیکلار قتیته بردی آه عوض خان هم یولبرجی دای

ایکراتیب کونکلی بوزولوب یوراک باغری ایزلیب دنیادین قول اوزدی

یاتیب قالا بردی ایلی سوزنی حسن خاندینی ایشتک بر زبور دیکان

محرجی بیلان عمان دریاسیغه توشوب رداز بولدیلار برنچه کون یول یوروب

ناگاه برگردابغه توشتلار القصه الی آی اول کرداب ده بولدیلار

آما یار بلا لکتره بیتوشدیلار اما سحر لرده برلیکحرجی خان خدا بیک دگاهنه

زار زار لیغلاب برمناجات دیشه آیدی دیر ایر دیلار مناجات بوتور دور

قیناب جوش اوران عمان دریاسی — برمروت اهلیه مسکین لکا ایسه

باشمه توشوبتور سیری هوا سی — قویمه جنی معونچه جور جفا ایسه

عرضنی ایشیت کیل قادر الکهم — بدبختی جهانده سنی سنی بنا هم

یار یکه سلام دیکیل کورانامه — راضی بولسون آنم برکان کوتیشه

کیچه کوندوز قانلی یغلاب آه اودار — ارمان بیلان قضا تیدیلر قریلار

سلام دیکیل یار ایکم جان انامه — سکز کوندینی کیلن بزدینی ایر یلار

بخشی کرنیک عصا بورد دستنده — شیطان ایر یکیت تیک قصد بنده

نصیب بولسه برکوراریغه اغانکنی — سکز کوندینی کیلکنی دار یک استنده

مهود کوکلا حداد سالدیم قوشنی — اولکفا رسون خدایم قیلغان ایشنی

تیرک برگه برگه کالا نصیب بورمان یاق — تاکوکچه غریب سکلم خوشی ایدی

قینک باشم قالدی رنجیر قوماندی — خدایم ساخلاسون کیزنی آماندی

امان بولغیل بنیه قیشیب کوکچه — سیزلرکه قوشولماق برکه کماندی

علوض خان دیر فقیلر فزار زار — نه حیله کیچه جلی دریا تغان جبار

امانده بول قیا قتده کورار میز — تاکوکچه غریب سکلم الکه یار

165b

فلک لر نتره شیر ایشتسه آهم — بر مروت ایله مسکین گدایه

آغو قوشدی فلک ایچمکان آشیه — بر بر بیلار کتی شاه نیک قاشینه

ایلیاس پیغمبری یتکور قاشمه — قویمه منی مونجه جبر جفایه

کونکلومه توشو بیتور انام هواسی — اونیک وصل دور اول مدعاسی

بر مروت ایله عمان دریاسی — بر مروت ایله مسکین گدایه

کونکلومی آلیبتور بر زلف عنبر — بکا کر کمز دور تاج ایله گوهر

بیچاره عاجز آتیم بیم دلاور — قویمه منی مونجه جبر جفایه

القصه بو سوزلر دین سونک بر باد مخالف قوپتی کمه نی آلیب کتا بردی

انده حیران بولوب زار زار یغلاب بر دور ساتی ایدی

میس کمه اینایین عرض حالیمنی — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

یزدان ذوالجلال ایشیت دادیمنی — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

166a

جانیمه قصد ایتمش دریالی آفت — موندان قوتولماغیم یوقتور سلامت

بو کون مکا قوپتی دهم قیامت — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

یغامی چاک ایدوب ایلابان فریاد — یقیلسون کورمسون بو چرخ ناشاد

صیف اول نوجوان قامتی شمشاد — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

ایمدی مین نیلایین بول خسته جانی — یوسفدین آیریلوب قالدی کنعانی

بر یاندان قینغوسی یزدان هجرانی — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

حسن خان هم راهی قدرتلی رحمن — منی بو غم لرده قویمه سرگردان

اولده امان بر آخرده ایمان — بو کون مکا آخیر زمان بولوبدور

القصه اوچ کوندین سوک دریانیک یقاسیغه چیقدیلار اما زبور اول یرده بیمار

بولدی بر نیچه کوندین سوک زبورنیک حالی زبون بولدی حسن خان زبورنیک باشنی

تزیکه آلیب حالنک نیچوکدور دیب زار زار چون ابر نوبهار یغلاب بر سوز

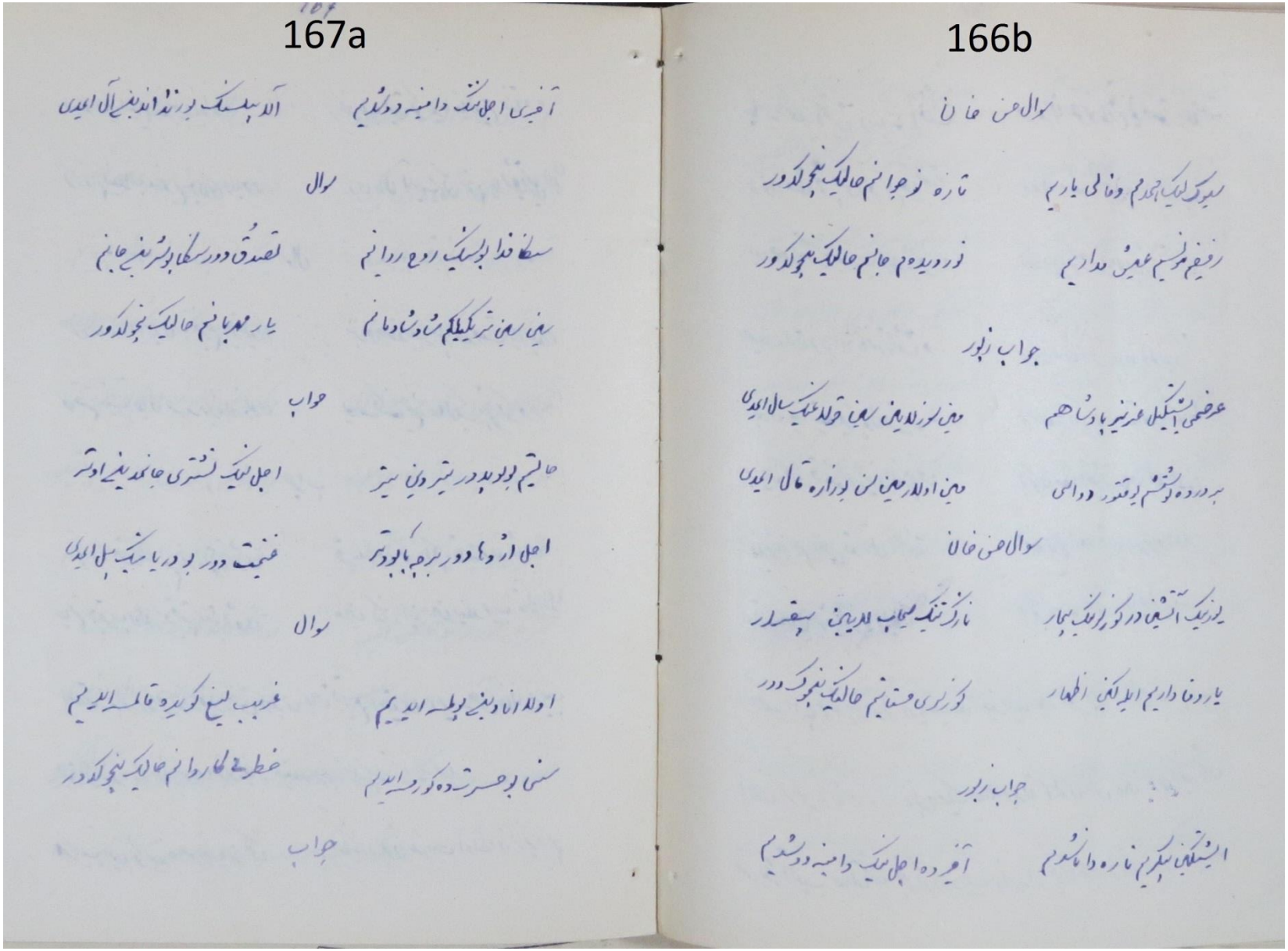

166b

سوال حسن خان

سیوک لیک همدم وفالی یاریم — تازه نوجوانم حالیک نیچوکدور

رفیقم مونسیم عیش مداریم — نور دیده‌م جانم حالیک نیچوکدور

جواب زبور

عرضمی ایشتکیل عزیز پادشاهم — مین سوزلایین سین قولاغینک سال ایدی

بر درده توشتم یوقتور دوالی — مین اولار مین سن بوزاره قال ایدی

سوال حسن خان

یوزینک آتشین در کوزلرینک بیمار — نازک تنک سیماب لایین بیقرار

یار وفا داریم ایله کین اظهار — کوزلری مستانیم حالیک نیچوک دور

جواب زبور

ایشتکین بیکریم تازه دانا شدیم — آخیرده اجل نینک دامنه دوشدیم

167a

آخیری اجل ننک دامنه دوشدیم — آلا بیلسنک بو زندانده بن آل ایدی

سوال

سنکا فدا بولسنک روح روانم — تصدق دور سنکا بو شرین جانم

سین سین تریکیلکم شاد شادمانم — یار مهربانم حالیک نیچوکدور

جواب

حالیتم بولوبدر تیر دین تیر — اجل نینک نشتری جانمدین اوتر

اجل اژدها دور برچه بابودتر — غنیمت دور بو دریا نینک بیل ایدی

سوال

اولا انادین بولمسه ایدیم — غریب لیغ کویده قالمسه ایدیم

سنی بو حسرتده کورمسه ایدیم — خطرده کاروانم حالیک نیچوکدور

جواب

اولا مین ایدیم غمدین آزاده — غریب لیق کویده قالدیم فتاده

کوزوم یغلاب دردیم بولدی زیاده — روی مال آلیب کوزوم یاشین سیل ایلدی

سوال

حسن خاندی ایدی باغریم ایزیلدی — بزه حقدین بیله خدمت یازیلدی

وقتم تیب جان جسددین اوزولدی — یوسف کنعانیم حالیک نیچوکدور

جواب

زبور ایتور جسمم ناره توتاشدی — قرمزی کویلکم قانه بولاشدی

جانم چقوب اولار وقتیم یتوشدی — مین کتارین سین یغلایوب قال ایدی

القصه بو سوزلردین سوک زبور حق دیدی جان تسلیم ایتدی ایرسه حسن خان غریب

لیق کوینده زار زار چون ابر نوبهار یغلاب بر سوز ایدی

غریب لیق کوینده غریبلر کبی — منک ایچون غریب اولکان زبوریم

کل یوزینی زعفراندک سولدوروب — منک ایچون غریب اولکان زبوریم

منک اوچون آتا انا دین کچیب — قضا اوقلارینه سینه سین آچیب

آخری اجل نیک شربتین ایچیب — منک اوچون غریب اولکان زبوریم

کل غنچه دای یغاک بندی آچیلای — بلبل اولوب کوزده یاشی ساچیلای

منک کلی دین بر کلی هم آچیلای — منک ایچون غریب اولکان زبوریم

مکر جان آچیغین کیلکانین بیلیب — چار طرفه تیلمور دونک بغریم نی تیلیب

شرینی جانیک چقتی تندین آیریلیب — منک اوچون غریب اولکان زبوریم

شرینی سوزلر بیله جانمنی آلیب — ادرتنکا جانی اونلاری سالیب

حسن خان آخروه دواغلار قیلیب — منک اوچون غریب اولکان زبوریم

القصه بو سوزدین سونک زبورنی جنازه اوقوب دفن قیلدی اندین سونک فلکدین

شکوه ایتیب بر سوز دلیغانی بوتردر

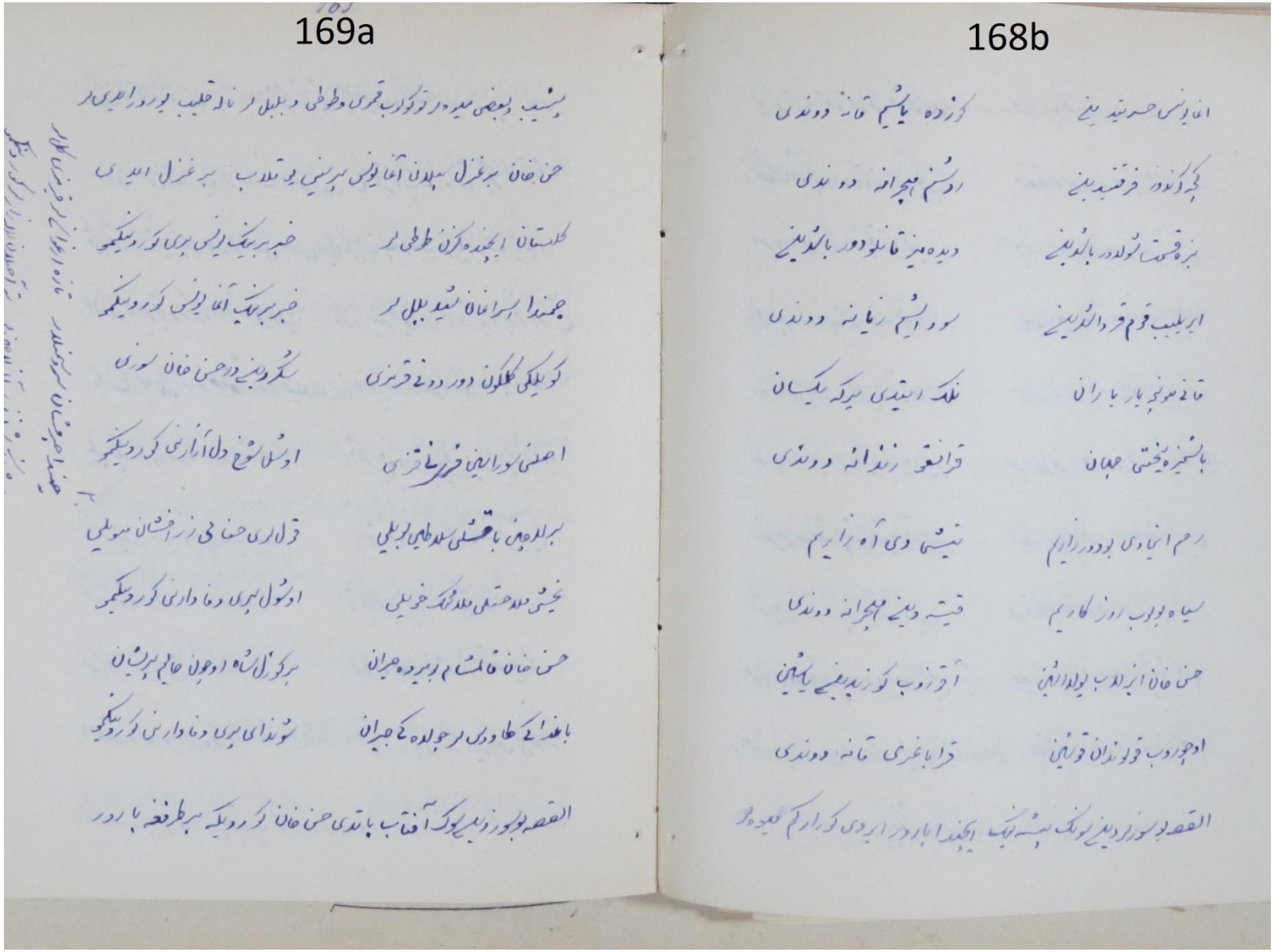

169a

168b

ایدی ناگاه کوزلغا برش، صفه کوریندی کم زیاده آراسته دینه بر چنار بار

ایردی حسن خان چیارغه جقیب اولتوردی اما غیرات ئی اولغن تیکر کا توشاردی

تیز کین توروب بار جانوار اصلی الیکا کین تاب دیب توبا بریب ایدی

القصه یاریم کچه ده کورارکم دیاردین بیرادکوز پیدا بولدی آغزیدا بر کوهر شمع

چراغ تمام پیشه نی هنور مک قیلدی حسن خان اوز کولکلو کا دلکا نی بوتردی

غم تنگ کوا لبنده سر کردان اولوب آخر بلغ دردیدیغی یوز نوریم کولوب

قوتولیب دریا دینی توجا به کیلیب یا قوتلی کوهر لی کانه تیشدیم

حسن خان اولکا رمه اولتوبو دورانی قولیکدینی بیارمه کچی عمانی

حق میسر ایتیش دور غلطانی بولکن مهر درخشه نه تیشدیم

القصه بولکوردینی کوزکه درخشدینی توتوب آهسته آهسته اینا کین کال لالکا

تولدوروب یوقاری چقیب کل لری کوهر نی اوسکه آتاردی کوهر کولدی

جهان قرانغو بولدی اول اوکوز کیکلیکان یولینی تایمادی بیشه لر ویران قیلدی آفتاب

چقمادینی کورنک اوکوز اوزینی دریاغه تاشلادی اما حسن خان بر عالمی کوردی.

تعجبین قالدی اندینی کوزکه بر کچه کوندوز یول یوردی اما کوردیکم بر چیار باغ کوردی

آهسته آهسته روان بولدی باریب چیار باغه یتکردی اوتاسیده بر تخت طلا دینی

وضع قیلغان ایدی کورارکم هیچ آدمزاد قدمی نیکان جای ایمای اما پلنگان جادو

نه کان مانا ایردی بر جادو آدم شکلی آلیب قرا دیلکم بر آدم یوروبدور

فریاد قیلیب ایدیکم ای آدمزاد خبردار بولکین حسن خان یوقاری قرانغاج

جادو برادچی قسم توقراق غه اسم اعظم اوقوب تاشلادی ایدیسه بر کیک صورتقده

بولدی اندینی کوزکه حسن خان بیا بانغه باش کشی بر نیچه کون یول یوردی زار

زار یغلیب حسن خان بر سوز ایدی

قادر اکه شکر لیغ قیلک بنیاهم هندایغی هیچ کمی حیران ایلیمه

بر عاصی قلوبنگ دنی کرپدورگاهم رحم الیه قولوم دوست کریان الیه مه

کون کوندنی الجم اولوب زیاده غریب لیق کر سینکده قالدیم فتاده

هیچ کمی فریادیمی فاندی دینیاده انا اوچون زار کریان الیلامه

دنی سوزده کلدم نصیحم تارتیب. ایرالیغ خنجر لغزمنی یرتیب.

هیچ کمی مندایمی رنکینی سرغ تیب. غنچه لبکده رنکینی خزان الیلامه

خی قایاه بارایمی ایدی بالی دانیب کمک داد الیدیمی کوکومنی یرتیب.

هیچ کمی باشیمه سوندا کی رالیب من خان حالیمی بیان الیلامه

القصه بسوز دنی بوک نیه کون ایل یوروب بر شز لکه نیتو شدی

ایشیکلیکه بیرده تولولغان ایدی ایچکاریکه کردی کوراسم تخت تنک اوستنده

بر نیچه حوریلر یانشده اغالوس پری پرلانی کلدی ریس دمنقال

پری اولتورو بدوکم شعله وجالی منور واک آنا اغالوس پری

کیک نی کوروب کرنکلیکا رحم کیلدی اینیدی کم ملکا دچی کردان قوتولوب

کیکلکا ندور دیب الدنیه تاق اورنیمه کشی نوکب قویدی ایرسه بو کر باقادی

آه کیک تنک کوز کریدینی یاش آقار ایدی آغالوس پری ایلدی ای جانوار

من کیک دردیکی بیلمای یاش دیدی اورنک مطا ایشیل دیدی ایرسه

زبان حال بیدن کیک نیلدب بر سوز ایدی

قمر یوزلی قلم قاشلی جانان انام چاک کریبانم غریب پرلرده

کیکلی نی قویدی قاقت کشاد حال پریشم غریب پرلرده

هیچ کشی آنا دینی جدا بولا لون منکلدا بنی بخت قرا بولا لون

انام دیوب قدی دوتا بولا لون دیده کی کریانم غریب پرلرده

هر کونم بولوتور برآید بنی ستیر کیچه کوندوز ایضطراب اوقاتیم اوتر

ایرالیغ نی دردی جانکدنی اوتر برلغری پریانم غریب پرلرده

171b

قبا فلک سالدی خطرلی جایه — منی شتاشتوردی سانسیر بلایه

مناجات ایلدرم قادر الله یه — اوشکان کاردانم غریب یرلرده

حسن شاه دیر کوراغلی نیک اغلی من — اینک اوچون سینه لری داغلی من

بر جادو قولونده بند باغلی من — سرگشته نشانم غریب یرلرده

القصه بو سوردین سوک مهرانگیز جادونی چرلاب آلیب بر اوچ قسم توفراق غه

اسم اعظم اوقوب ساجدی ایرسه حسن خان در حال آدم صورتیغه کیلدی

مهرانگیز ایدی نی سبب دینی مونچه بلاغه گرفتار بولغان دیب اغایونس

پری برله ایکادی ایتوشتی انده اغایونس پری چمبل ده بولغان واقعه نی

بر بر بیان قیلدی القصه حسن خان بر ساعت السیدینی تارتیب باز

اوزیکا کیلیب حال احوال نی آیتوب و چمبل شهری بوزله توغون بولغانی

ایتوشوب اولتوردیلار اما اغایونس پری حسن خانینک مونچه عذاب

172a

کوروب کیلکانکا رحم کیلیب و هم کوراغلی نی کورمکه انتظار بولوب برنچه

پریلار که دور جواهرلرنی کوتارتیب اغایونس پری مثقال پری گلنار پری

عزم ایتدیلار انده حسن خان نینک یار جوره لری یاولیغه توشوب شول یرده

برسوز ایدی

یار ایلار بو قبا فلک — کورنچوک قباب ایلادی

اول ایتوب شاد خرم — آخری خراب ایلادی

کیم کا بریب رنج محنت — باشینه کلتوردی کلفت

کیم کا بریب تاج دولت — ایچدوکین شراب ایلادی

من قیان بارایین واده — خسته کونکلوم دولمش اوده

خسته جانم یاقیب اوده — بغرمی کباب ایلادی

سودالر کچدی باشیمدین — قراریم کتی دلیمدین

172b

آیریلیب دولت یارلدینی — چشمی پرآب ایلادی

حق خاندیر اول ماجرا — باشمزه سالدی سودا

ای یارانلار فانی دنیا — کیمسه کا وفا ایلادی

القصه بو سوزدین سوک حق خان ایدیکم بر پرینی نامه یازوب بو پارالوک

دیب خط قیلیب بیاردی اول پری نیک قولیغه نامه نی بریب بر سوز ایغانی بوتردر

سوندینی پارسین کوراغلی خان یاننه — اوشل مهربانیک کلدی دیکای سین

یوسف نی اغاسی چاکه تاشلادی — یعقوب اغلی ایچون قانلار یغلادی

اللهم غایبنک حاضر ایلادی — خطرلی کاروانیک کلدی دیکای سین

آنا اوچون سینه سینه تاش اوروب — پروانه دک عشق اودینه پاش اوروب

فلک نیک الیدین جفالر کوروب — کوزلری کریانیک کلدی دیکای سین

هرکز قوتولمادی بلادین چاچیب — نیچه بیللر یوردیم جانیمدین کچیب

173a

آخیری محبت شرابین ایچیب — چاک کریبانیک کلدی دیکای سین

حق خاندی غملو قلونک آدینه — بر نیچه سیل یاتیب آنیک [illegible]

بر سوزوم دیرم کونکل شادینه — بر عزیز مهمانیک کلدی دیکای سین

القصه بو سوزدین سونک نامه نی اول پریزاد کوراغلی سلطانیک خدمتلریغه

آلیب باردی اول نامه نی اوقوب بهوش بولدی بر زماندین سوک هوشغه کلیب

بیکلر خانلار عمرالار و فضلالار احوال سوردیلار کوراغلی سلطان

خوشوقتلیک ایتیب بر سوز ایدی

شکر حقینک درکاهینه — مقصدمیز حاصل اولدی

بزدان کیدان دولت قوشی — قیته پاشدان واصل اولدی

کوتاریلدی هجران شبی — تاپیلدی کونکل مطلبی

چقدی بختم نیک کوکبی — باندی باری کامل اولدی

173b

ایشتک لر آه زاریم — قوانیک لر دوست یاریم

یوزی قرار قیلاریم — حسرت چکیب بیدل اولدی

کوردنک بر چه دینکی دوشی — قوانیک لر قوم قردالشی

بلبل بولوب کولکلوم قوشی — اول کلشنه مایل اولدی

کوراغلی ایتور بو دور زاریم — آچیلدی باغ کلزاریم

لشکرینه بو کوزلریم — کل یوزینه ناظر اولدی

القصه اندین سوک کوراغلی سلطان جمع وزیر وکیللری برله اولوغ کچیب نی لر

آلدیغه پیشواز چقیب اوراغدین اوغلنی کوروب قوچاقلاب بیهوش بولدی

دیتی ساعتدین سونکره هوشغه کیلدی القصه بیک لر و خانلار و عمرالر

و فضلالر و همه یکتلاری چقیب کوروشوب بولغاندین سونک دینه بر ابیات

برلان ایلی یوریتم اما تمودیب بر سوز ایدی

174a

چیبل نیک شهرینده تورغان بیک لریم — خبر برینک بزینک یرلر امانمو

سلیمان دولتیم اسکندر تیلم — یورت سوراکان بیک خانلار امانمو

ساقی نی آلدیده باده لر ایچان — یاد کونی مست بولوب چاندین کچکان

میدان ایچره قیلیچیدین قان چنان — بید و آتلی نوجوانلار امانمو

هیچ روشن بولمایین اوچتی چراغم — آه اورسم آیریلمالی سیمدان داغم

ایکا سیز قالاندور باغ چار باغم — تر آچیلان کلستانلار امانمو

منصور کبی نی داره چکتی لر — ابراهیم خلیل دلی ناره چکتی لر

ملائک صورتلی قاضی مفتی لر — افلاطون دانا لی نکته دانلار امانمو

اغایونی دیر بویله بولدی قسمتم — هیچ باشمدین کتماس درد محنتم

چیبل نیک شهریده تختیم دولتم — یاقوت لی کوهرلی اویلار امانمو

القصه کوراغلی سلطان بو سوزلردین سوک اوچ کچه کوندوز تری یردی

174b

آنا اوشلی حالده کورالغی سلطان برکونی باشنی کوتاریب وقرق یلکیت اونیاتیب

ای یلکیتلر برعوض دیب برچه میز بیرده یاتیب قرییلار میز مو قورونکلار

آتلغه منیب بال لی مهورک کولیکا باریب قوش سالیب کولنکلی میزنی کوتاریب

کیلاورک دیب ساقی براخور غه نی غراتت ایکرلاتیب برغه قراب برلوز ایدی

قرق یلکیت سیرینکی آتی غیل یاغیز — باتورلاردین نامرد آلدی بوغه

برلوزدم بار یاشلاریکی کوتاریک — همینگز قیلگز ایمدی بیدوغه

سیرینکی اتی غیل یلکیت لر یاتغه — ایشیک کسی آخوتوبار اوریاتغه

تورونک لر سنگ لر ایمدی یلکیت لر — ارلاتیب بسته آرغمان آتلغه

ایل دیمایلگز اوزنگزکه دیگرنی — کمسی بخشی کورسنگ سلطانچکردی

ارلاغان آرغو ماقه سالیک لر — یلکیت لریم ایمدی طلا ایکرنی

ایشیکان لوردم ایمدی ایلکی بایلدی — قیلیغ لرنه دوست دشمن مایلدی

175a

ایکرنیک اوستیدینی تارتیلگز — بیا لکدان قوقونان قرمز آیلدی

ایل قدیرغان کورار باریب هورردی — ایکلریم دین چقار اومین هوردی

طلدرک اوستیدینی سیزسالنگ کره — برشوقه آلتون زرباب دوبرنی

کچه کوندز قیلگز لر ایرلیکنی — غنیم لرکه کورسانگ لرزور لیقنی

منینگ لرمیراشوق سیلاون قرق یلکیت — آتلغه سالیب ایمدی آلتون تیلکنی

پشتان تارتینگ آرغو ماقنی یلکا — کرینگز خیطلدتیب جبل یولیغه

قرق یلکیم ارلاتیب آط منیب — یورک کرنز ایمدی هورک کولیکا

ایشیک کرکورالغی خان تورنی — حقلاینگز قرمندای ایرینگ تورنی

قورینگ کز ایمدی هورک برالینگ — کورار میز مو شاید عوض ایزینی

الفصه کورالغی سلطانینگ بولورنی قرق یلکیت ناچار آلدریغه منیب

کورالغی خان سرلان ایرکا شقوروب جبل تیگ دروازه سیدینی چقا

175b

176a

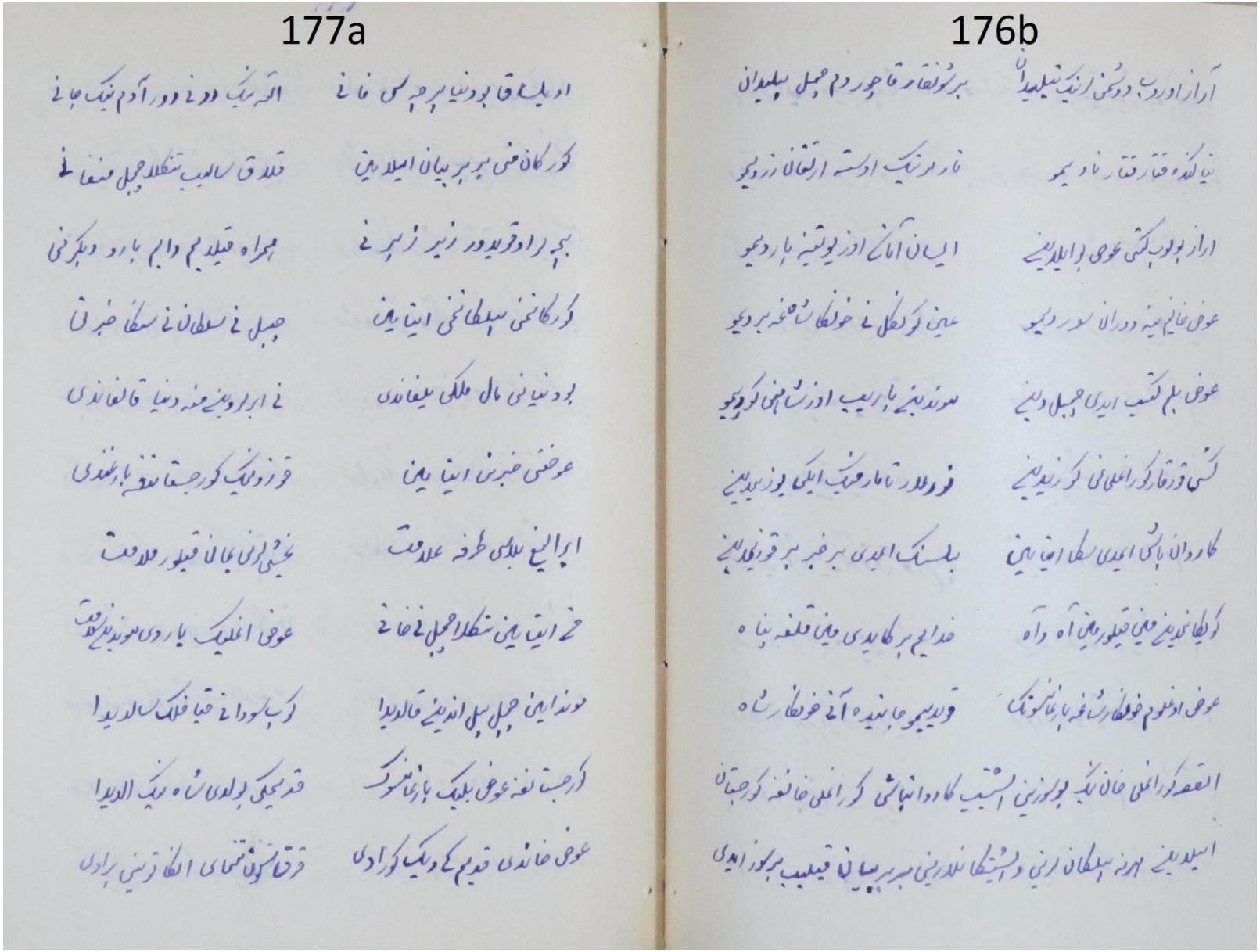

176b

آراز اوردب دوشمی ارنیک تیلیدا — بر تونقار قاجوردم جبل بیلیدان
بیا لکده قتار قتار نادیمو — نار بر تیک اوستده ارتقان ارزدیمو
اراز بولوب کشی عوض بالیدینی — ایران آمانی اوزیوتینه بارمدیمو
عوض خانیم بینه دوران سورمدیمو — عین کوکلی نی خوقلی شاه غه بردیمو
عوض بلم کشیب ایدی جبل دینی — سوندینی بارمیب اوزشاهنی کوردیمو
کشی قورقار کرانلی نی کرزیدینی — قوروللار تامار تیک ایکی یوزیدینی
کاروان باشی ایدی سکا ایتایین — بلسنک ایدی بر خبر بر قوزیلدینی
کوکلی نی دینی قیلورمین آه واه — خدایم بر کایدی مین قلعه پناه
عوض اوغلوم خوقلی شاه غه بارغانسوک — قوزیمو جانیده آنی خوقلی شاه
القصه کورانلی خان تیک بولوزنی کشیب کاروانباشی کرانلی خانغه کوجیتان
ایلدینی هرنه سیلطان ارنی وکشکا تلدرنی مبر بیانی قیلیب برکوزایدی

177a

اول یلاق بودنیا بر چه کس فانی — الله تیک دوننی دور آدم تیک جانی
کوکان مین بر بیان ایلدین — قتلاق سالیب تنکلا جبل منغانی
بچه راد قوزیدور زیر زیر نی — همراه قیلدیم دایم بارو دیکرنی
کوکانمی سیلطانی ایتایین — جبل نی سلطان نی سکا خبرنی
بودنیانی مال ملکی بیفاندی — نی ابرلرینی منه دنیا قالغاندی
عوضنی خبرنی ایتایین — قوزدیک کوجیتانغه بارغندی
ابرالیغ بلدی طرفه علامت — بخشی ارنی بمالان قیلور سلامت
مخی ایتایین تنکلا جبل نی خانی — عوض انلیک بارمدی سوندینی سلامت
سوندایین جبل بیل اندینی قالدیدا — کوکب کودانی قیا فلک سالدیدا
کوجیتانغه عوض بلیک بارغانسوک — قدیمکی بولدی شاه تیک الدیدا
عوض خاندی قدیم کی دیک کوادی — قرقاکون تمای الکا ترینی برادی

177b

تو ی اوتوب بولغاندینی سوک خوتقارش ایلده مکه یخشی نی اوندینی سورادی

تاغلاریده تازه کلنی تیر دیمک دیب یالنی هم بولسمک کوب پیرلرنی کورمک دیب

یکیت براده دینی اسلام یخشی یمش سورا خوتقارشاه قیده کوردینی دیب

یانملکه انی کشی بیلار منکین شاه وخرم اوتقار کوکان کونکین

قلیجیکی عوض جایب سیرتکانی کوب کوتاردی مذهب برلی دیکین

آرغو ماقه اورغاماز زنی توقتادی عوض تیک سوزینه خوتقا توقتادی

قرق یکیت تیک بیلان دیمک کوتادی خوتقارشاغه دیمکین کوب قحتادی

کوب دکشی لرنی دیمایدی آرتکانی برسوز بیلان عوض کشی یوردیکدانی

غایبانه خوتقارشا تیک الدیده قلیجیک کوب جایدی عوض سیرتکانی

عوض خاندی اول خوتقار کیلدی آخرینده ایاق قولیک بایلدی

قلیجیکی غایبانه کوب جایدی عوضی خوتقارشاه زندان ایلادی

178a

قلاقه آکام دیب ایشقالا توزیکی اویارمین دیب ایکی کلاه کوزیکی

اولتورماک بولغاندی انی قرق کوندی دیمکیلر قحتاسه عوض قوزیکی

عوض بیلیک یاتور زندان ایچنده یغلاب یغلاب کوندوز بیلان کچنده

عوض تیک زندانغه توشکان بیمی نامرد قرق یکیت لر سیک اوچنده

القصه کاروان باشی ایدی ای یکیت لر دای کرانغی سلطان غایبانه عوض خان

سیرلرزک قلیج رسکی جایب زندانغه توشوب یاتیدور اکر سیرلرسول صورت ده

عوض خان نی یوقلاب سکز نرموندینی بویا سکز کون دیکاندہ عوض اوغلان نی

اولتورور اولاب یتیب لک ... لر اکر باز مسک لر عوض ایک ایکی قولاب

سیرتیک یغاکزده دور دیب بوسوزنی ایشب یکیت لر کا قحی بردی

القصه عوض خان تیک سوزنی قلیج جایغانی ایشب کرانغی سلطان بوته دای

آه اوردوب بزلاب ایدی قرق یکیت لرل عوض خان غایبانه سیرتیک کرتیز

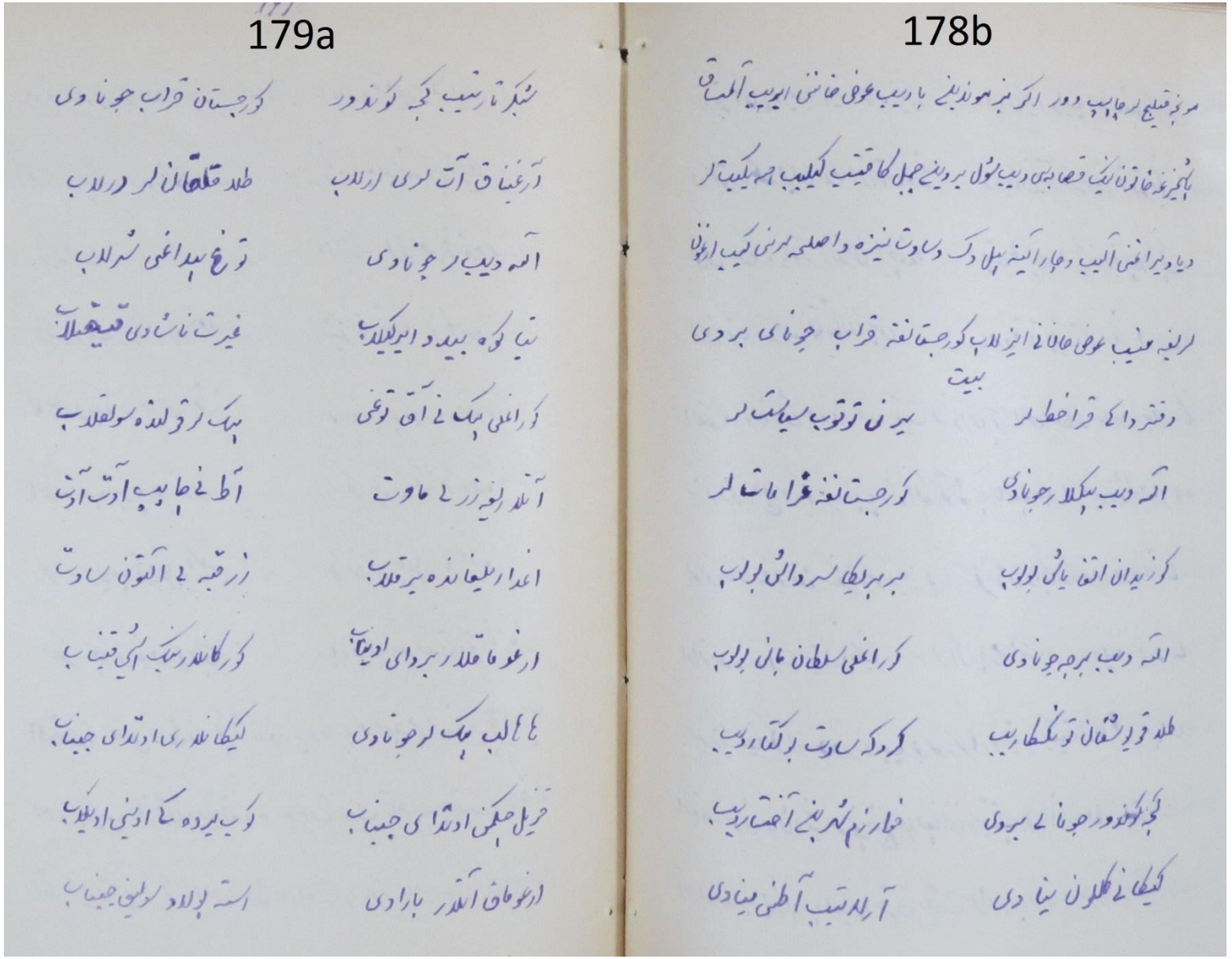

178b

مونچه قیلیچ لر چاپیب دور اگر بز موندین باریب عوض خاننی ایریب آلمساق

پاشمیرغه خاتون نیک قصابه‌سی دیب شول بر دینی جمل کاقیتیب کیلیب همه یکیت لر

دیا دیراغنی آلیب و چار آینه بیل دک و ساوت نیزه و اصلحه لرنی کیب ارغون

لریغه منیب عوض خان نی ایزلاب کورجستانغه قراب جونای بردی

بیت

دفتر داکی قرا خط لر — یرنی توتوب سیاست لر

الله دیب بیکلار جونادی — کورجستانغه غزا مات لر

کوزیدان اتغا یاش بولوب — بر بریکا سر داش بولوب

الله دیب برچه جونادی — کوراغلی سلطان بانی بولوب

طلا قویوشقان تونکلاریب — کردکه ساوت بوکتاردیب

کجه کوندور جونا لی بردی — خوارزم شهرینی آختاردیب

کیکانی کلون ینادی — آرلاتیب آطنی مینادی

179a

شبکر تارتیب کجه کوندور — کورجستان قراب جونادی

آرغیناق آت لری ارلاب — طلا قلقان لر درلاب

الله دیب لر جونادی — توغ بیداغی شرلاب

تیا کوه بیدو ایرکیلاب — غیرت ناشادی قیقلاب

کوراغلی بیک نی آق توغی — بیک لر قولنده سولقلاب

آتلاریغه زر لی ماوت — آط نی چاپیب آدت آدت

اغدار یلغانده یرقلاب — زر قبه لی آلتون ساوت

ارغوماقلار بردای اویناب — کورکانلار بیک ایشی قیناب

ها ها لب بیک لر جونادی — کیکانلاری اوتدای جیناب

قزیل چکمنی اوتدای جیناب — کوب یرده کی اوینی اویلاب

ارغوماق آتلار بارادی — استه بولاد سولیق جیناب

179b

هیچ کم قیمادی یوللاریغه — الماس قلیچ بیللریکا

اوروب بیک لر چونادی — توشوب بدبخت چولاریکا

کچه بولسه سناب یولادوز — ایشک لری چه قوندوز

الله دیب ایدی چونادی — شبکر تارتیب کچه کوندوز

کاهی توب توب کاهی یلقوز — کوروب چولارده قلاتوز

الله دیب برچه چونادی — سکز کچه سکز کوندوز

مرهم قویوب کونکل داغیغه — قونماقه بلبل باغیغه

سکز کچه کوندور یوروب — باردی بدبخت نیک تاغیغه

القصه کوراغلی سلطان کچه کوندور یوروب دمبدم سفریقه قچی اوروب

زور بریب سکز کون دیکان ده بدبخت نیک تاغی غه چقیب یاتی لر

اما ایرته برله کوراغلی سلطان اوت وایین قاتیب اولیالرغه باشیب

180a

وعوض اوغلان نی ساغنیب قرق یکیت نیک آلدیغه توشوب عوض خان نیک

ایسنی غزات نیک بونیغه کیلیب ایسنی آلیب کوز باشنی توکوب آغزین کوفکی نی

ساچیب ایاق سیلتاب وقرق یکیت نیک آلدیغه توشوب چونای بردی

لیکین شول محلده کوراغلی سلطاننی کیتی دین حسن خان کیلا یاتیب کورجستان

نیک مشهرینی کوروب قرق یکیت کامردانه لیک بریب برسوز ایتادور

ایش بولالی قدرتلی حقدین بی فرمان — آلدینکز دا کورونادور کرجستان

قلاق سالنک ایدی بلیک قرق ارسلان — سیزکه قراب سوز ایتادور حسن خان

کیک کزده قالدی جبل نیک بیلی — بولیورغان یرلرنیک بدبخت نیک یولی

قرانکزلر کوزون آچیب یکیت لر — تمن لاتیب یاتغان کافرنیک ایلی

یقین کلدی کورجستانیک بهاری — کافر خلقی مسلمانغه نهاری

کوزنیک آچیب قرا ایدی یکیت لر — تمن لاتیب یاتغان کافر شهاری

بر لیکه میز بر د عوض بیرنگ داری — بر ایشقان سوزک بولوب خماری
بولبرجی دایمی غیرینه یانی یکیت بر — بر قلاب کورونکان کافر بیرنگ آتهاری
ویران بولوب کافر لر بیرنگ آتهاری — ایلی ییلان بیورتا بر چه یلی باری
قرا ایکز ر بالا عوضی آکاه قه — قورویدور خونکار شاه طلا دینی دارلی
آط فی چابوب بلند ییلی ایشتنده — قلیچلار بر قرار ایریبنک دشتنده
اوز انکوکه قرنیلی قاندی کیلتور دی — بر اوردی قیلار نیز دار بنک ایشتنده
ایشنک یکیت لر ایلدی بولسورنی — عوض خان دیب سیر غایتی نیز بولیورنی
اوردی قیلیب طلا دار بنک ایشتنده — ایریب اولر نیز بالم عوض نی
اول باشیده ارنی دندور بولیشیر — مسلمانه کافر نی سوزدیشیر
قرنیلی قالقنا بو یالادی یرانلار — بیر قلدی خان قولده طلا قیلیچ لر
دشمن قورقسه سیز بزنگ ایلی بولور — غنیم لر بیرنگ آقغان قانی سیل اولور

دالله اعلم انا دار بنک ایشتنده — خدا بیلور بر قیامت کون بولور
القصه حسن خان بولسوز لرینی ایشیب ایردی شولوقت ده قرق یکیت نی
ارالیده بر تولک دیلکان بار ایردی اوزی قندبازی تاجک ایردی
عوض خانغه عاشق بولوب کیلیب هرکون ده بر بر تبه ایدک یوزینی کورک
سوزینی قره لای دک کوزینی کوردب اولترسم هم بولرديب قندبازی دینی
کیلیب کورانلی خانغه نوکر بولوب یورر ایردی ولیکین عوض خان کتکانلی
بری اول تولک هم کوب خفه بولوب ایردی امّا عوض خانغه قراب کورانلی
سلطان آتلانیب چقاردی اول تولک هم قالایین دیسه کورانلی دینی قورقوب
دقالایین دیسه قندای بولر دینی دیب قورقوب شتراب کیلور ایردی ناکاه
حسن خانتک بوسوزینی ایشیب یغاج نی برکی دک قلاب حسن خانتک قاشیغه
کیلیب دونکی اوجوب قانی قاچیب درلاب آط اوستیده اولتورالالا حسن خانغه

181b

قراب آط توتنکین آلیب منکا فاتحه برکین بخدا نوکر بولمایمن دیب بولک برسوز ایدی

اصل سپالیق قیلمایمین — برکان آتنکا منمایمین

حسن خان ایدی ایشیکیل — برکان الغا فیک آلمایمین

بخدا نوکر بولمایمین

ایچتم مین قرقمه چاینی — منکین دیب بردی بزکاینی

سکز باتمن بوغدای تیکان — السون برکان بوغداینی

بخدا نوکر بولمایمین

ایدی تنکلا سوزدم منی — کوراغلی خان قیلدی سنی

اون بر باتمن ارفه برکان — آلسون برکان ارفه سنی

بخدا نوکر بولمایمین

تولک ایتورمونی بیل دیب — اسمن سازی آتغه مندیب

182a

چقارده ادتور تنکه نی — بردی آط یمر قسل غین دیب

بخدا نوکر بولمایمین

آلدینمزده کوب تورغان یاد — یادلر منکان لوکروک بیدد

مقسوندیب منکا بر آط — بریب سبزلر اوزی اساد

بخدا نوکر بولمایمین

اوزی اساد رنکی سیریق — بریب سیز بیش باتمن تریق

جاپای دیسم یقیله مین — اوزی اساد ینه آریق

بخدا نوکر بولمایمین

آق سوت برکان آچم قالدی — بر تام تولد زاغچم قالدی

منیکانده آتدین قالمایدی — اوزی یورغه ماچم قالدی

بخدا نوکر بولمایمین

182b

کوردم کافر ایلا تتنی — عوض اوغلانیک ذاتنی

فنای دیسم اغزین آچار — آلسون کنش کام آتنی

بخدا نوکر بولمایمین

نیشم کوکز آرجم قالدی — سیت توله نی جم قالدی

بر کیم لیک توقور ایدیم — قوروب قویغان برجم قالدی

بخدا نوکر بولمایمین

اویده بادور ایکی تازیم — ینه اون بر آله غازیم

امید میلان مین اسراغان — سبیل قالدی تورت خوارزیم

بخدا نوکر بولمایمون

اورا قالدی چغان یاتیم — تولک ایتور بو دور زاریم

قرا کوزلی شیرین سوزلی — یقلاب قالدی سور یاریم

بخدا کرکر بولمایمین

183a

القصه تولک شهرینک قراسین کوروب و قوقانیدین ایتیدین توشوب حسن

خانغه قراب آغزیغه کیلکان سوزنی اوتلاری بردی انده حسن خان نیک آجغی

کیلیب قیلیجنی سوغوروب تولک باتورغه قراب بر سوز ایدی

باتور حسن منک اوزوم — تلای اوردش کوروب اوزم

یویان قرا ایدی تولک — تنکلا منک ایتکان سوزوم

یمان اشتی کیلبن تاشله — بو دنیا دین کتسم اویله

ساندالمایین ایدی تولک — سوزلرینکنی بلیب سویله

یرکا توکای قزیل قانیک — بوزوب تاشلای خان مانیک

بزلردین آرتیق بولدیمه — همی بچه غی سینک جانیک

ایدی بو ینونکنی بورماغین — یوروب یماتلیق کورماکین

قرق یکیف نیک بیل لرینی — کوب سوز ایتیب سندرماغین

183b

زور لوغمنی بلادرا ایمو — یوراک بغرینی تیلادیرا ایمو

سوزلرینکی بارلاب کفور — ور حال سنی اولادورا ایمو

آت تونکنی تلای مو — باشنکی تندینی آلای مو

مین اولادوروب سین بدارکنی — قازینکنی سیل قیلایمو

تز یورقانغه بویالمین — اجلینکا تیالماغین

تادق لرینک نیچوک ایتک — قرق یکیت دین اویالمین

مقتا دینک موالتونکنی — ایتاسین بریت اونونکنی

سندین اوزکه ده یوق مودی — نه دیب ایتک خاتونکنی

کم قویدی سنکا یول ایشنی — بیلماسین زنر روشنی

آل ایدی اولادونک ای تولک — کورکین باشنکده قیلیجنی

القصه حسن خان بو سوزلرنی ایتیب ایردی انده تولک حسن خاندین

184a

قورقوب قیته دین آتنه منیب تقصیر توروم توبه قیلایم دیب یکیت لر برله یورکان

کیشی بولوب و کم کم جبل کا قرق یکیت دین کیین قالیب قاچماق بولدی

هیچکم کا بیلادرمای سمن سریق آت نی تک تک لب قراکورونوم یرده قالدی

انده حسن خان سونک یوشوملیغنی بیلیب بر یرده انکلیب توروب وماشیغه

کیلیکا نده سمن سریق آت نی سعری سیغه بر ایکی قمچی اوروب ایردی انده

سمن سریق آت تولک نی آلیب قاچیب و آغزینی آچیب کافرینک شهریکا

قراب جونای بردی انده تولک باتور آت نی توقتالمای زور بریب ایکی

قول لب سولغدین بوروب باقتی بولمادی آخیرنده تولک باتور قورقوب قولنده کی

نیزه سنی تاشلاب ایکی قولی برلن آت نینک بالیدین اوشلاب کورنی یاشلاب

آتغه قراب ایلانیب ویلیاریب بر سوز ایدی

بول ایلینک کافر ایلاتی — بر چه عوض خانینک ذاتی

184b

یوزدم نیک کیتی اویاتی جانم کوزدم ایلانا سین

تک تک اوزبک نیک آتی

سوز بر بولسه تیل یخشی لیق بهار بولسه گل یخشی لیق

تا اولکونجه اونتما سین منکا قیلغان یخشی لیق

توس توسا اوزبک نیک آتی

سبسل قیلور یوق باریم سین سین کو مظلومده مداریم

منکا قیل غیل بر یخشی لیق کاکلیک دین جانواریم

تکا تکا اوزبک نیک آتی

توکولماسون یرکا قانیم چقماسون تنمدین جانم

قدر دانم مهربانم اینالاین بی زبانم

توس توسا اوزبک نیک آتی

185a

چول نیک طنا ین تارته سین منی اوستینکا آرته سین

آت نی چاپیب کورکانم یوق یقیلیب اولسم قیته سین

تک تک اوزبک نیک آتی

نی زور دور سنک دمینک یورا کیجه توشتی غمینک

اراز دردینک موجانوار آز بولوب کچه کی دردینک

توس توسا اوزبک نیک آتی

تولک ایتور ایمدی بول دم قتولمس مین الله اعلم

چکا کیم اکن مردم تکه تکه اوزبک نیک آتی

القصه تولک بوزلرنی ایتیب باریر ایردی انده حسن خان بول

یورت نی یوزار دیب باریب توقتادی القصه کوراغلی خان یکیت

لرنیک همه سنی بیریر که یغیب ایدی ای یکیت لر ایمدی سیز لر نیزه

185b

186a

186b

توزیکان سین خان اوغلی قولیدان — قاچیب آجدینک بلند تاغینک بیلدین

تا اولکونجه سندین راضی بولامین — قیت عوض خان کوراغلی دیندین

ایشتکیل عوض جان منک تیلمنی — سولدورایم آچیل چاغده کلم نی

کوراغلی دینی دین قیت بال عوض — سنکا برای کورجستان دای شریمنی

اینایین عوض جان اکسکی دریتم نی — یوراکم نان چقارارمن اورتم نی

اوز دیکنان اکر قیتسنک بال عوض — سنکا برای کورجستان دای یورتم نی

ملک بوزدی منک مال رختمنی — خدا آچسون همیشه منک تختم نی

کوراغلی دیندین قیتسان بال عوض — برایین استمدا طلا تختم نی

ملا لر اوقویدور دفتر خطیم نی — خان زاده من بلسان اصلی دانیمنی

کوراغلی دیندین قیتسا که بال عوض — سنکا برای قرق منک توله آتم نی

ایشتیک لر ایمدی منک سوزیمنی — دوست دشمن غه تو من قیلمای یورتمنی

187a

اوز دینکیدین قیتسا که بال عوض — سنکا برای کلنهار دای قیز منیمنی

خونکار شاه نی ایتغا سوزلرنی شولدی — قیغو بیلان عضه یوراکا تولدی

یالنسا مده سها قیتماس دینکنان — چراغم عوض جان سنکا نی بولدی

القصه عوض جان بو سوزلرنی ایشتیب قولی برله کوزی باغلی یوراکی داغلی

توروب خونکار شاه غه قراب بر سوز ایدی

دنیاده بار موکین بندامی بر کناه — خدایم قیلماسون بزنی روسیاه

من هم ایتای ایمدی بر بر سوزنیمنی — قلاق سالیب ایمدی شکلا خونکار شاه

سبیل قالدی دشمن لر غه ملک مال — هر سوزدم آغریمده ایردی مثل بال

ارمان بیلان دردیم کوبتور ایچمده — بو سوزنیمه شاهم خونکار قلاق سال

ارانه اوروب چقتیم چمبل بیلندان — توزلریدیم کوراغلی نی قولیدان

بشقه سوزنیک بولسه قبول ایلاین — نیکای قیتای مسلمانی دیندان